V. KINGISSEPP

ISESEISVUSE IKKE ALL

V-31382 A.S. II-1302

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

V. KINGISSEPP

ISESEISVUSE IKKE ALL

Tartu Ülikool 4609 Ajaloo Seminar

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1953

SISSEJUHATAVAD SÕNAD

Alles töörahva revolutsiooni võiduga lõpeb Eestis see ajajärk, mis oma alguse sai sellest, et Eesti kodanlus Balti hertsogiriigilt tema võimu ja poliitikatarkust üle võttes truult Seckendorfi testamenti täitma hakkas. See on kodanliku diktatuuri ajajärk, mis kõikidest eelmistest töörahva üle valitsemise ajajärkudest sellepoolest lahku läheb, et siin Eesti kodanlus o t s e k o h e Eesti töörahva üle valitseb ja kurnamise abinõusid — kapitali — ümber rahvustades ka «oma» tööliskiassi ainukurnajaks püüab tõusta, kuna Eesti töörahva klassivõitlus samal ajal o t s e k o h e Eesti kodanluse vastu sihitud on.

Järgnevad leheküljed kirjeldavad seda võitlust kuni Jaan Tõnissoni koodivalitsuse «kujundamiseni» ja Tartu vaherahulepinguni. Klassivahekordade arenemine kuni nende pöördekohtadeni kujutab enesest üht ajajärku kodanliku diktatuuri kujunemises Eesti härrasriigis.

Maaseaduse tegemisega tõusis väikekodanlik hädademokraatia oma varjukujulise võimu kõrgemale tipule, ühes sellega tõusis ka kodanlik vale ja pettus sellelesamale tipule. Koodivalitsus on tagasipöördumine avaliku ja varjamatu suurkodanliku diktatuuri ajajärku, kus mitte ainult valitsuse teod suurkodanlikud ei ole, nii kui O. Strandmani kelmidevalitsuse päevil, vaid ka tema sõnad ja koosseis suurkodanlikud on. Nii on koodivalitsus ajalooliselt kutsutud kogu iseseisvuse kelmuse enesepaljastuse lähtekohaks saama. Tartu vaherahuleping protokolleerib Eesti härrasriigi väljalöömist selle klassisõja väerindest, mis töörahva revolutsiooni Venemaal veresse uputada püüab, — väerindest, kuhu see Eesti kodanluse klassiorganisatsioon juba oma sündimise poolest kuulub. See väljalöömine tähendab Eesti kodanliku kontrrevolutsiooni surumist tema «loomulikkudesse» rahvuslikkudesse piiridesse ja sellesamaga ka seda, et ta pealetungijast on sunnitud saama enesekaitsejaks, —

pööre, millel igal juhtumisel otsustav protsent mõju on klassivõitluse edaspidise kujunemise kohta Eestis.

Selles kirjutuses on käsitatud Eesti töörahva klassivõitlust kodanluse ikke all. Need leheküljed Eesti töörahva klassivõitlusest, mis töörahva kord valitsevaks klassiks tõstis poolel Eesti pinnal, peaksid olema nende parteiseltsimeeste kirjutada, kes seal võitlesid, kus Eesti töökommuuni tegelik võim maksmas oli. Sellepärast on selles kirjutuses kõik see Eesti töörahva võitlus, mis Eesti töökommuuni võimupiirkonnas sündis, ainult niipalju nimetatud kui see hädasti tarvilik oli valge-Eesti vahekordade mõistmiseks.

Tänuga olgu meelde tuletatud need proletaarlased, kes selle kirjutajat varjates ja sidet pidades talle võimalikuks tegid kinni naelutada kurnajate-demokraatia veretöid ja valet ning eriti sotsiaaläraandjate veriseid juudasetegusid!

V. KINGISSEPP

Tallinnas, 7. jaanuaril 1920.

I. PUNASTE PEALETUNG

1. KODANLUSE PUUHOBUNE

Kümme aastat piirasid vanad kreeklased Troojat, kuid ei suutnud teda mitte ära võita. Siis purjetasid nad silmakirjaks merele ja jätsid maha puuhobuse, mille sisemusse nad oma vahvamad sõjamehed olid peitnud. Võiduhõiskel kiskusid petetud troojalased osa kindlusemüüri maha ja tassisid hobuse linna. Öösel aga tungisid kreeklased puuhobuse seest ja laevadelt linna ja äravõitmatu Trooja langes.

Eesti proletariaat on Oktoobrirevolutsiooni tules karastatud. Kolm kuud proletariaadi diktatuuri andsid talle rikkalikke kogemusi. Kunagi ei ole Eesti töölisklass kokkuleppemülkas püherdanud, vaid alati järjekindla klassivõitluse lippu uhkelt kõrgel hoidnud. Ja sellepärast on ülipõnev küsimus, kuidas läks kodanlusel siiski korda oma ikkesse ja rakkesse panna s e d a töörahvast? Kuidas sai 1918. a. novembris võimu haarata ja oma käes pidada see valitsus, kes tööliste poolt aastapäevad varem laialiaetud kodanlaste maapäeva seaduslik poeg on?

Saksa püssitikkude toetusel? Kahtlemata Saksa tääkide toetusel ja najal! Kas on aga sellega küsimus vastatud? Püsis ju Pätsi valitsus ometigi ka peale nende tääkide lahkumist! Ta püsis isegi siis, kui punased väed juba Tallinna külje all olid ja ta lõi nad koguni tagasigi!

Soome lihunikkude abil? Kahtlemata Soome lihunikkude abil! Aga kuidas võis käputäis Soome lihunikke ja Eesti valgeid terve töörahva ära vägistada, vastupaneku murda ja — vähe sellest — mehi kogunigi sundida sõtta sini-must-valge lipu all oma klassivendade vastu? Kuidas läks töörahva avalikul vaenlasel K. Pätsil 1919. a. jaanuaris ja veebruaris korda proletaarlasi mobiliseerida proletariaadi vastu?

See puuhobune, mille Ivan Poska 11. novembril 1918

ajaloo kolikambrist uuesti välja tõi, saatis selle korda! See loomake oli värskelt üle võõbatud iseseisvuse, rippumatuse ja demokraatiaga. Aga ta sisemusse olid peidetud valged kontrrevolutsiooni löögipataljonid, kaagikohtud ja võllad, ahelad ja seebitatud köieotsad. Kõik — tööliste jaoks! Kuid, üteldi, — ta olevat läbi ja läbi ainult puhtast iseseisvusest ja demokraatiast. Ja sotsiaaläraandjad asusid klasside vaheseinu maha kiskuma, et seda vaenlaste kinki hõisates töörahva leeri tassida.

Kuidas võis õnnestuda see jõle pettus ja äraandmine? Miks võeti n ü ü d kuulda neid, keda töölisklass aastapäevade eest kas üle parda oli heitnud või põrmu tallanud?

Veebruari kontrrevolutsiooniline pööre, mida ülled Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks, teised — sakslaste tulekuks nimetavad, oli tööstuse Eestis hoopis purustanud ja ka põllumajandusse tunduva kitsikuse toonud. S e e m a j a n d u s l i k k a t a s t r o o f s a i p ä r a s t i s e l e E e s t i k o d a n l u s e v õ i m u l e t õ u s m i s e l e a l u s e k s.

Saksa okupatsioon pillas Eesti vabrikuproletariaadi laiali ja hävitas kõik suuremad tööliste koondumiskohad. Eesti härrasriigi tööministeeriumi andmete põhjal on vabriku ja töökodade tööliste arvu ülemmäär viimase nelja aasta jooksul Eestis olnud 51 739. Aga 1919. a. märtsis oli see arv 14 752. Ta oli 71½ protsenti langenud! Tõepoolest oli see langemine aga veelgi suurem ja järsem, sest Saksa okupatsioon pillas ka need 15 000 kindlusetöölist laiali, kes Tallinna piirkonnas 1917. aastal alles töötasid.

See katastroof tabas kõige rängemalt just suuri ettevõtteid ja just neid tööstuseharusid, mille töölised Eesti töörahva klassivõitluses alati juhtivat ja otsustavat osa on etendanud. Metallitööliste arv langes 90,1%, puutööliste arv — 71,4%, kiutööliste arv — puuvillatööstuses 70,8%, villa-, lina- ja kanepitööstuses 42—43%, paberitööstuses — 63,9%.

Kõige raskemad hoobid tabasid aga just Tallinna töölisklassi. Nii oli töölisi:

	1917. a.	1919. a.
Põhja-õhtu (Bekkeri) laevatehases	3481	69
Vene-Balti „	7375	383
Noblessneris	1257	646
Dvigatelis	1793	619
Balti Puuvillavabrikus	2150	899

Tselluloosis	1029	300—600
Sadamatehastes	6000	1200
Voltas	1300	22
Lutheril	1500	300
Mayeril	540	264
Krullis	733	206
Viigandis	679	126

Endise 40 000—50 000 vabrikutöölise asemel oli 1918. a. novembris Tallinnas ja selle piirkonnas vaevalt 4000—5000 töölist tööl. Üheksa kümnendikku Tallinna töölisklassist ja enam kui kolm neljandikku kogu vabrikuproletariaadist Eestis oli veebruari kontrrevolutsioon laiali ajanud ja seeläbi oli laialdane vundament pandud kodanlikule diktatuurile.

Tööstuse seismapanemisega käis käsikäes suurejooneline röövimine ja laastamine — kõige selle väljavedu Saksamaale, mis vähegi väärtuslik oli. Ja nii tehti tööstuse toibumine Eestis juba materiaalselt kogu lähema tuleviku kohta võimatuks. Kodanlikud lehed ja mehed on okupatsioonivõimusid usinasti räusanud selle laastamise pärast, aga — andku Taara neile andeks, sest need sõimajad teevad näo, umbes kui ei teaks nad mitte, et nad mälestussamba panemist võlgnevad Saksa röövikutele, sest nende tegevus hoidis ära tööliste uuestikoondumise vabrikutesse ja tehastesse ja andis Eesti kodanlusele sedasama, mille saavutamiseks Soome kodanlikud timukad töölisi vabrikute kaupa maha nottisid.

Kord heinatööl, kord kartulivõtmisel; ühed päevatöölistena mõne väikse kurnaja juures, teised — vastu oma paremat tahtmist ja äratundmist — pisikese angeldamisega, nii elatasid nüüd omi viletsaid päevi endised suurtööstuse töölised, võideldes puudusega — igaüks omaette, sagedasti — võisteldes ja leivatükki kiskudes oma seltsimehelt, kellega ta eile veel ühiselt ühise vaenlase vastas oli olnud. Kui eile alles üks kõikide ja kõik ühe eest väljas olid, siis oli nüüd igaüks igaühe vastu, et enesele küünarnukkidega teed teha leivapalukese juurde. Töölisklassi ühistunne, töörahva kollektiivne mõtlemine ja mõistus oli ühes tööstusega, ühes tööstusliku proletariaadiga kildudeks pudenenud.

Ja seda majanduslikult puruksrebitud töörahva keha kastsid okupatsioonivõimud poliitilise surve kange soolveega. Maani kisti maha proletariaadi klassiorganisatsioonid. Eesti pinnalt pühiti ära terve see töörahva kiht,

mille kaks revolutsiooni tema esirinda olid tõstnud. Balti hertsogiriiklased — sakslased — olid kogu selle surve kandjateks ja äärmise majandusliku viletsuse tekitajateks. Teine ja lähem vaenlane — Eesti kodanlus — jäi selle varju. Pealiskaudsel vaatlemisel paistsid kõik hädad rahvusliku surve tagajärjena. Nende klassituum jäi varjatuks. Ta jäi varjatuks seda enam, et eesti kodanlane vaga märtri näoga seal istus ja sedasama rõhujat tugevasti sajatas. Miks? — Ta «kannatas» hirmsasti selle all, et okupatsioonivõimud ka tema peale osa sellest tasust (rekvisitsioonide näol) veeretasid, mis nad võtsid kontrrevolutsiooni kordasaatmise, töörahvavõimu hävitamise ja eraomanduse — ka nendesamade märtrite eraomanduse — pühaduse uuesti jaluleseadmise eest. Töörahva laiad kihid ei teadnud või ei aimanud mitte küllalt selgesti, et see märter pikisilmi ainult seda silmapilku ootabki, mil ta ise töölisklassi mitte ainult majanduslikult (see oli juba sündinud), vaid ka poliitiliselt oma ikkesse ja rakkesse saab panna ja kõike seda nosi, mida kontrrevolutsioon annab, tervelt oma tasku pista. Töörahva laiad kihid ei aimanud, et vaga kannataja Päts Saksa traataias ära oodata ei jõua, mil tema Seckendorfi varju jätab, veel verejänulisemalt ja kurjemalt oma purihambaid töörahva lihasse lastes. Ja sellepärast nägid laialdased proletariaadi hulgad Poska tulekus eeskätt ainult Seckendorfi lahkumist.

Ja — mitte rohkemat! Nähti ainult iseseisvuse ja demokraatiaga võõbatud puuhobust ja mitte sellest läbi tema sisemust. Nähti, et sakslane läks, aga ei nähtud mitte, et saks — eesti kodanlane jäi! Nähti ühe kindrali minemist, aga ei nähtud mitte, et ühe asemele kümmekond neid tulemas on! Okupatsiooni verekoerad olid rahvusliku marutõve idud proletariaadi veresse hammustanud ja need hakkasid nüüd idanema — paljukiidetud suurtükiliha üleilmsele kontrrevolutsioonile andma ja lugematuid rahahunnikuid Eesti kodanlusele.

Nii oli Saksa okupatsioon mitte ainult tööstust lammutades, vaid ka tööliste klassiteadvust tumestades kodanluse puuhobusele teed tasandanud ja pinna loonud, mille peal nüüd härraste iseseisvuse ja demokraatia kärbseseened siginema hakkasid.

Laulge kiidulaulu hingusele läinud Balti hertsogiriigile, Eesti isamaalased!!

Näkku oleks irvitatud niisugusele prohvetile, kes 15. novembril 1917 Tallinna töölistele ütelnud oleks, et n e m a d kord kivi veeretavad sellesama maapäeva hauakoopa eest, mille nad täna nii suure vaimustusega laiali olid ajanud. Kuid siiski olid Tallinna proletaarlased need, kes seda aasta hiljem — 9. novembril 1918 tegid! See sündmus on aga töölishulkades rohkem «t o i t l u s k o m i t e e ü l e v õ t m i s e» nime all tuntud.

Selsamal ajal, kui keiser Wilhelmi troon purustati — 8. novembril, algas Tallinna vabrikutes, tehastes ja töökodades streik, mis 12. novembrini kestis.

Tööministeeriumi andmete põhjal (vt. «Sots.» nr. 176 — 1919) on streikinud: Dvigatel, Tselluloos, Luther, Johanson, Mayer, Noblessner, Balti Puuvillavabrik, raudtee töökojad, Port, trükikojad ja mõned vähemad töökojad — kokku 6585 töölist, kaotades 18 755 tööpäeva. Kodanliku valitsuse võimuleupitamine läks Tallinna töölistele isegi tolleaegsete näljapalkade juures üle 100 000 marga maksma. See valitsus on seda järgnevate kuude jooksul töölistele rikkalikult tasunud — tinaga lahtistel väljadel, kroonukostiga türmides ja tööliste palgavõitluse järjekindla allasurumisega.

Kuigi Saksamaal 9. novembril oli revolutsioon sündinud, siis ei tähendanud see veel mitte sugugi seda, et Balti hertsogiriiklased siit vabatahtlikult ära kolivad. Aga vististi ei saanud Ivan Poska neile ka kintsukaapimisega Vaterlandi teed jalge alla panna. Kodanluse ülesanne oli võimu sakslastelt enesele paluda, enne kui proletaarsete hulkade liikumine temal hinge kinni matab. Kui ei oleks Eestis mitte sotsiaaläraandjaid olnud, Poska oleks pidanud sel silmapilgul nad välja mõtlema. Aga kodanluse õnneks ja töörahva õnnetuseks oli Eesti sotsiaaldemokraatliku partei silt alles kusagil olemas niisama kui «iseseisvuski» koidest veel hoopis ära puretud ei olnud! Poska juhatas sotsiaaläraandjatele paraja tagatrepi kätte ja need tõid Saksa pealikult loa, et vabrikutöölised tohivad saatkondi valida ning nendesamade pealikute palge ette saata oma «soovisi» ette kandma. Juba selle loa nõudmisega asus Eesti sotsiaaldemokraatlik «töölistepartei» kindlasti ja tagasipöörmatult proletariaadi äraandmise teele. Töörahvas seisis küsimuse ees: kas võtta võim või

mitte? — kas võidelda ühtaegu niihästi okupatsioonivõimude kui ka tärkava kodanliku valitsuse vastu? — või piirata võitlust, nõudes ainult okupatsioonivõimude lahkumist ja leppida kodanliku valitsusega? — kas heita üle parda kõik veebruari kontrrevolutsiooni pärandus tervelt ja uuesti üles tõsta Oktoobrirevolutsiooni lipud? — või esineda osaliste, poolikute nõudmistega, välja minnes veebruari kontrrevolutsiooni «saavutuste» aluselt?

Sotsid — kummardasid ja hakkasid maast noppima, mis komandeerivad kindralid sinna osalt juba pildunud, osalt alles pildumas olid, ja seda kodanluse suhu toppima. Nende selleaegne resolutsioon nõudis, «et võõrad väed meie maalt välja viidaks ja meie demokraatliselt valitud omavalitsuseasutused, nagu maapäev, kreisi- ja vallavolikogud jne. kokku kutsutaks ning et terve valitsusevõim ühes toitluseasja korraldamisega nende kätte antaks». (Vt. «Sots.» nr. 1. — See oli sõna-sõnalt V. Vöölmanni kevadine programm! Kodanlus ja sotsid teostasid selle verises klassisõjas valge terrori abil Soome lihunikkude ja üleilmse kontrrevolutsiooni toetusel ja hõiskel. «Kommunist» Vöölmann võib uhke olla, et tema selle «õige» joone tabanud oli.)

See resolutsioon kõneleb selget keelt. Selles ei ole juttugi kontrrevolutsiooni likvideerimisest, — vaid tema jatkamisest «demokraatlistel» alustel. See oli Eesti kodanliku kontrrevolutsiooni ja töörahva allaheitmise programm.

Ja sellele vastasid ka need esimesed tegelikud sammud, mis sotsid soovitasid: tööliste saatkonnad mingu komandeerivatele kindralitele, pealikutele ja komandantidele selgeks tegema, et «nõndanimetatud Riia maapäev» ennast «omavoliliselt seadustandvaks võimuks on kuulutanud» ja «seadusliku» Eesti maapäeva ees taganema peab. Tööliste saatkonnad pidid minema linna- ja varustusvalitsusesse nende tegevust kontrolleerima ja revideerima. Töölised pidid ametnikkude juures kodanluse hoovikoerteks saama, et vihane rahvahulk neid pesasid purustama ei tuleks või — tulles «oma mehed» eest leiaks, kes kilbiks oleksid sakstele. Et seda jõledust töölistele suupärasemaks teha, siis pidid needsamad saatkonnad — hirmus ütelda! — nõudma, et leivanormi saaks suurendatud 1½ naelani päevas, võid või rasva antud kuni 1 nael nädalas, 3 naela tangu ja 2 naela peenjahu kuus jne.

See on veider, kuid ajalooline tõsiasi: nõnda läksid sotsid 9. novembril 1918 Balti hertsogiriiki «kukutama»! Veider on see sellepärast, et samal ajal, kui töölishulgad uulitsal vihaste hüüetega saatsid iga kindralimundrit, sotsid töölistele soovitasid neiltsamadelt kindralitelt leiba, rasva ja peenjahu «nõudma» minna! Üheksa okupatsioonikuud olid töölisklassi äärmuseni ära näljutanud, viimased tagavarakopikad olid ära söödud, viimased hilbud täiturul maha müüdud, ja see oli jultunud irvitamine tööliste üle — minna ja viia neid nälginuid rasvalõhnaga meelitades kodanlusele võimu, aga töörahvale uusi viletsusi tooma! Kellele oli niisuguseid «rasvasaatkondi» vaja? Töölisklassile tõesti mitte, aga kodanlusele küll! Kodanlikkude maoliroomajate vastu oli Seckendorff kurdiks jäänud ja ei tahtnud võimu mitte üle anda. Nüüd pidi «rahvas» nende saatkondade näol platsi astuma. Kuid Seckendorfi võim oleks 9. novembril sekssamaks jäänud, kui töölised o m a r a d a poleks läinud. Dvigateli ja Tselluloosi töölised ei tahtnud nende saatkondade valimistest mitte midagi teada. Kuid teistes vabrikutes leidus neid, kes rasvasaatkondade valimistest osa võtsid. Aga ühtlasi — ja see on peaasi — t ö ö l i s e d t u l i d u u l i t s a l e!

Tulid juba 8. novembril raekoja ette revolutsiooniliste lauludega. 9-ndal oli terve proletaarne Tallinn uulitsal ja linnapealik manitses O. Sternbecki ja N. Köstneri, kes rasvasaatkonna eesotsas tema ette ilmusid, et need püüaks rahvast «asjata ärrituse ja kardetavate rahutuste eest hoida», mis kergesti «mölluks» muutuda võivat. Ja — «Eesti sotsiaaldemokraatlise töölistepartei esindaja vastas selle peale, et rahvast keegi ei ole üles ässitanud ega ässita. Eesti sotsiaaldemokraatline töölistepartei on oma tänases lendlehes töölisi igasuguste väljaastumiste eest hoiatanud, mis asjata verevalamist võiksid kaasa tuua», — nii kirjeldab seda ajaloolist Saksa pealiku ees kõhuliroomamist ja tulevaste riigimeeste esimesi riigimehelikke esinemisi «Sots.» (nr. 1) ise.

Muidugi mitte see truualamlik jutuajamine, vaid hulgaline streik, hulgalised tööliste meeleavaldused ja okupatsioonivõimude kartus, et «mäss ja möll» tuleb, tegid Poskale võimalikuks 11. novembril kõigile maa- ja linnarahvale kuulutada: «s e e g a a n n a b E e s t i a j u t i n e v a l i t s u s t e a d a, e t t a o m a t a k i s t a t u d» (neil jäi nimelt kaakide ehitamine ja vangikodade täitmine töö-

listega 25. veebruaril pooleli. Takistati tegevust!) «tegevust uuesti on alganud...»

11. november on kokkulepe Balti hertsogiriiklaste ja Eesti kodanluse vahel. Sellega sai Eesti kodanlus Seckendorfi ja Balti hertsogiriiklaste esimese ja ülema käsu täitjaks: töölisi vaos hoida!

Selle silmapilgu jõudude vahekorra juures ei olnudki muu võimalik kui niisugune «seaduslik pärimus», sest Saksa väed olid alles Eestis ja revolutsioon, mis Saksamaal sündinud, ei olnud nende valgeteni ja hallideni siin veel mitte ulatunud. Täites Seckendorfi kokkulepet Poskaga, avaldas Saksa soldatite nõukogu teadaande, et ta «saab seni kui veel Saksa väed siin on rahu ja korra eest hoolitsema» ja et ta on «otsustanud viimase minutini ei ühelgi tingimusel julgeolekut hädaohtu lasta». Pätsi «Riigi Teataja» trükkis selle, kuigi «võõra võimu» teadaande, ära. See oli väga mittekahemõtteline ähvardus ja see oli ainuüksi töölisklassi vastu sihitud, sest Eesti kodanlus ei olnud ju ei miskiks «hädaohuks» ei «rahule» ega «korrale» ja ammugi mitte «julgeolekule». Vastuoksa — Eesti kodanlusele enesele oli neid «korda, rahu ja julgeolekut» hädasti tarvis. Ainus reaalne jõud, mis neid häid asju kindlustas, oli Saksa vägi. Tõsi, et Eesti kodanlus oli huvitatud, et see vägi maavarade väljaveo lõpetaks, sõjariistad ja võimu Eestis kohe ja tervelt üle annaks. Nad ei teinud seda mitte ja — sellest see sajatamine kodanluse leeris! See sajatamine aga maskeeris tegelikku ja vormilist liitu, mis oli nende kahe «verivaenlase» vahel töörahva vastu ja kõikide kurnajate julgeoleku kaitseks.

See tuli lausa ilmsiks 12. novembril, kui Tallinna töölised uuesti uulitsale tulid, kuid seekord juba kindla revolutsioonilise hüüdsõnaga: maha kodanlik valitsus! Siis lunastas Saksa soldatite nõukogu oma veksli. «12. november oli päev, mis jäädava õppetunnina Eesti töölistele unustamatuks jääb,» kirjutas «Kommunist» (nr. 10). «Kui vabahärra von Seckendorff Saksamaa revolutsiooni tõttu sunnitud oli oma rööv-õigustest lahti ütlema ja valitsust Eesti kodanlusele üle andma, tahtsid Tallinna töölised rahulikku meeleavaldust ja seisukoha selgitamiseks miitingut Eesti kodanluse vasturevolutsioonilise valitsuse vastu toime panna. Ja kuidas vastas neetud Eesti kodanluse ajutine valitsus meeleavalduse peale! Ta vastas

püssitikkude ja kuulipildujatega ning laskis suurtükid uulitsatele üles seada. Seda tehti siis, kui tööliste võrgutaja ja kodanlusele äramüüja «Sotsiaaldemokraadi» veergudel trüki-, sõna- ja koosolekuvabadus välja oli kuulutatud. Seesama Eesti ajutine valitsus, kes mõne päeva eest, kus küsimus kaalu peal oli, omale võimu saamiseks ja Seckendorfi vägivalla vastu tööliste seas kihutustööd tegi, astus nüüd Seckendorfi sulastega käsikäes tööliste vere valamiseks välja. Saksa ohvitserisi ja sandarmisi käsutas ta siis tööliste verd valama. On kindel, et nende timukate seas, kes tööliste peale tuld andsid ja nende lippusi lõhki käristasid, Saksa kodanlisi valgekaartlasi ja kevadel Saksa sõjaväkke astunud Eesti ohvitserisi oli.»

12. novembri meeleavaldajate meeleolu oli teravalt revolutsiooniline ja tööliste vihal ei olnud piiri, kui nad nägid, et valitsus, mis nii tugev öeldi olevat E e s t i vaimu poolest, oma nõrka liha S a k s a suurtükkide peale toetab. Paljaste kätega töölised (enamasti «Dvigateli» mehed) kiskusid valgetelt ühe kuulipilduja ära ja lõid siinsamas puruks. Aga ülevõim oli liig tunduv ja Poska valitsus jäi kukutamata. Ta võis oma «takistatud tegevust» jatkata ja «Kommunisti» number, mis esimesena avalikult ilmus ja kodanliku valitsuse 12. novembri häbitegu paljastas, konfiskeeriti.

Ühele vägivallateole tööliskassi vastu oli sellega teine järgnenud ja — kohe olid sotsid platsis musti plekke vägistajate kätelt maha küürima! Kodanluse ülemsulane K. Ast nimetas eespooltoodud «Kommunisti» kirjutust «p r o v o k a a t o r i» kirjutuseks ja hüüdis: «Ei leidu ühtki inimest Eestis, kes usuks, et ajutine valitsus Saksa ohvitseridega ning sandarmitega kokku mängiks» («Sots.» nr. 6). See Asti kaitsekiri on dokumentaalseks tõenduseks, et K. Ast ja tema partei juba siis terves liinis kodanlike verekoertega nende rahvusest küsimata kokku mänginud olid. See oli esimene kord, kus K. Ast provokatsioonist ja provokaatoritest kisendades kodanlust uutele vägivallategudele töörahva vastu ässitas.

«Tunnistame ja kahjatseme,» vastas Astile «Kommunist» (nr. 11), «me oleme tõesti «provokatsiooni» teinud, kui kirjutasime: «ta (valitsus) k ä s u t a s Saksa ohvitserisi ja sandarmisi», — tõsiasi on, et Saksa sandarmid Eesti iseseisva vabariigi ajutist valitsust käsutavad ja et see ära oodata ei jõua, kunas Inglise sandarmid teda käsutama

tulevad, sest ta teab oma viletsat saamatust ja armetust. Kuid isegi kõige viletsamal ja saamatumal valitsusel on alati üks tee — protesteerida! Kas või paberil protesteerida ja seega (kas või silmakirjaliselt) oma käed süütuks pesta! Ivan Poska seda ei teinud. Ja kuna Ivan Poska seda ei teinud, lõi ta 12. novembri verevalamisele oma pitseri alla. Ja kuna Ivan Poska protesteerija «Kommunisti» ära korjata lasi, lõi ta teise pitseri alla ja andis oma õnnistuse sarnaste veresaunade kordumiseks. Kui Poska mullu tööliste poolt Toompealt välja kärutati, lendas protestitelegrammisi igast kodanlisest pesast. Kui K. Päts mullu vangi võeti, protesteeris Päts, protesteerisid kõik tänased ministrid. Kui maavalitsusest needsamad kodanlised härrad, ilma et punakaartlased neile haiget oleks teinud, tagandati, protesteeriti jälle. Ja ka tänapäev protesteerib kodanlus näituseks Tartus, kui Saksa pealikud võimu sellele kodanlusele üle ei anna, ja kutsub isegi protestimiitingu kokku. Et Poska nüüd ei protesteerinudki, see tõendab, et ministrihärrad väga hästi mõistsid, et 12. novembri verevalamine **nende** kaitseks ja **töörahva** vastu sündis. Et Poska «Kommunisti» ära korjas, see tähendab, et Eesti kodanlus pealetungimisele üle on minemas.»

12. november on ajalooliseks tõenduseks, et töölisklass juba kodanliku valitsuse hälli juures leppimatult vaenulisena seisis. Niipea kui kodanlus oma iseseisvuse-oimusid liigutama hakkas, alustas ka töölisklass klassivõitlust, ei tahtnud kokkuleppest midagi teada ja sundis ka kodanlust v õ i t l e m a, sest seni oli ta ainult kaubelnud Saksa kindralitega võimu pärast töörahva üle! Ja seal tuli ka kohe avalikuks, et töörahvavastane liit Balti hertsogiriigi meestest Poska ja Pätsi kaudu K. Astini ulatub!

Kodanluse kõne- ja kirjamehed on väsimatu jultumusega tõendanud, et iseseisvuse aade olla Eesti «demokraatliku rahvavalitsuse» loonud. «Meie rahva iseseisvuse tung» ... nii armastavad nad ütelda. Et siin patuses maailmas, kus igal asjal materiaalne alus on, see ka iseseisvusel ei puudu, ja et niisuguseks aineliseks aluseks parunite ihukaitsevägi oli, see on ümberlükkamatu tõsiasi, aga ühekülgne ja sellepärast ebaõige oleks kinnitada, et iseseisvuse teostamisel «aateline» moment üleüldse puudus! I n g l i s e o k u p a t s i o o n i «a a d e» — see oli «aateliseks» aluseks «iseseisva» valitsuse jaluletõusmisele.

I n g l a n e t u l e b! — nii kisendasid kõik kodanlikud

lehed ja mehed, ja ükski küla-palvevend, kihelkonna-prohvet ja isegi mitte adventist C. Hahn ei ole Kristuse tulemise ja maailma peatse lõpu ettekuulutamises nii visa ja kõmukas olnud, kui kodanlikud poliitikamehed Eestis 1917. aasta novembris ja detsembris. Kõik patenteeritud isamaalased ja iseseisvuslased, kõik, kes valmis olid ja on Eestit üks-kõik kellele ära sahkerdama, et ta aga mitte töörahvale ei saaks, kõik nad olid «inglase tulekust» ja Inglise okupatsioonist tiined. Eesti «patriootide» süü ei ole see mitte, et Eesti Inglise okupatsiooni alla ei langenud! Juba rasvasaatkonna koosolekul 9. novembril hirmutas sotside ametlik kõnemees, pärastine kuulus Eesti-Pariisi tööstus- ja kaubandusminister ja iseseisvust lüpsnud rahamees N. Köstner töölisi («Sotsi» kirjelduse järgi) järgmisel labasel, kuid tolle aja kohta väga iseloomulikul viisil: «Sm. Köstner tutvustab kuulajaid Eesti ajutise valitsuse seisukorraga, seda alla kriipsutades, et töölistel nii ehk teisiti ajutise valitsusega kui võimuga rehkendada tuleb, kuna ta ... liitlaste poolt tingimisi tunnistatud on, kelle okupatsiooni lähemal ajal oodata on.» (Meie sõrendused.) See oli lausa ähvardus Inglise karistussalkade kutsumisega, kui töölised mitte küllalt taltsad ja sõnakuulelikud ei ole. See keel ja see maneer olid meile hästi tuntud: ka Balti hertsogiriiklased olid sisuliselt sedasama kõnelnud oma riigi kohta, öeldes, et Eesti rahval nii ehk teisiti Riia landesraadiga rehkendada tuleb, sest et Saksa väed teda toetavad. Ja töölisklass ei tahtnud uut okupatsiooni. Ta kartis uut okupatsiooni. Kodanlased aga muretsesid iga päev uute värskete valeteadete eest, et Inglise laevastik ja väed «homme» tulevat. Ja kui see laevastik lõpuks Tallinna reidile jõudnud oli, siis hõiskas K. Ast 15. detsembril «Estonias»: ennäe, Inglise laevastik on siin, ja oleks ta Tallinnas nõukogude võimu eest leidnud, siis oleks Inglise dessant juba maal! — Ärge ähvardage Inglise karistussalkadega! — hüüdsid töölised nurjatule Astile saalist vihaselt ja — õieti vastu! Nende nädalate tragöödia aga seisis selles, et mitte keegi töölistele ütelda ei võinud, et Inglise töölisklass juba oma valitsuse vastu võitlust on alustanud, keelates temale karistussalku Venemaale saatmast!

Ja niiviisi **valetasid** valged oma valitsuse Eestis pukki!

Seesuguses õhkkonnas tuli 20. novembril kodanlaste maapäev kokku Seckendorfi loa põhjal, ja õhtul enne seda — Tallinna tööliste saadikute nõukogu ilma miskisuguse loata ja vastu kodanlaste ja sotsiaaläraandjate tahtmist. Eesti kodanluse ja liitriikide kapitalistlikkude klasside ühise väerinde vastu seadis Tallinna tööliste saadikute nõukogu — rahvusvahelise proletariaadi ja eeskätt Eesti ja Venemaa proletariaadi ühise väerinde. Eesti demokraatliku vabariigi vastu — Eesti nõukogude vabariigi. Üleilmse kontrrevolutsiooni ja imperialismi vastu — rahvusvahelise töörahva revolutsiooni ja kommunismi. Selsamal ajal, kui veebruari kontrrevolutsiooni mannetud kangelased asusid sõnu kõlksutama iseseisvusest ja isamaa-armastusest ning kärsitult sädetelegrammi ootasid Inglise laevastiku jõudmisest Balti merde, otsustas Tallinna tööliste saadikute nõukogu Venemaa proletariaadi poole pöörata järgmise teadaandega:

«Seltsimehed! Peale enam kui kaheksakuulise vaheaja on Tallinna töölistel jälle võimalus Saksamaa revolutsiooni tõttu uuesti poliitilise võitluse väljale avalikult ilmuda.

Täna, 19. novembril, oli Tallinna tööliste saadikute nõukogu esimene koosolek.

Tallinna tööliste saadikute nõukogu tervitab Vene proletariaati kui võimast üleilmse sotsialistlise revolutsiooni eelväge, kes üle aasta vääramata rasketes tingimustes võideldes kõige ilma imperialistide vastu oskas oma vabadust alal hoida ja oma kodanluse üle valitseda.

Eestimaa proletariaat on ikka veel rasketes oludes, mis kaheksakuuline kodanlise kontrrevolutsiooni piiramata vägivald meile peale sundis, kuna samal ajal — okupatsioonikindrali Seckendorfi ja Inglise-Ameerika imperialistide armust valitsema asunud nõndanimetatud Eesti vabariigi ajutine valitsus — meile uusi ahelaid valmistab. Meile on ametlikult teatatud, et Saksa okupatsiooniväed enne Eestimaalt ei lahku, kuni Inglise-Ameerika imperialistid seda maa sisemise korra järele heaks ei arva. Kodanlise valitsuse kõnemehed ja agendid kuulutavad, et Inglise sadamatest uued rahustajate salgad varsti Tallinna jõuavad. Eesti kodanlus on meid väljamaalistele vägistajatele ära annud. Eesti kodanlus on lähedasse ühendusesse Inglise-Ameerika imperialistidega astunud.

Eesti töörahvas aga sirutab oma vennaliku käe Vene töörahvale võitluseks ühise

vaenlase vastu Eesti nõukogude vabariigi eest.

Maha imperialistlised vägistajad!

Elagu üleilmne töörahva revolutsioon!»

Teistsugust otsust — see teadaanne kiideti peaaegu ühel häälel heaks — ei võinud Tallinna proletariaadi esinduselt oodatagi! Aga 12. novembri vägivallategude ja «Inglise hirmu» tagajärjel oli Tallinna töölishulk suures kohmetuses. Kommunistliku partei Tallinna komitee oli koguni otsustanud töölisi kodanlaste maapäeva kokkutulekuks mitte protestistreigilegi üles kutsuda, arvesse võttes meeleolu langemist hulkades. Kuid partei Keskkomitee nõusolekul tehti meie poolt nõukogule siiski ettepanek: 20. novembril streikida maapäeva vastu ja nõukogude valitsuse poolt. Ainult 2—3 sotsi hääletasid selle ettepaneku vastu. Siiski tuli ainult osaline streik. Sellest võtsid (ametlikkude töömin. andmete järgi) osa: Dvigatel, Tselluloos, Luther, Krull, Port ja Balti Puuvillavabrik — kokku 3942 töölist — niisiis umbes kaks kolmandikku 9.—12. novembri streikijate arvust («Sots.» nr. 176 — 1919).

Ja — ütleme Tallinna nõukogu resolutsiooni sõnadega: teades, et poliitiliselt pimedad saksa soldatid Tallinnas neid Eesti töörahva vastu kaitsevad, võisid härrad kaukaesindajad rahulikult istuda ja jultunult lobiseda «võõrastest» püssitikkudest, mille najal töörahva võim Eestis seisnud.

3. PUNASTE PEALETUNG

Veel ei olnud Eesti töörahvas ühest okupatsioonist ei toibunud ega vabanenudki, kui kodanlus talle juba teist okupatsiooni kaela tassimas oli.

Kutsudes inglasi, ootes ja lootes Inglise «abi», asus Eesti kodanlus algusest peale agressiivse, s. o. pealetungiva kontrrevolutsiooni seisukohale.

Inglane Eestis — see pidi olema Eesti töörahva allaheitmine tankide abil, nii kui Iirimaal, Indias, Egiptuses rahustati nendesamade tankide abil, Bulgaarias — Maroko neegrite abil, Ungaris — Rumeenia käsualuste vägede abil.

Inglane Eestis — see pidi olema Eesti töörahva mobiliseerimine ja otsekohene sõjakäik Venemaa nõukogude vaba-

Tartu Ülikool

riigi vastu nii kui Inglise «päästjad» seda olid teinud Põhja-Venemaal. Tallinn pidi saama Balti mere Arhangelskiks, Pätsi-Rei valitsus — teiseks Tšaikovski valitsuseks.

Inglane Eestis — see oleks olnud kõik seesama, mis järgmiste kuude jooksul tõsiasjaks sai, kuid kõik see hoopis suuremal määral! Need järgmised kuud aga tõid Eesti töörahvale lüüasaamise ja ta okupeeriti kodanlikkude võimude poolt, vägistati ära nii kehaliselt kui ka vaimselt, mobiliseeriti, tehti üleilmse kontrrevolutsiooni suurtükilihaks, kihutati Läti proletariaati rahustama, aeti Peterburi väravate ette veresse uputama selle linna proletariaati, kes oli julgelt ja väljakutsuvalt esimesena proletaarse revolutsiooni veripunase lipu lehvima pannud kapitali võimu rusudele!

Seda tegi Eesti kodanlus i l m a i n g l a s e t a 1919. aasta jaanuaris ja veebruaris — mobilisatsiooni läbiviimine — ja mais ning oktoobris — sõjakäigud punasele Lätimaale, Peterburi ja Pihkva peale. Aga ü h e s i n g l a s e g a oleks sedasama juba v a r e m tehtud ja — mis peaasi! — o t s u s t a v a l t tehtud! Valgete jõud ei oleks mitte Krasnaja Gorka ja Gatšina all murtud, valged ei oleks vististi mitte Pihkvast ja Jamburist veriste peadega välja löödud, vaid valge lipp oleks juba 1919. aasta algul Peterburis ja Kroonlinnas lehvima pandud ja see oleks ühtlasi ka Eesti töörahvale ränk löök olnud.

Hiljem — 1919. aasta sügisepoole — on valge ajakirjandus Eestis küllalt põhjalikult kirjeldanud neid tagajärgi, mis Peterburi valgete kätte langemisel Eesti kohta oleks: Koltšaki võidu korral läheb «hirmus terrorihullustusetants» lahti — «ühes sellega saab terve Venemaa poliitika äärmiselt reaktsioonilise ilme. Ja kuna sisemaal kasakanuut surnuaiarahu maksma peab panema, hakatakse kõigi «muulaste» vastu ägeda tagakiusamise ja rõhumise poliitikat ajama». (Nii kirjeldas seda vabariigi president A. Rei «ise» «Sotsis» nr. 199 — 17. septembril 1919 ja käsutas kuu hiljem oma väed Judenitši sõjakäiku Peterburi peale toetama! Kas võib olla veel nurjatumat äraandmist!?) «Kartulivabariik» oleks üle öö maapinnalt kadunud, Eesti ministerlikud iseseisvusevalitsejad oleksid sellesama tsaari karistusseaduse § 108 põhjal «riigiäraandmise» eest oksa tõmmatud, mille nad töörahva vastu maksma olid pannud. Aga 1918. aasta novembris-detsembris e i t a h t n u d

needsamad lehed ja mehed kõike seda näha, siis valetas kodanlus kõikide oma hääletorude kaudu rahvale suud ja silmad täis, et inglane vabastajana ja päästjana tulevat ja Eestile nimelt iseseisvust tooma. Valetati surnuks, et inglane, kui ta tuleb, ainult selleks tuleb, et siit Peterburi minna Tallinnale kuberneri ja Eesti töörahvale Koltšaki ahelaid tooma. Eesti Koltšaki kätte mängida — see on tõeliselt kodanliku poliitika tuum, mis iseseisvuse ja demokraatia kesta all varjul on.

Võitlust elu ja surma peale oli tarvis selle äraandliku valitsuse vastu! Seda võitlust oli tarvis viivitamata alustada ja tähtajaliselt lõpule viia! Oli tarvis, et see valitsus kukutatud oleks enne kui esimesed Inglise laevad läbi Taani väinade Balti vetesse jõuavad. Oli tarvis, et kui see valitsus seks silmapilguks siiski veel kukutatud ei ole, siis ometi võitlus tema vastu juba avalikult käimas oleks. — Miks oli seda nii tähtajaliselt tarvis? Kellele? Ja misjaoks?

Terve maailma proletariaat oli sellest huvitatud. Ja mitte üksnes Eesti proletariaat. Ja mitte üksnes Venemaa proletariaat. Lääne töölisklass on oma võitlusega, mille hüüdsõnaks on: käed Venemaa küljest! — juba andnud ajaloolise tõenduse, et kõigi maade töölised sellest huvitatud olid ja on, et kontrrevolutsioon Venemaa nõukogude vabariiki ära ei kägistaks. Venemaa töörahva revolutsioon on kogu maailma töörahva ühine asi!

Eriti Eesti töörahvas oli kolmekordselt sellest huvitatud, et Eesti kodanluse nurjatuid plaanisid luhta ajada ja Inglise okupatsiooni ära hoida. Sest — esiteks, see okupatsioon oleks Eesti töölisklassile äärmiselt rasketeks ahelateks olnud; teiseks oleks Inglise okupatsiooni ülesanne Venemaa nõukogude valitsuse kukutamine olnud, mis omakorda Koltšaki valitsust Eestis tähendanud oleks; kolmandaks, Koltšaki võimuletõusmine punase Venemaa rusudel oleks töörahva revolutsiooni puhkemist terves maailmas edasi lükanud ja seega ka Eesti töörahvalt vabanemise kõige verisema hirmuvalitsuse alt pikemaks ajaks võtnud.

Kodanlus kutsus inglasi. Pätsi-Rei valitsus kutsus neid ka töölisklassi nimel. Ta kutsus neid päästjatena ja väikerahvaste enesemääramise õiguste kaitsjatena. Pätsi-Rei valitsus ulatas Inglise rahvusvahelistele sandarmitele viigilehte! Rei ulatas seda Eesti töölisklassi nimel! See viigileht tuli lõhki rebida! Puuhobuse ribikondid sisse lüüa! Eesti töörahvas pidi jõudma enne Inglise laevastiku

tulekut üle maailma hüüda, et tema ei taha äraandlikku kodanlikku valitsust! Ainult sel viisil võis kodanluse jõledaid plaanisid nurja ajada ja aeti ka suurelt osalt nurja!

Ainult otsekohene sõjariistus võitlus võis niisuguseks naaskliks olla, mida inglise kontrrevolutsioonilised kelmid Inglise töölisklassi eest ühtegi kotti peita ei saa. Seda oli punase Venemaa enesekaitsesõda tõendanud ja tõendas hiljem veelgi ja veel hiilgavamaltki! Punaste vastupanek oli selleks tõukeks Inglise töölisklassi võitlusele Venemaa asjadesse segamise vastu, mis Lloyd George'i valitsust sundis mitte ainult uute Arhangelskite tegemisest loobuma, vaid ka Inglise vägesid Venemaalt evakueerima ja niiviisi otsekohest avalikku sõda töörahva revolutsiooniga Venemaa pinnal jätma!

Kas pidime meie kõik need kogemused, mis töörahvas klassisõja esimese aasta jooksul kalli verehinnaga lunastanud, üle parda heitma, «erapooletuteks» hakkama ja ootama, mis see inglane siis õige ära teeb, kui ta tuleb! Kas pidime meie toimetama nii kui Eesti sotsialistid-revolutsionäärid, kes «erapooletuks» jäid, kui Pätsid ja sotsid admiral Sinclairilt Inglise okupatsiooni paluma läksid! Kas pidime meie talitama nii kui need vahepealsed kõhklejad kihid, kes suu ammuli vaatama jäid, mis see Eesti valitsus siis nüüd õige on?

Või pidime meie kordama sama aasta algul tehtud saatuslikku viga, et Saksa revolutsiooni peale lootsime selle asemel, et aegsasti vastupanekut organiseerima hakata!

Ei seda ega teist! Sest niihästi see kui teine oleks töörahva äraandmise poliitika olnud neis oludes. Meie pidime oma võitlusega Inglise töölisklassi tõukama võitlusele Lloyd George'i valitsuse vastu. Me tegime seda ja Eesti äraandjad said admiral Sinclairilt korvi! Meie alustasime sõjariistus võitlust ja see leidis elavat vastukaja mitte ainult Inglise, vaid ka Rootsi, Norra, Taani proletariaadi hulgas. Punane blokaad — nende maade tööliste lipukirjana — see oli rängk kõrvalops, poliitiline ja kõlbeline, Eesti kodanlikule valitsusele ja eriti Eesti sotsiaaläraandjatele ning kodanlikule kontrrevolutsioonile üleüldse. See oli ühtlasi ka Eesti töörahva vastuhakkamise võit rahvusvahelises mastaabis.

Meie alustasime pealetungimist siis, kui Eesti ja Inglise kontrrevolutsiooniliste bandiitide jõud alles koondamata

olid ja nemad sõjaks siin väerindel veel valmis ei olnud, ja — sellest see hirmus, kuid silmakirjalik kisa valgete leeris!

Ja — kuigi Eesti kodanlus oleks inglase mängust välja jätnud, kas ei olnud siiski mitte põhjusi küllalt, sisemisi põhjusi Eesti kodanluse vastu otsekohe sõjariistus võitlust alustada! Või pidi ootama, kuni ta oma «rahvaväe» korraldab ja siis juba ainuüksi omal jõul töörahva vastuhakkamise alla surub, nii kui ta seda veebruaris Saaremaal tegi? Kas ei ole just Saaremaa «mäss» ümberlükkamatuks tõenduseks, et klassivahekordade arenemine Eestis raudse paratamatusega kodusõjale viis!

Kas ei olnud lõpuks üksi Saksa okupatsioonivägede viibimine Eestis ja kodanliku valitsuse avalik liit nendega mitte põhjuseks küllalt, et sõjariistus käega Eesti töörahvast vabastada. Kes võib nüüd peale Goltz-paša, Bermonti ja Ulmanise-Needra janti selle peale eitavalt vastata! Kes — peale valgete kelmide ja nende sotsiaaldemokraatlikkude saapaviksijate!

22. novembril kostsid Narva all esimesed paugud. Klassisõda, mis kodanlus inglase tulekuga alustada kavatses, oli alanud! 28. novembril langes Narva punaste vägede kätte. Eesti kuulutati töökommuuniks ja veebruari kontrrevolutsiooni pärandus visati tervelt üle parda. Kõik Oktoobrirevolutsiooni võidud kuulutati uuesti maksvaks. Neid täiendati uute dekreetide ja määrustega.

Selsamal ajal oli valgete maapäev Tallinnas istumas, Pätsi-Rei valitsust tegemas ja «Sots.» oli uusi aegu kuulutamas:

«Asi on juba nii kaugele läinud, et poolikabinõud ja poolik, kahepaikne poliitika enam ei aita. Kes tahab vapustusi ja kodusõda ära hoida, see peab südame rindu võtma ja julgelt ning kindlalt kõige sügavamale ulatavate uuenduste teele astuma» («Sots.» nr. 10 — 26. novembril 1918. — A. Rei).

Nii öeldi. Nii puistati rahvale puru silma. Tegelikult aga «läks asi nii kaugele», et Eesti demokraatlikus vabariigis Saksa keisririigi seaduste asemele — Vene tsaari seadused terves ulatuses uuesti maksma pandi, et — Eesti rahval oleks, mille eest sini-must-valge lipu all sõdida!

Muidugi ei olnud see poolik, ja kahepaikne ei olnud see ka mitte.

Selsamal ajal, kui töölisklass Narvas, Viru- ja Võrumaa pool juba oli v a l i t s e v a k s k l a s s i k s tõusmas, mõisad seal otsekohe töörahva kätte läksid, — tõotas siin Pätsi-Rei valitsuse programm: põllutööliste seaduse (nende eneste poolt uuesti maksma pandud tsaariaegse põllutööseaduse, mis streigi eest türmiga karistas) «kohe käsile võtta ja sealt kõik ajast iganenud korraldused kaotada». «Toitlusküsimuse lahendamiseks» lubati mõisate inventar — kontrolli alla panna. Ja see oli kõik!

Selsamal ajal, kui Narvas ja igal pool punase Eesti pinnal vabrikud kapitalistidelt tasuta ära võeti, tõotas Pätsi-Rei valitsus kõikide kapitalistide-ühisustega — «kontaktis töötada». Töölistele visati paberile 8-tunnilise tööpäeva kont ja annetati Kerenski kindlustusseadused. Palganormisid lubati tõsta ja tõsteti ka.

Niisugune oli kogu see «julge ja kindel kõige järsumate ning kõige sügavamale ulatavate uuenduste teele astumine»! Ainult niisuguseks kõlgaste lubamiseks jatkus Eesti kodanlusel «eneseohverduse» tahtmist kõike südant rindu võttes ja punase klassivaenlase suurtükiotsa ees! Tahtmatult tahad küsida, kui poolik, kui vilets, kui armetu oleks see «ühiseluliste uuenduste» programm siis veel olnud, kui Eesti töölisklass sotside manitsusel kõigega «leppinud» oleks ja mitte vastu hakanud poleks! Ja — missuguse läätseleeme eest oleksid sotsid töörahva siis Pätsile ära müünud! Need verekoerad sundisid töölisi punaste vastu sõdima — 8-tunnilise tööpäeva eest, põllutöölisi — tsaariaegse põllutööliste seaduse eest! See oli enam kui irvitus! See oli varjamata suurtükiliiha mõõtmine Londoni börsile! Sotsid ütlesid selle kokkuleppe olevat. Ei, see ei olnud kokkulepe! See oli töölisklassi äraandmine tervelt! See oli allaandmine ilma tingimusteta!

Tagasi kapitalismi juurde! — see näis sotsidele ülema tarkusena. Nad panid Pätsi Harju pangale sellega nurgakivi. Sigitatud on kaubanduslik-spekulatiivset kapitali. Organiseeritud ja pankadesse koondatud on neid paberrahahunnikuid, mis väikeste kuhjadena omaette angeldasid. Ja ainult! Kapitalistlik v a l m i s t u s, varade valmistus — tööstus aga on rusudes nii kui ennegi. On kurnatud! Aga uusi väärtusi ei ole see kurnamine loonud.

Kroonuvargused, suurejooneline marodöörimine ja

spekuleerimine, Babüloni-ööd ja ballid-maskeraadid poolalasti naistega, priiskamine ja kõlvatus — see õitseb! Aga töörahvale on see üks tinaraske õuduse-öö.

Ja seda põhjendatakse raamatuga! Raamatus öeldakse see nii seisvat ja sellepärast ei tohi ükski «ühiseluline uuendus» ei järsem ega sügavam mitte enam olla! Teisiti arvajate jaoks ehitati kaak. — «Kokkulepped ja koalitsioonid,» kirjutas «Sots.» (nr. 12), «oleksid täitsa üleliigsed, kui meie maa oma majandusliku edenemise poolest juba nii kaugele astmele oleks jõudnud, et öelda võiks: meie tööstus ja põllutöö on juba täitsa küpsed, et neid sotsialistlisele alusele seada...

Kuid küsime, kas on lugu nii?

Kui meie tööstust võrrelda Saksamaa tööstusega, siis peab ütlema, et meie maal suurtööstus, vabrikutööstus alles lapsekingades on...

Me ei taha sellest juba rääkida, et praegusel silmapilgul meie tööstust peaaegu olemaski ei ole...

Aga kui ka kõik meie vabrikud täie auruga töötama hakkaksid, siis ei muuda see ometi meie maad veel kaugele edenenud suurtööstusmaaks, nagu Saksamaa seda on...

Meie maa on ikkagi talupidajate maa, väikepõllupidajate maa. (Seda ütlevad nad maa kohta, mille pinnast kaks kolmandikku suurmaapidajate käes on! — V. K.)

Niisugustel tingimustel ei ole miskisugust võimalust Eestimaal sotsialistlist korda sisse seada. Meie maa majanduslik edenemine ja meie töölisteklass pole selleks veel küpsed.

Kuid teiselt poolt on meie töölisteklass siiski juba nii suureks jõuks välja kasvanud, et ka puhas ning kitsendamata kodanluse valitsus Eestimaal enam võimalik ei ole. Suurtööstuse töölised ühes põllutöölistega on nii suureks jõuks saanud, et uue korra loomisel nendega kõvasti tuleb rehkendada. Ei tohi juttugi olla sellest, et kodanlusele ja varandusega inimestele mingisugused eesõigused antakse, mida töölistele ei anta.

Puhassotsialistline kord ei ole *veel mitte* võimalik ja piiramata ning kitsendamata kodanluse valitsus pole *enam mitte* võimalik.

Aga kui ei puhassotsialistline, ei puhaskodanline kord võimalik ei ole, siis on ainuüksinda võimalik midagi keskmist, midagi vahepealist.»

Vabandatagu, et me nii pika väljakirjutuse tõime, aga see on ajalooline dokument, sest nii targutati ja nämmutati raamatu kallal — 28. novembril, sel päeval, mil Narva punaste kätte langes, ja üks päev enne seda, mil Pätsi-Rei valitsus mitte «midagi keskmist» tegema ei asunud, vaid proletariaadile avalikult sõda kuulutas — Eestis sõjaseadust maksma pannes, üleüldist sunduslikku mobilisatsiooni välja kuulutades ja kaagikohtutele alust pannes. See dokument sai surnulinaks tuhandetele proletaarlastele. See on ka kõige valelikum dokument, mis sotside staap iial maailma läkitanud on. See õpetus «majanduslisest küpsusest» sai kilbiks sotsiaaläraandjatele, nende katekismuseks ja kõikide edaspidiste nurjatuste «teaduslikuks» aluseks.

Ta on valelik Eesti tööliskiassi mineviku kohta. Sest just Eesti töörahvas, eesotsas Tallinna tööliskiassiga, kõrvuti Peterburi töölistega, vabanes 1917. aastal esimesena kogu Venemaal kokkuleppe-poliitika pettelootustest.

Eesti proletariaat kirjutas 1917. aastal hiilgava leheküljе tööliste klassivõitluse ajaloosse, mida juudaste targutused tema «mitte-küpsusest» iialgi tumestada ei jaksa! Ta oli nii küps oma klassiteadvuses, et sotsid tema põlvenigi ei ulatu!

Põhjatu valelik on see dokument ka oleviku kohta. Tunnistades, et siiski maid on olemas, mis sotsialismi jaoks küpsed, astusid sotsid ometigi Pätsi valitsusesse ja seega ka üleilmse kontrrevolutsiooni sõjavankri aiste vahele! Võtsid tinaga vastu punaseid ja — hosiannaga Inglise sandarmi-laevastikku! Nad asusid sõdima töörahva revolutsiooni vastu Eesti pinnal ja Eesti-Vene rajal, aga need lahinguplatsid on üleilmse kontrrevolutsiooni kõige kaugemale ettepoole nihutatud valvetõkked — ühelt ja rahvusvahelise töörahva revolutsiooni eelvägede võitlused — teiselt poolt! Need äraandjad on kustutamas revolutsioonileeki terves maailmas!

Kuid — ega's nemadki Eestit ilmtingimata «mitteküpseks» pea ja siin nende põhjatu alatus avalikuks tulebki! 17. novembril kuulutas «Sots.»:

«Lööb aga sotsialistlise pöörde kell terves maailmas, siis tuleb mahajäänud mail

imelik pilt. Nad on sunnitud ka sotsialistliseks saama, sunnitud järele sammuma, olgu iseenesest kui tagurlised tahes.»

Siin see naelapea ongi! «Sotsialistlise pöörde kell» ei olnud «terves maailmas» 28. novembril 1918 veel mitte löönud — rahvusvahelise proletariaadi käsi ei olnud veel mitte küllalt tugev, et sotsisid «sundida» «sotsialistliseks saama» ja sellepärast läksid nad lihunikkude valitsusesse Eestit tegema «kui tagurliseks tahes». Need müüdavad hinged teenivad seda peremeest, kes tugevam on! Need poliitilised libud istuvad selle põlvedele, kelle käes võim ja seega ka rahakott on! Kui Ungari töörahvas lühikeseks ajaks võimu oma kätte kiskus, ruttasid nad seda tervitama. Kui Inglismaal üleüldine raudteestreik tuli, saatsid nad räpase «Sotsi» kaudu streikijatele käemususid! Aga ühtlasi jatkasid nad sõda töörahva revolutsiooni vastu, aitasid teoga kaasa nendele, kes Ungari töörahva verest tühjaks lasid ja Inglise töölisi ikkes hoiavad!

Raamatust leidsid sotsid, et sotsialistliku pöörde kell terves maailmas kord veel lööb, aga — seni asusid nad võllasambaid püsti ajama ja vastuhakanud töörahvale hingekella lööma!

Seitsmesaja aasta eest tulid ordurüütlid meie esivanemaid alla heitma — mõõk ühes ja piibel teises käes. Aga aastal 1918 tuli kodanlus meid — proletaarlasi alla heitma: mõõk kodanluse ja raamat sotside käes!

Vahepeal oli maailmas nimelt tööjaotus maksma pääsenud...

Ja kui kodanlus mõõka tõstis, siis — sots raamatuga kohe platsis ja loeti needsinatsed sõnad demokraatiast ja iseseisvusest...

4. 17. JA 27. DETSEMBER

Sakslane läks.

Inglane tuli.

Murdes Eesti valgete vastupanekut ja välja tõrjudes Saksa vägesid, olid punased Rakvereni ja Tartumaa piiridesse tunginud, kui Inglise laevastik 12. detsembril Tallinna reidile jõudis. Kodanlus ehtis linna lippudega. Uued peremehed võeti ka seekord muusika ja lilledega vastu, nagu

25. veebruarilgi, aga nüüd juba ametlikult. Kas võisid Tallinna töölised tummadeks pealtvaatajateks jääda Eesti valgete vennastamisel üleilmse sandarmiga?

17. detsembri streik ja meeleavaldus: «inglased välja!» — see oli Tallinna töölisklassi tervitus kodanluse päästjatele.

Miks ei kukutanud Tallinna töölised 17. detsembril Pätsi-Rei valitsust? Kommunistliku partei Eesti Keskkomiteele on hiljem etteheiteid tehtud, et ta 17. detsembril töölisi sõjariistus vastuhakkamisele ei kutsunud. See olevat viga olnud. Valgete leer jälle on meie parteid vastupidises süüdistanud: kommunistid olevat just 17. detsembri peale valitsuse kukutamise määranud, aga see olla luhta läinud. Missugune oli seisukord 17. detsembril? Milleks kutsusime meie töölisi üles ja milleks mitte? Milles on selle päeva ajalooline tähendus üleüldse?

Et vastata nende küsimuste peale, avaldame siinkohal Pätsi-Rei valitsuse teadaande 18. detsembrist — tervelt:

«Juba mõne aja eest sai ajutine valitsus teateid, et vabariigi piirides salavande (!) plaan käimas on, et väljaspoolt pealetungiva vaenlase toetuseks vabariigi sees mässusi, segadusi ja verist kodusõda elule kutsuda. Nagu valitsusel korda on läinud välja selgitada, on 16. detsembri õhtul kodusõja õhutajad salakoosolekul otsuseks teinud teisipäeval 17. detsembril sõjariistus mässu toime panna ajutise valitsuse kukutamiseks. Selle otsuse teostamise otstarbel alati 17. detsembri hommikul mitmes Tallinna vabrikus kõige ägedamat kihutustööd tegema meeleavalduste ja sõjariistus väljaastumise kasuks. Kihutustööl ei olnud tööliste hulkade juures mingisugust mõju. Ainult väike salk, umbes sada inimest, olid Peetri platsi juurde kokku kogunenud, kust nad mööda Harju uulitsat hakkasid raekoja poole liikuma. Raekoja platsi ja Dunkri uulitsa nurgal piiras salk ühe kaitseliidumehe sisse, kiskus tema käest püssi ära ja hakkas teda peksma. Seesama saatus langes osaks neljamehelisele kaitseliidu patrullile. Suuremat kaitseliidu salka, mis kohale ruttas korda ja rahu jalale seadma, võeti salga poolt püssipaukudega vastu. Selle peale andis kaitseliidu patrull salga peale tuld. Salk jooksis laiali. Laskmise tagajärjel on koha peal üks surma saanud, teine — haigemajas haavadesse surnud ja kaks inimest tõsisemalt haavata saanud.

Valitsus teatab, et ta otsuseks on teinud kõiki abinõusid

tarvitusele võtta, et mässukatseid maha suruda ja verist kodusõda võimatuks teha.»

Selles teadaandes on üks ametlik vale teise otsa kuhjatud. Mitte 16. detsembri õhtul, vaid juba 13. detsembril — järgmisel päeval peale Inglise laevastiku Tallinna jõudmist — oli «salakoosolek» ja nimelt kommunistliku partei Tallinna komitee koosolek. Ja mitte «sõjariistus mässu» ei otsustatud seal, vaid poliitilist streiki ja meeleavaldust hüüdlausega: «inglane välja!» Kuid need on väikesed valed. Niisama kui seegi, umbes kui oleks meeleavaldajate hulgast valgete patrulli — püssipaukudega vastu võetud. Seda valetati, et olnud verevalamist õigeks mõista.

Kaks peavalet peituvad selles 18. detsembri teadaandes. Esimene on see, umbes kui oleks 17. detsember väikese töölissalga ülesastumine olnud. Ja teine — umbes kui oleks m e i e «välise vaenlase toetuseks ... kodusõda elule kutsuda» kavatsenud.

Tallinna tööliste selja taga, kes 17. detsembril streikisid, seisis Eesti töörahva rõhuv enamus. Pätsi-Rei valitsuse selja taga ei seisnud aga isegi kodanluse laiemad kihid mitte!

Kõikide eelmiste nädalate jooksul ei olnud kodanluse valitsuse apostlitel — sotsidel mitte ühelgi üleüldisel rahvamiitingul korda läinud truuduseavaldust «iseseisva demokraatlise Eesti vabariigi valitsusele» läbi viia. 17. novembri miitingul Tallinna Nikolai gümnaasiumi saalis, mis sotsialistide-revolutsionääride korraldatud oli, võeti rõhuva häälteenamusega vastu kommunisti M. Koolmeistri resolutsioon, kuigi sotsid soovitasid — ilma resolutsioonita koju minna, sest miiting olla «juhuslik» («Sots.» nr. 7). — 24. novembri miiting Tallinna kommertskooli saalis, mis sotside eneste korraldatud oli, ja kuhu nad kõik oma ässad — Asti, Rei, Sternbecki, Maasiku toonud olid, oli oma meeleolu poolest niisugune, et sotsid — nende käes oli koosoleku juhatamine — miitingu laiali saatsid ja ühtegi resolutsiooni hääletamisele panna ei julgenud, kuna, nagu nad ütlesid, «vahepeal pimedaks läinud oli» («Sots.» nr. 11). Sm. Koolmeistri poolt pandi järgmine resolutsioon ette: «praegune ajutine valitsus on ainult suurkodanluse ja kapitalistide esitus ja seega ei või töölised teda mitte usaldada, sest see valitsus pakub töölistele ainult Saksa imperialismi ikke asemele suurkodan-

luse iket. Meie, töölised, usaldame ainult enda tööliste valitsust, mis suudaks alla surutud poliitilist ja majanduslist seisukorda parandada. Seepärast ütleme praegusele kodanlisele valitsusele: küllalt töörahva petmisest! Töölised tahavad oma saatust ise juhtida! Sellepärast — elagu Eesti töörahva nõukogud! Elagu üleilmline töörahva revolutsioon!» 17. novembri resolutsioon oli samamõtteline. Arusaadav, miks miiting sotside meelest kord «juhuslik» oli, teine kord jälle «vahepeal pimedaks läinud oli»! Kustumata jääb Tallinna töörahva mälestusse aga 15. detsembri miiting «Estonia» kontsertsaalis, mis Tallinna tööliste saadikute nõukogu korraldatud oli. Koos oli kuni 3000 proletaarlast. Ruumipuudusel pidi muist rahvast ukse taha jääma. Selle koosoleku meeleolu ja otsused on ülinäitlikud kõikideks aegadeks, et Pätsi-Rei valitsus Eesti töörahva hulkades mitte rohkem poolehoidmist ei leidnud kui Seckendorfi valitsuski! Mitte asutav kogu ja muu demokraatlik krempel, vaid töörahva revolutsioon — see oli proletariaadi üleüldine hüüd. Kellegi kodaniku resolutsioon, mis iseseisvust ja asutavat kogu nõudis, sai 4—5 häält, sotside oma — mõned üksikud hääled. Kommunistide resolutsiooni poolt aga tõusid tuhanded käed.

«Eesti koalitsiooniline valitsus,» ütles see resolutsioon, «on täieline kodanline valitsus. Tööstust korralagedusesse ja Eestimaa üleüldist majanduslist seisukorda kokkulangemisele viies, tahab see lapitud ajutine valitsus tööliste-klassi surmata. Eesti töörahva nõukogude vabariigi revolutsiooniliste vägede vastu kodusõda pidades, kutsub see valitsus omale Soome ja liitriikide valgekaardi appi, et oma verist diktatuuri maksma panna. Inglismaa jõu abil tahab Eesti tagurlus töörahva rõhumist jatkata ja Eestimaal niisamasugust verepulma korrata, nagu seda Soomes meie seltsimeestega tehti. Tallinna töölised nõuavad niisuguse valitsuse tagandamist. Tööliste saadikute nõukogu kui ainukene õige töörahva esitus, peab viibimata võimu oma kätte võtma. Töörahva valitsus lõpetagu kohe kodanluse poolt alustatud kodusõda. Ühtlasi avaldavad Tallinna töölised oma põlgtust nendele sotsialistidelejuudastele, kes kontrrevolutsioonilist kodanlust toetavad ja meie kodumaad ühes terve rahvaga ja kõikide varandustega Euroopa imperialismile püüavad ära müüa.

Meie protesteerime vabrikantide lokaudi ja valgekaardi poliitika vastu.

Meie nõuame töölistele tööd ja leiba.
Meie nõuame võõraste vägede maalt lahkumist.
Surm Eesti valgekaardile!
Elagu Eesti töörahva nõukogude vabariik!»

See otsus ei olnud mitte mõni «juhuslik» otsus! Seks-samaks 15. detsembriks lõppesid Tallinna tööliste saadikute nõukogu uued valimised. Meil on kokkuvõte valimiste tagajärgedest 25-es Tallinna töökohas, selle hulgas kõik vabrikud ja tehased, kus 49 saadikut valiti, ja nendest olid — 33 kindlat kommunisti, 11 kommunistide poolehoidjat, 1 sotsialist-revolutsionäär ja ainult 4 sotsi!

Need kolm miitingut ja Tallinna nõukogu poliitiline koosseis on kindlaks tõenduseks, et valgete valitsusel ühes sotsidega töörahva hulkades poolehoidmist ei olnud. Mitte palju kõrgemal ei seisnud selle valitsuse aktsiad ka kodanluse enese juures! Hiljem — 27. detsembril — valgete maapäeval oli K. Päts otsekohe sunnitud seda tunnistama: «Kuulutati välja vabatahtlikkude mobilisatsioon, kuid see tõi ainult mõne saja peale tuhande.

Siis alustati sunduslik mobilisatsioon, mis, vähemalt paberil, on seni 12 000 sõjameest annud. Kuid seegi pole kõiki lootusi täitnud: just jõukamad kihid katsuvad igapidi sõjakohustustest kõrvale põigata. Ka mõned teised rahvakihid olid külmad isamaa kaitsmise mõtte vastu, ja alles 15-aastase sunnitööga ähvardamine suutis mobiliseeritavaid kokku tuua. Kuid siis algas uus pahe: põgenemine sõjaliinilt kroonu riietega seljas. Selle kohta puuduvad kindlad andmed, kuid sõjapõgenejaid on igatahes mõni tuhat meest! Selle vastu kuulutati välja surmanuhtlus, mis osa sõjapõgenejatest tagasi tõi. Miilitsaasutused ja vallavalitsused pole mitte küllalt ustavasti oma kohuseid täitnud sõjapõgenejate kinnipüüdmisel.» («Sots.» nr. 35 — 1918. Meie sõrendused.)

Niisiis just «jõukamad kihid ja ka mõned teised rahvakihid», s. o. kogu rahvas ei tahtnud Pätsi-Rei valitsust toetada tema sõjas töörahva vastu! Isegi miilitsaasutused, isegi hallparunite vallavalitsused saboteerisid mobilisatsiooni, varjasid kõrvalehoidujaid ja väejooksikuid ja raiusid niiviisi seda oksa, mille peal Päts ja Rei iseseisvuse köietantsu kargasid. Et pilt veel kujukam ja selgem oleks, laseme Eesti suur-

kodanluse häälekandjat «Maaliitu» (nr. 183) selleaegset kodanluse meeleolu kirjeldada:

«Sõjaväeliselt korraldatud võõrad röövsalgad,» valetab K. Pätsi ihuleht, «on juba Eesti pinnale tunginud. Nad laastavad aasialiku metsikusega kõike, mis tee peal ette juhtub.

Mis tegid vanasti niisugusel korral meie esiisad?

K õ i k m e h e d kogu maal tõusid üles kui üks mees ja läksid vaenlase vastu.

Mida näeme meie aga nüüd?

K a u p l e j a d j a ä r i m e h e d angeldavad hoolsamini kui varem, sest segane aeg teeb võimalikuks hästi teenida.

M a j a p e r e m e h e d j a v a r a n d u s t e o m a n i k u d hiilivad nurgatagusi mööda ja hindavad oma vara uuema kursi järele ümber.

Maamehed — see maa sool, võtavad aga tuld sedavõrd aegamööda, et isegi kaitseliidu teenistust kõrvaliseks asjaks peetakse. Olla kodus «hädalisemad» asjad õiendada...»

See Jeremia nutulaul ei olnud liialdus! Vilja ja loomi hallparunid ei andnud, raha ei andnud! Kavatsetud kolmekümnemiljonilisest «vabaduselaenust» tuli suure norimise peale ainult 3,5 miljonit kokku! Kodanlusega oli nii «paha» lugu, et see isegi «töölistepartei» häälekandjale musta muret ja sapist tuju tegi:

«Meie maakodanluse halli paksust nahast,» hurjutas «Sots.» (nr. 27), «lähevad äärmiselt visalt läbi kõik üleskutsed, südametunnistuse ja isamaaliste tunnete pihta koputamised, olgu nad kas või inglite keeles kirjutatud. Ikka loodetakse ei tea kustpoolt tuleva võõra päästmise peale. Ja kui viimaks väline kallaletungija meie hallil juba kukil istub, siis loodab ta ennast kas või mõne punase lindi nööpauku või käikse ümber panemisega päästa, nagu seda Narva pool mõni jagu peremehi teinud olla.»

Ja samal ajal tituleeris kösterlik-tagasihoidlik «Päevaleht» (nr. 53) taluperemehi «isamaa äraandjateks».

Kes oli siis nüüd neis oludes rahva tahtmise ja meeleolu avaldaja? Kas 17. detsembri streikijad ja meeleavaldajad või Pätsi-Rei kildkond? 17. detsember oli väikese kodanliku vähemuse verine vägivald rahva rõhuva enamuse kallal!

Ja — kes oli neis oludes «kodusõja elulekutsuja» ning «väljastpoolt sissetungiv vaenlane»? — Seesama kodan-

lik vähemus, kelle vastu töörahvas kindlasti oli ja kelle võitlust töörahva vastu kodanluse enamus loiult ja üksköikselt pealt vaatas või koguni saboteeriski! (See kodanlik vähemus, kellest siin juttu on, oli kahtlemata kõige klassiteadlikum, kõige arenenum ja parem kiht Eesti kodanlusest. On tähtis seda tõsiasja jämedalt alla kriipsutada, sest just see kodanluse kiht paljastas ennast kõige äraandlikumana, kõige müüdavamana, kes ennast ja Eestit kord Saksa okupatsioonivägedele, kord Inglise imperialistlikule valitsusele pakkus, nagu seda allpool lähemalt näeme.) Väljastpoolt aga oli sisse tunginud Eesti töörahva väline vaenlane — Inglise sõjalaevastik, kelle peale kodusõja provotseerijad Eestis kõik oma lootused panid.

Pätsi-Rei valitsuse 18. detsembri teadaanne püüdis valetades päästa, mis veel päästa oli. Olid nad ju tervele maailmale teatanud, et valitsusest võtvat osa kõik parteid ja Eesti iseseisvus olla terve rahva tahtmine. Sellesama «terve rahva» tervitust oli admiral Sinclairile paar päeva varem etendamas käinud K. Päts käe all A. Reiga ja seda suurem oli skandaal nüüd, kus töölised avalikult Inglise sandarmitele rusikat näitasid: välja inglane!

Vale oli 18. detsembri teadaandes ka see, umbes kui oleksid kommunistid seks päevaks sõjariistus vastuhakkamise määranud, mis aga luhta läinud. Niisuguse valega soetasid need kelmid endale odava võidu loorbereid. Meie partei Tallinna komitees ei tehtud 13. detsembril mitte ühegi seltsimehe poolt ettepanekut 17. detsembril sõjariistus vastuhakkamist alata. Ka 17. detsembril ei kutsutud selleks üles. Miks? — Sellepärast, et see iseseisvuse «aateline» kandejõud — «Inglise hirm», millest eespool juttu oli, nüüd luuks ja lihaks, teraseks ja malmiks saanud oli ja Tallinna reidil seisis. Kui kuni 12. detsembrini veelgi mõningates rahvakihtides kahtlus ja umbusk valitses, et — ehk on kodanluse jutt inglase tulekust tühi hirmutamine ja pettus, siis nähti nüüd Inglise laevastiku tulekus kindlat tõendust, et Eesti kodanlusel tõesti «vägev liitlane» on. Kardeti, et vastuhakkamise korral laevadelt rahustajad maale saadetakse. Just seda hirmu arvesse võttes tuligi meil 13. detsembril otsust tehes 17. detsembri ülesanded ja hüüdlaused ära määrata.

Nüüd meie teame, et see «vägev liitlane» savist jalgadega ja Venemaa töörahva rahustamises väga jõuetu oli.

Nüüd meie teame, et Inglise töölisklass juba siis küllalt kindlasti Venemaa asjusse segamise vastu võitles ja et Inglise laevastik hernehirmutis oli. Aga 17. detsembril oli meie seisukord traagiline just sellepärast, et meie ei võinud töölisklassile ütelda: inglane ei tule maale, sest tema proletariaat ei luba talle seda mitte! Kas ei olnud me sama aasta algul Saksa proletariaadi kohta mitte sedasama ütelnud! Ja — Saksamaa proletariaat ei keelanud Seckendorfile siiski Eestit okupeerimast ja Goltz-pašale Soome töölisklassi maha tapmast! Kes võis inglase eest pea tulde pista! Ja kuigi me oleksime seda teinud, Tallinna töölisklassi ei oleks see siiski barrikaadidele toonud, sest veebruari mälestus oli alles liig värske ja haavad alles verd tilkumas...

Sellepärast sai 17. detsember rahuliku meeleavalduse päevaks, aga see ei keelanud Pätsi-Rei valitsusele siiski mitte töölistele aadrit laskmast! Mitte meie ei organiseerinud seks päevaks sõjariistus vastuhakkamist, vaid kodanlus. Pagari uulitsal sepitseti veresauna plaanisid. Mitte mingisugust rongkäikude ja meeleavalduste keeldu ei avaldatud: timukad teritasid mõõka salamahti! Raamat aga anti jälle sotside kätte.

«Uulitsa-meeleavaldused viivad kindlasti verevalamisele, mida sissesõitnud provokaatorid just ootavadki,» kuulutas «Sots.» 17. detsembri hommikul ette. Rasvaste tähtedega trükitud plakat «Sotsis» kuulutas kogu meeleavalduse «provokatsiooniks» ja «sissesõitnud provokaatorite» sepitsuseks. See oli teine kord, kus «Sots.» provokatsioonist kisendades ise kodanlust provotseeris ja julgustas tööliste verd valama. 15. detsembri miitingu otsus, selgesti avaldatud töölisklassi tahtmine — see oli sotsidele ainult paberilipakas, tükk «sissesõitnud provokatsiooni». Tallinna nõukogu valimised — sotside hiilgav läbikukkumine neil valimistel — see ei olnud neile härradele muud kui «provokaatorite sepitsus». See töölispartei oli kõikidel töörahva miitingutel ja nõukogu valimistel armetult lüüa saanud, töölised pidid seda nüüd oma verega maksma, seda oli Astile, Reile, Sternbeckile tarvis, et — kodanlus võimul püsiks! «Sotsi» prohvetlik ähvardus läks «kindlasti» täide — verevalamine tuli kindlasti. Sellest päevast sai Pätsi-Rei valitsusest avalikult ja lõplikult — lihunikkude valitsus. Demokraat-

likule pimesikumängule tehti järsk lõpp. Kontrrevolutsioon heitis katte oma mõrtsukaliselt palgelt.

Väljakuulutatud demokraatlikud vabadused olid tänini kord siin, kord seal maksvad olnud, nii kui see sotside parteipoliitilistele huvidele kasulik paistis. Iga kord, kui nemad lootsid oma otsuseid läbi viia, ei keelatud koosolekut mitte. Aga 15. detsembri miiting tõi sotsidele ja seega ka valgetele täielise läbikukkumise. 17. detsember avas sotside silmad sellele hädaohule, mis kodanluse väevõimuvalitsust sisemaal ähvardab. Inglise laevastiku Tallinnas viibimine andis Pätsi-Rei valitsusele tarvilise julguse, õnnestunud veresaun — tarvilise hoo, ja demokraatlikkude vabaduste pettemängule tehti ka ametlik lõpp. 29. novembril «terves Eesti vabariigis» väljakuulutatud sõjaseadust hakati nüüd realiseerima.

«Korra ja julgeoleku kaitseks» anti «ülemjuhataja õigused» papist kindrali Põdderi kätte: «käskimine-keelamine» sai jälle Eestis tegutseva võimu ülemaks riigitarkuseks.

17. detsembril, kui meeleavaldajad laiali aetud olid, keelati ära «igasugused koosolekud, ka kinnised»; keelati ära «kokkukogumised uulitsatel ja avalikkudel kohtadel». Kõikide peale, kes neist keeldudest ei hooli, käskis Põdder «kohe tule avada» ja nad siis veel «sõjaväljakohtu kätte anda, mis selsamal päeval peab oma otsuse tegema». Ühtlasi noomis ta tsaaripolitseis kalotina teenimisest päritud viisakusega samas päevakäsus: «Palun kõiki, kes oma elu kalliks peavad, mitte ilmaasjata avalikkudel platsidel salkades liikuda.» Aga vististi oli vähe neid, kes oma elu kalliks pidasid, sest 3—4 päeva pärast oli see hernehirmutis uuesti kollitamas: «Keelan ära Tallinna uulitsatel igasugused kiriklised rongikäigud, matustest osavõtjate kogumise salkadena avalikkudel paikadel ja surnuaedadel. Matustest osavõtjatel peab linnakomandandi poolt selleks kirjalik luba kaasas olema. Igasugused lubamata rahvakogumised matuste või muude kirikliste talituste näol (täh. ka pulmad ja varrud! V. K.) käsen kõige valjumate abinõudega laiali ajada ja osavõtjaid (täh. ka vaderid ja peiupoisid! V. K.) sõjaväljakohtu kätte anda, kes otsused selsamal päeval peab tegema.» Ja jälle «hoiatas» see narr «linna elanikke» «veel kord», et igaüks seda käsku täidaks «õnnetuste ärahoidmiseks». Kuid — nähtavasti oli see geniaalne sandarm kelleltki asjatundjalt kuulnud, et «linna elanikud» mitte ainult «kirikliste talituste» puhul

«lubamata rahvakogumisi» ei tee ja — Põdder, väsimata hing, avaldab uue päevakäsu (nr. 10): «Eraisikutel on keelatud üle kolmeliikmelistes salkades linna uulitsatel ja platsidel liikuda ehk seista. — Keelatud on patrullidega juttu ajada ehk mingisugusi läbikäimisi pidada, seljatagant ehk jalgteelt kesk uulitsaid liikuvatele patrullidele läheneda. Kesk uulitsat kokku puutudes patrulliga, viibimata jalgteele astuda. Lahtistel platsidel on keelatud patrullidele kuni 50 sammuni läheneda.» — Muidugi oli ähvarduseks jällegi surmanuhtlus või sunnitöö.

Raudteedel sõitmine ilma loata keelati ära. «Iseseisvus» okupeeris töörahva valjemalt kui Balti hertsogiriik!

Sellega oli otsustatud ka Tallinna tööliste saadikute nõukogu saatus. «Valvaja», kus ta 17. detsembri õhtul kokku tulema pidi, oli sõjariistus valgete poolt sisse piiratud. «Käsuandja kindrali» loaga «klassivõitlust» pidada — seesuguse armetuseni ei alandanud töörahva nõukogu ennast mitte!

Nii sai ka Tallinna tööliste saadikute nõukogu «keelatuks». Kõik kodaniku-vabadused olid tööliste kohta maksvusetuks kuulutatud. Kaagikohtu seadus tegi töölisklassi linnupriiks. Isegi liikumisevabadus oli keelu all. «Kommunisti» sulgemisega oli töölistelt juba 29. novembril trükivabaduse varigi võetud. Nüüd võis see «rahvavalitsus» — «iseseisvuse ja rippumatuse» teostamiseks ja «võõraste vägede» Eestist välja tõrjumiseks — kõige suurejoonelisemale äraandmisele asuda...

17. detsembril olid töölised nõudnud: inglane välja! Vastuseks sellele valiti 27. detsembril valgete maapäeva kinnisel koosolekul saatkond Inglise admirali Sinclairi juurde — paluma, et Inglise valitsus Eesti okupeeriks. See kirjeldamatu nurjatu maa- ja rahva-äraandmise katse sai Eestis üleüldiselt teatavaks, kui mitte varem, siis 1919. aasta juunis, kui K. Päts asutavas kogus oma partei poliitilistest huvidest juhituna selle loo paljastas. Aga üleüldises sündmuste pöörises on tähelepanematuks jäänud teine mitte vähem nurjatu äraandmise katse, kuigi see avalikult oli tehtud ja mitte nii suures saladuses kui Inglise okupatsiooni palumine. Valgete «Riigi Teatajas» nr. 2 — 28. novembril 1918 on mõlemad dokumendid, mis seda äraandmist tõendavad, järeltulevatele põlvedele alal hoitud.

12. november paljastas salajase kaitselepingu saksa

parunite ihukaitse ja Eesti kodanluse vahel Eesti töölisklassi vastu. Kaks päeva hiljem — 14. novembril — avaldas Poska valitsus oma alamatele juba ametliku ja kindla teadaande, mille sisu ja mõte on: sakslased on siin ja jäävad siia, kuni teie täitsa allaheidetud pole! — «Uuemate sõjariistaderahu tingimiste põhjal,» nii seisis teadaandes, «peavad Saksa väed Eestimaalt niipea lahkuma, kui liitriigid seda, maa sisemise seisukorra järele otsustades, sündsaks leiavad. See tähtaeg on veel määramata.» — Teiste sõnadega: Londoni sandarmi-peavalitsus ei leia veel mitte, et parunite ja Eesti kodanluse ihukaitsevägi maalt lahkuda võiks. See oli selgesti öeldud. Aga selles teadaandes oli veel rohkemgi öeldud: Poska valitsus pidas «oma kohuseks Eesti rahvast igasuguste meelierutavate provokatsiooniliste kuulujuttude tõeksvõtmise eest hoiatada» ja avaldas usku, «et ükski eestlane uue demokraatilise Saksamaa sõjaväelasele ei hakka seda kibedust kätte maksma, mida nüüd jäädavalt langenud Saksa militarism siin nii rohkesti on külvanud». See oli otsekohene keeld Saksa sandarmite vastu kihutustöödki teha, sest see kuulutati «meelierutavate provokatsiooniliste kuulujuttude» tegemiseks! Ja et Eesti härrasriigis «provokatsioonide» vastu alati tina ja täägiga on võideldud, see on üleüldiselt teada!

Nii oli seisukord juba 14. novembril väga mittekahemõtteline. Aga lähema nädala jooksul selgus ta lõplikult. 22. novembril avaldasid Päts ja Larka «Eesti vabariigi kaitsjatele» manifesti, milles okupatsiooniväed — Eesti vabariigi kaitsjateks kuulutati:

«Eesti vabariigi idapiiri on ähvardamas enamlaste vägivallavalitsuse võitlusesalgad. Eesti ajutine valitsus on kindel, et Saksa sõjaväed, kelle hooleks Eesti idapiiri kaitsmine on usaldatud, oma kohust vana vahvusega täidavad.

Peaks võitlus Eesti kaitsmiseks kellegilt elu nõudma ehk tervist võtma, siis tõotab ajutine valitsus pühalikult Eesti kui ka Saksa sõjameestele, et Eesti vabariik ennast kohustab langenud sõjameestele perekondade ja vigasaajate eneste kui ka nende omaste tuleviku rohkeliku riigiabi läbi kindlustada.»

Niisiis: 22. novembril 1918 anti Eesti kodanluse kaitsmine ametlikult Saksa sõjavägede kätte ja kutsuti neid üles seda «vana vahvusega» tegema.

Eesti kodanluse juhid olid seega maa ja rahva äraandmiseks kõik teinud, mis juudase inimlikus võimuses seisab! Iga «põlvepikkune poisike» tunneb meil nüüd von der Goltz-pašat ja tema viigilehte — Bermonti. Igaühele on tänapäev ka selge selle tol korral kavatsetud ja nurjaläinud äraandmise ulatus. Kodanluse juhtide süü ei ole see mitte, et von der Goltz enesele Eestis jalgu alla ei saanud, et Pätsil Ulmanise päevi läbi elada ei tulnud, et Eestis kodanlik valitsus pukki pääses. Selle eest võlgneb kodanlus tänu punaste pealetungile. Punaste pealetungimine Riia sihis sundis Saksa sõjamehi ülepeakaela Lõuna-Eestis taganema. Punaste pealetung Rakvere—Tallinna sihis sundis Saksa sõjamehi Tallinnas laevadele istuma ja Põhja-Eestit puhastama, olgugi et neil Londoni sandarmivalitsuselt lahkumise luba ei olnud. See jant, mis Lätimaal aasta päevad juba kestab, hoiti Eesti pinnal punaste eduka pealetungi tõttu ära.

27. detsembril lehvis töörahva vastuhakkamise veripunane lipp juba Tartus ja Tallinna külje all. Tallinna töölised olid 17. detsembril kindlasti Inglise «päästjate» vastu demonstreerinud. Lloyd George'i valitsus ei võinud okupatsiooni peale mõtelda, kartes Inglise töölisklassi. Ja kui kodanlikud libud oma põllealust inglasele pakkuma läksid, siis said nad — korvi.

Nii jäi kodanlik Eesti «iseseisvaks ja rippumatuks» — vastu tema loojate tahtmist!

II. VALGE TERROR

5. SOOME LIHUNIKUD. ISAMAA PÄÄSTMINE. VALGE TERROR

«Kui häda kõige suurem, siis abi kõige lähem!» hõiskas kogu Eesti kodanlus, kui esimesed Soome lihunikkude salgad 30. detsembril Tallinna jõudsid.

6/7. jaanuaril lähevad Eesti ja Soome valged juba pealetungile üle. Üksteise järele lendavad valgete kätte — Tapa 9. jaanuaril, Rakvere — 12., Tartu — 14., Narva — 19., Petseri — 31. jaanuaril, Valga ja Võru — 1. veebruaril.

Kodanlaste isamaa oli seekord päästetud!

Valge terrori verised lained hakkasid maad ja rahvast valgeks uhtuma...

Kellele kuulub see isamaapäästmise au?

Eesti sotsiaaldemokraatliku partei kongress — sama aasta märtsis — tunnistas:

«Eesti sotsiaaldemokraatlise tööliste partei esitajate osavõtmine ajutisest valitsusest võimaldas iseseisva demokraatlise Eesti vabariigi loomist, millest Eesti töölisteklass eluliselt huvitatud on.» («Sots.» nr. 54 — 6. märtsil 1919. Meie sõrendused.)

Ka selle partei häälekandja on korduvalt toonitanud, et just sotsiaaldemokraatliku partei vahvus ja kindlus seisukorra päästnud on: «Ei kaotanud meie ka kõige kriitilisemate silmapilkudel meelekindlust ja lootust. Just meie astusime kindlasti ja teravalt selle paanikat sünnitava hädaldamise vastu välja, mis mõnest kodanlisest ringkonnast kuuldavale tuli. Me näitasime hädaldajatele, et Eesti vabariigi asi sugugi veel kaotatud ei ole, ja et paanika sünnitajad hulga paremini teeksid, kui nad hädaldamise asemel omad käed sõjaväelise jõu loomise tegeliku töö

külge paneksid.» («Sots.» nr. 59 — 12. märtsil 1919.) — Nii on «Sots.» jälle ja jälle sotsiaaläraandjate partei ajalooliste — üleilmlisele kontrrevolutsioonile tehtud teenete peale näidanud. Kas on see eneseülistamine? Kas on see võitja kontrrevolutsionääri üleaisa lööv kelkimine? Kas kergitasid need verekoerad ise oma saba, kui nad hooplesid, et nemad Eesti vabariigi, s. o. kodanluse päästsid?

Oh, ei! Sotsid on kodanlikumad kui kodanlus ise! Ja sellepärast on Eesti kodanlus alati nähtava heameelega sedasama saba kergitanud. Ei «Postimees» ega «Päevaleht», ei «Tallinna Teataja» ega «Vaba Maa» ei ole nendele juudastele kunagi kiitust keelanud isamaa päästmise eest! Nad on suure uhkusega näidanud selle oma truu hoovikoera peale ja töölistele alati soojalt soovitanud seda, mis selle kõrgelt püstiseisva saba alt tuleb.

Miks peaksime siis meie, kommunistid, seda sotside ajaloolist teenet eitama ja neile kõike seda heakskiitmist keelama, mida kodanlus neile mitte ei keela! Selles küsimuses võime meie ometi ühes kodanlusega ja sotside enestega «ühise väerinna» moodustada ja ütelda: tõesti, Eesti sotsiaaldemokraatlik partei oli see, kes kurnajate paradiisi väravatel tulise keerubina seisis ja — seisab ning vereimejate isamaa päästis!

Päästis! Aga — mil viisil? Kas sel teel, et ta Eesti töölistele, maatameestele ja väikemaapidajatele — kõigile parunite ja kodanluse poolt rõhututele, kurnatutele ja nülitutele — selgeks tegi, et töörahvas ikka tõesti «eluliselt huvitatud» on härrasriigi loomisest, mis vabanülgimise paradiis oleks kodanlusele ja vabanälgimise põrgu proletariaadile?

Muidugi mitte sel teel! Raamatuga ei olnud kodanluse pappidel vähematki hakkamist! Töölisklass oli K. Pätsile, M. Martnale ja A. Hellatile 15. detsembri miitingul «Estonias» selge vastuse andnud selle kohta, millest õieti töörahvas eluliselt huvitatud on. «Surm valgekaardile! Elagu Eesti töörahva nõukogude vabariik!» nii kostis Tallinnast ja suurtükipaukude saatel Narvast, Rakverest ja Tartust üle terve maa! Kogu Eesti töölisklass hõiskas punastele vägedele vastu. Valges Eestis ootasid töölised pikisilmi nende lähenemist... Raamatuga ei olnud hakkamist. Mõõk pidi aitama. Ja sotsid läkitasid August Rei Helsingi — Soome sotsiaaläraandjate kongressile — sel-

geks tegema, et Eesti töörahvas «eluliselt huvitatud» on Soome lihunikkude tulekust ja et Soome sotsid verisele Mannerheimile ei keelaks ka Eesti töörahvast veristamast, nii kui Mannerheim Soome töölisklassi oli verest tühjaks lasknud, mis aga Eesti kodanlusele ühes Reiga üle jõu käis.

A. Reile Eesti sotsiaaldemokraatliku partei poolt kaasa antud palvekirjas «Rootsi ja Soome sotsiaaldemokraatlistele parteidele» tunnistas see töölisterahustajate partei otsekohe: «Ilma välise abita on meil vähe lootust endi (kodanluse! V. K.) iseseisvust ja vabadust alal hoida. Kui see meil korda läheks, siis oleks see imetegu, mis sõjakunsti algtõed ümber lükkaks. Kuid imet praegusel ajal ei sünni. Sellepärast peab Eesti vabariik väljaspoolt sõjalist abi ja toetust otsima.» Aga see tunnistus oli ühtlasi ka ränk vale. Sest «Eesti vabariigi», s. o. Eesti kodanluse hädа ei seisnud mitte ainult selles, et punased edukalt edasi tungisid, vaid ka selles, et kodanluse laiemad hulgad loiuks jäid ja nende turi paindumas oli. Aga see kodanluse hädа oli ühtaegu selle tõsiasja tagajärg, et *töörahvas juba vastu hakanud või jälle vastu hakkamas oli*. Kõik see varjati sotside poolt välise maailma ees ära, vaigiti surnuks, nurjatu valega mindi välja ja paluti: «Meie, Eesti sotsiaaldemokraadid, aga pöörame teie poole, meie vennad ja seltsimehed Soomes ja Rootsimaal, et teile tõetruud pilti maalida meie rahva ja meie töölisteklassi praegusest seisukorrast, et teie ise teaksite ja otsustada võiksite, et väline sõjaline abi meie noorele vabariigile, meie iseseisvusele ja demokraatiale elu ja surma küsimuseks on. Aidake meid! Mõjuge oma valitsuste peale, et nad oma sõjalist abi ja toetust ei keelaks, kui meie ajutine valitsus teie poole pöörab.» — Nii paluti Mannerheimi!

Ei või ütelda, et Soome ja Rootsi sotsiaaläraandjatel — Tanneritel ja Brantingitel — palju vaeva oli «oma valitsuste peale mõjumises». Meie näeme allpool, et «Sotsil» väga täpipealt teada oli, et Soome valged Mannerheimiga «päris põlesid kohe appitulemise himust». Soome ja Rootsi töörahvale oli tarvis puru silmi puistata, et töörahvas «oma valitsuste peale ei mõjuks», nii ei mõjuks, et lihunikud saatmata jäävad. Seks Päts ei kõlvanud. Aga Rei kõlbas. Ja see riigimees teenis endale valge rüütli kannused. Mannerheim jättis «eraalgatusele» täielise vaba-

duse lihunikke palgata ja kaitses ennast Soome töölisklassi vastu Eesti sotside palvekirjaga. «Soome Sotsiaaldemokraat» küüris Eesti töörahva Kainide veriseid käsi, kirjutades Eesti väikerahva kangelasvõitlusest enesemääramise ja vabaduse eest Vene enamliku imperialismi vastu. Soome sotsiaaläraandjad pesid sama hoobiga ka Mannerheimi käsi Eesti tööliste verest ja pikendasid Soome töölisklassi orjusest vabanemise tähtaega, sest Soome kodanlus oli nimelt eluliselt huvitatud, et punane lipp lehvima ei jääks Soome lahe lõunapoolsel kaldal.

See juudase-tegu on nii luupainajalik, et sulg tõrgub seda kirjeldamast! Eesti sotsidel oli valik töörahva diktatuuri ja kodanluse diktatuuri vahel ja nad tegid oma valiku, tegid ilma kõhklemata ja ilma tagasipööramata. Nad ei kõhelnud minna valitsusesse, kes Saksa okupatsioonivägesid põlvili palus, et need Eestist ei lahkuks. Nad läksid, kui see äpardus, Inglise okupatsiooni paluma. Ja kui keski okupeerida ei tahtnud, võtsid nad trummi ja rändasid üle Soome lahe lihunikke palkama, et aga Eesti töörahvas kodanlusele alla heitmata ei jääks! Igavese needusena lasub see jõle äraandmine Eesti sotsiaaldemokraatliku partei peal. Oo, muidugi on Pilatused püüdnud oma käsi ilmsüütuses pesta! Ikka jälle on nad katseid teinud tööliste vereplekke enda pealt küürida. Aga ka see vesi, mis nad selleks kulutasid, voolas selle veski ratastele, mille kivid töölisklassi pihuks ja põrmuks jahvatavad.

«Meile on väline abi puht-sõjaline küsimus,» kaitsesid sotsid ennast ja ühtlasi ka kodanlust.

Et Soome lihunikkude tulekul ja üleüldse «välisel abil» mitte ainult «puht-sõjaline» tähtsus ei olnud, vaid et see väga kaugele ja sügavale ulatuv poliitiline samm oli, selle tõendusi ei ole meil vaja kusagilt mujalt otsida kui «Sotsi» enese veergudelt. Juba nädalat kolm enne Soome lihunikkude kutsumist — 5. detsembril 1918 oli «Sots.» Soome abi poliitilist tähendust väga suure rõhuga toonitanud.

«Soomlased päris põlevad kohe appitulemise ihimust. Niisuguste kahtlaste abipakkumiste vastu peaks meie seisukoht ka selge olema. Vaba Soomega on meil muidugi palju ühist, aga praegusega, mis terve töölisteklassi maha materdas, selle esitajad muist kodanikuõigustest ilma jättis, muist kinni pani ja muist maha tappis, ning viimaks ise Saksa okupatsiooni omale kaela tassis, ei ole meil midagi tegemist. Ja mitte ainult meie töölisteklassil, töö-

listeklassi seisukoht oleks Soome valgete appitulemise puhul täiesti lihtne ja selge, vaid ka üleüldse...»

Ja hiljem — 16. märtsil 1919 kirjutas seesama «Sots.», täis hirmu ja ahastust, selle «puht-sõjalise» loodusnähtuse kohta:

«Me oleme järjest ja väsimata demokraatia-vaenulise sisepoliitika eest hoiatanud, me manitsesime (töölispartei manitseb kodanlust! — V. K.) siis, kui veel õige aeg oli, sarnaste sammude astujaid. Kuid asjata...

Kuidas hinnata näituseks sarnast kõlvatust, et Eestis (loe: iseseisvas, äraripumata Eestis) Soome nuuskurite salgad lausa avalikult inimeste peale jahti peavad, oma äranägemise järele aresteerimisi toime panevad (nagu meie partei keskkomitee liikme sm. Reiningi kinnivõtmise loost näeme) ja tsaarivalitsuse-aegset sandarmite instituuti uuesti käima seavad. Ei tea, kas Gregused ja Davised endile varsti Eestis mitte uut isamaad ei leia? (See on prohvetlik küsimus! Greguste ja Daviste uueks isamaaks sai Eesti siis, kui sotsid A. Hellati siseministerdajaks määrasid ja piinakamber Pagari uulitsal härrasriigi nurgakiviks sai!)

Pärsias töötasid omal ajal Rootsi sandarmid. See oli suurriikide süü ja kuritöö. Kelle süü peaks aga see olema, et Eesti vabariik ise enda kulul ja lahkel kaasaitamisel võõraid sandarmide korpuseid korraldab?»

Jah, tõepoolest, kelle süü see oli, et Soome «sandarmide korpus» — meie keeli: lihunikud — Eestisse tuli ja kelle kuritöö see oli, et sellel tulekul ainult «puht-sõjaline» tähendus öeldi olevat? Kelle süü ja kuritöö see oli, et isegi Soome lihunikkude kutsuja partei keskkomitee liikmedki enam ei öösel ega päeval oma pealinnaski julged olla ei võinud, et nendega nii ei tehta kui seesama partei seda «iseseisvuse» päästmiseks «paratamata» tarvis ütles olevat, kui jutt oli klassiteadlikkudest töölistest!

Kust võisid sotsid seda teada!?!

Soome lihunikkude kutsumisel ja tulekul oli puht-sõjalise tähenduse kõrval puht-poliitiline tähendus nimelt sellepärast, et kodanluse «vabastussõjal» kui klassisõjal puht-poliitiline sisu ja tuum on. Soome lihunikkude tulek pani kodanluse diktatuurile ja valgele terrorile aluse, ja justament sellepärast ei olnud sotsidele see lubatav, mis Pätsile lubatud oli. Ja sellepärast tuli «teatavalt poolt» «etteheiteid» just sotsidele ja «anti süüks» just sotsidele, et nad Soome lihunikkude leivaisaks hakkasid.

Kui Päts Eesti kodanliku valitsuse päästmiseks igalt poolt valmis oli lihunikke palkama, siis oli see täitsa korrapärane nähtus. Kurnajate klassitulud üle terve maailma nõudsid, et ka Eestis töörahvas mitte võimule ei pääseks. Aga just niisama korrapärane nähtus oli, et meie ära ei põlanud läti ja vene seltsimeeste abi. Mitte selle üle ei tuleks ühelgi parteil, kes ennast töölisparteiks nimetab, pisaraid valada, et kõrvuti Eesti punaste kommunistlikkude polkudega tulid Vene, Soome, Läti, Hiina polgud, pataljonid ja roodud, vaid selle üle, et ühes nendega ka mitte Inglise, Prantsuse ja Ameerika punased proletaarsed polgud Eesti kodanlust ja nende sulaseid — sotsisid rahustama ei tulnud.

Kui niisuguses sõjas ühelt poolt «lubatud» on, et Päts oma võitluses toetust võtab valgelt kodanluselt, olgu see mis rahvusest tahes; kui teiselt poolt «lubatud» on, et meie toetust võtame punaselt töörahvalt, olgu see mis rahvusest tahes, siis ei järgne sellest veel mitte mingil määral, et Reile, Astile, Sternbeckile — Eesti sotsiaaldemokraatlikule töölisparteile «lubatud» pidi olema kord Saksa, kord Inglise okupatsiooni Eesti töörahvale kaela tassida ja — siis Mannerheimilt lihunikke palgata. Vaat, see on puhas äraandmine! See on jälk Iskaarioti tegu! Ja seda ei tee olematuks mitte mingisugused targutused.

Töölisklassi seisukoht oli ja on «täiesti lihtne ja selge» nende vastu, kes abi tõid sellelt Soomelt, «mis terve töölisteklassi maha materdas», — ja seda abi selleks tõid, et Eesti töölisklassi maha materdada. Töölisklassi seisukoht oli ja on «täiesti lihtne ja selge» nende sotsiaaläraandjate vastu, kes sellelt Soomelt abi palusid, mis «töölisklassi esitajad muist kodanikuõigustest ilma jättis, muist kinni pani, muist maha tappis», — ja abi selleks palusid, et ka Eestis tööliste esindajad lindpriiks teha, muist maha tappa, muist kinni võtta. Maroko neegrid ei oleks seda mitte paremini teinud, kui seda kodused — sotsiaaldemokraatlikud — neegrid tegid, teevad ja tegema saavad.

Nn. demokraatia võit ja isamaa päästmine oli — kodanliku hirmuvalitsuse maksmapanek Eestis. Sotside peal ei lasu mitte üksnes selle hirmuvalitsuse võidule-aitamise kuritegu. Nad on ennast koormanud ka selle hirmuvalitsuse mahasalgamise kuritööga. Pätsi ei oleks laiemad hulgad Läänes mitte uskunud. Pätsi veretööd panid isegi

kivid kisendama. Sotsid olid Eesti töörahva oigamiste summutajateks. Sotsid olid ja on valgeks põlleks Eesti kodanluse verisele timukakirvele. Need truud neegrid on alati haruldase jultumusega püüdnud oma isandate häbitegusid olematuks valetada.

Valget terrorit ei olla Eestis olnudki! Orjapidajate lehedki — kogu Eesti kodanlik ajakirjandus püüdis sellest küsimusest häbeliku vaikimisega mööda hiilida. Aga orjade leht «Sots.» tõendas kangekaelselt: «*See, mis senini olnud, ei ole kellegi valge terror!*»

Kuid töörahva veri kisendas taeva poole. Ja «Sotsil» oli raske tegemine: «On olemas küll valge terrori kalduvused,» tunnistas ta poole suuga, «ja üksikud kurvad juhtumised, kus need kalduvused kahjuks on võinud teoks saada, võib-olla, et neid juhtumisi üle maa väga palju on, aga nad on ikka hulk *üksikuid* juhtumisi, aga mitte sarnane massiline terror, nagu Soomes oli.»

Nii valetas «Sots.» 22. veebruaril 1919 ja kihutas sellega verekoeri «üksikute juhtumiste» rohkendamisele — sel 19-ndal päeval, kui peaverekoera Laidoneri staap mitte vähem ilmasüütult teatas: «Saaremaal jõudis meie Tallinnast välja saadetud väesalk 21. veebruaril Kuresaarde. Tee peal olid mõned väikesed kokkupõrkamised enamlaste polkudega. Suuremal osal Saaremaal on kord juba jalal.»

Ei ole valget terrorit, ei ole üleüldse terrorit, on «üksikud kurvad juhtumised», valetas sotsiaaldemokraatliku partei häälekandja. «Olid mõned väikesed kokkupõrkamised», kajas valgete staabist vastu. Aga need «väikesed kokkupõrkamised» sängitasid üle 120 proletaarlase mullapõue, kuigi kogu Saaremaa rahustamisel lihunikud ainult ühe surnu ja kaks haavatut kaotasid. Ja «Sotsi» «üksikud kurvad juhtumised», mis oma kogusummas mitte valget terrorit ei tähendanud, andsid arvult *kaks tuhat* proletaarlase surnukeha nende luupainajalikkude kuude vältel!

Mitte juhuslik ei olnud see, et «Sots.» valge terrori maha salgas. Sotside partei märtsi-kongress teadis ka ainult «valge terrori kalduvustest» ja asendas seejuures sõnad: valge terror — pealegi väga tähendusrikastesse jutumärkidesse! Sellel parteil olid kõik põhjused valge terrori olemasolu ära salata, «üksikute kurbade juhtumistena», aga *mitte süsteemina* kujutada.

Kuna valge terror kodanliku diktatuuri sõjariist on, sotside õpetuse järgi aga Eesti — demokraatlik vabariik on,

siis oleksid nad pidanud valge terrori jaatamise korral selle riigi ja valitsuse demokraatlikkust eitama ja ühtlasi tunnistama oma poliitika täielist ja kõige armetumat pankrotti. Sest terror tähendas, et demokraatliku Eedeni asemel on tehtud klassidiktatuur ja et käesolev sõda on klassisõda, aga mitte rahvuslik vabastussõda! Nad oleksid pidanud tunnistama, et nemad on Eesti töörahva Kolgata teed käima pannud... Sotsid panid ühes kodanlusega valge terrori teravhammasratta liikuma ja siit järgnes ka nende ja kodanluse huvide ühtlus selle tõsiasja salgamises.

Miks ei olnud meil siiski «sarnast massilist terrori», nagu Soomes oli? — Sellepärast, et meil ei olnud, kui kontrrevolutsioon võitis, niisuguseid ümberhaaramisi nagu Soomes oli. Soomes lõigati punastel taganemistee ära, nad piirati sisse. Meil oli ümberhaaramine ainult Saaremaal ja seal oli siis ka kohe hulgalisi tapmisi nii kui Soomeski. — Aga veel teised asjaolud keelasid meil sarnast massilist valge terrori möllu kui see Soomes oli. Kui Goltz-paša 1918. aasta kevadel mannerheimlasi päästma tuli, siis oli punane Venemaa sõjaliselt täitsa jõuetu. Saksamaa kontrrevolutsiooniline hiiglarusikas paistis ilmvõitmatuna. 1919. aasta algul oli aga seisukord sootuks teine. Punased väed jäid Eesti piiridele purustamata sõjalise jõuna... Nende ähvardav käsi jahutas valgete verejanu suuresti. Klassisõda ei olnud punaste taganemisega lõppenud, valgetel oli vaja suurtükiliha selleks võitluseks ja nende ees seisis poliitiline ülesanne: terroriseerida sel määral, kui tarvis oli, et töörahvast kodanluse sõjavankri ette rakendada. Sellepärast ei hävitatud Eestis töörahvast mitte külade, vabrikute kaupa ära ja ei pandud näiteks Tallinnas mitte veresauna toime, kuigi Pagari uulitsal tapaohvrite nimekirja tehti. Tapeti ainult sedavõrd, kui seda mobilisatsiooniks tarvis oli, ja regulaatoriteks olid siin sotsid.

Sotsiaaltimukate partei reguleeris tapmisi — noomides ja manitsedes kodanlust, et see «liiale» ei läheks ja terrorit nii toimetaks, et see ikkagi demokraatlik välja näeks. 11. jaanuaril avaldasid nad koguni retsepti, kuidas demokraatlikus riigis hirmuvalitsust toimetada! «Sots.» avaldas kaagimeistrite partei «mõistliku seisukoha» ses keerulises küsimuses:

«Maha lastakse reeglikindlalt ainult sõjakohtu otsuse peale, mis antud kindlate karistusmääruste põhjal tehtud.

Omavolilisi tapmisi ei tohi olla, kui sõjariistus vastase vastupanek murtud.

Surmanuhtlust määratakse ainult riigiäraandmise eest.

Poliitiline meelsus, kui see riigivastasele tegevusele pole viinud, ei või üleüldse karistuse aluseks olla. Poliitilise meelsuse pärast võib isik interneeritud saada, kui karta on, et ta riigivastasele tegevusele võib asuda. See ei ole aga karistus.»

Igasuguse vastupidise talitamise kuulutas «Sots.» — «demokraatlise vabariigi mõtte eitamiseks».

Kas ei sündinud valge terror Eestis just selle retsepti järgi?

Kas ei voola vereojad igal pool, kus kaagikohus seisab, ja kas ei määra ta «reeglikindlalt» «kindlate karistusmääruste põhjal» surmanuhtlust igale proletaarlasele «riigiäraandmise», s. o. klassivõitlusest osavõtmise eest? Kas ei olnud Pääskülas ja Naissaarel «interneeritud» tuhandeid, kellest «karta» oli, et nad «riigivastasele tegevusele võivad asuda»? Ja kas ei näljutatud seal «meelsuse pärast» sadasid surnuks, kas ei hävitatud jällegi sadasid plekilise soetõve läbi! «See ei ole aga karistus», — oli «Sots.» juba siis ütelnud, kui mobiliseerimised «Rahumäe polku» alles algamas olid! «Omavolilisi tapmisi ei tohi olla», oli «Sots.» ütelnud. Ja — ei olnud ka mitte! Nii tapeti Saaremaal mõni sada proletaarlast maha, aga — muidugi mitte omavoliliselt, vaid sellekohase ülemuse käsul, — «lahingu tingimustes»!

«Seisukord on saanud luupainajaliseks,» ütles s.-r. H. Kruus lihunikkude maapäeval 4. veebruaril. «Ma toon ainult mõningad illustreerivad jooned. Sõjaväljakohus Viljandis on mõistnud 15 aastaks sunnitööle kodaniku Lieberi sellepärast, et ta on ennast tunnistanud riigivastase partei liikmeks (jutt on s.-r.'ide parteist. — V. K.) ja on öelnud, et ta oma põhjusmõtetele alati truuks on jäänud. Ma tahaksin teile teatada selle kodaniku Lieberi saatusest järgmist: töörahva nõukogude võimu ajal oli Lieber paihempoolne sotsial.-revolutsionäär, Viljandi maakonnavalitsuse ühe osakonna juhataja. Okupatsioonivõimud vangistasid teda. Peale okupatsiooni võimu langemist sai Lieber vabaks. Viljandi linnavolikogus olles hääletas Lieber kaasa tervitustelegrammile, mille see volikogu ajutisele valitsusele saatis. Ja nüüd on see

mees 15 aastaks sunnitööle mõistetud sellepärast, et ta alati on oma põhjusmõttele truuks jäänud!

Viljandi sõjaväljakohtus on ühe ja sellesama süüteo eest — väerinnalt põgenemise pärast — mõistetud ühedele: üks kuu, kaks kuud vangistust, teistele: surmanuhtlus. Millest on juhitud oldud nii mitmesuguse mõõduga mõõtes ühe ja sellesama süüteo eest?

Tuhalaane vallavanem Soonin on vangistatud valekaebtuse põhjal, et tema olevat peremeestelt enamlaste jaoks vilja kokku käsutanud. Tõepoolest aga oli asi nii, et Soonin oli vallanõukogu otsuse põhjal käsu annud neile 61 peremehele, kes kevadel okupatsioonivõimude tulekul olid suure hulga oma kaaskodanikke «punaste» nime all ära annud Saksa võimude kätte vangistamiseks, — neile 61 mehele käsu annud oma vangist vabanenud äranäljutatud ohvritele vilja anda. Ainult juhus päästnud vallavanema Soonini surmast, nimelt see asjaolu, et kolm väljakohtu liiget teda tunnud. Aga siiski on ta vangistatud. — Ja sarnaseid otse painajalisi asju on suur hulk.» («Sots.» nr. 31 — 1919.)

Vaat, niisugune oli kaagikohtute omavoli «antud kindlate karistusmääruste» «põhjal» — isegi H. Kruusi enam kui tagasihoidliku kirjelduse järgi.

Mis määrused need olid, mis seisukorra isegi s.-r.'idele luupainajaliseks olid teinud? Need olid Pätsi-Rei 5. detsembri 1918. aasta määrused sõjaväljakohtute üle. Teemant oli 1905/1906. aastal tagaselja sõjaväljakohtu poolt surma mõistetud, aga vist sealt tema ja Pätsi ja Rei elutarkus pärit oligi, et tsaari sellekohased määrused demokraatliku vabariigi jaoks liig kitsad on: nad tegid kaelasideme demokraatliku fassongi järgi — avarama. Iga proletaarlase kaelale pidi see mõõdu välja andma.

«Kõik, kes k u i d a g i v i i s i Eesti vabariigi vastu või riigi vaenlaste kasuks töötavad, ehk kes nendega läbikäimises ja ühenduses seistes mõnesugusel kombel abiks on, kõik Eesti vabariigile k a h j u l i k k u d e k u u l u j u t t u d e laialilaotajad» — kuulusid nende määruste (95. § p. «a» ja «d») põhjal kaagikohtu ja «reeglikindla mahalaskmise» alla. Kas võib veel ebamäärasemaid määrusi olla? Keda ei või mitte «kuidagiviisi Eesti vabariigi vastu või riigi vaenlaste kasuks» töötajaks tembeldada! Kes võis kindel olla, et ta «Eesti vabariigile kahjulikkude kuulujuttude laialilaotajaks» ei tunnistata! Need määrused kannavad oma otsaesisel selle aja märki, mil nad tehti. Valged olid juba

novembris «omavoliliste» tapmistega algust teinud. «Põgenemise pealt» olid esimestena vennaksed Kipparid maha lastud. Kodusõja ohvreid, valgete verekoerte tapaohvreid hakkas iga päevaga ikka rohkem olema. Valgete valitsus asus selle «loodusjõulise» nähtuse korraldamisele. Tapmised tulid «reeglikindlalt» «seaduslikkudeks» teha. Rahvahulkadele oli tarvis liiva silmi puistata. Ja — «omavoli» asemele astus «seadus».

Lihavad kaelad, rasvalademetega turjad olid nende ebamääraste määruste eest kaitstud, nende määruste ebamäärasuse peale vaatamata. Ükski hallparun ei ole kaagikohtu kätte antud, kuigi ta Pätsi valitsusele vilja, loomi ei andnud, vaid neid Peterburi jaoks hoides «vaenlase kasuks» ja «Eesti vabariigi vastu» töötas. Ükski rahamees, kes «vabaduselaenu» boikoteeris, ja seega «vaenlase kasuks» töötas, ei läinud kaagikohtu alla. Hullemgi oli kahesugune mõõt! Avalikud maa ja rahva äraandjad — parunid, papid, kes Kuramaalt pikisilmi von der Goltzi ootasid, kes Adalbert Volkiga ja von Strykiga otsekoheses «läbikäimises ja ühenduses» olid ja nii ikkagi vist «kuidagiviisi» selle Eesti vabariigi vastu töötasid, need raskete pungadega äraandjad ei rännanud mitte kaagikohtusse tääkide vahel, vaid talutasid sinna mõisatöölisi! Ja siis tuli Jaan Teemant veebruaris lihunikkude maapäevale ölanukke kehitama: tema olevat küll otsinud, aga ei olevat mitte leidnud paragrahvi, mille põhjal aadlisoost äraandjaid vastutusele võiks võtta.

See leidmata paragrahv on saanud ajalooliseks. Aga vääriliste partneritena seisavad timuka Teemanti kõrval ka Astid ja Reid, kes pahet, kui terve maa valge terrori all ägas, mitte milleski muus ei näinud, kui ainult selles, et § 5 olla pahasti redigeeritud ja kohtumõistjateks isikud on, kellel juriidilist haridust pole. Ei, siin on asi teisal! Sotside käes oli mingi muu asi pahasti läinud: demokraatia asemel oli avalik ja äärmine kodanlik diktatuur teoks saanud, mis ennast verise terrori abil püsti hoidis! Sellesamaga sai ka kaagikohus — klassikohtuks, tapalavaks kodanluse klassivaenlastele.

Põrandaalune «Kommunist» kiskus katte nende mõrtsukakoobaste eest. Mahalaskmise platsilt põgenenud sm. Jaan Kornak kirjeldab kaagikohtumõistmist nii:

«Kohtumõistjateks olid noored ohvitserid. Minu ülekuulamine sündis seal järgmiselt:

K o h u s: Kas seda protokolli tead, mis sinu peale on tehtud ja mille põhjal sa kinni oled?

M i n a: Jah tean, see kaebtus on isiklise viha pärast.

K o h u s: Kui palju sa raha punastelt oled saanud? Kas tööl käid? Kes on praegu kommunistlise partei Tallinna organisatsiooni esimees ja kus ta praegu on?

Vastasin, et töötatööline olen, maal elasin, vahetevahel linnas käisin, raha punastelt ei ole saanud ja küsitavat inimest ei tunne ega tea.

Rohkem minu käest midagi ei küsitud enam, vaid loeti mulle selle peale «kohtu» «otsus» ette, et «kohus» on mind leidnud vaenlase kasuks töötamises ja Eesti ajutise valitsuse kukutamise töös süüdlase olevat ja mõistab mind — surma «mahalaskmise läbi».»

Et selge oleks, kui reeglikindlalt sotside 11. jaanuari kaagirohuretsept mahalaskmisele viis, olgu veel öeldud, et protokoll, mille põhjal sm. Kornak surma mõisteti, järgmiselt oli tehtud: «Ilmasõja algul läksin ma (jutustab Kornak) tülli poekaupmees Paulneriga. Tüli tuli selle tagajärjel, et Paulner mulle suhkrut ei müünud, mis tal siis poes oli. 12. või 13. detsembril 1918. aastal Paulneriga poliitiliste asjade üle vaieldes kaitsesin ma punaseid, neid mitte röövliteks, vaid meie vendadeks nimetades». Paar nädalat hiljem laskis Paulner Kornaki uulitsal kinni võtta. «Kui ma selle põhjuseid pärisin,» jutustab sm. Kornak, «vastas Paulner: «Kas sa ei mäleta, mis sa kahe nädala eest siin rääkisid?» Sealjuures näitas Paulner mulle tunnistust, et ta kaitseliidu poolt on komisjoni valitud, kelle ülesandeks on «punaseid» kinni püüda. Kaitseliidu peavalitsuses... protokolleeriti üles Paulneri kaebtus, et ma punane olla, tööd ei tegevat, Venemaa punastelt raha saavat ja veel mõned minu ütelused, mis ma Paulneri vastu kaks nädalat enne seda turul ütlesin. Protokollile ma alla ei kirjutanud.»

Ja — niisugusest kaebusest oli küllalt, et inimene surma mõista! Mitte mingisuguseid tõendusi pealekaebajalt ei nõutud! Pealekaebajat ei kutsutud mitte kohtusse ettegi!

Olgu siin öeldud, et sm. Kornak mitte mingisuguses sidemes kommunistliku partei organisatsiooniga ei seisnud. Meil oli, kui tema põgenemisest kuulsime, rohkesti tegemist, kuni ta jälile saime ja tema usaldas ennast meiega kokku anda.

Kornaki juhtumine ei olnud «üksik» juhtumine, vaid

nimelt üleüldine reegel! Iseloomuliku ja kujuka pildi sellest õhkkonnast, milles tolleaegne «õigusemõistmine» sündis, on seesama «Kommunist» (nr. 3) andnud: «Vahutava suuga hulkus Teemant ööseti mööda türmi (Vene uul.) ja näägutas surmamõistetuid.

«Kuidas Teie nimi on?» Surmakandidaat vastab. Teemant: «Ah, soo, ma tean!» Siis hakkab ta pärima, kus kommunistide trükikoda on, kus Keskkomitee liikmed. Kordagi ei ole ta niisuguste küsimuste peale vastust saanud. Ja siis on ta harilikult silmi pööritades kisendanud: «Mina olen vabariigi prokurör Jaan Teemant! Endine vannutatud advokaat! Välja, lontrus! Viige ta ruttu minust eemale!» Ja kätega vehkides on ta minema jooksnud. See verejanuline vanamees oli kui tiirane iga surmakandidaadi küljes kinni. Ta käperdas meie unustamatu seltsimehe Leopold Linderi kallal: «Sa oled tubli mees! Oleksid võinud pöörata, aga nüüd on hilja! Mina nõuan kättemaksmist, sinu päevad on loetud!»

See oli J. Teemant, kes meie ausameelsele seltsimehele J. Klaamanile (Kundast) sunnitöö surmanuhtluseks muuta lasi, sest Klaaman oli julgelt seletanud:

«Ma olin kommunist, olen ja jään ka selleks, aga — öelge, mis tegusid olen mina kui kommunist korda saatnud, mis eest te mind karistada tahate?»

Punase «Dvigateli» vanu kommuniste — seltsimehi Kupparit ja Schützi noomis Teemant:

«Teie olete vanad mehed ja sarnaste rumalatega seotud! Kas ei ole teil häbi! Ei ole tarvis, et seesugused rahvale häbiks elaksid!»

Nii mõistis see aadrilaskja juba igaühele enne otsuse ära, kui asi kohtusse läks!

Mis eriti seltsimehesse L. Linderisse puutub, siis on kodanlus tema tapmist nii põhjendanud:

«Veri nõuab vere palka! Linderi käsul lasti Jõhvis 1918. aasta veebruaris mitu Rakvere kooliõpilast maha!»

Seda kuulutas muuseas ka praegune «peaminister» Strandman 6. aprillil «Estonias» tööerakonna miitingul. Ta vehkis «ristilöödud töörahva nimekirjaga» ja kisendas: «Vaadake, kes neil ses nimekirjas on! Mõrtsukad! Linder jne.»

Meie teatame, et nimetatud Rakvere kooliõpilased 1918. aasta veebruaris Jõhvis Narva punakaardi komandöri sm. S.

käsul maha lasti ja Linderi käed igasugusest verest hoopis puhtad olid.

Leopold Linder läks naeratades surma ja oma kaaslasi julgustades.

Missuguste viletsatena on tema kõrval need Teemantid ja Strandmanid! Aralt, petlikult valetavad nad ja ei julge tunnistada, et nad töörahvast plaanikindlalt veristasid, tema paremaid päid tal otsast lüües!

Ja siis veel see verehimuline hammaste laksutamine: oleksid võinud pöörata, aga nüüd on hilja!

Teadke, verekoerad, et aus proletaarlane ennast teile kunagi ei müü! Te olete neile pakkunud kümneid tuhandeid, et nad selle või teise seltsimehe ära annaksid. Aga — ütelge, viletsad, kas leidsite ühegi, kes oleks valmis olnud juudaseks hakkama!»

Maaliidu ja sotsiaaldemokraatia poliitilise kokkuleppe esisündinud pojad — kaagikohtud on, nagu eelmisest selge, universaalsed asutused! Mitte ainult «õigusemõistmine», vaid ka nuuskuri, sandarmi ja äraandmisele ahvatlemise ülesanded olid selle «õigusliku asutuse» täita. Kaagikohtu kätte on koondatud kõik tegutsemine, mis omakohtu, lintši, nn. omavolilise tapmise hulka kuulub! Aga — seal kusagil oli seadus, olid määrused — Pätsi ja Rei allkirjadega, ning sotsiaaltimukate südametunnistus oli rahuldatud! Kui Bulak-Balahhovitš hiljem Pihkvas punaseid laternaposti riputas, siis heitsid silmusekeerutajad Eestis silmakirjaliku vagadusega ristitähekest ette: vaat, kus timukas! Riputab inimese päise päeva ajal laternaposti ja paneb rinnale sedeli: «kommunist»! Meil on õiguslik riik! Jah, meil on õiguslik riik, ja meil nii ei tehta! Meil tapetakse südaöösel, salamahti. Meil ei panda ühegi tapetu rinnale sedelit pealkirjaga «kommunist». Meil tehakse see pealkiri enne tapmist — kaagikohtus ja pannakse kaante vahele! Enamgi! Meil tehakse see pealkiri enne kaagikohut — kaitseliidu staapides, valgeväe staapides, nuuskuriurgastes, sest meil on valgete ohvitseride nõuandjateks targad sotsid, Bulak-Balahhovitš aga oli nii jabur, et ühtki sotsi kaaginõunikunagi ei sallinud! Selles seisabki see vahe — demokraatliku korra ja kindrali hirmuvalitsusliku korra vahel!

Meie demokraatliku korra tuum seisis ja seisab selles, et papist kindralit Põdderit mitte keegi vastutusele ei võt-

nud, kui ta 1918. aasta detsembris endises Vene teatris ühel Pihkva valgekaartlaste joomingul ja trallingul orkestrit «Jumal, keisrit kaitse sa!» mängida käskis ja siis täis iseseisvuse vaimu ja isamaa-armastust hüüdis: «Nii väike maa kui Eesti võib olla ainult suure Venemaa kubermanguks! Elagu meie matuška Rasseja!»

Lõpmatuseni võiks jatkata tõendusi, et valge terror just sotside kaagikohtu retsepti järgi sündis. Kuid lõpetame tõendused järgmise dokumendi, Rakvere linna komandandi salajase ringkirja nr. 176 21. veebruarist 1919 — avaldamisega:

«Kõikidele komandantidele, miilitsajaoskondade ülematele ja vallavalitsustele. — Panen ette minule viibimata teatada, kas teie jaoskonna piirides seesuguseid punaste poolehoidjaid, kelle kohta küll mingisugust süüdistust tõsta võimata, kuid kelle siin viibimine agitatsiooni mõttes kahjulik ja kardetav, on. — Sarnaste isikute üle tuleb Teil minule nimekiri sisse anda kõige lähemal ajal. — Komandant: K. Aren. — Adjutant: leitn. Kasemets.»

See oli Rahumäe polgu mobiliseerimise käsk, mis peaaegu sõna-sõnalt on sotside 11. jaanuari retseptist maha kirjutatud!

«Poliitilise meelsuse pärast võib isik interneeritud saada» — niisugune oli sotside retsept. Rakvere komandant, teostades seda Rahumäe polgu mobilisatsiooni, ütles sedasama ainult teiste sõnadega: «punased, kelle kohta mingisugust süüdistust tõsta ei või». Sotside retsept oli vangilaagrisse paigutamist nõudnud kõigile, kellest «karta on, et ta riigivastasele tegevusele asuda võib». Rakvere komandandi ringkiri ütles sedasama: «kõik, kelle siin viibimine agitatsiooni mõttes kahjulik ja kardetav on».

Rakvere komandant ja kõik komandandid terves Eestis pidasid klaperjahti punaste peale, tassisid tuhandeid töölisi ja maatamehi vangikoobastesse, vangilaagritesse ja kaagikohtutesse reeglikindlalt sotsiaaltimukate partei 11. jaanuari retsepti järgi. Aga sotsid võtsid komandantisid, Pätsi, maaliitu süüdistada «valge terrori kalduvustes»! Seesama «Sots.», kes 11. jaanuaril nõudnud oli, et punased traataia taha toimetataks, avaldas 8. märtsil eespooltoodud salaringkirja ja kisendas: «Karauul! kus on demokraatline kord jäänud! vaadake, mis maaliitlased teevad!» — ja kutsus üles asutava kogu valimistel maaliitu surnuks hääletama! Ajalooline tõendus, et juudased oma nurjatuse ja

Tartu Ülikool

jultumuse poolest iga aastasajaga järjest sitkemaks on läinud! Neil jatkub nüüd häbematust ässitada: tassige vangi! tõmmake võlla! Ja kui see tehtud, siis kisa tõsta: ennäe sandarmeid! ennäe timukaid!

Valge terror ei tulnud Eestis mitte sellepärast, et punaste terror eel oli käinud. Valge terror ei tulnud ka mitte peale seda, kui Tartus piiskop Platon ja veel 21 kodanlikku vereimejat hukatud olid. Need hukati 14. jaanuaril. Aga juba aegsasti enne seda olid meil kõik valge terrori tundemärgid olemas. 9. jaanuaril said valged oma esimese suurema sõjalise võidu: Tapa raudteesõlm langes nende kätte ja punased olid laial väerindel taganemas. Ja siin pääsesid valged verekoerad kohe ahela otsast ja hakkasid töörahvast purema.

Vastuhakanud maamehed ja töölised, taganemisel mahajäänud punaväelased, töörahva nõukogude liikmed, mõisate ülevõtjad jne. jne. — hulgakaupa rändas töörahvapoegi tapalavale, mis Tapal oli üles seatud. Kuidas seda tehti, sellest toome paar kirjeldust kodanlikest lehtedest, eeskätt «Vaba Maast» — A. Lexi (A. Veileri) sulest:

«Hommikul nabitakse mõned äraeksinud punakaartlased kinni ja tuuakse ülekuulamisele. Sisse astub püsside vahel noormees, 17-aastane ... Ta võeti L. mõisa all metsaserval kinni parajasti sel ajal, kui mees, selg ees, tagurpidi metsast välja tuli. Nuuksudes seletab kinnivõetu, et ta jälgi segada tahtnud. Kaks ööd on ta juba metsas maganud. Punaste silmadega vang teeninud L. mõisas kärneripoisina. Kui punased tulnud, astunud ta nende hulka. Antud uued saapad ja lubatud 300 rubla kuus palka. Neli päeva saanud ta uut peremeest teenida, — kaks teist mõisameest, kes kärneripoisiga ühes punakaardiväkke astunud, õpetanud teda püssi laskma. — Teine vang läheb esimesest kaugelt lahku: soomlane, soldati riietes, hästi varustatud. Ta oli ära eksinud, teistest maha jäänud. Iseteadev kommunist Helsingi lähedalt, kes juba 11 kuud punakaardiväes teeninud ja Soomes, Muurmani rannal kui ka siin võideldes nii mõnegi «burshui» juba teise ilma on saatnud. Ta vihkab praegust ilmakorda, kõneleb julgesti, teades, «et eluküünal kui mitte täna, siis homme tingimata kustub».» («Vaba Maa» nr. 15 — 20. jaanuaril 1919.) «Maaliit» omakorda jutustab: «Soomusrong sõitis Tamsalu. Siin punaseid vägesid ei leitud. Varsti ilmus rongile Tamsalu mõisa nõukogu esimees «seltsimees» Sunduk, kes ennast kui kõrgem koha-

lik võim esitas. Mehikese eksitus tuli sellest, et ta pole Tapa langemisest veel midagi kuulnud ja pidanud meie rongi omaks. Mees kiidelnud, kui palju ta kohalikke valgeid välja olla annud. Tallinna valitsuse nõudmise vilja ja loomi saata jätnud ta täitmata. Nüüd tahta ta Narva sõita. Meie mehed lubasid ta palvet täita ja võtsid ta soomusrongile. Vahepeal ilmusid 19 meest venelase saatel ühes dokumentidega. Tahtsid Rakveresse sõita ja vabatahtlikult punasesse väkke astuda. Mehed olid taludest hobuseküüdid «konfiskeerinud». Nad palusid, et soomusrong neid kaasa võtaks, mis ka täideti. Kui mehi Tapal kui isamaaäraandjaid ja riisutud varaga vaenlase poole ülejooksjaid mahalaskmisele viidi, ei suutnud nad uskuda, kellega neil tegemist on, ja arvasid siin arusaamatusega tegemist olevat.» Kogu ümbruskonnast veeti Tapale tapale neid, keda kohapeal maha ei lastud. Seal tapeti üle kahesaja proletaarlase. Terve selle ümbruskonna «puhastamine» maksis mitte vähem kui 300 proletaarlase elu, kes «kuidagiviisi» kodanluse vastu patustanud olid. Massiline terror algas Tapal enne, kui Tartus punaste poolt «hirmus veretöö» oli korda saadetud ja hoopis olenemata sellest. Kodanlus teadis, mis ta teeb. Teadis, et siin klassisõda käimas on, aga mitte mingisugune «demokraatlik» sõda «üleüldse». Ja ta hävitas oma klassivastaseid igal pool ja iga kord, kus ja kui ta hammas peale hakkas!

Tartus ja maakonnas hävitas ta üle 300 proletaarlase, küsimata, kas need sõjariista tema vastu tarvitanud olid või mitte. Võrumaal — mitte alla poole tuhande. Ja — Narvas umbes 400 ümber. «Sotsil» oli nimelt õigus, et «üksikuid kurbi juhtumisi» üle maa väga palju on olnud. Aga neis oli — süsteem!

Meie ei räägi sellest, et väerindel vangilangenud kommunistid reeglikindlalt maha lasti. Ei, see süsteem ulatus sügavale väerinde seljatagusesse, kaugele väljapoole kurikuulsatest «lahingutingimustest»! Meie ülesandesse ei käi siin valge terrori ajalugu kirjutada, nii kui kogu see raamatuke läinud kuude ajaloo kirjeldus olla ei taha. Sellepärast ei hakka meie siinkohal ka neid lugematuid «üksikuid kurbi juhtumisi» üles lugema, mis proletaarlaste kalmuküngastega katsid Eesti pinna. «Ristilöödud töörahva nimekiri», mille meie partei asutava kogu valimisteks avaldas, — see igavene süüsammas Eesti kodanlusele on väikene osa kodanlikkude timukate käe läbi lange-

nud proletaarlastest. Seda nimekirja meie jatkame teises kohas ja teistes oludes. Ta saab täielik alles siis olema, kui võidurikas töörahva revolutsioon avab kaagikohtute kinnised uksed ja päevavalgele toob viimase kui kuritöö, mis kodanlus proletariaadi vastu korda on saatnud.

Ei ole seda toorust, nurjatust, kõige jälgimat kuritegu, mis valged röövmõrtsukad töörahva kallal korda saatnud poleks! Alates vennaste Kipparite tapmisega ja — kuni üleüldiselt tuntud salamõrtsukatööni Isborskis 5/6. septembril 1919 — see on pikk ahelik tööliste surnukehadest, lõpmatu rida veretöid, mille lõppu tänapäev veel näha ei ole.

Niipalju kui meil teada (vt. põrandaalune «Kommunist» nr. 3, Narvast) alustati naisterahvaste vägistamist Narvas ja kroon pandi sellele kõlvatusele — Saaremaal, kui naisterahvastele vitsu anti — peale seda, kui Pätsi valitsus Muuga mõisas olnud tööliste peksmise puhul seletanud ja valju käsu andnud oli, et «seadusevastast peksmist» ei tohi olla. Kas peksmine Saaremaal, Paasveres ja mujal «seaduslikum» oli kui Muuga mõisas, seda meie ei tea. Et aga kodanlusel tooruse ja metsikuse poolest kusagil võistlejaid ei ole, seda tõendab ka meie töörahva Kolgata-tee.

Eesti proletariaadil on õigus ühes Kommunistliku Internatsionaali esimese kongressiga ütelda:

«Võitluses kapitalistlise korra alalhoidmise pärast tarvitab kodanlus kuulmatuid viisisid, mille kõrval kahvatavad kõik keskaja, inkvisitsiooni ja asumaade röövimise koledused.

Kodanline klass, kes nüüd, oma haua äärel seistes, ühiskonna kõige tähtsamat valmistamisejõudu — proletariaati — kehaliselt hävitab, on ennast selle valge terroriga oma täies jälgis katmatuses paljastanud.

Kodanlised mõrtsukad ei kohku mingisuguse häbitöö ees tagasi.

Meie neame kapitalistlisi mõrtsukaid ja nende sotsiaaldemokraatlisi abimehi!»

Valge terrori vereojade ees kahvatas ja kadus igasugune demokraatliku korra varigi. Kodanluse sõjaväeline diktatuur ei või muud olla kui suurkodanluse diktatuur ja see pöördub mitte ainult töörahva, vaid ka väikekodanluse vastu. Kodanlikule diktatuurile Eestis said selles tema jaluletõusmise ajajärgus isegi Kerenski-aegse demokraatia jätised mitteseeditavaks jõleduseks. Sotsid olid võidukalt

maha sõdinud t ö ö r a h v a n õ u k o g u d e k õ i k v õ i m u, aga sama hoobiga nad olid loonud mitte demokraatia, mitte «terve rahva», vaid — k o m a n d a n t i d e k õ i k v õ i m u!

«Kogu asjaajamine, terve rahva elu-olu korraldamine kohtadel on sõjaväeliste võimude kätte antud,» tuli sotsidel varsti kaevata, «komandandid keelavad ja lubavad koosolekuid, komandandid käsutavad miilitsat ning kaitseliitu, komandandid määravad trahvisi, komandandid võtavad kinni ja annavad kohtu alla, komandandid annavad liikumise kohta määrusi, komandandid korraldavad läbikäimist, komandantide käes on telefon, komandandid valvavad ning peavad oma teadu all vangimajasi, komandandid kõrvaldavad oma äranägemise järele maakonna-, linna-, valla- ja alevi-omavalitsuse tegelasi, komandandid tagandavad terveid vallanõukogusi ja panevad nende asemele oma «beiratisi» ametisse, komandandid korraldavad toitluse ning küüdiasjandust jne., jne.; ühe sõnaga: **komandandid on kõik.**» («Sots.» nr. 39 — 16. veebruaril 1919.)

Aga — vähe sellest! Peale komandantide olid igas maakonnas veel kindralkuberneri õigustega valitsusekomissarid! Kõik maakonna nõukogud, Tartu linnavolikogu ägasid ja küsisid püstitõusnud ihukarvadega: keda peame kuulama? kas komissari, komandandi, valitsuse, vägede ülemjuhataja või oma otsuseid!

Komandant ja komissar olid kõik! Kodanluse sõjaväeline diktatuur oli kõik! Nõndanimetatud demokraatlikud omavalitsuseasutused ei olnud enam mitte midagi! Rahvahulgad, töörahvas — juba ammugi enam mitte midagi muud kui linnuprii võllaroog ja suurtükiliha!

Aga kust oli see tulnud? Kust olid tulnud need komandandid — igasse valda, kihelkonda, maakonda need «ülemjuhataja õigustega» sandarmid, piiramatud vägivallavalitsejad? Eks ikka sealt samast, kust esimene «ülemjuhataja õigustega» Põddergi tuli! Pätsi ja Rei valitsus oli nad sinna nimetanud. Komissarid olid valitsuse poolt otsekohe nimetatud. Komandandid — kaudselt, kuna valitsus Laidoneri vägede ülemjuhatajaks nimetas ja see omakord diviisi komandöride kaudu komandantisid sigitas. See oli sotside eneste õnnistusel sündinud!

«S i i a m a a n i v a l i t s e s a j u t i s e s v a l i t s u s e s a l a t i o t s u s t e t e g e m i s e l t ä i e l i k ü k s m e e l,» teatas O. Strandman lihunikkude maapäeva istungil, kui sotsid kaagikohtuseaduse muutmist ja komissaride-koman-

dantide tagandamist nõudsid. «Kõik otsused tehti harilikult ilma hääletamiseta; üksikute rühmade vahekord oli täiesti leplik; miskisuguseid hõõrumisi ega kokkupõrkeid ei olnud.» («Postimees» nr. 21 — 7. veebruaril 1919. Meie sõrendused.)

Sotsid ei lükanud seda Strandmani paljastust mitte ümber. Nad ei teinud katsetki seda kas või pehmendadagi! Nad vaikisid. Nad tunnistasid selle vaikimisega, et kaagikohtute tegemisel, komissaride nimetamisel neil hõõrumisi ega kokkupõrkeid Pätsiga ei olnud. Ülemaaline kaagiehitamine, sõjaväelise diktatuuri aparaadi loomine oli nende eneste kätetöö!

Miks ei olnud neil heameel oma kätetööst? Miks hakkasid nad nüüd nõudma selle kaotamist, mis nad eile ise loonud olid? Sellepärast, et nende põhjatu äraandlikud juudase-teod nüüd terava otsaga nende eneste vastu pöördusid!

Sots J. Jans tagandati Tartu maakonnavalitsuse esimehe kohalt, sots Neps (hiljem) Saaremaa maakonnavalitsuse liikme kohalt nendesamade seaduste põhjal, mis sotsid maksma olid pannud ühes Pätsiga — «ilma hääletamiseta» ja «täiesti leplikult». Päts — kontrrevolutsioon ja nimelt — võitnud kontrrevolutsioon ei olnud mitte nii leplik kui Rei, ja — sotsid said narrideks!

Sotside tagandamine maakonnavalitsusest oli Pätsile esimeseks hambaprooviks. Tundes, et hammas peale hakkab, viskas Päts Rei valitsusest välja. Muidugi mannerheimlaste toetusel. Aga kelmus on selles ainult mingit diplomaatilist konflikti «üleüldse» näha, kuigi Soome valitsusringkonnad Rei tagandamist nõudsid. See oli niisama vähe diplomaatilist liiki nähtus kui see abigi, mis Mannerheim Eesti kodanlusele lihunikkude näol oli andnud. Ühes Reiga oli sotside partei parem pea valitsusest välja visatud ja ainult tembutamine oli see, kui sotsid 5. veebruaril teatasid, et nad oma esindajad valitsusest ära kutsuvad. Sotside määratu «riigitarkus» oli häbistavalt läbi põlenud ja tulised sõed, mis nad tööliskiassi pea kohale kuhjanud olid, hakkasid nende oma paksu nahka kõrvetama. Sotsid olid täies liinis kodanluse kojanarrideks saanud! Ja siis nad hakkasid protesteerima.

K. Ast tuli timukate maapäevale kaebama, et «toorele kättemaksmisele» ja «ilmaaegsele kättemaksmise-ihale

ruumi olla lubatud». Sõjaväljakohtute seadus olla puudulik ja väga ebamäärane. Aga — Ast jäi hiljaks, sest Päts oli juba eelmisel päeval käe südame peale pannud ja teisega pisaraid oma ja kõikide verekoerte silmist kuivatanud: «Ma ei ole mitte väljakohtute poolehoidja. Uskuge, see ei ole kerge, see on hirmus ja raske kohus — surmaotsuseid alla kirjutada. Uskuge, meie kõrgemad sõjavõimud, kes on oma peale võtnud selle raske koorma, oleksid tänulikud teile, kui te võimaliku leiaksite öelda, et surmanuhtlust enam vaja ei ole, et neil vaja ei ole õnnetute naiste ja laste ahastust ja nuttu kuulda ja endid selle eest peita. (Kui «hirmus ja raske» surmanuhtluse alla kirjutamise kohus «kõrgematele sõjavõimudele» oli ja kui ääretult nurjatud need Pätsi krokodillipisarad on, saab selgeks, kui meelde tuletame, et 1) need sõjavõimud harilikult kaagikohtu surmaotsustele harilikus kantseleikorras oma allkirja tegid, kui surmaotsus juba täide saadetud oli, kuigi seadus nõudis, et surmaotsus ei astu jõusse enne seesugust allkirja; ja 2) isegi kaagikohus sagedasti oma «otsused» siis tegi, kui «kaebealune» juba maha lastud oli.)

Ma ütlen otsekoheselt, ma ei kahtle, et väljakohtute tegevuses eksitusi on olnud, hirmsaid eksitusi, aga ühes sellega olen ma kindel, et meelega kelleltki ei ole tahetud elu võtta. Verejanu neil inimestel mitte ei ole, selle eest võin teile kindlasti vastutada.» (Pätsi kõne 3. veebruaril. «Sots.» nr. 27 — 1919.)

Me küsime: mis jäi niisuguse härda peatimuka käsikutel peale seda veel ütelda? Päts oli kõik sõnad ütelnud, mis hunt lambanahas iganes ütelda oskab. Mis jäi Astile! Pisaraid kugistada? Ühes Teemanti ja Laidoneriga kuuevarukaga üle silmade äiata? Või vabrikutesse minna agiteerima, et töölised ülemtimukatele kaastunde telegrammi saadaksid ja oma langenud seltsimeeste leskedel ja vaeslastel keelaksid härraste närvisid rikkumas käia!

«Riik põles,» ütles Päts. Kes võis tuletõrjujatele ette heita, et kustutamisel mõned aknaruudud sisse olid löödud? Kõige vähem küll sotsid, sest nad olid — sotsiaalisamaalased, gaasipommid käes — tuletõrjujate esimestes ridades seisnud! Ja ometi läksid nad sõjaväljakohtute peale urisema. Aga Päts trumpas nad üle. See oli petistekelmide võistlus. Päts lõi rekordi. Kojanarrid said ka silmamoonutuse tarbeks üleliigseteks.

Kodanlik sõjaväeline diktatuur arenes lõpuni. Ta ei võinud sellega leppida, et osa kodanlust, iseäranis maakodanlus aeglaselt klassiteadvust enesesse imes ja pikkamisi oma ükskõiksusest ja loidusest toibus. Igas vallas, igas kihelkonnas ja maakonnas pandi talle komandandi tääk selgroosse, et see püsti seisaks. Aga nürimeelne kodanlus ajas sõrad vastu — tal oli armsam edasi und näha Inglise päästjast. Maakonnavalitsused protesteerisid komandantide, komissaride kõikvõimu, Jansi ja Looritsa tagandamise pärast. See kodanluse süldivedelus ulatus lõpuks lainena ka maapäeva eneseni. Sotside ja maakonnavalitsuse tegelaste ässitusel tuli maapäev veebruaris vastu Pätsi tahtmist kokku, et valitsust noomida ja manitseda.

See oli jõuproov kahteliiki kodanliku diktatuuri vahel: avaliku sõjaväelise ja varjatud sõjaväelise diktatuuri vahel. Võitis Päts ja ühes sellega — avalik, varjamatu sõjaväeline diktatuur. Teise diviisi staabist — Puskarilt ja Rotšildilt — tellis Päts salamahti telegrammi, milles need vahvad isamaapojad teatasid, et neil alati paar pataljoni leidub maapäeva laialiajamiseks, kui see liig nõrkade närvidega on. Tääk aeti ka maapäeva selgroosse. Ei komissaride, ei kaagikohtute asjus ei teinud maapäev vähemaidki muudatusi! See kurikuulus maapäev lõpetas selle istungjärguga oma olemise — lihunikkude maapäevana. Pätsi suu läbi avaldas ta kaastundmust timukatele, keda tapaohvrite omaksed tüütamas käivad, ja — «riigi põlemine» oli hulgaks ajaks kustutatud! Töörahva taltsutamine oli kindlale alusele rajatud. Aga ka kodanluse vankuvale osale oli peapesu antud. Kogu see kodukasvanud kontrrevolutsionääride kangus ja vahvus ei paistaks oma täies ja õiges valguses, kui meie vaikides mööda läheksime sellest maapäeva tembust, mida nimetatakse enamlaste väljaheitmiseks maapäevalt.

Miks tehti seda alles 5. veebruaril 1919? Miks ei heidetud neid «liikmeid» maapäevalt välja 27. detsembril 1918 maapäeva eelmisel istungil?

Vaat miks: «võõrad väed» seisid siis «pealinna väravate ees» ja «ähvardasid maapäeva ennast otsekohese hädaohuga». («Sots.» nr. 26 — 1. veebruaril 1919. — Juhtkiri.) Need armetud argpüksid kartsid 27. detsembril 1918 enamlasi «maapäevalt välja heita», sest et töörahva karistav käsi siis liig lähedal oli valgete lihavale turjale

Toompea lossis? Nüüd aga said nad selle narrusega ometigi toime!

Eesti Töörahva Täidesaatev Komitee oli 1917. aasta novembris otsustanud maapäeva lõpetatuks tunnistada. Tallinna töölisklass saatis selle otsuse 15. novembril 1917. aastal täide. Maapäev aeti laiali. Kodanlik maavalitsus võeti üle. Aga, vaadake, see ei olnud Kerenski seaduses Eesti ajutise maanõukogu kohta mitte ette nähtud! Ja siis tehti narritemp. Heideti välja — ikka sellesama Kerenski seaduse «seaduslikul alusel». Selle tembu tuum on see, et seda «väljaheitmist» nendesamade pesemata kätega tehti, milledega oldi kord Saksa okupatsiooni-kindralite, kord Inglise admirali ees põlle kergitamas käidud! Elukutselised maa ja rahva äraandjad kisendasid äraandmisest, et oma kuritegelist müüdavust rahva ees varjata.

See oli kodanliku diktatuuri arenemine kuni lõpuni: valgeväeline kindralite ja komandantide diktatuur sai lihunikkude valitsuse nn. kriisi põhjuseks. Võidukas kontrrevolutsioon viskas sotside partei kui väljaimetud sidruni prügihunniku otsa! Mooramees oli oma töö teinud ja võis minna. Kodanlus oli mõõga küllalt tugevasti enese kätte haaranud — kirjatarka ei olnud talle sedakord enam vaja. Juudasele ulatati köieots pihku...

Kõik need, kellel tol ajal võimalus oli avalikult kõnelda ja kirjutada, on selle kriisi pärisolu hoopis ära vussinud. Kui sotsid Pätsi valitsusest välja heideti, tõttasid valged rahvale suud ja silmi täis valetama — sotsid olla kavala manöövri teinud: läinud valitsusest ära, et oma käed asutava kogu valimisteks vabaks teha. Ka sotsialistid-revolutsionäärid ei suutnud ses küsimuses kodanlikkude parteide lamedusest kõrgemale tõusta ja nämmutasid nürimeelselt seda kodanlaste valet sotside kavalast valimisemanöövrist. Sellega aitasid nad kodanlusele kaasa seda tõsiasja varjata, et Eesti «rahvavalitsus» veriseks mõõgavalitsuseks oli saanud. Ainult meie põrandaalune lendleht hüüdis sellele vagade kelmide ja togude kogudusele näkku: sotsid visati valitsusest välja. Puskari tääk on Asti lobast toekam!

Kodanlus andis oma kojanarridele lõpparve. Aga need ei heitnud meelt ja tõotasid kõiki tarvilikke vigureid ka edaspidi toimetada, mis majesteedile meelepärane on.

«Kultuurmaadel ei tähenda valitsusest eemalseismine ja valitsusest lahkumine sugugi seda, et kohe jookstakse valitsust kukutama,» ruttas K. Ast truualamlikult seletama. «Ka meie ei taha sugugi valitsuse ratastesse kive ning kaikaid loopima hakata, sest sarnane nähtus oleks üksnes barbaarlaste (s. o. metslaste. V. K.) ühiskonnas mõeldav, vaid tahame valitsust igas kasulikus ettevõttes toetada. Eriti oleme meie valmis riigikaitsel valitsust äärmuseni aitama.» («Sots.» nr. 32 — 1919.)

Niisugune oli sotside kui valitsuspartei luigelaul lihunikkude maapäeval. Niisugused soliidsed vekslid andis K. Ast kodanlikkudele verekoertele!

«Veel kord: kaigaste loopimine ei käi meie programmi!» kinnitas lahkumise ürgvalust rebitud Ast korduvalt sotside tõotusvannet. Ja kes võiks ütelda, et Eesti sotsiaaldemokraatlik partei ei pidanud seda tõotust, ei ole lunastanud vekslid, mis ta kodanlusele kunagi on andnud! Ja kes söandab ütelda, et Eesti sotsiaaldemokraatlik partei ühtki vekslit oleks lunastanud, mis ta tööliisklassile andis!

Selle partei kogu hool ja mure on alati selleks sihitud, et kodanluse valitsus ei langeks. Kui Astidel ja Reidel lahkuminekuid on olnud kodanluse juhtidega, siis ainult selles ühes küsimuses, kuidas ahelaid ja köidikuid nii seada, et see tööliisklassi revolutsioonile ei tõukaks.

«Valitsuse poliitika peab sarnane olema, et mitte vaenlase-sõbralikku meeleolu luua,» toonitas K. Ast 4. veebruaril lihunikkude maapäeval ja lisas juurde: «Kõik ilmaaegsed repressioonid sünnitavad enamlist meeleolu ja just sellepärast on nad hukkamõistetavad ja hädaohtlikud.» («Sots.» nr. 36 — 1919.)

See on sotsiaaläraandjate partei taktika A ja O! Mitte sellepärast ei mõista tööliste rahustajate partei survet hukka, et kodanlus sel teel tööliisklassile haavu lööb ja tema vastupanekujõudu halvab, vaid et «ilmaaegne» surve töölisi revolutsioonile tõukab.

Püssi, mis kodanlusel on alati vinnas kukega laskevalmis palgel, ei võta sotsid kodanluselt mitte! Sest Eesti ei ole mitte mõni metslaste maa ja barbaarlaste ühiskond! Nad reguleerivad laskmist ja tõstavad kisa iga kord, kui mõni pauk kodanlusele kahju toob!

«Me manitsesime!» vangutavad nad siis riigitargalt pead.

Ükski leheküIg Eesti töörahva võitluseloos ei ole nii veriste tähtedega kirjutatud kui nn. Saaremaa mäss. Aga ka nii valelikult ei ole valitseva klassi kõne- ja kirjamehed ühtki töörahva klassivõitluse sündmust kirjeldanud kui seda «mässu».

Põhjused on liig läbipaistvad. Saaremaa «mäss» purustas selle ametliku vale, umbes kui oleksid töörahva revolutsioonilised võitlused Eestis, alates 1918. aasta novembriga — võõrsilt sisseveetud kraam — Läti ja Hiina palgaliste sünnitus. Kui kodanluse esimene mure oli Saaremaale verekoeri saata, siis oli tema teine ja mitte vähem mure lätlasi ja mannermaa enamlasi saartele valetada, ja niiviisi ka seda revolutsiooni plahvatust maailmale «välise vaenlase» kurikavala sepitsusena ja kunstlikult väljakutsutud mässuna kujutada.

Neli päeva varjas lihunikkude valitsus avalikkuse eest Saaremaa töörahva sõjariistus vastuhakkamist. Alles viiendal päeval — 20. veebruaril — avas valgete peastaap oma suu ja kohe — et valetada:

«Viimasel ajal hakkasid enamlased, kellel mannermaal, kus kindel kord jalul, midagi teha polnud, ennast saartele koondama, mis keskvalitsuse mõjust kaugel on ja kus hõlbus oli üle mere, Domesnesi kaudu ka Läti ja teiste (kas Brasiilia omadega? — V. K.) enamlastega sidet pidada. Selsamal ajal, kui vaenlane frondil oma vastupealetungimist algas, nimelt 16. veebruaril, astusid Muhu- ja Saaremaa enamlased, sõjariistadega varustatud, E. A. Valitsuse vastu välja, ennast Muhumaal ja Muhumaa ja Kuresaare vahel koondades.»

See ametlik vale oli signaaliks kõikidele kodanlikkudele kelmidele, ja veesogamine läks ülemaaliselt lahti.

«Elukutselistel enamlastel, kes otsaga juba Brasiiliasse jõudnud,» nii kaotas jälgi «Päevalehe» Rebane, «ei olnud raske Saaremaad üles otsida. Et see väljaspoolt sissetoodud kaup oli, seda tõendab lihtne asjaolu, näitab see ühine plaan, mis Saaremaa «mässu» teiste sündmustega ülemaal ühendas. Ühel ja selsamal päeval, 16. skp. — pealetungimine väerindadel, väljaastumine saartel ja kihutuslehed Tallinnas.» («Päevaleht» nr. 44 — 22. veebruaril 1919.)

«Vaba Maa» ei tahtnud ega võinud selles isamaalises

tegevuses oma vanematest kaaskelmidest maha jääda! «Riia poolt olid Saaremaale,» luiskasid need silutud härrad, «mõned punaste agitaatorid tulnud. Nendest kutsunud üks (välimuse järele arvates V. Kingissepp?) Hellamaa vallamajas koosoleku kokku ...» («Vaba Maa» nr. 51 — 3. märtsil 1919.)

Nii laotasid kõik kodanlikud lehed ja mehed jultunud valet. Ja mehed usinaminigi veel kui lehed. Sest suusõnal öeldi «päris kindel» ja «üleüldiselt teada» olevat, et Saaremaale punaseid Läti kütiväe osasid tulnud on, Riiast sõjariistu, ja Kingissepp olevat terve selle mässu teinud.

Seesama Kingissepp peab siinkohal enese ja oma lähemate parteiseltsimeeste nimel ütlema, et — paraku, oli meile see «mäss» niisamasugune ootamatus kui Pätsile ja Põdderilegi! Meil oli «mannermaal, kus kindel kord jalul», sellesama «kindla korra» õõnestamisega nii palju tegemist, et me kahjuks kõikide eelmiste kuude jooksul mitte ühtki kommunisti «saartele koondada» ei võinud, mitte ühtki pakki üleskutsete ja lendlehtedega saartele saata ei saanud. Valge terror kiskus iga päev meie ridadest seltsimehi, meil ei jatkunud neid suurematessegi Eesti linnadesse ja maakondadesse saatmiseks kui Kuresaare ja Saaremaa.

Kodanlaste valel olid hästi lühikesed jäljed: Pätsi verekoerad ei leidnud ei Muhu- ega Saaremaalt mitte ühtki Läti kütti. Kuud kaks tuhnisid need hagijad saartel, tapsid, piinasid, jagasid ihunuhtlust, tõid isegi metsatihnikust ja maa-alustest koobastest pagulasi välja. Vangistasid sadasid. Hukkasid ära üle kahe ja poole saja. Heitsid sunnitöölistena türmidesse mädanema mitmed kümned. Aga — mitte üht «elukutselist enamlast», mitte ühtki suuremaa meest ei leitud mässulistelt saartelt!

Mis ühendust oli saarlaste vastuhakkamisel selle pealetungiga, mida punased selsamal ajal frondil uuesti olid alanud? Ainult see juhuslik asjaolu, et vastuhakkamine Kuivastes 16. veebruaril algas. Aga kes oli mehed seks päevaks Kuivaste kokku käsutanud, kui punased frondil uut pealetungi alustasid? Truualamlik «Sots.», kes kodanluse soovid juba tema silmist ära loeb (ja ka kõik teised kodanlikud lehed), ei ole siiski selle vastuhakkamise algust teisiti kujutada saanud kui järgmiselt: «16. veebruaril s. a. ilmusid nelja valla, nimelt:

Muhu-Suure, Hellamaa, Maasi ja Uuemõisa valdade noored mehed, keda rahvaväkke kutsutud, Kuivaste, et sealt Haapsalusse edasi sõita. Kuivastes pandi toime mõnede üksikute poolt, kes joobnud olekus püssidega kohale olid ilmunud ja rahvaväe teenistusse minemast tõrkusid, veretöö, mis mässule alguse pani.» («Sots.» nr. 133 — 2. juulil 1919. — «Saaremaa mässu järelkaja».)

Selge, Laidoner ja Päts olid mehed 16. veebruariks kokku käsutanud — sekssamaks ajaks, kui frondil punaste pealetung algas, — ja nii võiks ainult Pätsi «ühendusest» punastega jutt olla! Päts ja Laidoner olid saarlasi mobiliseerides arvesse võtmata jätnud, et Muhu- ja Saaremaal töörahva aadrit veel lastud pole, ja olid ses mõttes selle mobilisatsiooni natuke enneaegselt ette võtnud! Sellest see tuligi, et just saartel «mõned joobnud olekus» kogumisekohale ilmusid ja need «joobnute» paugud — kaks saart «joobnuks» tegid.

Etapi ülema ohvitser Jefimovi ja kaitseliitlaste — Tammeli ning Vaheri tapmine oli vastuhakkamise signaaliks saarte proletariaadile. See oli paratamatu! Sest kodanliku valitsuse poliitiline puskar oli kogu töörahvale üle terve maa pähe hakanud. Mannermaal oli vastuhakkamine juba kuupäevad varem likvideeritud. Saaremaa «mäss» aga tõendas tagant järele veel kord ja vastuvaidlematult, et kogu «iseseisva» Eesti valitsuse poliitika ei olnud muud kui k o d u s õ j a p r o v o t s e e r i m i n e.

«Meil on parunite valitsus!» niisugune oli saarlaste üleüldine hüüd. Kodanlikud lehed kirjutasid sellest pead vangutades, et — ennäe, kuidas need vaesed inimesed kuritahtlikkude kihutajate poolt rängasti eksiteele on viidud! Aga saarlastel oli sulaõigus! Kunagi ei olnud nn. Eesti valitsus parunlikum kui veebruaris. Isegi «Sots.» nimetas selle valitsuse teguviisi «kirchbachilikuks» ja kaebas, et sõjaväevõimud nii talitavat kui okupeeritud maal. Kehastatud tõenduseks, et see valitsus parunite valitsus on, olid nn. rahvusministrid Pätsi valitsuses. Härra Koch Saksa rahvusministrina oli luulihalikuks tõenduseks, et parunite mõisad puutumatud on. Gospodin Sorokin Vene rahvusministrina oli käegakatsutavaks tõenduseks, et Pihkva valgekaart Eestis truisti demokraatlikku korda vahib ja vereimejad rahulikult seedida võivad. Kogu riiklik aparaat valvas parunite eraomanduse pühadust!

Saaremaal andis see ennast rahva kõige laiematele kih-

tidele vahest veel valusaminigi tunda kui mujal Eestis. Maanälg oli Saare- ja Muhumaal ikka kisendav olnud. Kus on mujal kurnajate Maarjamaa pinnal veel rohkem päkapikkusi väikemaapidajaid-vabadikke kui saartel! Kus näigib töörahvas «oma maalapikese» peal veel kibedamini kui saarte kehval pinnal! Saarte töörahva viletsus oli seda rängem, et saarte kraavilõikajad, kartulivõtjad, puuja ehitustöölised ja meremehed-madrused juba mõnd aastat ilma tööta olid, sest Saksa okupatsioon pani nende eest juba 1917. aasta augustis suuremaa kinni.

Nimelt — üheksakümmend üheksa sajandikku, sest hallparuneid, rikkaid taluperemehi — neid nimetatakse saartel puumaameesteks — on seal haruldaselt vähe! Aga siiski on puumaamehi igas kihelkonnas küllalt, et ka seal ühiskondlik ülekohus — klassivastuolud vabadikkude ja puumaameeste vahel tunduvad oleksid. Mitte ainult vastuolu parunitega, mõisnikkudega, vaid ka puumaameestega pani revolutsiooni lõkke saartel leegitsema. «Maatameestel oli nälg,» tunnistas isegi üks töörahva näljutajate häälekandja, «aga puumaameestel oli vilja vabalt loomadele sööta ja õlleks teha ... Pöide meestel oli igal mehel õlleankrud keldri nurgas, aga puudustkannatajatele ei müüdud vilja ka raha eest. Vallanõukogud olid enamasti vanad ja nekrutite määramise ajal olid puumaameeste pojad puha «toitjad», kuna vaesemad mehed sõtta saadeti. «Toitjate» klass läks juba Saaremaal kuulsaks, kaebtus nende vastu tõusis üleüldiseks.» («Vaba Maa» nr. 54 — 6. märtsil 1919. — «Muhu- ja Saaremaa mäss». Meie sõrendused.)

Aga kui vastuolu vabadikkude ja puumaameeste vahel, lõhe sealse eesti rahva vahel nii suur oli, et isegi kodanliku lehe kinnine silm seda nägema sunnitud oli, kui sügav pidi siis kuristik nendesamade vabadikkude ja mõisnikkude vahel olema! Me ütleme teadlikult: mõisnikkude vahel, aga mitte: parunite vahel. Sest «mässu»-oda oli kõikide mõisnikkude vastu sihitud ja mitte üksnes parunite, s. o. aadli ehk saksa soost mõisnikkude vastu. «Mässajad» hukkasid ära mitte ainult landmaršali parun Buxhoevdeni ühes tema parunliku vennaga, mitte ainult Ranna mõisa rentniku von Pahleni, mitte ainult kaks Sassi mõisa von Essenit, vaid ka Karl Försteri Karedal, ühe eesti verd valitseja Tamse mõisas, Undu mõisa omaniku Holli ühes kasu-

tütre Truuvertiga, Koikla mõisa valitseja Kleinarti. Kodanlikud lehed teatasid, et «mässumehed» olla ka mõne taluperemehe kohta kinnisel koosolekul surmaotsuseid teinud, mida aga täide saata polla jõutud.

Sotside meelest olid need «alatud röövmõrtsukatööd» («Sots.» nr. 133 — 1919). Meie meelest aga — teod, mis saarte töörahva poliitilisest ja revolutsioonilisest küpsusest ja kõrgelearenenud klassiteadvusest tunnistust annavad!

Öeldakse, need tapmised olla isiklikus kättemaksuihas korda saadetud. Kust on see kodanlikkudel kelmidel teada? Meil on teated kümnest surmaotsusest, mis kaagikohus Saaremaal tegi ja mille põhjal kümme töörahva poega ära hukati, kellele mõisnikkude tapmine süüks anti. Aga mitte üks neist kümnest ei olnud selle teo kordasaatjad! Õiged tapjad ei tulnudki avalikuks. (Vt. põrandaalune «Kommunist» nr. 3 — «Valge risti rüütlid».) Ja niisugused ilmsüütute inimeste mõrtsukad ühes oma kannupoistega tulevad nüüd tõendama: tapmised olla isiklikus kättemaksmiseihas sündinud! Oo, ka meie arvame, et tapmised isikliku viha pärast sündisid! Aga — mitte parunite tapmised, vaid suure hulga neist kahesaja viiekümnest, kes saartel Pätsi karistussalkade poolt ära tapeti sala- ja valekaebuste põhjal! Vastuhakanud töörahvas ei hukka oma piinajaid ja kurnajaid kunagi isikliku viha pärast. Põlvest põlve on mõisnikud irvitanud rahva üle, neid vaevanud rängemini kui neljajalgseid tööloomi, viletsust ja häda külvanud ja sellepärast peavad nad paratamatult — tina lõikama! Kes tuult külvab, lõigaku tormi!

Kuul keresse ning kere jää alla! — nii talitas Muhu- ja Saaremaal vastuhakanud töörahvas ja sellega lükkas ta ümber kodanluse kavalad jutud Narva ja Pihkva poolt tulnud punaste «iseäralisest metsikusest» Tartus, Virumaal ja Narvas. Punane terror ei olnud mitte võõrsilt Eestisse sissetoodud kaup. Saartel olid tegutsemas ainult punased saarlased ise ja üksi. Ning isegi need endised soldatid ja madrused, kes Vene maa- ja mereväes 1917. aastal kaks revolutsiooni kaasa tegid, olid, peale väheste erandite, kõik juba Saksa okupatsiooni algul Eesti mannermaalt — 1918. aasta algul — saartele tagasi läinud ja ei olnud punase terrori ajajärku Venemaal mitte kaasa teinud. Punane terror saartel kasvas, kui Jaan Tõnissoni keeli ütelda, «rahva vaimust» enesest välja.

Täitsa omapead, ilma mingisuguse kommunistliku agitatsioonita väljastpoolt, ilma «Hiina ja Läti palgalisteta» talitasid sõjariistus vastuhakanud saarlased just niisamuti kui vastuhakanud töörahvas ses Eesti osas, mis novembris, detsembris, jaanuaris Eesti töökommuuni valitsuse all oli. Aga mõnes asjas olid saarte «mässumehed» Eesti töökommuuni valitsuse korraldustest ülegi! Nad ei kaotanud üht silmapilkugi, et seda sõjariistus jõudu — punast väge luua, ilma milleta ükski töörahva revolutsioon püsida ei või.

«Järgmisel päeval (peale esimest vastuhakkamist. V. K.) käsutati mehed,» nii kirjeldab seda kodanlik leht, «vallamajasse kokku kõva käsuga, et püssid peavad kaasas olema, kellel need on. Olla tarvis sakste ülbusele lõppu teha. Suurvald (Muhus) täitis visalt seda käsku. Oli kokku tulnud mõnikümmend meest, enamasti ilma püssideta. See vihastas mässu korraldajaid, lubati kõik vastuhakkajad maha tappa.

Samal päeval kuulutati mobilisatsioon 18—45-aastaste meeste kohta välja.

... Mõisatest võetud hobustega kihutasid «punaste» käskjalad öösel mööda külasid mobilisatsiooni käskusid andes ja ähvardades, et igat vastuhakkajat surmanuhtlusega karistatakse.

Kolmandal «punasel päeval», 18. veebruaril, oli Hellamaal rahvakoosolek, millest kõik mehed osa võtma käsutati. Koosolekul valiti komissarisid.

Vahisalgad olid mere ääres «valgeid» ootamas.

Samal päeval võeti Suuremõisast 150 puuda rukkid ja härg uue «rahvaväe» toitmiseks.» («Vaba Maa» nr. 52 — 4. märtsil 1919. Meie sõrendused.)

Nii tehti Muhumaal.

«Ruttu lagunes Muhust mässuliikumine Saaremaale üle, Maasi ja Uuemõisa valda,» kirjutab «Saarte Kaja».

«Nüüd omandas liikumine õige kiire käigu, ja peagi olid Leisi ja Kärla mehed liikvel. Võib ütelda, et kolme, nelja päeva jooksul kogu Saaremaa kihamas oli.

Seisukord muutus väga tõsiseks.

Enamlased, kes ennast sõjariistu pannud, käisid külast külasse ja perest peresse ja andsid igal pool «**Sundusliku mobilisatsiooni käsu**», mille järele kõik 18—45-aastased mehed 24 tunni

jooksul **punasesse väkke** pidid astuma, kuna tõrkujatele **surmanuhtlus** oli määratud.

Mõisad ja vallavalitsused võeti üle ja punaste võim pandi igal pool maksma.

Otsustati linna äravõtmisele asuda.» («Sots.» nr. 50 — 1. märtsil 1919. — «Saaremaa sündmustest». Meie sõrendused.)

Vaat nii toimetas vastuhakanud töörahvas saartel!

Mobilisatsioon 24 tunni jooksul.

Sunduslik mobilisatsioon.

Ja — surmanuhtluse ähvardusel.

Nende ajalooliste tõsiasjade palge ees hüüad tahtmatult: kui hea, et seal «Riiast ja Domesnesi kaudu» tulnud «elukutselisi enamlasi» ega Kingisseppasid ei olnud! Siin oli töörahva kollektiivne mõistus loodusejõuliselt ise ka vastuhakkamise vormide looja! Ei vähemaidki kõhklemisi ega targutamisi, ega üle õla inglase poole piilumisi. Mehed kokku ja püssid kaasa! Ja kui seda loiult täideti, siis — «saadi vihaseks», ähvardati «vastuhakkajaid maha tappa», aga ei lepitud mitte igaveste — jutlustega küll töörahva templites, küll kontrrevolutsioonilise jumala lageda taeva all! Jalamaid kuulutati sunduslik mobilisatsioon välja ning — surmanuhtluse ähvardusel! Perest peresse kihutati päeval kui öösel ja aeti püssipäradega kõhklejaid sängist välja. Ning ei lepitud mitte deklameerimisega: **«Teie au ja kohus mobiliseerib teid.»** (Üleskutsest «Eesti töörahvale». — «Eesti Kütiväe Teataja» nr. 4 (19) — 11. jaanuaril 1919. — Pätsi oli juba detsembri algul käsu andnud, et valgevägi taganemisel kõik väeteenistusealised mehed kaasa tooks. Valged ei võinud seda käsku täita oma nõrkuse pärast, aga nimelt sellepärast jäi see Eesti töökommuuni valitsuse teha. Ja nimelt: punased otsekohe püssi alla panna, valged — traataeda! Nii aga jäeti mehed Pätsi kätte, kes neile «au ja kohuse» soome pussi ja kaagikohtu tapakirvega külge pookis. Üleüldise töörahva mobilisatsiooni ärajäämises siis, kui pool Eesti pinda punaste käes oli, ei tule aga näha ei Eesti töörahva lüüasaamise peapõhjust ja ammugi mitte ainukest põhjust, nagu seda mõned teevad. Eesti kodanluse ajutine võit on tingitud keerulistest rahvusvahelistest vahekordadest.) Kogu oma revolutsioonilise loomusunniga tundsid saarte «mässumehed», et sunduslik mobilisatsioon surmanuhtluse ähvardusel ainus pääsetee on, et neetud

sakste valitsus neid ära ei veristaks, ära ei rahustaks, et neid siis mobiliseerida ka surmanuhtluse ähvardusel, kuid juba sakste kaitseks ja töörahva vastu. Ja need «mässumehed» talitasid õieti! Vastuhakanud töörahva vastuvaidlematu õigus on vägivalda tarvitada mitte ainult oma klassivaenlaste vastu, vaid ka töörahva kõhklevate kihtide vastu, sest see kõhklemine on otsustavate võitluste silmapilgul — kodanluse toetamine, kodanluse jõu kasvatamine, ja siin peab vägivald nende töörahva kihtide vastu platsi astuma, et mitte võitu ei saaks kodanlus ja selle võidu läbi maksma ei pääseks kodanluse vägivald terve töörahva üle. Vastuhakanud töörahvas peab kahevahel kõikuvad töörahva kihid sundusega lahingusse kihutama sakste vastu, sest vastasel korral kihutab kodanlus töölised sõtta tööliste vastu. Niihästi punaste lüüasaamine jaanuaris kui ka saarte töörahva vastuhakkamine veebruaris on selle ajalooliseks tõenduseks. Meile ei tohi see õpetus, mille Eesti töörahvas nii kalli verehinnaga lunastanud, mitte kaotsi minna!

Vastuhakkajad trampisid üle öö punase väe nii kui maa alt välja, läksid — kuni 1000 meest kolmest küljest Kuresaare peale ja pidasid Saaremaa valgetega korrapäraseid lahinguid. Kaagikohtu otsustest, mis punaste roodu ja rühma komandöride hukkamisest teatavad, on näha, et vastuhakkajatel vähemalt 11 roodu, staap ja peastaap korraldatud oli.

Ja niisuguse suurejoonelise sõjariistus vastuhakkamise on valgekaartlikud nadikaelad — mässuks ristinud! Mitte mäss ei olnud see, vaid töörahva revolutsiooni lahtipuhkemine! — Seda naasklit ei ole aga ka valgete lehed hoopis kotti peita suutnud. «Vaba Maa» tunnistas, et «Kingissepp Hellamaal» «seletanud, et kõik ilma rahvad valgete vastu üles on tõusnud ja nüüd selleks ka saarlastel aeg olla kätte tulnud. Vene valitsus võtnud saarlaste seljast esimese kuue, sakslane teise, nüüd aga tulevat «äraneetud valgete valitsus» kolmandat võtma, seda ei võivat sündida lasta. Sõjaväkke minekust ei olla juttugi, kõige pealt aga olla vaja oma sundijad maha tappa.» — Ja «Vaba Maa» ütleb: «Selle kihutuse tagajärjel hakanudki siis röövimine ja tapmine.» («Vaba Maa» nr. 51 — 3. märtsil 1919.)

Kuuskümmend aastat varem olid teoorjad oma käskijatele vastu hakanud — see oli Mahtra sõda. 1919. aastaks olime teoorjusest palgaorjuseni jõudnud, aga orjus

ise oli jäänud ja ühes sellega kõik viletsused, mis temaga kaasas käivad. Mässu tõstes palgatööorjuse vastu, ei olnud saarlased mitte üksi, nii kui seda Mahtra mehed olid.

Terve palgatööorjade maailm on tänapäev tõusnud pühale sõjale palgatööorjuse — kapitalismi vastu! Olgu see Idas või Läänes, Euroopas või Ameerikas — igal pool on töörahva võitlus — võitlus palgatööorjuse vastu ja kommunismi eest.

Saarte töörahva vastuhakkamine 1919. aasta veebruaris oli üks episood, üks lehekülg ses hiiglavõitluses.

Olgugi et saared muust maailmast enne Oktoobrirevolutsiooni ära lahutati; olgugi et parunid, papid ja nende lehed seda revolutsiooni tapmise ja röövimisena ja koleda jumalavallatu õudusena olid kuulutanud; olgugi et Oktoobrirevolutsiooni hüüdlaused kunagi punasel lipul saarte töörahva pea kohal ei olnud lehvinud, — siiski tuli vastuhakkamine, tuli just töörahva vastuhakkamisena, «mässuna» palgatööorjuse vastu: mõisad võeti üle, vallavalitsus võeti üle, loodi punane sõjavägi, pandi maksma töörahva diktatuur! «Kõik maailma rahvad on valgete vastu hakanud, nüüd on selleks ka saarlastel aeg käes!» hüüdis tundmatu agitaator Hellamaal ja — mitte ainult Virtsu rannast Sõrve ääreni, vaid maailma otsast maailma otsani kajas võimsalt vastu: «A e g o n k ä e s!»

Ligi paar kuud varem — juba jõulu aegu oli Aleksander Koit Kogulas katse teinud Kogula vallamaja ühes oma nõuosalistega enda alla võtta ja nõukogude vabariik välja kuulutada. Aga valged kaitseliitlased ajasid selle nurja. Koit läks pelgu. Peale veebruari vastuhakkamist leiti ta 14. märtsil Laimjala metsast ühest maa-alusest koopast, mis ta enese varjamiseks sinna oli teinud. Sealt leiti ka tema punane lipp. Koit lasti peale ränka piinamist ja peksmist leitn. Foelschi käsul koha peal maha. Meie ei tunne Koitu, ei tunne ka teisi saarlaste vastuhakkamise juhtisid. Aga nende püüetest ja kangelasvõitlusest kõnelevad selget keelt nende teod, mis kustumatult ajaloosse jäävad.

See oli kangelasevõitlus. Aga ta pidi paratamatult nurja minema. Töörahvas mannermaal oli juba alla heidetud. Meie ei saanud vastuhakanud saarlastele appi tulla. Veresaun oli kole. Verekoerad ei tundnud armuheitmist. (Peale Foelschi olid peaverekoerteks: leitn. Klaar «Lembitu» mad-

ruste-timukatega ja leitn. Rosalk, kes saartele alaliseks verekoeraks-komandandiks määrati.) Hambaid kiristades ja oma ahelate kallal jõuetult rebides pidi kogu Eesti töörahvas seda aadrilaskmist pealt vaatama.

Kus on lüüasaamist, seal on alati ka meeleheitmist ja ahastamist: viga on tehtud! Meie ei pea kunagi silmi kinni pigistama vigade peale: meie peame vigadest õppima, kuidas klassivaenlast lüüa! Saarte töörahva «viga» oli niisama paratamatu ja sellepärast ka niisama õigustatud kui lugematu arv teisi rõhutute ja kurnatute vastuhakkamisi enne ja pärast seda. Aga hurjutada ja sajatada sellepärast vastuhakanuid — sellega saavad hakkama ainult sotsiaaläraandjad, kes maoli maas püherdavad kuldvasika ees ja käsku ootavad, keda pureda. Need jamavad siis «joobnud peadest» ja «alatutest mõrtsukatest» ja peidavad rahva verest nõretavat kirvest. Jalahoop neile viletsatele!

Nuttes võitluses langenute kalmukünkal läkitame meie needusi timukatele ja kutsume elusaid veel vihasemale ja otsustavamale võitlusele!

7. ASUTAVA KOGU VALIMISED

Maaliit on surnud! Sotsialistid-revolutsionäärid on ehtsad poliitilised nadikaelad! Isegi parunihärradel on kolm korda rohkem poolehoidu kui kommunistidel!

Nii kelkisid, nii sõimasid, nii valetasid sotsiaaldemokraatlikud kehkenpüksid, kui asutava kogu valimiste tagajärjed teatavaks said. Ja sellel töölisparteil oli, tõtt ütelda, kelkimiseks asja küllalt! Oli ju mitte töörahva nõukogude kongress valitud, vaid — härraste asutav kogu! Neegritel oli asja rõõmupidu pidada, sest orjapidajad olid suure võidu saanud! Palgatööorjade luukeredest olid Astid ja Reid kodanlusele need trepiastmed ladunud, mida mööda see võimule oli tõusnud. Eesti töörahvas oli sedakord löödud klassisõjas ja oli verest tühjaks jooksmas. Eesti sotsiaaldemokraatlikul parteil olid seega kõik põhjused laulda ja trallida «tööliste» suurest võidust asutava kogu valimistel...

Aga valgete verekoerte rõõmuhuilgamistest ei olnud mitte vähem ka pettelootuste kahin rahvahulkades. Pimedamates maanurkades avaldati isegi imestust, et — mis nad ometi peaksid nüüd veel sõdima punastega, on ju punased ise valitsuses!

Kuidas võis sellest kelmide rõkkamisest ja petetute lootusehüüetest üle kosta meie kainestav ja võitlusele kutsuv hääl!

«Asutava kogu valimised andsid kodanlusele täielise võidu. Ja teisiti ei olnud see mõeldavgi, sest asutava kogu kokkutulek on ise juba kodanluse võit,» rõhutas M. Ingver «Töö Hääles» (nr. 5).

«Et asutav kogu võis valitud saada, et asutav kogu kokku võib tulla, see tähendab, et kodanlus Eestis alles võimul on ja töörahva revolutsioon alles veel võitlema peab,» toonitas põrandaalune «Kommunist» (nr. 1).

Aga kes uskus seda siis! Ainult väikearvuline vabrikuproletariaadi kiht — ja seegi peaasjalikult Tallinnas. Suurem töörahva hulk aga oli valimiskasti juures ära käinud ja ei uskunud veel mitte, et see sedel, mis ta sinna lasknud, ahelana ta jalgel kõlisema saab!

Kommunistlik partei oli ainus, kes valimisi boikoteerima kutsus. Sellega tõmbasime meie terava vahejoone kahele taktikale. Meie üleskutses, mis me asutava kogu valimisteks ühes «ristilöödud töörahva nimekirjaga» avaldasime, on öeldud:

«Peab kas Eesti sotsiaaldemokraat (vähemlane) või totter, või kelm olema, et kinnitada: asutava kogu kaudu võib võim töörahva kätte minna. Valged ei ole oma verd mitte selleks valanud, et asutava kogu valimiskastist punane lipp kerkiks üle Eesti lehvima! Valged väeosad peavad saama hävitatud! Siis alles on töörahval vaba tee võimu juure! Mitte asutavasse kogusse lobisema, vaid püss käes punase lipu alla! See on meie tee! See on töörahva võitluseviis käesoleval ajal! Üles, sõjariistus võitlusele punasel väerindel! Üles — ennastsalgava võitluse jatkamisele valgete seljataga! Kommunistline partei ei lähe asutavasse kogusse! Kommunistline partei jääb ühes töörahvaga lahinguväljale!»

Asutava kogu valimiste boikott läks luhta. Kas see tähendab, et meie taktika ekslik oli?

Asutavast kogust sai orjapidajate kants. Isegi vaese Laatsaruse sülle langes rikka mehe laualt rohkem raasukesi kui asutavalt kogult töörahva sülle, ja koerad, kes Laatsaruse haavu lakkusid, olid kaastundlikumad! Eesti kodanluse verekoerad on töörahvast puremas olnud, aga mitte ta haavu lakkumas! Eesti rikka mehe laualt on töö-

rahva turjale ikkeid langenud, sülle aga — töörahva poegade ja tütarde äraveristatud ja äranaerdud kehatombud!

«Asutav kogu on tarvis laiali ajada! Vastasel korral saab töörahvas ära antud!» hüüdis «Kommunisti» e s i m e n e põrandaalune number.

«Asutav kogu on tarvis laiali ajada! Sest ta on töörahva ära andnud!» nii tuleb hüüda «Kommunisti» v i i m a s e l põrandaalusel numbril!

Miks läks boikott luhta? — Sellepärast, et punaste vägede pealetungid siin väerindel korduvalt luhta läinud olid!

Novembris ja detsembris oli kabuhirm kodanluse leeris suur. Kui kodanluse laiad hulgad siis Pätsi-Rei valitsusele ei sõjamehi, ei raha ega vilja ei andnud, siis muidugi mitte sellepärast, et neile punased armsamad olid kui valged. «Kas teie tõesti mõtlete suure Venemaaga sõdima hakata?» oli Jans Pätsilt küsinud, kui selle mobilisatsioonikäsk Tartu jõudis. — «Ega me Venemaa vastu ikka ei saa!» nii heitsid käega kõik, kes punaseid ei tahtnud, aga nende vastu siiski oimugi ei liigutanud. Ja vastavalt sellele oli ka usk töörahva ridades suur ja kindel, et Eesti valged punastest polkudest jagu ei saa!

Seda rängem oli üllatus ja selle kannul — demoralisatsioon ning igasuguse lootuse langemine töörahva ridades, kui, esiteks, punased Eesti piiridest suure hooga välja tõrjuti ja kui nad pärast kõikide katsete peale vaatamata sõjalisi võitusid ei saanud. Seda ülbemaks ja jultunumaks sai aga valgekaartlaste leer! Ei olnud kangelastegu, mida Pätsi väed korda ei saatnud, ja ei olnud piiri punaste vägede argpüksusel, armetusel, jõuetusel — niisugustest kirjeldustest kubises kogu avalik ajakirjandus. Ja kui siis ikka ja korduvalt nii jäi, et punaste pealetung jälle tagasi löödi, — siis rohkenes ikka jälle nende hulk, kes pea norgu lasid ning valgete suure ja äravõitmata vägevuse sisse uskuma hakkasid.

Niisugustes oludes tuli meil töölisklassile ütelda: võidelge mõõgaga, aga mitte valimissedeliga! Kuid see mõõk oli töölisklassi käest just-just ära kistud. Kogu rahvamere pind alles virvendas kontrrevolutsiooni murdlainetest, mis temast üle olid käinud. Valge terror möllas edasi. Iga öö, iga päev kiskus töörahva ridadest mehi ja naisi — vangikotta, traataeda ja mahalaskmisele. Iga päev näis killustatud, purustatud, veristatud töörahvale ütlevat:

mõõk ei aita! Kuidas võis see töörahvas uskuda, et tema seda jaksab, millest ta iga päev nägi, et isegi sõjaväeliselt korraldatud ja sõjatehniliselt hästi varustatud töörahva kiht — punane vägi — seda mitte ei jaksa!

Niisuguse pinna peale hakkasidki kodanlikud ja poolkodanlikud parteid oma demokraatlikku seemet külvama. Nende lehtedes on 300—400 valimiste kihutuskoosoleku kuulutust ilmunud. Kui arvesse võtta, et igal niisugusel koosolekul vähemalt kolme nimekirja kõnelejad üles astusid, siis võime ütelda, et vähemalt 1000—1200 kõnet peeti. Samal ajal, veebruari ja märtsi jooksul, läks kodanlaste pettusepommisid — ajalehtedena — mitte vähem kui 4 000 000 eksemplari laiali. Erikihutuslehtede arvu ei tea jumala raamatupidaja taevas. Ja meie — meie saime oma lendlehte boikoti üleskutsega ainult 21 000 eksemplaris trükkida. Mitte ühelgi avalikul koosolekul ei võinud meie üles astuda.

Verekoertel lambanahas oli ja on piiramatu sõnavabadus. Töörahval oli (ja on) samal ajal — piiramatu oigamisevabadus. Kõikidel töörahva-vastastel erakondadel oli (ja on) piiramatu trükivabadus. Ristilöödava töörahva trükivabadus elutseb kusagil põrandaaluses urkas — meie partei salatrükikojas. Terve vabariigi täis elukutselisi ja vabatahtlikke hagijaid pidas ülemaalist klaperjahti meie lendlehe peale, meie kõnemeeste peale, iga proletaarlase peale, kes mõõka valimissedelist paremaks arvas. Palja hirmu pärast, et e h k ilmub seal mingi kirjutus valimistest osavõtmise vastu, pandi just valimiste eel «Töö Hääle» ilmumine seisma.

Mis imet siis, et rahvahulgad kodanlikkude petiste võrku langesid ja uskuma ning lootma hakkasid, et valimiskasti juures käimine kõigele hädale ja viletsusele kergendust toob! Pidi ometigi ses asutavas kogus maaküsimus otsustamisele tulema. Kes tahtis pealtvaatajaks jääda, kui parunitel «selgroogu murdma» hakatakse! Mitmel korral oli katsutud seda revolutsiooni teel teha. Esiteks 1905/1906. aastal. Aga see oli karistussalgad rahvale kaela toonud. Teist korda — 1917. aastal. Kuid Oktoobrirevolutsiooni võitusid tuli Saksa vägi hävitama. Kolmandat korda — 1918. aasta novembris ja detsembris mannermaal ning 1919. aasta veebruaris — saartel, kuid seekord oli karistussalkade möllamine veel hullem olnud kui kõikide eelmiste kordade ja aastasadade jooksul kokku! Mis siis imet, et

nüüd loodeti «seaduslikul» ja «demokraatlikul» teel, mida maailma sandarmid öeldi tunnustavat, — ometigi jagu saada sellest sitkest selgroost! Ja — mindi valimistele.

Valimiste tagajärjed olla kangesti ootamatud ja üllatavad olnud! Mis oli neis ootamatut ja üllatavat! Kui laialdaste kihtide osavõtmine valimistest kodanlikkudele parteidele ootamatu ei oleks olnud, siis poleks juttugi tohtinud olla valimiste ootamata tagajärgedest. Sest — pidi ju iseenesest mõistetav olema, et **kui** töörahva hulgad valimistele lähevad, siis nad oma hääli Pätsile, taevaliidule, Koodi-Jaanile ei anna. Siiski imestati! Sotsidele tulid valimiste tagajärjed «suure ootamatusena» ja kodanlastele mitte vähema üllatusena: ennäe, kui rohkesti sotsid hääli said! — öeldi siis igal pool... öeldi, — aga mõeldi midagi hoopis muud. Tõepoolest oldi imestatud sellest, et rahvahulgad valimisi ei boikoteerinud! Paha südametunnistus oli **kõikidel** parteidel, kes valimistest osavõtmisele kutsusid. Nii või teisiti oli «ristilöödud töörahva nimekiri» neil kõikidel ihukarvad püsti ajanud. Nüüd oldi täis mõnutundelist imestust, et tapalambad oma lihunikkudele hääletanud olid. Kelmid, kelle suurejooneline pettus korda läinud oli, tegid ilmsüütult imestunud näo ja varjasid hoolega, mille kohta see nende imestus tõepoolest käib.

Meie ütlesime: kelmide suurejooneline pettus oli korda läinud, — aga nemad ise ütlevad: «Meie partei ja — tõele peab au andma — ka tööerakond ei tarvitanud miskisugust demagoogiat valimiste kihutustöös. Igasugune hingede püüdmine demagoogia ja pettuse abil käib meie põhjusmõtete vastu.» («Sots.» nr. 83 — 1919.) Nii ütlesid sotsid eneste ja tööerakonna kohta. Nii on seda kõik kodanlikud petised alati eneste ja oma sõprade kohta ütelnud. Tõepoolest aga esinesid nad valimistel — ja on igakord, kui nad poliitiliselt esinevad, kõik pettuse ja vale kahe põhivale peale rajanud. Need kaks põhivalet on: demokraatia ning iseseisvus.

Need kaks põhivalet on mõlemad üks ja seesama, sest käesolevates ajaloolistes vahekordades on niihästi iseseisvus kui demokraatia — kodanliku diktatuuri, kodanliku väevõimuvalitsuse varjunimed. Ja nii seisis (ja seisab) kodanliku poliitika peavale — kodanliku väevõimuvalitsuse salgamises ja varjamises.

Kõik kodanikud, rikkad ja vaesed, on üheõiguselised. — Demokraatlikus vabariigis valitseb iga kodanik, nii

kõige kehvem kui ka kuningas. — Kõrgem võim riigis on r a h v a käes. — Rahvas on majesteet! — Demokraatia — see on vägivalla eitamine.

Niisugused ja sarnased olid ja on need põhilaused, millest välja minnes töörahvast peteti ja veelgi petetakse.

Vägivald, toores ja verine, rõhus töörahvahulki. Öeldi: demokraatia — see on vägivalla lõpp.

Järjest mobiliseeriti proletaarlasi Rahumäe polku. Öeldi: käi valimiskasti juures ära ja sina, tänane võllakandidaat, saad kuningaks!

Ägati majandusliku orjuse kütketes. Seal tulid härrad ja ütlesid: olgu see rikas või vaene, aga demokraatia ning iseseisvus annavad sulle samasugused õigused kui rikastelgi on!

Tõsi küll, et kogemused kõigi nende paradiisipiltide vastu umbusklikuks tegid. Kuid need silutud härrad, kes «põhimõtteliselt igasuguse pettuse vastu on», ei pühitsenud mitte!

Pada sõimas katelt ja maaliidust tehti patuoinas. Neil kõige häbematuma pettuse nädalatel ei tõrvanud ainult laisad Pätsi mitte! Kogu ajutise valitsuse poliitika tembeldati m a a l i i t l i k u k s poliitikaks.

Rei oli Soomes lihunikke palkamas käinud, nüüd näitasid kõik sotsid sõrmega P ä t s i peale: ennäe, lihunikkude isa!

Rei oli kaagikohtu-tegija, nüüd kisendasid sotsid kõikidest variseridest üle: m a a l i i t veristab rahvast!

Jaan Tõnisson kõneles ja kirjutas «m a a l i i d u vaimust», mis õhkkonna raskeks olevat teinud, ja sõimas neid oma klassivendi rasvaläinud jääradeks. Ta oli mõisaid tasuta võõrandamas ja andis igale maatamehele maad.

Tööerakond ei olnud ei komandantide kõikvõimu tegemas olnud, ei kindralkubernerisid maakondadesse nimetamas. Ta oli küll kõik need kuud valitsuses püsinud ja esiti ühes rahvaerakondlaste ja sotsidega, hiljem ilma sotsideta lihunikkude valitsuses enamuses olnud, aga nüüd olid kõik selle valitsuse teod — m a a l i i d u teod.

Nagu öeldud: pada sõimas katelt! Sotsid süüdistasid maaliitu, et see maad ja rahvast sakslastele müünud sakslasi kutsudes. «Sotsid Nikolai Köstner ja Alma Ostra teenisid Saksa varustusvalitsuses!» raius maaliit vastu. «Aga nad teenisid Eesti valitsuse, s. o. teie Pätsi nõusolekul!» kaitsesid omamehi sotsid, ja mõlemad mustad olid umb-

kotti sattunud. «Aga «Maaliitu» laotasid Saksa komandantuurid laiali!» võttis katel uuesti paja mustamiseks hoogu. ««Postimeest» laotasid needsamad komandantuurid laiali!» virutas «Maaliit» vastu. Maaliitu süüdistati sakslaste kutsumises, aga maaliit kiitis, et tema oma partei äraandjatest olla puhastanud, kuna need teistes rahulikult edasi istuvat. J. Tõnissoni lähem kaaslane Parts käinud Tallinna meestele selgeks tegemas, et vaja on lootused inglase peale jätta ja sakslastega kokku leppida. Aga tõnissonlased panid paljastajatele oma poolt «pirni» ja teatasid, et Partsi mitte keegi muu kui Päts ja Raamot heameelega kuulanud!

Ühed mustad olid kõik! Ühesuguselt olid kõikide nende meeste kätel maa ja rahva äraandmise ja töörahva vere plekid. Aga maaliidu peale veeretati kõik. See oli tegelikult blokk, mis K. Astist J. Tõnissonini ulatus.

Tarvis ainult valimiste tagajärgi Saaremaal meelde tuletada, et mõista, kui nurjatu valimispettus oli. Boikotiks ei või seda nimetada, kui Saaremaal ligi 27 000 häält ära anti. Aga — kellele pidid saarlased hääletama? Tööerakond oli neid veebruaris metsikult veristanud, sest selle partei ministrid istusid Pätsi valitsuses. Sotsid olid lihunikkude maapäeva viimasel istumisel — kodanlust valge terrori piiramisele manitsedes — otsekohe nõudnud: sõjariistus mässu korral peab kaagikohus tegevusse astuma. Kümmekond päeva hiljem sai see nende nõudmine saartel teoks! — Aga saarlased andsid ligi 11 000 häält sotsidele, üle 13 000 — tööerakonnale, sest need timukate-parteid näitasid maaliidu peale: vaat, kus verekoer!

Asutava kogu valimiste tagajärjed — need olid: valetamise, pettuse ja ääretu demagoogia tagajärjed! Valimised Saaremaal tõendavad seda mitmekordse rõhuga. Asutava kogu valimised on tõenduseks, et demokraatlikud vabadused: trüki-, sõna- ja koosolekuvabadus kodanlikus riigis muud ei ole kui kõige jõledama pettuse ja kõige häbematuma valetamise vabaduseks kodanlusele.

Seekord oli «töörahvas» valimistel «suure võidu» saanud. «Tööliste» nimekirjale oli üks kolmandik kõikidest häältest antud. Missuguseid järeldusi tegid sellest võitjad ise?

Kommunistid on tillukeseks kildkonnaks kokku kuivanud — hõiskasid sotsiaaldemokraatlikud kaagimeistrid — ja andsid isegi oma partei-seltsimeestele, pahempoolsetele sotsidele jalahoobi, sõimates neid «haledateks vaimudeks, kes

ikka veel enamlaste suures kätelahutamises ja lärmilöömises «päris-proletaarlist» voolu näevad, mille ees meie partei peaks saba liputama ja kellele silmi tegema».

Kes võis siis aimata, et see esimene jalahoop «haledatele vaimudele» mõne kuu jooksul — Vilhelm Maasiku mahalaskmiseni areneb! Aga see oli siis juba selge, et sotside «suur võit» kodanluse võit on. Kui «Sots.» ülbelt kirjutas: «Oleks me nüüd endile — õnnetu enamlastele silmitegemise taktika valinud, me ei oleks mitte praegust häälte arvu kokku saanud!» («Sots.» nr. 83 — 1919.) Siis ütles «Töö Hääl» ja ütles täitsa õieti: «Nüüd on seal talus jälle parempoolne tiib võidul — see on sotside valimisvõidu esimene tagajärg.» («Töö Hääl» nr. 6 — 17. aprillil 1919, lk. 4.)

Need Kainid olid nädalate ja päevade jooksul hirmul võbisenud, et valatud vennaveri nendele valimistel needust toob, aga nüüd, kus nad 152 000 häält kokku petnud olid, tõmbasid nad kergendatult hinge ja kohe tuli timukas uuesti nähtavale: nottisime töölisi, sellepärast hääletasidki töölised meile!

Oo, seda nurjatust!

Vähe sellest, et nad valimiste kihutustöö algul kommunistide räuskamise «Sotsis» seisma panid, — nad hakkasid rahutegemist nõudma punase Venemaaga!

12. märtsil — 3½ nädalat enne valimisi — kirjutas «Sots.»:

«Meie valitsus peab tegema kõik, mis iganes võimalik, et sõda lõpetada.»

Ja natukene allpool lausus seesama leht:

«Ennem Vene ja Läti enamlased, kui Vene mustsada!»

Ning mõni päev hiljem — 15. märtsil — kirjutas ja nõudis ikka seesama «Sots.»:

«Vaja on katsuda kuidagiviisi Vene enamlise valitsusega rahu teha.»

«... arvame, et valitsus jalamaid oma diplomaatia peaks rahu sobitamise sihis töötama panema.»

Need kirjutused tõid sotsidele 42% kõikidest sõdurite häältest.

Ka sellest on veel vähe!

Justkui kutsutud tuli Ungaris töörahva revolutsioon, Ungari töörahva diktatuur, Ungari nõukogude vabariik —

sellest haarasid sotsid kinni, ja nad said rahvusvahelise töörahva revolutsiooni kuulutajateks!

«Proletariaat on jõuks saanud, mis üksi arvuliselt valimiste aegu ei kaalu, vaid mis keerulisemaid rahvusvahelisi keerdsõlmi lahendama on kutsutud.»

«Kui sündmused ses suhtes edasi arenevad, kui Saksamaa ka proletariaadi diktatuuri maksma paneb, siis võib peaaegu kindlasti oletada, et kogu maailm varsti kaheks klassisõda pidavaks leeriks muutub...»

«Need tuleviku väljavaated võivad ju üsna kohutavad isegi meie nõrganärvidega üpris «demokraatlistele» tööerakondlastele olla, kuid ajalugu ei ole kunagi suurt vagadest soovidest hoolinud ja on oma paratamatusega nii mõnegi illusiooni puruks pigistanud.»

Nii tervitas «Sots.» üleilmset klassisõda ja proletariaadi diktatuuri ning itsitas tööerakonda — 3. aprillil, s. o. kaks päeva enne valimisi. Ja samas lehes ilmus ühtlasi kuulutus, et Dvigatelis kõneleb 4. aprillil Ast. Mis oli Astil Dvigatelis otsimist? Kas ta tahtis töölistele jutustada, kuidas Rei ühes Pätsiga kaks vana Dvigateli kommunisti — Kuppari ja Schützi ära tappis?

K. Ast läks Dvigateli töölistele ütlema, et kui nad tema parteile hääletavad, siis Karl Ast kohe meheks on, kes töölised barrikaadidele viib töörahva diktatuuri maksma panema.

Nemad ei teinud valimistel enamlastele silmi! Aga siin on veel väljavõtted ühest dokumendist, mis Tartu maakonnavalitsuse allkirja kannab, aga sotside (Jansi) sepitsetud on ja (loe ja hõõru silmi) valge terrori vastu protesteerib:

«Tartu maakonnavalitsus, maakonnas toime pandud hulgaliste kinnivõtmiste (Kavildas 36, Nõos 8, Elistveres 27, nendest 3 maha lastud, Ulilast ja Meerist ei ole arvu teada) küsimust arutades, otsustas ajutisele maapäevale ja ajutisele valitsusele selle kohta järgmist teatada: Inimese vangistamine on tema isiku kallal vägivalla tarvitamine, seega surve (terrori) abinõu. Hulgaline vangistamine, kuigi ehk lühemaks ajaks, on seega kahtlemata terrori nähtus, vaatamata selle peale, kas kedagi ära hukatakse või mitte! Terrori vajadust ei või Tartu maakonnavalitsus mitte olevaks tunnistada. Hulgalised kinnivõtmised, mis, kui nad üle terve maa alganud suuruses läbi viiakse, kümneid tuhan-

deid inimesi otsekoheselt puudutavad, külvab kibedust ja tekitab rahva seas laialt arvamist, et 1905. ja 1918. aastal parunite poolt korraldatud sündmused korduvad, pealegi parunite otsekohesel osavõtmisel. Laialt tekib tunne, nagu seatakse jalule mitte **Eesti** demokraatlist vabariiki, vaid **Balti** hertsogiriiki. Tartu maakonnavalitsus on selle tõttu kindlas arvamises, et massilise terrori tarvitamine Eesti riikluse seisukohalt sugugi tarvilik ei ole, vaid koguni kahju toob.» («Sots.» nr. 46 — 1919.)

See protest tehti 18. veebruaril — kohe, kui asutava kogu valimised välja kuulutati. Mitukümmend tuhat häält niisugune protest valge terrori vastu sisse tõi, seda ei saa ühegi mõõduga mõõta, on aga päevaselge, et see hea mõrd oli nii Saaremaal kui ka mujal, kus terror iseäralise hooga möllanud oli. Seesama sotside partei, kes — nagu teame — valge terrori olemasolu kõigest väest maha salgas, tunnistas terrorit, kui selle vastu protesteerimine talle kasuliku valimismanöövrina paistis. Seesama J. Jans, kes 11. jaanuaril «Sotsis» demokraatliku kaelasideme šniti ja Rahumäe polgu mobiliseerimise projekti tõi, tegi nüüd protestisid J. Jansi projekti teostajate vastu! Kui aga hääled püütud olid, siis kääriti varukad uuesti üles. On tõsiasi, et sotsidel ainult sel määral korda läks proletaarlaste hääli püüda, mil neil õnnestus enda veriseid käsi taskus hoida ja sealt kodanlusele rusikat näidata!

«Töörahva suure võidu» puhul asutava kogu valimistel võlgneme meie sotsidele vastust ühe küsimuse peale, milleks härrasriigi trükivabadus ja meie kehvad salatrükitehnilised abinõud võimalust pole andnud. Sotsid ütlesid: nemad saanud valimistel nii rohkesti hääli sellepärast, et nad polla enamlastele silmi teinud, ja tõendasid: «seda näitab sotsiaal-revolutsionääride läbipõlemine selgemalt kui selgelt». («Sots.» nr. 83 — 1919.)

Miks ei hääletanud töörahvas sotsialistidele-revolutsionääridele? Sellest küsimusest ei või meie vaikimisega mööda minna, kui jutt on klassivahekordade kujunemisest asutava kogu kokkutulekuks.

Sotsialistid-revolutsionäärid ei võtnud osa lihunikkude valitsusest. Kaagikohtuid nad tegemas ei olnud. Soome lihunikke nad kutsumas ei käinud. Pihkva valgekaardiga neil salalepinguid ei olnud. Inglise okupatsiooni nad palumas ei käinud. Jne., jne. Sõnaga: selle partei peal ei lasunud mitte niisuguseid häbitegusid töörahva vastu, millega

sotsid üleni koormatud on. Ja sellepärast tegid sotsid veebruaris peale lihunikkudevalitsusest «lahkumist» katse seda parteid omale viigileheks kaubelda. Tehti kihutust mõlema partei ühinemiseks või, vähemalt, ühise nimekirjaga valimistele minemiseks. Aga kokkuleppest ei saanud asja ja mõlemad läksid valimistele lahus. See tegi sotsidele muret. Aga s.-r.'id said valimistel ainult 26½ tuhat häält ja sotsid tõmbasid kergendatult hinge: ehtsad nadikaelad! ütles «Sots.» s i i s s.-r.'ide kohta.

Miks pidid töölised s.-r.'idele hääletama? Kui valgete maapäev kokku tuli, olid need kohe seal ja jäid «ausalt» erapooletuks, kui maapäev Pätsi ja Reid ministriteks hääletas. Pätsi-Rei valitsuse programmi peale vastasid nad «erapooletu» vaikimisega: «revolutsioonilisel» parteil ei olnud vähematki ütelda kontrrevolutsiooni ja kodanlaste klassisõja programmi kohta! Kui maapäev 27. detsembril 1918 Eestit inglasele müütama läks, ei mõtelnudki nad vastu hääletada, rääkimata lahkumisest sellelt äraandjate päevalt! Kui seesama maapäev veebruaris enamlased maapäevalt «riigiäraandmise» pärast «välja heitis», jäid nemad jälle «erapooletuks»? — Arvate? Ei! K õ i k lehed teatasid, et k õ i k selle ettepaneku poolt hääletanud on, ja s.-r.'id ei ole seda kunagi ümber lükanud mitte! Nad tunnistasid sellega töörahva revolutsiooni «riigiäraandmiseks» ja Inglise okupatsiooni palumise isamaaliseks teoks! Miks pidid klassiteadlikud töölised niisugusele parteile hääletama!

Novembris oli see partei omas häälekandjas «Võitlus» ütelnud, et Eesti veel küps pole, et töörahvas võimu enda kätte võtaks. Aga ühtlasi olid nad miitingutel ja Tallinna tööliste saadikute nõukogus, kus tööliste revolutsiooniline tahtmine ilmsiks tuli, alati ühes kommunistidega hääletanud. Kui aga töörahvas löödud sai, teatasid nad veebruaris H. Kruusi suu läbi lihunikkude maapäeval, et nad «sel silmapilgul» demokraatiat töörahvale «väärtuslikumaks» peavad. Asutavas kogus aga ei olnud nad veel mingile otsusele jõudnud, mis seisupaika «sel silmapilgul» proletariaadi diktatuuri asjas võtta! Nii vankusid nad sinna-tänna nii kui pilliroog klassivõitluse maruhoogude käes. Aga nad nõudsid täielikku amnestiat, kaagikohtute otsekohest ärakaotamist, otsekohest rahutegemist Nõukogude Venemaaga — ja sinna-tänna vankuvad töörahva kihid oleksid küll võinud neile hääletada, kui oleks olnud mõnesuguseid eeltingimisi, mida ei olnud.

S.-r.'ide parteil ei olnud valimiste ajal oma häälekandjat. Nad said valimisteks ainult kaks lendlehte trükkida. Ja nad said hääli Tartu-, Viljandi- ja Pärnumaal — 5000—7000 igas. Aga Harju-, Viru-, Lääne-, Järvamaal said nad ainult 700—500—200—300 häält. See suur vahe seletab kõik. Esimeses kolmes maakonnas on neil partei organisatsioonisid, teistes neljas aga mitte! Saaremaal anti sellele parteile — ainsale, kelle käed saarte töörahva verest ei nõretanud, — 134 häält, timukatele aga 27 000!

See ütleb kõik! Kaagimeistrid, kellel kõik valetamise ja petmise abinõud, karjusid s.-r.'idest üle. Kus see ei aidanud, tehti nii, nagu J. Teemant 30. märtsil Viljandis tegi, kuhu ta valimismiitingule oli sõitnud H. Kruusiga vägipulka vedama: ta laskis H. Kruusi juures läbiotsimise teha ja s.-r.'ide kihutuskirjanduse ära konfiskeerida. Selle partei suu oli kinni topitud. Ja sellepärast julgesidki ehtsad nadikaelad «Sotsis» s.-r.'isid «ehtsateks nadikaelteks» sõimama tulla!

Asutava kogu valimised tegid avalikuks ja protokolleerisid, kui väga tööliskl a s s i kahjuks klassivahekorrad kujunenud olid.

«On teada,» — ütles «Töö Hääl» (nr. 6), «et Eesti kodanlus arvu poolest rohkem ei ole kui üks neljandik Eesti rahvast, töörahvast aga kolm neljandikku on. On aga ka teada, et töörahva mitmekesised kihid mitte ühevõrra klassiteadlikud pole. Oleks töörahvas niisama klassiteadlik kui kodanlus, siis ei astuks jüripäeval mitte asutav kogu kokku, vaid töörahva nõukogude kongress.

Kodanlised parteid ei saanud valimistel mitte 1/4 häältest, vaid k a k s k o l m a n d i k k u ! Järelikult kindlustas kodanlus oma võimu töörahva üle nende valimiste kaudu.»

Kodanlus kindlustas oma võimu töörahva üle seda rohkem, et ka kolmas kolmandik hääli valimistel antud oli ja — sotsidele antud. Ka need hääled olid — s o t s i d e k a u d u — k o d a n l u s e l e a n t u d !

Ja seda petlikum oli kogu see lärm, mis ühelt poolt töörahva «suure võidu» ning teiselt — maaliidu «suure kaotuse» puhul tõstetud oli. Sotside «suure võiduga» oli t ö ö r a h v a s n i i s a m a v ä h e v õ i t n u d kui k o d a n l u s maaliidu «suure kaotusega» k a o t a n u d oli.

«Maaliit sai küll ainult 29 000 häält. Aga — kas on Eestis 29 000 hallparunit! küsis «Töö Hääl». «Ammugi mitte!

Las asutav kogu sigitab neid oma maaküsimuse otsustamisega juure, siis ehk tõuseb nende arv 29 tuhandeni!»

Maaliidu «kaotusega» oli midagi hoopis muud avalikuks tulnud kui kodanluse kaotus. Ja seda paljastas juba «Töö Hääl» (nr. 6), kui ta ütles: «J. Tõnisson ja tema järel ka «Sots.» näevad parempoolsete ja iseäranis maaliidu «kaotuses» selle avalikuks tulemist, et K. Pätsil «tõsine riigitarkus» puudunud ja ta ep olla osanud «õiget vahet teha tõsise riigitarkuse ja poliitika-kavaluse vahel».

Ei «Sots.», ei Tõnisson ja muidugi ka mitte teised kodanlikud lehed ja mehed ei näe, ei või, ei taha, ei tohi näha, et alasti on avalikuks tulnud kuulmatu tõsiasi: **2—3 protsenti rahvast on ligi viis kuud kogu rahva üle valitsenud.**

Kolm protsenti on see demokraatia kange, mida «Sots.» kõik need kuud kuulutanud on! Avalikuks, igaühele käegakatsutavaks on saanud **kodanline klassidiktatuur!**

«Sots.» nämmutab J. Tõnissoni järel K. Pätsi ebatõsise «riigitarkuse» ja «poliitika-kavaluse» kallal, võidab loorberisi sisuta vägisõnade tegemise alal ja leppides sellega, patustab ta töölisteklassi vastu kõige rängemalt, kuna ta surnuks vaikib, et K. Päts kodanlise väevõimuvalitsuse kandja oli ja on!»

Sotsid jatkasid töö- ja rahvaerakonna küürimist ja samal ajal usutles kodanlik ajakirjandus sotsisid, kas nad ikka tõesti kavatsevad küllalt «õiglased» sotsialistid olla ja «ohje kindlasti käes hoida». — «See kõik on avalik kupeldamine sotsidega,» kirjutas selle kohta põrandaalune «Kommunist» (nr. 1). «Telgitagust meie ei tea. Kui need read trükist ilmuvad, on meestel kaubad vististi juba koos. Täna ei ole seda veel mitte. Täna aga on meil juba dokument — «Sotsiaaldemokraadi» juhtkiri, milles tõsised riigitargad oma poliitilise ja ühiskondlise programmi-miinimumi avaldavad. See juhtkiri on ebamäärane kui poolilma daami naeratus, kes ennast pakub, mitte teades, kas on ta õige kundega vastamisi sattunud. Nad nõuavad paragrahvi, mida vaene variser Teemant mitu kuud asjata igatses ja hinges rõõmu tundis, et teda pole. Nad nõuavad paragrahvi, mille põhjal ka parunisi kui riigiäraandjaid vastutusele võiks võtta. Sõnakeses «ka» on terve tulevikupilt varjul!» «Meil on mitmesuguseid riigiäraandjaid,» — kirjutab «Sots.». «Karistuse alla pandi aga üksi laiade rahvakihtide esitajaid ... Üks asi aga paistab silma: niipalju paragrahvisi tehti ajutise valitsuse poolt inimeste karistamiseks

juure, ja nii mõnigi proletaarlaste esitaja rändas nende läbi teise ilma — parunite jaoks ei tekkinud ühtegi «paragrahvi».» — «Või ainult see siis paistabki sotsidele silma!» hüüdis «Kommunist», «et parunite jaoks paragrahvisi ei tehtud ja proletaarlaste esitajate jaoks tehti! Aga — kes tegi? Sotsid ühes Pätsiga! Kes jätsid parunite jaoks paragrahvid tegemata? Sotsid ühes Pätsiga!»

Ja see neile «silma ei paista», et «nii mõnigi» (nii mõnigi sada!) proletaarlaste esindaja just nende eneste tehtud redeli kaudu «teise ilma rändas»! Ja neilt meestelt peaksime meie ootama redelit, mille kaudu parunid samasse «teise ilma» rändama hakkaksid! Tühi ootus, asjata lootus! Parunitel on liig punnis magu, liig rasvas süda, et nad redelile roniksid. Teiseks annab «Sots.» mõista, et ta komissarid ja komandandid ära kaotab. Tähendab, ühe rõhumisaparaadi asemele pannakse teine, mille nime üle «Sots.» alles vaikib. Kolmandaks, peab arvama, et «Sots.» sõnavabadust tahab, sest ta ütleb: «Arvamiste avaldamine, kui see viisakas toonis tehtud, ei pea tulevikus enam trahvitav olema.» Mida see hiinakeelne lause eesti keeli tähendab, ei jaksa meie üles arvata. Vist ikka seda, et Tõnissoni miravoi kätte ei anta, kui ta oma klassivendi rasvaläinud jääradeks nimetab, meid aga «teise ilma» rännata lastakse, kui meie oma klassivaenlasi jumalast pandud ülemuseks ei tunnista. «Süütud tulevad kohe vabaks lasta,» nõuab «Sots.»! Rõõmustage proletaarlaste naised, lapsed, vennad-õed ja vanemad! Proletaarlaste rõõm selles demokraatlikus maailmas selleks ongi, et talle sügav pettumus järgneks, sest «Sots.» jatkab: «... nagu seda nõutud on!» Ja — kelle vabastamist nõudsid nad Pätsi ajal? Muidugi mitte «riigiäraandjate» ja «vabariigi vastu kihutajate» vabastamist. «Süütute» vabastamine — see on nende vabastamine, keda otsekohe viisakas pole ühegi paragrahvi otsa riputada. Paragrahvidest pole tänini puudust olnud, riputajatest ka mitte.

See ongi kogu see «Sotsi» pauna täis kingitusi neile 150 000 väikekodanlasele ja proletaarlasele, kes talle hääletasid. Ütlesime: see hulk, kes ennast revolutsiooni jaoks jõuetu tundis olevat, hääletas valimistel kaasa ja kandis oma jõuetuse parajasse anumasse. Ja — ometi on need «nõudmised» etteküsitud hind! Tööerakond ja Tõnisson tingivad siit veel oma mõnikümmend protsenti maha!

Tartu Ülikool

Majanduslikul ja ühiskondlikul alal nõuab «Sots.» maajagamist — ja *muud mitte midagi*.

See on kogu see meie aja mädapaisete plaaster! See on selle tuum, mille kestaks kisa on: me nõuame sügavaid ühiselulisi uuendusi! Kulla sotsid, lugege, «Postimees» *ütleb* sedasama, ja teie teete ikkagi ainult seda, milleks Päts ja Tõnisson teile luba annavad!

Kes tuleks küll tänapäev ütlema, et «Kommunist» räusanud on ja ülekohtuselt sotsisid kahtlustanud! Nad koormasid endid uute kuulmata nurjatute häbitegudega proletariaadi vastu!

III. DEMOKRAATLIK EEDEN

8. ISESEISVA EESTI MAJANDUSLIKUD NURGAKIVID JA VÄLJAVAATED

Anname sõna eeskätt kolmele ministrile.

Välisminister I. Poska lausus 25. aprillil 1919 asutavas kogus:

«Toiduained ja teised tarbeained on praegu niisugune kraam, mille eest igaüks on valmis puhta rahaga maksma, aga meie olime sunnitud (jutt on nende ainete muretsemisest välismaalt. — V. K.) nõutama ja paluma, ei olnud aga midagi vastu anda.

Meie oleme tänu võlgu Vene enamlastele ... nad ei unustanud ka meid, sest nad saatsid meile kolm laeva kaubaga ja selle läbi oli võimalik Inglismaal midagi ära teha.» — (Poska aruanne, vt. «Tall. Teataja» nr. 93. Meie sõrendused.)

Rahaminister J. Kukk seletas 26. aprillil sessamas kogus:

«Peab otsekohe tunnistama, et kui meile mitte Soome rahaliselt ja sõjaliselt abiks ei oleks tulnud, siis oleks meie nüüd vaevalt siin koos olla võinud.

Meil oli sõja algul õnne.

Esimene sõjasaak jooksis meile ise suhu nende laevade näol, mis siin Tallinna sadamas kinni peeti ja Inglismaale saadeti.

See oli Soome laenu kõrval õieti teine abi, mis meid kuni siiamaani on aidanud. Nende laevakoormate realiseerimisest oleme niikaugele jõudnud, et meil praegu puhast Inglismaa leiba ja teisi tarbeaineid on, mis toitlusministeeriumi arvamise järele vähemalt paariks kuuks maa- ja sõjaväe toitmist kindlustab. Kuid kuni uudseni on vaja kuni 5000 tonni väljast sisse vedada ja selle saamiseks ei näe praegu teed.» (Kuke aruanne, vt. «Vaba Maa» nr. 95 — 1919. Meie sõrendused.)

Kaubandusminister A. Janson kinnitas omakord 29. aprillil sellesama kõrge kogu ees:

«Esimeseks kaubasaadetuseks meie poolt Inglismaale vastukaubana läks kolm laevatäit kaupa, mis enamlaste käest äravõetud laevadelt saadi. Ja nende vastu hakati meile Inglismaalt saatma esimeses reas sõjaväe varustust ja pärast toiduaineid.» (Jansoni aruanne, vt. «T. Teataja» nr. 96 — 1919. Meie sõrendused.)

Kolm päeva kõnelesid kolm ministrit kolmest enamlaste laevast, mis Eesti valgete kätte langesid, kuna neil Tallinna reidile tulles teadmata oli, et siin iseseisvust tehakse. Nii on ametlikult kindlaks tehtud ja Pätsi valitsuse poolt kolmekordselt toonitatud, et iseseisvus endale jalad alla sai ainult pimeda juhuse tõttu.

Venemaa nõukogude vabariigilt mereröövli õiguse põhjal ära võetud kolme kaubalaeva najal sai valgete valitsus esimestest ja otsustavatest sünnitusvaludest üle: saadi esimesed automaatpüssid ja korralikud suurtükid, toideti nälgivad linnad, vabaneti vajadusest hallparunilt vilja kõige valjusega sunniviisil võtta, ei riputatud mitte suure kella külge, et Inglise nisupüül enamlastelt röövitud kauba eest saadud, ja näidati igaühele, et «iseseisvus» ikka tõesti midagi annab ja et «meil» ikka tõesti «vägevad liitlased» on, kes meid «aitavad».

Soome laenu ja kolme enamlaste laeva kõrval oli Saksa okupatsioon toekamaks nurgakiviks «iseseisva» Eesti majandusele. Kui ei oleks tulnud Saksa okupatsiooni, kust oleksid siis tulnud need miljonid ja jälle miljonid idaraha, mille najal härrasriigi majandus terve aasta seisis ja ilma milleta valge Eesti samas seisukorras oleks olnud kui terve kapitalistliku maailma poolt blokeeritud punane Venemaa. Kust oleksid tulnud need avarad spekuleerimise ja marodöörimise võimalused, mis kogu iseseisvusele sisu ja mõtte andsid! Kust — lõpuks need apelsinid ja konjakid, siidid, sametid ja lõhnaõlid, mida «Kuld-Lõvi» kinniste uste taga maitstakse, mis suurejoonelisele kroonuja eravargusele kõrgema otstarbe annavad, mis omakord «omariiklusele» mõtte ja kõdistava mõnu annab ja Eesti uuemaid luuletajaid vaimustab suure aja neerudesse ja iseseisva elu saastase miljonitetantsu soolikapuntrasse tungima ja laulma:

«Mind jälle meelitavad müral restoranid,
ja naised paljad — himurad kui kaanid,
viin vahutav ja vürtsilised road,
täis segulõhnu eraldatud toad,
kus klaver nukker, unustatud noodid,
täis kõrtsiluulet higilõhnsed voodid.

Määratsevad mehed, siin naised poolpaljad...
kõlisevad klaasid ja vahutavad viinad,
loomalik kirg lastud kammitsast valla...
Hambad löön ihhu... veel ägamist kuulen,
väänlevad kehad, jäetud himude valjad...
Tursunud rinnad — üle suudlusist ujutet,
unund kõik pühadused...»

(J. Barbarus, Inimene ja sfinks.)

Kuid kõik need kolm savijalga — Soome laenud, enamlaste laevad ja idaraha — on «meie noorel iseseisvusel» osalt paratamatult, osalt kergemeelselt alt ära käidud. Idaraha on otsas! Valge-Eesti väliskaubandus on liivale jooksnud. Aga kehkenpüksid riigikelmid ajavad tähtsalt rinna ette: meil on metsi, lina, põlevkivi!

On küll! See aga ei tule Viru uulitsa vabaõhubörsile jalutama nii kui idaraha. Teda ei saa võtta põuetaskust, vaid — tuleb saagida, lõhkuda, kaevata, vedada. Kas see on «meie» riigimeestel teadmata? Muidugi mitte! Tuleb ainult mõista riigimeeste keerulist murrakut: meil on metsi, põlevkivi, — siis tuleb mõista ja lugeda: meil on suurtükiliha!

26. aprillil kehitas rahaminister Kukk õlanukke: ta ei teadnud mitte, kuidas sellega toime saada, et kuni uue lõikuseni 5000 tonni sisse vedada. Rahaministri seisukohalt oli see vastuvaidlematult keerdülesanne, mida otsustada võimatu. Aga sir Laidoner otsustas selle ülesande mängides: 13. mail pani ta oma väed Peterburi ja Moskva sihis liikuma, veidi hiljem veristas ta ühes Goltz-pašaga punase Riia valgeks. Ja Eesti väliskaubanduse keerdsõlm oli seks korraks jälle lahendatud.

Suurtükiliha on «meie noore vabariigi» majanduse kõige tähtsamaks ja kestvamaks nurgakiviks olnud! Seda ainet tarvitab üleilmlise kontrrevolutsiooni staap Pariisis tuhandete tonnide kaupa. Sõjajalal seismine töörahva revolutsiooniga on valgele Eestile majanduslikult jalulseismiseks üleüldse! 1919. aasta novembriks on Inglismaa nn. Balti riikidele

1 miljon naelsterlingit «abi» andnud. Missugune osa sellest Lätimaa, missugune — Eesti rüppe langeb, on meil teadmata. Meie ei saa sellepärast täpipealset arvu tuua, kui kallilt hindavad Londoni börsikuningad üht tonni Eesti inimeste liha, aga et nad teda rahaga — krediiti antud rahaga! — kaaluvad, ka selle teadmisest tohiks Eesti proletaarlastele küllalt olla tarviliste järelduste tegemiseks.

Mida suurtükiliha valgele Eestile välismajanduslikkudes vahekordades, seda on trükipress talle sisemajanduslikkudes. Kuid selle asjaolu peatuum ei peitu mitte selles, et Eesti majanduse aluseks paberraha trükkimine on, vaid selles, et see üleilmne nähtus on. Ja sellepärast käib niihästi Eesti kui ka muude maailma suur- ja väikeriikide kohta, olgu need «tunnistatud» või mitte, järgmine koht Kommunistliku Internatsionaali manifestist kogu maailma töörahvale:

«Finantskapital, mis inimsoo sõjalainete möllu paiskas, sattus selles sõjas ise hävitavasse muutusesse.

Purunes põhjalikult see seisukord, kus rahamärgid valmistamise materiaalsest alusest olenesid.

Paberraha kaotas ikka enam oma tähenduse kui kapitalistliku kaubavahetuse abinõu ja korraldaja ja muutus rekvisitsioonide, kätteahmimise, üleüldse sõjamajandusliku vägivalla abinõuks.

Paberraha ümbersünd kajastab kapitalistliku kaubavahetuse üleüldist surmavõitlust.»

Kas ei ole need laused just kui maha kirjutatud Eesti paberrahamajanduse vahekordadest!

Rahaminister Kukk teatas oma aruandes asutavale kogule 26. aprillil:

«Novembrist kuni aprilli keskpaigani on riigikassast välja maksetud 115 miljoni marka. Sellest summast on üle 80 protsendi otsekohe sõjapidamiseks välja antud. Seega on siis 85 miljoni sõda meil siiamaani maksma läinud, kui arvele võtmata jätta summa, mis rekvireeritud loomade, toidu, riiete ja muu varustuse materjali eest veel maksta on. Kõik teised väljaminekud on võrreldes sellega, mis sõja peale läinud, tähtsuseta summad.» («Vaba Maa» nr. 95 — 1919.)

Ja meie võime nüüd kinnitada, et kõik teised väljaminekud võrreldes sellega, mis sõja peale läinud, ka tähtsuseta summadeks jäid.

Asutavale kogule 1919. aasta lõpupoole ettepandud selle-

aastases riigi väljaminekute eelarves ulatub sõjaministeeriumi eelarve üle 1312 miljoni, kuna «harilikud» väljaminekud ainult 165 miljonit on!

Kukk oli aprillis hästi laulnud, kui ta oma aruannet jatkates ütles:

«Meil tuleb veel palju paberiraha trükkida ja peab tähendama, et selle juures isegi tehnilisest küljest raskusi on: meie ei suuda nii palju rahapabereid produtseerida, kui igapäev välja andma peame.»

Eesti paberraha pärisolu ei ole mitte säärase saladuselinikuga kaetud, kui see ennemuiste paberrahaga oli. Eesti mark sündis Pätsi valitsuse luhtaläinud sisemisest laenust. Kuna Eesti kodanlus seda laenu oma isamaalises vaimustuses ja ohvrimeelsuses boikoteeris, valgete valitsusel aga raha kibedasti vaja oli ja laenupaberid — «Eesti vabariigi 5% võlakohustused» — hulgana valmis trükitud olid, siis ei olnud midagi lihtsamat kui need võlakohustused sunduslikku kursiga rahadena käima panna. Senikaua kui Pätsi valitsusel alles l a e n teostamisel oli, ei raatsinud ta neid võlakohustusi mitte sunduslikult r a h a m e e s t e tasku mahutada, sealt vastavat summat ida-, Vene või muus rahas võttes. Rahameeste kildkonna isamaaline vastupanek oli selleks küllalt tugev ja sotsid ei olnud mitte selleks lihunikkude valitsuses, et kapitalistide vastu finantsilisi sundabinõusid läbi viia, vaid — töörahva vägistamiseks, ja — «kontributsiooni» kavatsus jäi ära. Mindi kõige vähema vastupaneku teed: laen määriti r a h v a l e kraesse, kuna võlakohustused sunduslikkude maksuabinõudena — rahana — käima pandi. Nüüd oli kehvemgi inimene sunnitud valgete riigi võlausaldajaks ja töörahva veristamise osaühisuse aktsionäriks saama! Nii pandi töörahva allaheitmise kulud juba algusest peale töörahva oma õlgadele. Nii tegi suurkodanlus ka laiemad rahvakihid — väikekodanluse, kellel mõni tuhat sukasääres, huvitatuks Eesti riigi allesjäämisest, kuna selle kokkulangemises Eesti marga väärtusetuks saamist nähakse.

Härrasriigi valitsus ei trüki markasid mitte mingisuguste uute varade valmistuskulude katmiseks, vaid olemasolevate aineliste väärtuste hävitamiskulude tasumiseks — sõjaväele ja ametnikkudele palgamaksmiseks, sõjavarustuskulude katmiseks jne. Sellepärast ei seisa väljalastava paberraha hulk juba algusest peale mitte mingisuguses vahekorras ei uute majanduslikkude väärtuste juurdeloomi-

sega, ei ka turul tsirkuleeriva kaubahulgaga. Sidet majanduse ja paberraha hulga vahel ei ole mitte mingisugust. Paberraha on Eestis juba algusest peale rekvisitsioonide abinõuks — sõjamajandusliku vägivalla abinõuks.

Rööbastiku paberraha hulga kasvamisega rohkeneb ka rahakapitalistide arv Eestis. «Meie rahva jõukus kasvas rõõmustaval viisil silmanähtavalt», ütlevad truud isamaalased. Aga — mis teeb see kapital? Ostab ja müüb. Ajab vahekasu taskusse. Aga uusi väärtusi ei ole ta loomas mitte! Ja tagajärgedest ei võinud oma aprilli-aruandes asutavale kogule ka rahaminister Kukk vaikida mitte: «Need paberisedelid, mis praegu rahadena välja lastud ... on õieti üheks peapõhjuseks, miks elu meil järjest kallimaks läheb ja töötasu tõusmisega kuidagi sammu pidada ei saa.» (Meie sõrendus.) See on nii. Ja — üleilmliselt on see nii. Aga just sellepärast, et see üleilmliselt nii on, ei saa seda nähtust siin — Eestis — ära kaotada, jäädes kapitalistliku majanduse alusele, just niisama, nagu seda ka mujal maailmas kapitalistlikkude meetoditega lahendada ei saa!

Valge-Eesti riigitargad on tänini järgmisi «kavatsusi» avaldanud selle küsimuse lahendamiseks. Nimelt on rahaministeerium soovitanud — äärmist kokkuhoidlikkust väljaminekutes, kauba sisseveo kitsendust, töörohkust ja viljakust, suurendatud väljavedu jne. («Rahaministeeriumi ülevaade omast tegevusest» — «Päevaleht» nr. 203 — 20. septembril 1919.)

Asi seisab aga selles, et «äärmist kokkuhoidlikkust» ja muid sarnaseid häid ja veel paremaid asju küll jutlustada võib ja koguni väga suure isamaalise vaimustusega jutlustada, aga tõde jääb tõeks, et Eesti härrasriik 1918. aasta novembrist 1919. aasta aprillini sõja peale kulutas vaevalt 100 miljonit marka, s. o. keskmiselt umbes 20—25 miljonit kuus, 1919. aasta juulist detsembrini aga juba 1030⅓ miljonit marka, s. o. keskelt läbi umbes 170 miljonit kuus. Kokkuhoidmine ei ole see mitte! Tõde jääb tõeks, et rahaministeerium kogu oma «tööviljakuse» peale vaatamata on osanud välja mõtelda ja 1919. aasta eelarvesse paberile kirjutada sissetulekuid ainult 187 miljonit marka, kuna samal ajal väljaminekud 1 587 840 000 marka on! Sissetulekud teevad paberil välja ainult kaks-

teistkümmend sajandikku väljaminekutest. Veel iseloomulikum on pilt, kui jutt on otsekohestest ja kaudsetest maksudest, mis eelarve järgi 66½ miljonit annavad ja umbes neli sajandikku väljaminekutest katavad!

Vaat, niisugune uskumatu suur puudujääk ongi ajamärk! Ennemuiste, s. o. enne maailmasõda olid puudujäägid riikide kulude-tulude eelarvetes niisugused, et neid võidi katta kas sisemiste laenudega või maksude tõstmisega. Ja siis seisis paberraha hulk reeglikindlalt kooskõlas kaubavahetuse, kauba ringjooksu nõuetega. Just see vahekord on nüüd hoopis rikkis, sest paberraha paisatakse varade hävitamiseks — sõjaks — riigikassast välja. Nii on see Eestis. Kaheksakümmend kaheksa sajandikku 1919. aasta väljaminekutest kaetakse kas laenude või paberraha trükkimisega.

Mitte mingisugused sisemised laenud ei kata niisuguseid puudujääkisid. Vaevalt kataksid nad rahuaja väljaminekuteski puudujäägid. Eesti isamaalaste isamaarmastus ei ulatu hirmust tulevase töörahva revolutsiooni ees mitte üle! Maksudega aga on asi hoopis lootusetu.

K. Parts jutustas novembris hallparunitele nende üleriiklikul kongressil, et riigivõlga iga elaniku kohta juba 6000 marka on ja kui riigivõlgade protsendi töötajõuliste elanikkude peale jaotada, siis tuleb aastas 500 marka hinge kohta. Parts julges sel puhul tähendada, et riigile maksusid maksma peab, ja hallparunid vastasid selle manitsuse peale vilistamise ja jalgadega trampimisega!

Välisvõla protsentide ja lühiajalise väliskrediidi tasumises ei ole härrasriigil muid väljavaateid kui — uute võlgade tegemine. Seespool aga kavatsetakse 1920. a. võidulaen 100 miljoni suuruses realiseerida, kuid samal ajal küsitakse asutavalt kogult luba uut paberraha trükkida 500 miljoni «väärtuses»! Nii on siin ainus väljavaade — trükikodade järele, kus Eesti markasid võimalik oleks tarvilisel määral produtseerida.

Eesti iseseisva kaardimajakese nn. rahva- ja riigimajanduslikud väljavaated on seda lootusetumad, et kogu vabrikutööstus Eestis varemetes on. Tööstusministril A. Jansonil ei olnud 29. aprillil asutavale kogule aruannet tehes muud pajatada kui sõnasõnalt ja ainult järgmist:

«Teine suurem osakond ministeeriumis on tööstuse osakond. Selle osakonna alla kuuluvad kõik meie tööstuse-

ettevõtted. Neid on registreeritud vabrikute all üle 200. Suuremad nendest on enamasti võõraste aktsiaseltside, keskmised ja väikesed osalt eestlaste käes. Suur osa vabrikuid jatkavad oma tööd täie jõuga või töötavad osalt. Üks osa nendest vabrikutest on aga tööta ning tööta tööliste arv on suur. Pearaskus seisab selles, et paljudes vabrikutes puuduvad tooresained ja puudub raha palkadeks ja mõnedel on kaubamüügi-turud suletud. Vabrikutele on krediiti välja antud üle 3½ miljoni. Uusi nõudmisi on 3½ miljoni ümber. Nende päevade sees on ühe vabriku seisukord jälle kriitiliseks läinud ning on tööliste, vabrikantide ja ministeeriumi vahel läbirääkimised käimas.» («Tallinna Teataja» nr. 96 — 1919.)

Punkt ja kõik!

Seesugust riigimehe aruandekõnet lugedes hüüad tahtmatult: Paul Pinna ei oleks seda mitte pahemini teinud, kui ta oleks selle kõrge kogu kõnetoolile togudele janti jaburdama pääsenud: Eestis on tööstusettevõtteid. 200 nendest kannavad vabrikute nime. Muist vabrikuid töötab, muist ei tööta mitte. Muist tahavad riigilt krediiti, muist ei taha mitte. Ja mina olen see tööstusminister!

Aga — ei! See ei olnud palagan! See oli riigimeeste paraad asutavas kogus, kus Pätsi valitsus aru andis. Mis sellest, et ministritel ei olnud muud pajatada kui: minu ministeeriumis on mitmed-setmed osakonnad, nendel osakondadel on mitmed-setmed uksehoidjad ja ametnikud ja nende osakondade alla käib 40 000 ruutversta maapinda! On riikisid, mille maapind hoopis väiksem, — miks ei või siis meie iseseisvad olla ja onupojukeste nuumamiseks ministeeriume sigitada!

Nüüd neil oli pind ja sellelt pinnalt leidsid nad 200 «vabrikut» ja teadsid, et muist neist töötab ja muist mitte, ja see oli hiiglasamm edasi ses õnnemängus. Aga tööstuse elluäratamises ei olnud see vähemgi samm edasi!

Kogu metallitööstus on varemetes. See tööstus on saanud virelevaks remonttööstuse haruks, mis kroonutellimistest päevast päeva ja peost suhu elutseb ja parandustöid teeb. Masinaehitusevabrikutes ja laevatehastes (Dvigatel, Krull, Viigand, Volta, Bekker, Vene-Balti, Noblessner) töötas 1917. aastal kuni 17 000 töölist, nüüd aga — alla 2000.

Inglismaalt ei saa enam seda odavat kivisütt, mis neid vabrikuid ja tehaseid toitis. Ei ole saada ka metalli! Soome ja Rootsi on Eestilt kõik selle vana ja uue raua ostnud,

mis siit veel saada oli. Kivisõenälg on üleilmne. Söekaevanduste ja metallikaevanduste tööliste streigid on üleilmsed. Nad on aina laienemas, aina kordumas. Nad panevad kogu kapitalistliku ilma vankuma tema aluspõhjades. Kuid sotsid ei heida meelt ja sigitavad Eestis kapitalismi!

Umbes samasuguses seisukorras on ka need tööstusharud, mis oma tooraine osalt välismaalt, osalt Eestist said, nagu tsemendi-, kiu- ja puutööstus. Port-Kunda ja Aseri, kus 1917. aastal 1500 töölist kapitalistidele varasid kokku kuhjas, kiratsevad nüüd 235 töölisega. Miks? Ei ole turgu tsemendi jaoks, ei ole kivisütt! Tehakse katseid söe asemel põlevkivi tarvitusele võtta, aga — kas see avab Eesti tsemendile turu? Puutööstus — Lutheri vabrik, kus enne 1500 töölist oli, vireleb nüüd 300-ga — ka temal ei ole turgu! Paberitööstuses oli üle 4000 töölise, nüüd — 1000 ümber. Tselluloosivabrik üksi võib aastas 1 000 000 puuda paberit valmistada ja Eesti paberituru ühe kuuga terveks aastaks üle ujutada. Paberitööstuse turg oli Venemaa. Kiutööstuses oli üle 12 000 töölise, nüüd vähe üle 4500. Puuvillatööstus sai tooraine mereteed mööda, saadused läksid Sise-Venemaale. Linatööstus valmistas kodumaa linast riideid suuremalt jaolt ka väljaveo jaoks. Kõik see on hinge vaakumas. Isegi nahatööstusele ei saada hinge sisse: suurem vabrik on «Eestimaa nahavabrik» Tallinnas 70 töölisega, siis — Grünwaldi ja Rakvere nahavabrikud — 55 ja 70 töölisega. Kokku 195 töölist. Enne sõda oli aga üksi O. Vildenbergi nahavabrikus Kuresaares — 300 töölist!

Kes paneb Eestis tööstuse käima? Kapitalistid ei tee seda mitte! Kust tulevad uued vabrikud? Kes toob välismaalt masinad? Mis on Eestil vahetuskaubana vastu anda? Kus valmistatakse praeguste hiiglastreikide päevil ja üleilmse klassisõja eelõhtul masinaid väljaveo jaoks? Miks peaks kapital Inglismaalt või Ameerikast siia kippuma, siia — Venemaa nõukogude vabariigi külje alla? Kas on tal sellest surmaahastusest vähe, mis ta omal maal läbi elama peab.

Miks peaks välismaa kapital siia õnne katsuma tulema, kui Eesti kapitalgi välja tulla ei julge! Eesti rahamehed boikoteerisid Pätsi siselaenu, nad boikoteerivad ka oma isamaa tööstusettevõtteid. Võtku Laidoner Peterburi ja Moskva ära, siis oleks teine jutt! Tööstuskapitaliks muutunud rahakapitali — vabrikuhooneid, sisseseadeid ja toor-

aineladusid — ei saaks üle öö kaukasse peita, kui töörahva revolutsiooniäike raksatab. Ja sellepärast on Eesti kapital oma iseloomu poolest partisan ja tema operatsioonid on dessant-operatsioonid! Meie ei räägi juba kotimeestest ja angeldajate leegionist, mis sipelgapesana Eestis kihiseb. Seal on endiste maaliitlikkude ja rahvaerakondlikkude ministrite ja poolministrite suurpangad: Harju pank, Põhja pank, kuhu on koondatud korralik Eesti markade maleva, aga kes on kuulnud, et need pangad tööstusettevõtteid asutavad nii kui see kapitalistlikus maailmas moodne on? Mitte maikugi! See iseseisvusega soomustatud Eesti rahakapital teeb lühikesi dessante — ärilisi spekulatsioonisid, kus raha ringjooks kiire on ja tiir tehtud enne kui punane hädaoht kaela langeb. Spekulatsioon tasub pealegi «eraalgatuse» hoopis rikkalikumalt kui tööstuses. Ja — Eesti rahakapital, mis enese koondamises ja organiseerimises tunduvaid edusamme teinud on, — sigitab ainult kaubandusliku spekulatsiooni mädaseeni ja mitte kapitalistlikku varadevalmistamist. Kapitalistliku tööstuse loomine on jäänud sotsiaaldemokraatlikkude lõuameeste asjaks! Need, kes suuga Eesti rippumatuse valmis teinud on, teevad kätega muidugi ka kapitalistliku majanduse linnupesa valmis hoolimata sellest, et klassivõitluse hoogsad maruhood sedasama röövikutepesa mujal maailmas igal pool lammutavad. Ja tagajärjed on ka juba silmanähtavad! Need «200 vabrikut», milledest A. Janson pajatas, on väiksed töökojad, kus mõned üksikud, harva aga kümned töölised 3—10 marga eest päev päkapikkusi, aga seda ahnemaid vereimejaid orjavad. Ja sotsid võivad tähtsalt seletada: ent kapitali arenemine on kord niisugune, et väiketööstusest koosneb ja keskeneb suurtööstuslik suurkapital. Ei, kelmid, need väikeettevõtted on mädaneva kapitalistliku raipe viimased röögatused, aga mitte kapitalismi uuestisünni eod!

Hoolt kandes kapitalismi surnust äratamise eest esines sotside rühm asutavas kogus 24. aprillil 1919 niisuguse programmilise nõudmisega:

«Nüüd, kus kapitalistlise maailma pahed kõiges oma inetus alastiolekus ilmsiks on tulnud, oleks mõttetu loota, et eraalgatus selleks jõuks on, mis meid majanduslisest kitsikusest välja viies õitsvale tööstuse järjele lähendaks. Kui riik rahvamajanduse tõstmiseks oma sunnikorralduste ja oma algatusega tegevusesse ei astu, siis kestaks

praegune majandusline lagunemine edasi ja parandust poleks üleüldse loota.

Sellepärast nõuame me, et kõik üleüldiskasulikud ettevõtted, nagu raudteed ja telefon kui ka maapinna ja metsa varanduste ekspluateerimine riigi kätte võetaks, ja et riik kindla kontrolli vabrikutööstuse otstarbekohasele alusele asetamiseks sisse seaks, selleks tööliste organisatsioonisi kasutades.» («Sots.» nr. 92.)

Mägi oli, nagu näeme, jälle kord käima peale saanud, et hiirt sünnitada! Sotsid võtsid suu täis kapitalistliku maailma pahedest, et — raudteede ja telefoni riiklikku ekspluateerimist nõuda! Tormijooks suure lärmiga lahtiste uste peale, et maskeerida taganemist täies liinis sellesama eraalgatuse ees, mis tööstust kitsikusest välja ei viil! Härrasriigi ajalugu ei tunne ühtki sammu, mis selle riigi valitsus oleks astunud kapitali kõikvõimu ja ainuvõimu piiramiseks selles demokraatlikus vabakurnamise Eedenis.

Maapinna- ja metsavarade riiklikust ekspluateerimisest tuli igasuguse ekspluateerimise saboteerimine ja selle tagajärjel suur kütteainete nälg, mispärast rongide liikumist piirata tuli ja puusülla hind Tallinnas kümnekordseks paisus. Aga — peab tõele au andma, valgete lehed ei väsinud siiski kirjutamast metsasaadustest kui tähtsast väljaveoainest ja — hirmsast kütteainete puudusest... Peterburis! Pärlina kelmidevalitsuse riigivaranduses maapinna- ja metsavarade ekspluateerimise alal särab Jõõpre turbaraba Pärnumaal. Sinna maeti suve jooksul 140 000 marka ja lõigati turvast — 46 kantsülda! Tööstusministeeriumi turbajaoskond saatis oma tehniku koha peale selle nähtuse põhjuseid uurima ja siis leiti sealt päris imedemaa. Kuna tööl olevad väeteenistuseealised meesterahvad ajapikendust said, siis oli trobikond Pärnu kodanlasi seal töölistena registreeritud ja said palka, aga tööl nad ei käinud, vaid olid seks eneste asemele teisi palganud. Kümnikud andsid arvetes rohkem töölisi üles kui tõepoolest tööl oli. Kõik tööd olid tehtud lohakalt, puudulikult ja kallilt — kraavid aetud ilma loodimata, platsid tasandatud korratult jne., barakkisid ehitati nii, et nende vedu rabasse kallim maksis kui barakk ise! Tööstusministeeriumi tehnik leidis turbalõikuse pealt 5—6 meest. Kus olid töölised? Jõõpres oli suve algul ligi 300 inimest tööl olnud, nendele maksti 12 mk. päevas, nad nõudsid 100% palgalisa ja toiduaineid normeeritud hinnaga, keedetud joogivett ja võimalust lõu-

naks sooja toitu keeta. Aga sotsiaaldemokraatliku tööstusministeeriumi poolt määratud tööstusjuhataja ähvardas streikijaid sõjaväljakohtu kätte anda, mille «tagajärgedest — ütles ta — töölised vististi juba kuulnud on». Töölistele pakuti leiva asemel tina ja nad läksid laiali.

Sotside poolt nõutud maapinna- ja metsavarade riiklik ekspluateerimine oli niisugustele alustele rajatud, mis muid tagajärgi anda ei võinud kui — trumpisid eraalgatusemeestele. Tööpalgad olid nii madalad, et nad töölistele riide ja jalavarjude kulu ei tasunud ja perekonnast lahuselamise kulusid ei katnud. Sellele tulid täienduseks toores ümberkäimine, võimatu viletsad elamistingimused ja — ei metsa ega rappa töölised minna ei tahtnud. Niisugusele tööliste-puudusele oli krooniks täieline saamatus ministeeriumis ja plaanikindel sabotaaž juhtivate jõudude poolt, sellele lisaks veel kroonuvargused ja muud kelmused. Ja kogu eraalgatusemeeste leer hõiskas: vaadake Jõõpre turbaraba — vaadake puudenälga! Metsade ja turbarabade ekspluateerimise küsimus ühes maaseaduse mahamatmise küsimusega saigi Strandmani kelmidevalitsusele komistuskiviks. Ja — mis mõte olekski Eesti iseseisvusel, kui metsad ja turbarabad kodanlikkude haikalade saagiks ei lange ja nii tähtis osa riigipirukast kapitalistidele kätte saamata oleks!

Riigi sundkorraldust ja algatust ei ole ka ühelgi teisel majandusalal nähtud. Kus oli veel rohkem tarvis riigi algatust ja nimelt riiklikku monopoli kui mitte väliskaubanduses! Ainult riigi ainuõigus kaupu välja ning sisse vedada oleks võinud ära hoida, et mitte juba sügiseks täit seisakut väliskaubanduses ei oleks tulnud. Ja sel alal pandi ka tõesti sundkorraldused maksma! Me mõtleme nimelt: 1) Eesti riigipanga välisrahade kurssi ja 2) sisse- ja väljaveo lubade süsteemi. 2. mail kuulutati Eesti mark ainsaks seaduslikuks maksuabinõuks ja pandi ühtlasi sunduslik välisrahade kurss maksma. See kurss oli 2—3—4 ja rohkem korda tõelisest kursist madalam ja teda võib sellepärast õigusega välisraha rekvisitsiooni kursiks nimetada. Kuid iseasi on tallist arvel olevat lehma rekvireerida. See riiklik sundkorraldus pani kõik välisraha, mis veel liikumas oli, Eesti pangast mööda — spekulantide taskusse rändama. Need kursid olid mitme- ja mitmekümne miljoniline kingitus sahkerdajatele ja kaugeltki mitte viimases järjekorras endiste ministrite pankadele. Koodi-

valitsus kaotas sundusliku kursi ja jättis kursi määramise pankadesse organiseeritud spekulantidele. Meie ei taha seda konstateerides ei sellele ega teisele süsteemile poolehoidu avaldada. Kapitalistliku korra lappimine on sotside elukutse. Me kriipsutame alla, et seal, kus sundkorraldus härrasriigi poolt maksma pandi, see härrastele uusi miljoneid tõi. Oleks mõeldav olnud ainus tee, kuidas idaraha spekulatsiooni kanalitesse sattumast ära hoida. Sotsiaaldemokraatlik kaubandusministeerium oleks võinud juba aasta algul korraldada ettetellimisi tarbeainete ja põllutööriistade peale kas või postkontorite ja hoiulaenuühisuste kaudu. Tõsi küll, et ettetellimised paha kuulsuse on omandanud ja Tallinna linnavalitsus ligi aasta jooksul ei ole oma kohustusi ettetellijate vastu täita jõudnud. Aga see tähendab ainult seda, et ettetellimiste täitmise saboteerimise põhjused ja meie poolt siin kirjeldatud riikliku ettetellimise ärajäämise põhjused ühed ja needsamad on ja nimelt härrasriigi südames ja neerudes peituvad. See süda ei kannata, et spekulantidega võistlevad riik või omavalitsusasutused ja tarbeaineid elanikkudele muretsedes piiravad kaubatarvitajate ringkonda, kes muidu erakaupmehelt oleks sunnitud ostma. Ja need neerud ei seedi sellepärast ka omavalitsuste ettetellimisi mitte. Agendid, keda välismaale saadetakse niisuguseid ettetellimisi täitma, saadavad paremal korral hapusid heeringaid või ei saada mitte midagi. Ja kui nad lõpuks kübemekese läkitavad, siis on Eesti marga kurss vahepeal niisuguseid muudatusi läbi elanud, et ettetellijal juurde maksta tuleb ja ta pead vangutab: oleks ma erakaupmehelt ostnud, oleks odavam tulnud ja oleks ammu juba käes olnud! Siin on tegevuses eraalgatusmeeste salanõu igasuguse ühiskondliku algatuse vastu. Kaubanduses saboteeritakse ühiskondlikku algatust niisama kavalkindlalt ja niisama visalt kui metsa- ja maapinnavarade riiklikus ekspluateerimiseski. Riik ja omavalitsusasutused, millede kandvaks jõuks on kodanlus, needsamad eraalgatusmehed, s. o. kapitalistlikud spekulandid ja marodöörid, — niisugune riik on ja jääb erakapitalistliku nülgimise tallermaaks nii kaua kui ta kestab. Sellepärast on ka põhjatu petlikud kõik sotside nõudmised ja rusikanäitamised, mis kurikuulsa eraalgatuse vastu — spekulatsiooni ja marodöörimise vastu on sihitud! Senikaua, kui nemad kuldvasika siionivahtideks edasi on ja kapitalistlikku korda püsti upitada katsuvad, on nad abimeesteks

ka igasugusele kapitalistlikule nülgimisele, olgu see palgatöö kurnamine või kaubanduslik spekulatsioon.

Veel jõledam on lugu «kindla kontrolliga» vabrikutööstuse «otstarbekohasele alusele» rajamise ja «selleks tööliste organisatsioonide kasutamisega». Kuna vabrikutööstus Tallinna vabrikantide-ühisuse salasepitsustel seisma jäämas oli, määras Pätsi valitsus 28. veebruaril «vabrikute toetuseks» 10-miljonilise krediidi. Selleaegne tööstusminister A. Janson püüdis, nagu eespool nägime, togudele hambasse puhuda: olla vabrikuid, milledel puuduvat raha töölistele palgamaksmiseks — nendele antavat krediiti. Seesama Tallinna vabrikantide-ühisus, kes krediiti mangus, öeldes, et temal puuduvat raha töölistele palgamaksmiseks, asutas samal ajal «Eestimaa tööstus- ja kaubanduspanga», mille käimapanekuks raha leidus. Asi seisis selles, et Tallinna vabrikute ja tehaste aktsionärid ei tihanud välismaalt kallist välisraha Eestisse saata väärtusetu Eesti marga vastu vahetamiseks. Ja nendele ahnetele ahmijatele pistetigi rasvane kroonunisa suhu, ja kui töölised palgakõrgenduse läbiviimiseks streikisid, siis krabises vabrikantidel riiklik abiraha taskus — streigimurdmise ja lokautide põhikapital! Vabrikantidele anti krediiti, ja ei Pätsi «rahvavalitsus», ei Strandmani ja sotside «töölistevalitsus» ei sidunud seda krediiti ühegi tingimusega tööliste kasuks. Ei tehtud vabrikantidele näiteks mitte tingimuseks, et nemad tunnistaksid ametiühingute palgatariifisid, töölisi ei kurnaks ületunnitööga, neile peale ei sunniks tükitööd. Kuidas võiski sarnaseid tingimusi oodata valitsuselt, kelle ettevõtetes — sadama- ja raudteetehastes — mingisuguseid ametiühinguid ei tunnistata ja kaagikohtuga ähvardatakse igat töölist, kes ületundide vastu on! Sotsisid ei ole see heidutanud. Nad sokutasid A. Hellati siseministriks ja saatsid ametiühingute kongressi teise ilma. See on kogu see «tööliste organisatsioonide kasutamine» — «vabrikutööstuse otstarbekohasele alusele» panemiseks! Astudes koodivalitsusesse, lõhkusid sotsid Tallinna tööliste novembri-streigi vangistamistega ja streikijate mobiliseerimisega ning panid igal pool tükitöö maksma, sest «riik» olla tööviljakuse tõstmisest eluliselt huvitatud! Sotside teod näitavad, et tööstuse «otstarbekohane alus» muud ei tähenda kui tööliste piiramatut kurnamist näljapalga ja tükitöö varal kapitalistide ja härrasriigi kasuks! Sotside nõutud «kindla kontrolli» asemel vabrikutööstuse üle on —

Tallinna vabrikantide-ühisuse kontroll härrasriigi valitsuse üle ja kurikuulus Asti ja Tulpi töölisvanemate nõukogu põhikiri, mis vabrikantide kitsendamatu isevalitsuse vabrikutes ja tehastes, nagu see Seckendorfi tulekuga tegelikult maksma pääses, nüüd seaduseks tegi!

Võhikule vahest pealiskaudsel vaatlemisel võib paista, umbes kui oleks Tallinna suuremate trükikodade sekvestreerimine vastuolus meie väitega kapitali kõikvõimsusest Eesti demokraatlikus Eedenis. Sellel sammul on kõmuline kuulsus, kuna kodanlus sellest kommunistliku tondi on seinale maalinud ja ükski kodanlik nadikael ei usu sotsisid, kui need kõikide pühade juures vannuvad, et selles sekvestreerimises mitte sotsialismi ivakestki pole. Ja ometigi on see peaaegu ainus kord, kus sots ei valeta! Miks sekvestreeriti need trükikojad? Kas oli see kelmidevalitsuse samm sihitud streikivate trükitööliste võiduleaitamiseks nende pikaleveninud streigis? Või oli see esimene samm tööstusettevõtete sotsialiseerimises? — Mitte maikugi! Selleaegse siseministri A. Oinase seletused 24. mail asutavas kogus annavad selge vastuse. Trükikojad olid ligi kaks nädalat streikinud ja selle tagajärjel oli, siseministri sõnade järgi, niisugune «äärmiselt raske seisukord» tekkinud:

«Meeleolu oli igasuguste kuulujuttude mõjul õieti ärev. Nagu ajutise valitsuse liikmed teavad, kavatseti sel ajal üleüldist streiki. Raudteed pidid seisma jääma. Tallinna elektrijaam, gaasivabrik, isegi veevärk pidid seisma jääma. Linnas liikusid igasugused kuulujutud, mis meeli pinguli kiskusid. Need kuulujutud ulatasid ka frondile. Frondil laotati sihikindlalt igasuguseid ebateateid laiali... Pandi ette mõnelt poolt sõduritele sõjariistad maha panna ja kommunistide vägede poole üle minna. Edasi olid paralüseeritud tarvilised trükitööd. Ei saadud edasi trükkida käesolevaid valitsuse töid. Uusi Eesti rahasi trükiti ühes Tallinna trükikojas ja streigi tagajärjel ei saadud trükkida. Edasi on rahaministeeriumil raske seisukord, sest ta ei saanud oma sissetulekumaksu korraldamist mitte alata. Tallinna linnavalitsus oli sunnitud (linnavalimiste) kandidaatide nimekirju masinal kirjutama ja uulitsa nurkadel välja kleepima... Ainuke leht, mis Tallinnas sel ajal ilmus, oli põrandaalune «Kommunist». See sai teatava monopoolse seisukorra oma kätte ja seda seisukorda ei

leidnud valitsus, silmas pidades kõiki neid halbtusi, võimalikuks mitte jatkata.» («Sots.» — 27. mail 1919.)

Vaadake, seesugune värk on «rahva»-riik ja «rahva»-valitsus, et kui kodanlikud lehed kaks ainukest nädalat ei ilmu, kapitalistide valetorud kaks ainukest nädalat vaikivad, siis isegi 1—2 põrandaaluse «Kommunisti» numbrist hädaoht tekib, mis küllalt ränk on, et purukodanlikku valitsust sundida pühavaimu vastu patustama ja viie trükikojaomaniku eraomandust rikkuma, et — kõikide teiste kurnajate eraomandust päästa! Trükikodade sekvestreerimine ei olnud miski sotsialiseerimine, vaid üks omapärane «sotsiseerimine»! Riik ekspluateerib trükikodasid, «tohib» 10% sissetulekust administratsioonikuludeks võtta ja annab puhtakasu omanikkudele. Need trükikojad said valgetele sõjariistaks töölisklassi vastu, sest just nende sotsiseeritud trükikodade abil kägistas Oinas Eestimaa Ametiühingute Kesknõukogu häälekandja «Töömehe», metallistide ametiühingute häälekandja «Metallisti» ja puutööliste ametiühingute häälekandja «Nõudja» ära enne nende ilmumist. Kelmidevalitsus talitas siin aralt nagu kelm kunagi: ta ei julgenud Tallinna ametiühingutele avalikult keelata häälekandjaid välja andmast, aga — sotsiseeritud trükikojad ei võtnud neid lehti trükkida!

Kapitali kõikvõimsus on Eesti demokraatlikus Eedenis piiramatu. Ja sellepärast (ütleme sotside oma sõnadega) ei ole me «õitsevale majanduslisele järjele» lähenenud mitte üks samm ja sellepärast kestab ka «majandusline lagunemine edasi ja parandust pole üleüldse loota». Ja lisame juurde: see majanduslik lagunemine kestab sotside eneste tegeval kaasaaitamisel edasi!

Oktoobriks-novembriks tõusis majanduslik kitsikus niisugusele astmele, kus juba iseseisvuse kõietantsu majanduslik e n e s e p a l j a s t u s algab. Juba alates kuulsast kolmest enamlaste laevast, millest asutava kogu kokkutulekul kolm ministrit kui Eesti iseseisvuse alusmüüridest rääkisid, elutses see päkapikuriik rohkem sisseveost kui oma maa saadustest. Sõjaväevarustus — nimelt toiduainetega varustamine ja linnade varustamine leivaga, aga ka heeringad, suhkur, riis ja muud sarnased ained tulid välismaalt. Kuigi me eespool sisse- ja väljaveo lubade süsteemi kui riiklikku sundabinõu väliskaubanduse alal nimetasime, siis peame ütlema, et need litsentsid muud ei olnud kui onupoegade nuumamine. Mida ei ole sisse vee-

tud alates apelsinidega? Väljaveo alal tegi Pätsi valitsus «riigistamise» katse linaga, mis kindlate hindadega Inglismaale müümiseks hallparunitelt poolsunduslikult üles osteti. Aga kui tänapäev just Pätsi maaliitlased selle «sotsialistliku» Strandmani valitsuse arvele on kirjutanud ja kui üht ülikõlvatut «sotsialiseerimise» katset kõikidel külatänavatel tõrvavad, siis võib juba siit järeldada, mis vaade riikliku väliskaubanduse peale ses Eedenis valitsev on. Mis siis imet, et sotsiaaldemokraatlik kaubandusministeerium isegi seda sallib, et eraspekulandid onupoegade läbi riigi metsadest liipreid ja propsisid oskavad üles osta — Inglismaale väljaveo jaoks! Mis siis ütelda riiklikult valmistatud piiritusest! Nii on valitsus väliskaupmehe kuue hoopis seljast visanud ja — mis imet, et see valitsus oma sisseveo operatsioonidega kohe kuivale jooksis, niipea kui tema «vägevad liitlased» talle krediidi kinni panid, sest et tal enam — suurtükiliha anda polnud! Samaks ajaks kuivas välisraha ka erakaubitsejate taskus nullini. Siit algas kõikide sisseveoainete hinnatõus, mis kohe ringlainetena ka kodumaa kaupade peale üle läks. — Kui valitsus seni oli suurema osa sõjakuludest katnud sisseveoga, siis on sellega seletatav, kuidas see tehtud, et paberraha ainult 350 miljonit marka välja lastud oli, kui sõjakulud juba üle 1000 miljoni tõusid. Valitsus laskis mõned välismaalt saadud ained koguni eramüügilegi ja tõmbas selle operatsiooni teel osa pabermarkadest riigikassasse tagasi. Nüüd aga rändas Kukk jalamaid asutavasse kogusse luba paluma — veel 500 miljonit marka muneda. — Teine tõuge tuli otsekohe sisemistest vahekordadest! Augustis tuli kelmidevalitsusele vaim peale ja see sotsiaaldemokraatlik-tööerakondlik ministeerium sai selle viguriga valmis, et ta vilja vabamüügi välja kuulutas! Seda ei lasknud hallparunid ja spekulandid enesele kaks korda ütelda, ja rukkipuuda hind tõusis 30—40 marga pealt — 100-ni ja hakkas aasta lõpu poole — 120-ni kippuma. Ühes sellega tegid tänamatud isamaalased sellele heale valitsusele vingerpussi: vilja vabamüügi manifesti käsk oli, et iga «põllumees» sõjaväevarustuseks kindlate hindadega teatud arvu puudasid iga tiinu kohta annaks. Aga sunduslikkude hindadega ei tulnud 20%-gi kokku nõutud viljast. Mõned väeosad hakkasid oma käe peal vilja rekvisitsioonisid toime panema, Tallinnas aga algas pidu: tšekileib muutus puhtaks Inglise saiaks ja selle

lühikese pidu järele tuli pikk pill: kaeraaganakarask. Samal ajal hakkab tööliste hulgas ikka kindlamini nõudmine kuuldavale tulema, et neile tarbeaineid kindlate hindadega antaks.

Viljahindade tõusu on seletatud salaviinapõletamisega ja salajase väljaveoga Vene- ja Lätimaale. Kodanlik ajakirjandus on teadlikult surnuks vaikinud peapõhjused: vilja ülesostmise spekulantide poolt ja Eesti marga sisekursi langemise. Tallinna linna toitlusvalitsus ei saanud ühegi hinna eest vilja üles osta. Ja 20. detsembril andis koodivalitsus määruse, mis vilja vabamüügi ära keelab kuni sõjaväele, linnadele ja alevitele tarvisminev vili kindlate hindadega kokku võetud pole. Nii sunnivad paratamatud majanduslikud vahekorrad kõige kodanlikumatki valitsust loobuma vabamüügi ja vabaostu põhimõttest, mis on igale kodanlasele püha. Sotsid aga seisavad edasi kui vankumatu müür kapitalistliku korra ülesehitamise eest, mis on rajatud vabakauplusele ja vabakurnamisele.

Otsustandvaks Eesti iseseisva kaardimajakese majandusliku tuleviku kohta on välismaa laen. Tingimine liiakasuvõtjatega kestab edasi ja sellepärast ei ole «rippumatu ja iseseisva» Eesti tulevase pärisomaniku nimi veel mitte teada. Olgu ta kes ta on. Väiksel kildkonnal paisuvad kukrud ja kõhud, aga suurtele nälgivatele hulkadele jutlustatakse: kui teile ei meeldi, võtke võim enda kätte valimissedeliga!

9. MAAKÜSIMUS

Eesti töörahvale on maaküsimus alati eluküsimuseks olnud, kuid iseäralise põnevuse omandas ta Saksa okupatsiooni vältel ja tagajärjel. Vähe sellest, et veebruari kontrrevolutsioon mõisnikkude kõikvõimu uuesti maksma pani, vabrikutööstuse kokkulangemine kihutas kümned tuhanded töötatöölised linnadest maale ulualust, ihukatet ja kehatoidust otsima, ja kurnamisel põllutöös ei ole enam ühtki piiri. Maaküsimuse põnevus tõusis aga oma kõige kõrgema tipuni 1918. aasta novembris, kui ühelt poolt Eesti töökommuuni valitsus maaeraomanduse õigusele ühe hoobiga lõpu tegi ja jalamaid mõisate ülevõtmisele asus ning kui teiselt poolt Eesti valgete valitsus vastukaaluks sellele maaküsimuse lahendamise kuni asutava koguni edasi lükkas, parunid pidulikult mõisatesse tagasi sõidutas neis

maakondades, mis punaste alt «vabastati» ja — hiljem Muhu- ja Saaremaa töörahva metsikult ära veristas, et asutava kogu õigust maaküsimus kodanluse kasuks otsustada ei kitsendataks.

Eesti kodanluse ees seisis siis keerdülesanne: maatarahva hulki punaste vastu ja seega ka maaküsimuse otsekohese, põhjaliku ja töörahva huvidekohase otsustamise vastu mobiliseerida. See keerdülesanne oli seda keerulisem, et Eesti kodanlus muidugi mitte selleks võimu ei haaranud, et maaeraomandus saaks ära kaotatud või et mõisad töörahva kätte läheksid, või et kodanluse kõige rohkearvulisema ja jõukama osa — hallparunite varad hädaohtu satuksid. Koguni vastuoksa! Salamahti sepitses kodanlus kurikavalaid plaanisid, kuidas maaküsimust nii lüpsta, et kogu see nosi kodanluse rüppe langeks ja töörahvale paljas alasti parunitest vabanemine uue lindpriiuse näol osaks saaks.

Kuid veel iseäralisema tähtsuse, tähenduse ja maigu andis maaküsimusele see asjaolu, et kodanlus — muidugi ikka eesotsas oma pasunapuhujate sotsidega — ütles Eesti tööliskassi just maaküsimuse pärast «eluliselt huvitatud» olevat Eesti «iseseisvusest ja rippumatusest». Valged on aasta läbi kõikidel tänavatel kuulutanud, et nimelt ja ainult iseseisvus ja rippumatus tegevat maaküsimuse otsustamise töörahva huvide kohaselt võimalikuks. Kui neilt nadikaeltelt küsiti, mis iseseisvus ja sõda punaste vastu töörahvale annab, siis on nad alati sõrme, sule ja keelega mõisate peale näidanud. Ja kui neile öeldi, et mõisate äravõtmiseks ja töörahva kätte andmiseks ometi vaja poleks olnud töörahva nõukogude vabariigi vastu sõtta minna, siis on valged rongad karistussalkade ohvrite haudadele asunud krooksuma, et — ennäe, 1905. aastal saatis venelane, 1917. aastal — sakslane karistussalgad Eestisse paruneid päästma! Kui meie iseseisvad oleme, siis ei pääse ükski võõras jõud paruneid aitama, ja meie murrame nende selgroo. Nii puistati töörahvale puru silma ja laiad hulgad ei mõistnud mitte, et «oma» karistussalgad mitte selle jaoks Saaremaal, Viru-, Võru- ja Tartumaal ei mõlla, et maaküsimus v a r a n d u s e t a rahvakihtide kasuks otsustatud saaks! Kuulati ja — asutava kogu valimised näitasid, et ka usti valet, et liitriigid olla Eesti iseseisvust juba niihästi kui tunnustanud ja need «meie vägevad liitlased» juba keelama ei tulevat paruneid mat-

mast, kui see «meie omas riigis» seaduslikult ja demokraatlikult sünnib — asutava kogu kaudu. Nii kõneldi, nii kirjutati, nii tehti Eesti töörahvas «eluliselt huvitatuks» kodanluse iseseisvusest, härraste demokraatiast ja lihunikkudekogu kokkuastumisest! Laiade töörahvahulkade kõrvus kajasid veel 1905. aastast kuulide vingumine ja nuudi plaksumine. Nende pea oli alles uimane ja silm sinine Saksa okupatsioonist. Töörahva ribikonte murdis veel nüüdki iga päev «oma» valitsus katsete eest maaküsimust otsustada ilma asutava koguta ja «mitteseaduslikul» teel. Ja need hulgad haarasid oma suures ahastuses asutavast kogust kui uppuja õlekõrrest kinni ja panid omad lootused «seaduse», «demokraatia» ja «vägevate liitlaste tunnustamise» peale. Nad tahtsid ometi kord vabaneda orjusest ja nad andsid asutava kogu valimistel sotsidele 152 000 häält ning on paljukiidetud suurtükilihaks olnud suurtele Londoni härradele. Tasuks selle eest võivad need petetud hulgad nüüd põllupeenraid teha nende ajalehe veergude pinnal, kus K. Asti, Rei, Veileri, Strandmani, L. Oleski ja teiste mitte vähem kelmimate sõnakõlksutajate suurelõualised kõned maa-andmisest töörahvale ära trükitud on! Vabariigi sandarmid neile seda keelama ei tule, sest demokraatlikus Eedenis valitsevad eraalgatus ja ettevõtte vabadus majanduse suhtes.

Asutava kogu poolt vastu võetud ja 25. oktoobril 1919 maksvaks kuulutatud maaseadus võõrandab rüütli- ja kirikumõisad «ühes kõigi nende päraltolemiste ja kõlbulise põllumajanduslise inventariga». Inventari ei võõrandata mitte, kui ta omanik ei ole rüütlimõisaomanik ja kui ta mõisat on pidanud rendilepingu põhjal, mis enne 11. novembrit 1918 tehtud või kui inventar on kirikumõisate ja maade pidajate oma. Kuna sama seadus kõik need mõisad võõrandamata jätab, mis mitte rüütlimõisad ei ole, s. o. kodanluse eraomandus on, ja kuna ka suurtalud võõrandamise alla ei tule, kuigi need rüütlimõisast suuremad oleksid, siis on see seadus ilma erandita aadli vastu sihitud ja hoiab piinlikult kodanlikku suurmaaomandust puutumast.

Võõrandatavad maad ja inventar «lähevad üle Eesti vabariigi omanduseks» ja antakse: a) põllumajapidamiseks põliselt (pärandatavalt) tarvitada väikemajapidamistena «ühe perekonna ja kahe hobuse töönormi suuruses»; b) kõiksugu ametlikkudele kui ka eraasutustele ja

artellidele «ühisharimiseks»; c) rendile lühikese aja peale üksikutele isikutele. Seadus annab ka riigile luba «maid enese kätte pidamiseks jätta».

«Kehvemaile maatarvitajaile» lubab see seadus riiklikku abi «ehituste, inventari muretsemise ja maaparanduste jaoks pikaajalise kustutatava laenu näol».

Inventar antakse väikepõllupidajaile eraomanduseks väljaostu teel.

Võõrandatava maa eest tasumaksmise määr on lahtiseks jäetud. Inventari eest makstakse tasu, misjuures elava inventari hindamisel aluseks võetakse 1914. aasta turuhind, eluta inventari alushinnaks aga selleaegne hind, kui inventar omandati. Seadus ei määra seejuures mitte ära rahakurssi.

Maaseaduse «tegelik maksmapanemine» ja «õigus korraldavaid määrusi anda» — jääb vabariigi valitsusele.

Sedamööda seisab siis meie ees küsimus, m i d a a n n a b t ö ö r a h v a l e m a a s e a d u s e **teostamine?** Nimelt maaseaduse t e o s t a m i n e, aga mitte maaseadus «ise».

Juba maaseaduse tegemisel kujunesid ja selgusid klassivahekorrad suuresti. Kõik asutava kogu valimiste ja selle eelsest ajajärgust päritolevad udused hüüdsõnade ja sõnakõlksude kogud arenesid käegakatsutavateks asjadeks. Jaan Tõnisson, kes ennast eesti rahvale kunagi teisiti ilmutanud polnud kui «ajaloolise ülekohtu» hävitamise sõnavalingute kõues ja tormis, leiti nüüd — koot peos — keset rüütlimõisa südant 300-tiinulist piiri tõmbamas: siiamaani ja mitte kaugemale! See tegi sotsidest ja tööerakondlastest päevakangelased: kadugu mõisasüdamed! me jagame mõisad tervelt ära! Ja nad kukutasid ka rüütlite orjakantsi. Aga ainult paberil — maaseaduses.

Maaseaduse poolt hääletasid ja rüütlimõisate võõrandamisega järelikult leppisid: sotsialistid-revolutsionäärid, sotsid, tööerakondlased. Öeldi, et ajalooline päevaülesanne olevat — feodalismi hävitamine! See on sõnakõlks, sest pärisorjuse jäänuste hävitamiseks oleks küllalt parunite eesõigused ära kaotada ja nimelt aadli seisuslikud eesõigused, allesjäänud teoorjuse kohustused, jahieesõigused, aadli eesõigused maanteede sillutamises ja muud sellesarnased. Selleks, et p ä r i s o r j u s e j ä ä n u s e d ära kaotada, ei olnud vaja rüütlimõisaid võõrandada. Aga — s e l l e k s, e t p a l g a t ö ö o r j u s ära k a o t a d a, o l i r ü ü t l i m õ i s a t e v õ õ r a n d a m i s e s t v ä h e.

Osalt, et välismaale, osalt, et «oma» rahvale puru silmi puistata, ehitas pahem tiib asutavas kogus terve sõnakõlksude Paabeli p ä r i s orjuse, feodalismi jäänuste hävitamisest, milleks vaja olevat aadli suurmaaomandusele lõpp teha. Välismaad, s. o. Lääne kapitaliste nad sellega ära ei petnud — need vaatavad ikkagi kõõrdi Eesti kaheotsaga riigimehelikkude vorstide peale, kes eraomanduse puutumatust rikkunud on. Aga «oma» rahva petmiseks oli kõmin pärisorjuse jäänuste kaotamisest hea veesogamine küllalt! Töörahva äraandjad sotsid ja kodanlus lobisesid feodalismi hävitamisest, et varjata kapitalismi päästmist. Tegid sõnu p ä r i s orjuse ärakaotamisest, et varjata p a l g a t ö ö orjuse allesjätmist. Kapitalistliku eraomanduse, s. o. palgatööorjuse ärakaotamine ei tulnud seal kõrges kogus päevakorralegi!

Maa eraomanduse ärakaotamist ei võtnud seal mitte ükski tõsiselt. Suurmaaomanduse ärakaotamise ettepaneku tegid sotsialistid-revolutsionäärid, aga see lükati teadagi tagasi. Ja võõrandada otsustati ainult aadli maaomandus. Kurnamise laiusekraad jäeti endiseks! Kurnamine vabrikutes, tehastes, töökodades, eramõisates, hallparunite taludes jäeti alles, — s e e o n t ö ö r a h v a r e v o l u t s i o o n i l ü ü a s a a m i s e t a g a j ä r g! Rüütlimõisad otsustati võõrandada — s e e o n v ä i k e k o d a n l u s e k a t s e k e s k t e e d l e i d a!

«K u i t e i e t a h a t e, e t t a l u p o e g a d e e r a o m a n d u s h o i t u d s a a k s, s i i s o h v e r d a g e m õ i s n i k k u d e m a a d» — nii hüüdis selleaegne «Sotsi» peatoimetaja O. Sternbeck juba 24. novembril 1918 Tallinna kommertskooli saalis tööliste miitingul (vt. «Sots.» nr. 11).

Aga need hallparunid ise, kelle päästmiseks sotsid töörahva tervelt ära andsid, ja kogu suurkodanlus näeb seda keskteed teisal ja nimelt: parunitele 300 tiinu kõlbliku põllumaa allesjätmises ja mõisate ääremaade müümises eraomanduseks riigi vahetalitusel. Kui jutt on maaseaduse teostamisest, siis ei tohi me seda maaliitlaste, taevaliitlaste ja rahvaerakondlaste maaprogrammi (ta on ka parunitele vastuvõetav) silmapilgukski kahe silma vahele jätta. Sest kui jutt on maaseaduse teostamisest, siis on jutt mõisate jagamisest. Ja kohe tekib küsimus, kellele antakse jagamisel maad? Kui suurkodanlus ainult mõisa ääremaade võõrandamist ja tükeldamist ja sedagi eraomanduseks müüa «nõuab», siis tähendab see seda, et ta

küünarnukkidega teed murrab kodanluse jõukamale osale «oma maalapikese» juurde.

1919. a. jüripäevaks oli põllutööministeeriumi valitsemise alla võetud paarsada mõisat, mille majapidamine laastatud või korratuses oli. Neisse määras põllutööministeerium oma valitseja, kes mõisa kas väikemajapidamisteks tükeldatult välja rentis või — tervelt. Viimasel korral tekkisidki paiguti maatameeste osaühisused, ühingud või artellid, kes mõisa «kõige täiega» enese kätte rendile võtsid. On teada, et Saaremaal 60 osaühisust on, kuna mõisaid 1919. a. jooksul 61 üle võetud on. Mannermaa osaühisustest ei ole kuulda olnud. Rendileping tehti enamasti ühe aasta peale. Kui me neid ühinguid lähemalt vaatleme, siis selgub, kui vaenulik «tegelik elu» nendele hädaühingutele ja karunaha jagamise ühingutele on.

Missugused mõisad võeti üle? Ministeeriumi valitsemise alla läksid mõisad, kus puudus moonavili, seeme, kari- ja tööloomad, kus põllud söödis olid, hooned lagunemas ja majapidamine ripakil, võlad tasumata ja omanik teadmata kus. 28. veebruaril 1919 oli lihunikkude valitsus sunnitud «täiendavad määrused mõisate korratu majapidamise ja laastamise asjus» välja andma ja mõisate ülevõtmisele asuma kahel põhjusel: 1) parunid organiseerisid ülemaalist nälga ja 2) Saaremaa töörahva sõjariistus vastuhakkamine oli vaaraodele näidanud, et «riik» võib uuesti üleni «põlema» plahvatada, kui mõisa põllud paruni tahtmisel sööti jäävad ja töörahvas sealsamas «riigitruult» nälgima peab. Ja sellepärast läks «maaliitlik» valitsus ilma sotsideta kaugemale kui sotsid 1918. a. novembris seda «nõuda» tihkasid ja ei leppinud mitte ainult «kontrolliga» mõisate üle, vaid hakkas neid koguni tükeldamagi. Aruande järgi, mis põllutööminister O. Strandman 25. aprillil 1919 asutavas kogus tegi, oli selle aasta aprilliks mannermaal üle võetud 151 mõisat, Saaremaal — 60. («Vaba Maa» nr. 94. 1919.) Ülevõetud Saaremaa mõisate arv — (60) kõrvuti mannermaal ülevõetud mõisate arvuga (151) näitab, missuguse ülevõtmise palaviku nn. Saaremaa mäss Pätsi valitsuses tekitas! Sellepärast tekkis ka ühinguid Saaremaal rohkem kui mannermaal. — Et mõisamaad sööti ei jääks, oli valitsus sunnitud mõisaid kas või kuradivanaemale künda ja külida andma! Ses äärmises hädas (jüripäeva ei saanud ju edasi lükata) oli valgete valitsus sunnitud maatameeste ühingute tekkimist mitte ainult sallima, mitte «ainult

tervitama», vaid koguni õhutamagi! Ja nii tekkisid need ühingud sõna täies mõttes — hädaühingutena.

Mis andis riik omalt poolt neile «kehvemaile maatarvitajaile» abiks? Härrasriik pani nende kehvuse-ühingute peale needsamad kohused mis üksikugi rentniku peale. Nad maksavad renti maade, hoonete ja inventari eest. Kõik avalikud maksud, mis peale selle riigi, maakonna või vallavalitsuse poolt maa ja majapidamiste peale pandud ja pannakse, on nende kanda. Isegi mõisahoonete kindlustamine tule ja muude õnnetuste vastu on rentnikkude kanda. Ainus «abi» riigi poolt, see on põllutööministeeriumi ametnik-sandarm, kelle omavoli piiriks ainult selle mandariini tuju ja viitsimine on. Isegi põllutööministeeriumi poolametlik häälekandja «Vaba Maa» ei ole saanud hoopis surnuks vaikida seda, mis nendes demokraatliku Eedeni nurgakestes sünnib.

«Maasi mõisa (Saaremaal) rentnikkude osaühisus,» pajatab see leht, «asus hoolekandja valitseja Jakobsoniga maikuu keskpaiku rendilepingu tegemisele. Leping jäi aga katki, sest et mõned punktid osaühisuslastele rasked ja täitmatud näisid. Selle asja üle läkitas osaühisus voliniku K. Tallinna ministeeriumi asja üle selgust saama. Ministeeriumis selgus, et rendilepingud Saaremaal ministeeriumi voliniku maaliitlase agr. Teetsovi poolt kokku seatakse. Lubati asja järele kuulata ja seniks lepingu tegemine seisma jätta. 13. juunil aga ilmus agr. Teetsov Maasi mõisa ja ähvardas pahase meelega osaühisuse voliniku K. kinni panna, sest et see mässaja olevat ja tema, Teetsovi, peale kaebamas käinud. Kes teab küll, kuidas kinnipanemisega edaspidi, aga esialgseks trahviks võttis kõrge ministeeriumi volinik K. käest ühe dessatini maad ära, mis otse K. maja juures, ja andis kellegile teisele, kellel ennegi 50 dessatini maad. K. andis asja üle uuesti kaebtuse ministeeriumi. — Teine juhtumine: Maasi mõisa paruni (või kelle) rentnik Veinhof asus mõisa elama. Seal elab ka hoolekandja Jakobson. Viimane oli algul päris vastutulelik töölistele. Aga hiljem muutis ta kursi ja lõi Veinhofi poole... Veinhof laskis 4 kärnas hobust mõisa väljale tööliste hobuste sekka. Tööliste vastuseismisest ei hoolitud; viimati kaebati Teetsovile. See aga tuli ja kärgatas, et ta

olevat otsustanud ministeeriumi kaebada, et Maasi osaühisus olevat mässuline ja ei kuulavat tema sõna. Ka siis jäi ainuke abi ministeeriumi poole pöörata.» («Vaba Maa» nr. 134 — 1919. Meie sõrendused.)

Eks ole demokraatlikus Eedeniski täpipealt niisama kui endises tsaaririigis: jumal kõrgel, tsaar kaugel, tšinovnik ja sandarm aga — otse kukil! Ja — ega see Tallinna «tsaargi» «mässuliste» osaühingute vastu pehmem ei ole! Seesama «Vaba Maa» teadis jutustada õpetliku loo Muratsi mõisa osaühingu kohta (ka Saaremaal), kus mõis osaühingu poolt rendile võeti, siis valitsuse otsusel omanikule Otto parun Buxhoevedenile tagasi anti tema parunliku poja palvete peale, kes rittmeistrina Eesti rahvaväes — mõisaid töörahva kätte sõdimas oli. See mõis käis kolmel korral kord osaühingu, kord jälle omaniku kätte, kuni viimane ära suri ja mõis lõpuks naabermõisniku kätte rendile läks.

Niiviisi seisavad lood «riiklise abiga» «kehvemaile maatarvitajaile», kui need hädaühinguid loovad, et mitte lageda taeva alla jääda! Kuidas võivad need ühingud keset niisugust «tegelikku elu» majanduslikult jalule tõusta?

Kust saavad nad raha esialgsetegi kulude katmiseks? Kui ühinguteks kokku astuvad 10—20, kas või sadakond maatameest, kellel igaühel kukrus ümmargune null, siis võib kodanlikus riigis niisuguseid nullisid üksteise järel ritta panna kuipalju tahes, aga — ainult töörahva revolutsioon ja ainult töörahva riik asetab nende etteotsa ühe, mis nullidest miljoni teeb ja niiviisi ühismaapidamisele vähemalt rahalise aluse paneb. Kui sotsid juba oma märtsikongressil selle tõe äratundmisele jõudsid, et «riigil puudub lihtsalt raha, et suurtele rahvahulkadele täielikku abi anda», siis võime seda nüüd takka järele ainult kinnitada: härrasriigil jatkub «lihtsalt» raha ainult **vähematele** «rahvahulkadele» «täielikku abi anda», kui need — rüütlimõisaomanikud on, sest neile makstakse tasu võõrandatavate mõisate ja inventari eest, mille suurus küllaldane, et aadlimadule ikka tõesti vai oleks pähe taotud, aga — puhtast kullast vai!

Kuid vähe on ühismaapidamise katsete õnnestumiseks rahalisest abist üksi: Ühismaapidamine õnnestub ainult

lülina üleüldises ühismajapidamises, mida ühest keskkohast kindla kava järgi juhitakse ja kui see keskkoht tööliste käes on. Ainult töörahva riik loob tarvilised poliitilised ja majanduslikud eeltingimused ühismaapidamiseks, sest ta kaotab kapitalistliku võistluse. Kapitalistliku üksteise mahäratsutamise asemele paneb töörahva võim plaanikindlalt organiseeritud majanduse. Kodanlikus Eestis on maatameeste ühismaapidamise ühingud surmale pühendatud, sest 1) nad asuvad keset kapitalistliku ahnitsemise möllu; 2) nad on kõige viletsamal järjel olevates mõisates asutatud; 3) nad ei saa abi, vaid peavad riigile juurde maksmagi ja 4) neis nähakse ainult «mässu pesasid». Niisugustena nagu need ühingud 1919. aasta kevadel tekkisid, kannavad nad surmaidusid ka oma ihuski juba oma ilmalesündimisest saadik, sest neis ühingutes harib iga osanik maad omaette, mõisapõllud on ära jagatud osanikkude vahel. Ühist on osanikkudel ainult mõisainventar ja vastutus valitsuse ees, et mõis «kõige täiega» laiali ei tassitaks ja rent korralikult ära tasutaks. Kõike seda arvesse võttes peame otsusele jõudma, et niisugustest hädaühingutest «elujõulisi peremehi» ei saa, nagu seda «ajutine juhatuskiri tükeldatud mõisate väljajagamiseks» nõuab. Need ühingud lagunevad ja nende asemele astuvad üksikud, kuid «elujõulised» rentnikud, kelle kauka raskus mitte alla 50 000 marga ei ole! Maatameeste ühingutele jäävad mõisad karunahaks, mida mitte nemad ei jaga!

Sotsid said ka maaküsimuses täiesti teadlikult töörahva tulude äraandjateks. Juba kui nad oma maaprogrammi muutmas olid, oli nendel väga hästi teada, et see oma terava otsaga tööliste vastu sihitud on. Sotside märtsi-kongressil ütles üks sots: «Asutav kogu tuleb alles 20. aprillil kokku, sellepärast ei tule maajagamisest sel aastal midagi. Meie ei või teomeestele ütelda, et maad ainult need saavad, kes seda võtta jõuavad.»

Millest suuremad sotsid targu vaikisid, mis Astidel ja Reidel südame salajamas sopis kipitas, seda lobises pisem sots lausa välja!

Kui põllutöölistel ühingutena võimatu on selle maa pinnale asuda, mida maaseadus parunitelt võõrandada ähvardab, mis võimalusi on nendel selleks siis, kui nad seda igaüks omaette teevad? Kui asutavas kogus maaseadus alles tegemisel oli, juba siis hindasid maaliitlased — nimelt J. Raamot — kahehobusekohale

asumisekulud 50 000 marga peale. Maaseaduse isad — sotsid ja tööerakondlased — ei ole katsetki teinud tõendada, et need kulud liialdatud oleksid. Ja tööerakondlane rahaminister Kukk, kes keset Lindanisa istudes Eesti markasid muneb igal pool, kus see tehniliselt võimalik, ei ole poole suugagi tihanud hingata sellest, kus selle marga kursi langemise piir on. Ja sellepärast olime niisuguse nähtuse tunnistajateks, et asutava kogu valimistel, kui hingesid püüti, usin jutt oli maa-andmisest t ö ö r a h v a l e, asutavas kogus aga, kui hinged juba püütud olid, tuldi isevärki klassiga — «m a a t a h t j a t e g a» — välja. Nendel «töörahva» ja «tööliste» erakondadel ja parteidel on hästi nobedad näpud, aga veel nobedam ja painduvam on nende keel!

Maaseadus tõotab riigi abi «kehvemaile maatarvitajaile». Võõrandamisele tuleb üle miljoni tiinu. Arvame laenuks (töölistel ju midagi hinge taga ei ole) läbistikku 2000 marka tiinu kohta. Maajagamine pidavat neli aastat kestma. See teeks siis 500 miljonit marka aastas abi uutele asujatele. Samal ajal on riigi sissetulek 180 miljonit marka 1919. aastal ja puudujääk 1300 miljonit. Ja 1920. aastal loodetakse sissetulekut tervelt 100 miljoni võrra tõsta võivat viinamonopoli läbi! Samal ajal tuleb mõnisada miljonit aastas välisvõlgade protsente maksta! Ja samal ajal seisame lõpuks selle tõsiasja ees, et härrasriik aasta jooksul ei ole jaksanud oma hallparunitelegi tasuda rekvisitsiooni kviitungeid sunniviisil võetud hobuste, kariloomade ja vilja eest! Ja — töölistele antakse tina, kui nad palgakõrgendust nõuavad! Tõstku siis nüüd töölised oma silmad selle mäe poole ja oodaku temalt abi selleks, et tükeldatavad mõisad kodanluse võsukeste kätte ei läheks, kelle taskutes viiedkümned tuhanded ammu juba kannatamatult isamaalaulu laulavad!

Meil on, nagu öeldud, värskelt meeles, kui kiiresti kodanluse klassiteadvus maaseaduse a r u t a m i s e l arenes, — mis hiiglasammusid hakkab see siis veel selle seaduse t e o s t a m i s e l tegema! Kodanlus paneb kõik rattad käima, et jagatav maa tema v õ s u k e s t e l e saaks. Ja selleks on tal ka kõik võimalused käes! Eesti härrasriigi «rahvavalitsus» on tema käes. Aga ka teised maajagamise rattavändad on kodanluse käes. Maatahtjad peavad vallavalitsuse poole pöörduma. See võtab nad maasaajate nimekirja, kui ta seda heaks arvab. Lõplik sääsekurna-

mine sünnib maakonnavalitsuses, kes vallavalitsuse poolt kokku seatud nimekirjad «läbi kaalub» ja kinnitab või kinnitamata jätab. Nii on tükeldatud mõisate väljajagamine ja muidugi ka «riigi abi» — laenu määramine — täiel määral kodanluse käes. Ja iga proletaarlane teab, mis see tähendab! Iga nälgiv maatamees tunneb juba pikemat aega neid — valla- ja maakonnavalitsusest võrsunud toitluskomiteesid, kes kehvema rahva eest «hoolitsenud» on. Kui maatamehel, müts peos, naela jahu paluda tuli, ja ta upsakaid ja ülbeid sõnu selle jahu aseainena sai, mitu mütsi peos peab seesama maatamees siis seisma ja mitu kintsu kaapama, et külahärradele selgeks teha, et mõisatükk mitte külakodanluse võsule ei tule anda, vaid temale, maatamehele, kellel muud hinge taga pole kui lootus «riigi abi» peale!

Maaseadus on maksvaks kuulutatud, mõisad, mis paberil «riigistatud», tuleb nüüd nende endistelt omanikkudelt ka tegelikult ära võtta ja riigi valitsemise alla panna. Ja siin on otsustava tähtsusega klassijõudude vahekordade kujunemine lähema aja jooksul. Aga selles tuleviku küsimuses on väga õpetliku tähtsusega kavatsused ja sõnad kõrvuti tegudega lähemast minevikust.

Tuletagem ainult meelde neid suuri sõnu, mis tehti 1918. aasta novembris! «Kõrist temal kinni ja põlvega rindu! — seda on meie nurjatu ja ülekohtune parunite valitsus ära teeninud! — Ajutine valitsus peab julgelt ja mehiselt maaolude uuenduse käsile võtma! Parunite võim ja suurmaaomandus tuleb jalamaid likvideerida!» Niiviisi ähvardas, hooples ja pettis töörahvast 22. novembril 1918 A. Rei «Sotsi» juhtkirjas, istus siis Pätsi rüppe ja «kuulutati maksvaks» — mitte «parunite võimu», mitte «parunite suurmaaomanduse» likvideerimine, vaid — «määrused mõisamaade kontrolli alla võtmise kohta»! Mõisad pidid kuni asutava koguni mõisnikkude omaks jääma, aga nende majapidamine pidi vallanõukogude kontrolli all sündima. Kuid need määrused andsid töörahvale tühja kesta ja munesid mõisnikule taskutäie kuldmune. 1918/1919. aasta sissetulek läks ilma kärpimata tervelt mõisniku tasku. Lisaks sinna rändasid veel need summad, mis mõisnik inventari laialitassimisest sai. Ja mis sai töörahvas? Mis said mõisatöölised? Nad tohtisid oma härradele ja käskijatele tööloomadeks olla nii kui ennegi! Nad tohtisid ilma kontrollita, vabalt — orjata ja nälgida rohkem kui enne,

sest mõisnik kärpis igal pool raha- ja moonapalka, et nülgida, mis ta veel iganes jõuab! Nad tohtisid pealt vaadata, kuidas mõisnik mõisat paljaks varastas «kontrolli» viigileheks tarvitades ja kontrollist puhvrit tehes, mille vastu töörahva nurin selle röövimise üle põrkaks. Nad tohtisid lõpuks oma poegi ja vendi sini-must-valge lipu all surma saata sõjas punaste vastu, et mõisaorjus valitseks tervel Eesti pinnal!

«Kõrist temal kinni ja põlvega rindu!» olid sotsid hüüdnud ja see sai teoks, aga mitte mõisnikkude, ammugi mitte hallparunite, vaid ainuüksi põllutööliste ja väikemaapidajate kohta! Päts ja Rei haarasid töörahval kõrist kinni ja mõisnik ruttas silmapilku kasutama ning vajutas mõisatöölistele mõlema põlvega rindu! Selsamal päeval, kui sir Laidoner teatas: «Eesti pind on vaenlastest puhas!», kuulutas «Sotsi» juhtkiri: «Mõisa härrastetoas sepitsetakse jälle poliitikat. On märkisi olemas, et **põllutööliste lahtilaskmine meie mõisates hulgaliseks muutub».** («Sots.» nr. 46 — 25. veebruaril 1919.) «Sots.» tunnistas selle nähtuse «järjekorraliseks provokatsiooniks riigi ja valitsuse vastu». See oli lori! Sest — ega siis parunid Seckendorfi ja Balti hertsogiriigi vastu provokatsiooni ei teinud, kui nad, kasutades kontrrevolutsiooni — aasta varem 25. veebruaril 1918 põllutöölisi hulgaliselt lahti laskma hakkasid! Niihästi 1918. kui 1919. aastal ei olnud põllutööliste lahtilaskmine mitte midagi muud kui üks valge terrori avaldustest. «Meil on teada, et paljudes mõisates nii Põhja-Eestimaal kui Lõuna-Eestimaal töölisi lastud lahti palja meelsuse pärast. Miskipärast on mõisnik heaks arvanud, et see mees enam ei kõlba ta õue peale ja ta ei soovi selle mehe varju selle mõisa piirides näha ja sellepärast olgu ta hea ja koligu jüripäevast välja.» («Sots.» nr. 103. — 22. mai 1918.) Nii «paljastas» K. Ast 1919. aasta mais parunite «provokatsiooni» «Eesti riigi vastu» asutavas kogus. Iga proletaarlane teab, et ka 1919. aastal mõisnikud just ka «meelsuse» pärast mõisatöölisi lahti lasksid. Sest Eesti kodanlik ja Saksa imperialistlik kontrrevolutsioon olid siis töörahva purustanud ja alla heitnud just niisama, kui nüüd Eesti kodanlik kontrrevolutsioon «ise» oli võidu saanud töörahva üle. «Sots.» oli 11. jaanuaril 1919 nõudnud, et «meelsuse pärast» vangi-

laagrisse pandaks. Parunid lasid «meelsuse pärast» töölt lahti. Parunid talitasid seega pehmemalt kui sotsid seda nõudnud olid. Mis õigus oli sotsidel kisendada! Asutava kogu valimised lähenesid ja sellepärast oli neil tarvis kisendada!

«Töö Hääl» kiskus katte «Sotsi» õpetuselt «parunite järjekorralisest provokatsioonist riigi ja valitsuse vastu»: «Mõisatööliste ülesütlemine ja põldude söötijätmine tähendab kõige esmalt külvipinna kahanemist, järelikult tulevase viljasaagi vähenemist, järelikult viljahindade kerkimist, järelikult — saksa soost maaliitlaste kinki eesti soost maaliitlastele. Mõisatööliste ülesütlemine tähendab aga ka tööta põllutööliste arvu kunstlikku kasvatamist maal ja niisugusel ajal, kui töötatööliste hulk linnast peale rõhub. Tööpäeval on maal äärmiselt «loomulik» kestvus, järelikult alandatakse tööpalka. See tööpalga alandamine praegusest näljapalgast allapoole läheb eesti soost maaliitlaste kasuks, kes kõrgete isamaaliste tunnete pärast põldusi muidugi sööti ei jäta. Ja see on — saksa soost maaliitlaste teine kink vähematele vendadele. Käegakatsutav, et need kaks kinki maaliitlastele selle sigaduse kuhjaga ära tasuvad, mis parunid «Sotsi» arvates maaliitlisele valitsusele teha tahtvat põllutöölisi lahti lastes ja sellega neis rahulolematust äratades. Kui tõsiselt ja otsustavalt maaliitline valitsus selle «salasepitsuse» vastu võitlusesse astub, ka see peaks selge olema!» Nii hüüdis «Töö Hääl» (nr. 2) 6. märtsil ja umbes kui vastuseks sellele andis maaliitlaste valitsus 19. märtsil «määruse lepingute uuendamise ja uute lepingute tegemise kohta maatöölistega»:

«Lepingute uuendamise ja uute lepingute tegemise juures maatöölistega kevadel 1919. aastal ei ole tööandjal õigust vähendada neid palga ja moona normisi, mis maksavad kevadel 1918. aastal tehtud lepingute järele.» («Riigi Teataja» nr. 18.) Maatööliste lahtilaskmisi — ei hulgalisi, ei üksikuid — ei keelanud kodanlik valitsus mitte ära. Ta astus «järsu» sammu «ühiseluliste uuenduste» teostamises ja t e g i s e a d u s e k s selle koleda nülgimise, mis parunitel võimalikuks sai Seckendorfi tulekuga. See nülgimine kuulutati «Eesti rahvavalitsuse» poolt seaduslikuks n ü l g i m i s e n o r m i k s!

Mõisatööliste hulgaline lahtilaskmine on tänapäevanigi jäänud mõisnikkude kitsendamata õiguseks. Esimene sea-

dus, mille sotsid «töölistele» asutavas kogus «andsid», ei keela mõisnikkudele lahtilaskmist mitte. Põllutööliste hulgalise lahtilaskmise küsimust ei võinud see seadus («määrused mõisa tööliste ja ametnikkude teenistuslepingute kohta» — «Riigi Teataja» nr. 35) üleüldse mitte lahendada, sest ta tehti asutava kogu poolt alles 24. mail, kuulutati «Riigi Teatajas» välja ja sai maksvaks alles 4. juulil, s. o. kevadiste põllutööde lõpuks. Mitte see seadus ei päästnud mõisamaid söötijäämisest ja põllutöölisi — lageda taeva alla rändamisest, vaid 1) põllutööliste eneste passiivne vastupanek, kes jüripäevast välja ei kolinud, ja 2) telgitagune kokkulepe kodanlikkude võimumeeste ja parunite vahel, et maaseadusega venitataks kuni need jõuavad 1919. aasta vilja- ja heinasaagi põldudelt ja väljadelt koristada ja maha müüa ja raha tasku pista. Nii oli see esimene sotside kink töörahvale — silmamoonutus ja viguriväntamine. Pealegi — kuigi see seadus oleks enne jüripäeva tehtud, ta ei oleks mõisnikkudele keelanud põllutöölisi lahti laskmast, sest selle seaduse põhjal tuleb «vaidlus» lahtilaskmise «seaduslikkuse» üle rahukohtus otsustada ja sihukest kohut võib lahedasti jüripäevast mihklipäevani käia! (vt. tähendus § 2 juurde ja § 3.)

Aga siiski on see seadus — väga tähtis töörahvale, sest ta on esimene ja kõrgesti-ametlik dokumentlik tunnistus, et «maa andmine rahvale» — mõisatööliste lahtilaskmist tähendab! Põllutööministeeriumil on õigus, ütleb § 5, mõisa tükeldamise korral tööliste ja ametnikkude teenistuslepinguid muuta ja lõpetada neis mõisates, mis tema oma valitsemise alla võtab, kusjuures lahtilastutel õigus on endale nende määruste § 3 järgi (s. o. tööbörsi kaudu «esimeses järjekorras» — V. K.) tööd nõuda. See paragrahv on üks neist sotsiaaldemokraatlikkudest imeelukatest, mis töölisi õgib, aga saba alt «töökaitse» sõnakõlksusid Astide ja Reide suu läbi välja mürtsutab! Ärgu «riikliselt mõtlejad töölised» mõtelgu, et see paragrahv vastu sotside tahtmist seadusesse paigutati! Vastuoksa! See on sotside ja tööerakondlaste sohielu värdjas, mille vaderiks Koodi-Jaan on! Orjapidajate kõnemehed — maaliitlased — küsisid Astilt avaliku häbematusega: miks ta mõisnikkudel keelab põllutööliste lahtilaskmist, aga põllutööministeeriumile selle õiguse annab? Ast asus siis seda paragrahvi suure südidusega kaitsma: «Edasi teevad härrad Teemant ja Jürman näo, et neil iseäralikud

Tartu Ülikool

tööliste huvid seisavad südame peal (naer paremal pool), meie tahtvat siin töölisi jaotada liikidesse, ühele osale lubada kaitset, teisele mitte lubada. Aga arvatavasti on teil teada, et seal, kus riik töölisi tarvitab, et seal ka tööliste kohta riikline kaitse on (streikivate tööliste mobiliseerimine — see on Asti «riikline kaitse»! — V. K.), kuna aga eraettevõtete juures töölise kohta mitte alati (?!? K.) kaitset ei ole. Ja seal see vahe seisabki. Meie oleme julged, meie teame, et põllutööministeerium oma mõisates oskab (! K.) töölistele anda sarnaseid palganormisi ja töötingimisi, et need igatahes vastuvõetavamad on tööliste seisukohalt kui eramõisates; ja sellepärast ei või (! K.) mitte sugugi anda põllutööministrile võimalust tarbekorral töölistega lepinguid lõpetada ja uusi lepingutingimisi ette panna, sest põllutööminister ei saa (?? K.) mitte oma äranägemise järele talitada, vaid peab üleüldiste seadusereeglite (missuguste? kas kahenädalane etteütlemine? K.) järele käima. Nii et see on asjata teil sarnast nägu teha, nagu kaitseks teie siin tormiliselt ja südilt tööliste huvisi. Siis on siin veel räägitud sellest, et kui ilus pilt see olla, kui põllutööministeerium hakkab oma mõisatest töölisi välja ajama, kõigepealt juhtuvat see siis, kui mõisad tükeldatakse. Sellega vist (! K.) tahetakse öelda, et põllutöölistele üleüldse ei või mõisate ülevõtmist lubada ja kaugeltki mõisate tükeldamist. See oleks nende huvide mahakärpimine. Niiviisi võib asja kujutada, meie teame, et see sisuliselt nii ei ole (aga mis jaoks tehti siis see § 5! — V. K.). Meie võiksime maalida pildi, kuidas töölised seal praegu ja varemalt olid sunnitud mõisa põldudel töötama ja missugustel tingimistel, aga meie ei ole demagoogid ja niisuguste väiklastena (pange, töölised, tähele! «väiklane» on tööliste kurnamisest rääkida! — V. K.) meie siin esinema ei hakka.» («Sots.» nr. 103.) Kui K. Ast niiviisi «töökaitsest» ja «tööliste kaitseks» mürtsutas, siis maksid ses demokraatlikus riigis tsaari seadused, mis põllutöölist «kaitsesid» streigikiusatuste vastu ränga türmikaristusega! Mitte mingisuguseid muid «riiklise kaitse» määrusi ja «üleüldise seaduse reegleid» tsaarilt ei päritud ja ei ole! Sellepärast on kõik need sõnavalingud tööliste riikliku kaitse kohta «seal, kus riik töölisi tarvitab», haruldaselt häbematu vale, abitu ja armetu kriuka käänamine töörahva silmade ärapööramiseks maksva seisukorra pealt.

Valgete niitidega on õmmeldud lause sellest, et mõisate tükeldamine ei tähendavat tööliste lahtilaskmist. Mis jaoks, küsime meie, oli siis vaja seda viiendat paragrahvi, mis põllutööministrile õiguse annab teenistuslepingut lõpetada, kui mõis tükeldamisele tuleb!

Härrasriik ei olegi sellega toime saanud, et seadusega piirata põllutööliste tööpäeva või ära määrata palganormid ja sellega kurnamisele piirid panna, olgu see era- või kroonumõisas. Kes ei mäletaks, missugust kõmu sotsid enestele tegid põllutööliste näljapennide ja piiramata tööpäeva kulul! Nad etendasid — küll Põhja-Eesti maatameeste konverentsi, küll «üleriiklist» maatameeste kongressi, sepitsesid kelkides ja lubadusi jagades seaduse-eelnõu, mis põllutööliste tööpäeva ja palganormid ära määrama pidi ja andsid selle asutavasse kogusse niipea, kui see kokku astus. Üks osa sellest eelnõust tuli ilmale «määrustena teenistuslepingute kohta», millest praegu jutt oli, teine osa aga oli ligi viis kuud riigikelmide käes imeda ja sellest sai 13. septembril 1919 järjekorraline tühi kest: «põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus».

Sotside esialgse kavatsuse järgi (vt. «Sots.» nr. 92. — 25. aprillil 1919) pidi põllutööliste «8-tunniline» tööpäev järgmiselt «korraldatud» olema: töötundide arv aastas 300 × 8 tundi, s. o. 2400 tundi, tulid nii ära jaotada: juulis ja augustis — 12 tundi päevas, mais ja juunis — 10, aprillis ja septembris — 9, märtsis ja oktoobris — 7, jaanuaris ja veebruaris — 6, novembris ja detsembris — 5 tundi päevas. Sama kavatsuse järgi pidi põllutööline oma tööpäeva kohaselt puhkeaega saama: 6—7-tunnilise tööpäeva juures 1 tund, 8—9-tunnilise juures 2 ja 10—12-tunnilise tööpäeva juures 3 tundi päevas. Puhkeaega ei loetud tööpäevatundide hulka ja nii oli selle töölispartei kavatsuse järgi orjade tööpäev 5—15 tundi pikk ja «8-tunniline» tööpäev kestis kõige kibedamatel töökuudel 13—15 tundi. Mis üle selle, oleks ületundideks loetud.

Kuid isegi see on orjapidajatele vastuvõtmatu! Et põllutöölistel aasta kohta keskelt läbi 8 tundi päevas tööd on teha, see hääletati maha. Lõunatunnid hääletati maha. Jäi järele ainult § 4. määrus: «Kõige pikemal tööajal peab põllutööline vähemalt 9 tundi öövaheaega ööpäeva kohta saama.» 15-tunniline tööpäev, mida sotsid kibedamate suvekuude kohta kavatsenud olid, tehti terve aasta kohta maksvaks. Ja «Sots.» (nr. 198 —

1919) kaebas: «Põllutööliste tööpäeva ja palgaolude seadusel on selgroog murtud.» Murtud jah! Aga — miks murtud? Sellepärast, et sotsiaaldemokraatlikud nutunaised ise töölisklassi selgroo olid murdnud töörahva revolutsiooni veresse uputades ja töörahvast «seadusliku» võitluse teele sundides ja avatledes! Kuid ei või küsimata jätta, mida nimetasid sotsid selle seaduse selgroo murdmiseks? Seda, et tööpäeva kestvuse äramääramine nn. maakonna segakomisjonide hoolde jäeti, mis iga aasta valitakse põllutööliste ja põllutööliste kurnajate poolt, kusjuures mõlemate esindus komisjonis ühesuurune on ja selle otsused tööministeeriumi kinnitada on. Meie peame sellepärast neile nutunaistele ütlema, et nad oma silmad sibulaga vesiseks hõõrunud on, sest: tööpäeva norm ei olnud selle seaduse selgroog mitte vähem, kui — palganorm, ja selle jättis juba sotside eelnõu nende samade segakomisjonide hoolde! Järelikult olid sotsid juba enne, kui eelnõu asutavasse kogusse läks, tal poole selgroogu katki murdnud. See, lubatagu ütelda, tööliste partei ei julgenud orjapidajate ette astuda nõudmisega, et põllutöölistele seaduses palga alammäär kindlaks tehtaks. Nad olid järele andnud juba enne kui nad oma eelnõuga nülgijate kogu ette astusid. Aga vereimejate südant ei teinud see pehmeks mitte!

Niisuguse minevikuga on Eesti härrasriik põllutööliste ja maaküsimuses. See on lühidates joontes kõik, mis demokraatlik riik, demokraatlikud vabadused, valimiskasti juures käimine, kokkuleppe poliitika, iseseisvus, rippumatus — sõda töörahva revolutsiooni vastu töörahvale andnud on. Kodanlus on hambuni sõjariistus oma klassitulude kaitsel ja tema hoovikoer K. Ast ei ole pahasti oma leivaisa aitu valvanud! Mis tuleb nüüd? Kavatsetud on, et põllutööministeerium nimetab maakondadesse ametnikud, nn. maaülemad, kes võõrandatavate mõisate inventari nimekirja kokku seavad ja mõisa võõrandamise akti teevad. Sellest silmapilgust loetakse mõis ülevõetuks ja — renditakse endisele omanikule tagasi!

Täies kooskõlas maaseadusega kavatses põllutööministeerium ülevõetud mõisad «kuni nende planeerimiseni väikemajapidamisteks»: a) anda rendile suurmaapidamisena üksikutele isikutele; b) anda rendile maaharijate ühingutele; c) pidada riigi arvel; d) välja rentida osade kaupa.

Niisuguse kava töötas põllutööministeerium välja ja pani valitsusele kinnitamiseks ette, kui selles valitsuses ainult sotsiaaldemokraatlikud ja tööerakondlikud ministrid olid. Aga Jaan Tõnisson keelas sellel valitsusel maaseaduse teostamisele asuda ja hakkas ise valitsuseks. Tähtis on see, et isegi sotsiaaldemokraatlik-tööerakondlik valitsus 7. oktoobril maaseaduse kolmandal lugemisel oma põllutööministri Pooli suu läbi seletas: 1) «Meie ministeerium asub sel seisukohal, et võimalikult vähem mõisaid riigi käes pidada.» — J. Tõnisson on alati sedasama ütelnud ja selgemalt: ühtki mõisat ei tule riigi käes pidada! 2) «Mõisad grupeeritakse nende omaduste järele. Kus näituseks sugukarja kasvatakse ja kus eeskujulik põllupidamine on, seal loetakse mõis esimesse gruppi. Selle järele tulevad järk-järgult halvemad majapidamised. Rendile võib anda kõige paremad põllupidamised, kuid sealjuures tuleb ka poliitilisi tingimisi silmas pidada, nimelt, et mõisad mitte nendele rendile ei jääks, kes meie riigi vastaselt talitavad.» — Tähendab, halvemad mõisad tulevad esimeses järjekorras tükeldamisele. Teised aga antakse terves tükis rendile üksikutele isikutele ja eeskätt nende omanikkudele — parunitele, kui nad poliitiliselt ustavad on. 3) On veel üks moment tähtis: «on kavatsus rendimõisaid nende endistele rentnikkudele edasi jätta nende rendi aega pikendades», ütles seesama minister Pool. Nii kavatses sotsiaaldemokraatlik-tööerakondlik valitsus. Nüüd on seesama Pool Jaani koodi otsa pistetud ja ei ole kahtlust, et ta veel rohkem vurama hakkab mõisate rendilejätmise poole nende endistele omanikkudele. Õieti ei ole ju mingit vahet, kas läheb riigimõis rendile tema endise omaniku, endise rentniku või — sootuks uue rentniku kätte. «Rahva omaks» kuulutatud mõisate rendileandmine parunitele ja pappidele ainult kriipsutab veel teravamalt alla, kui vaenulik see maaseadus töölisklassile on!

«Maaseadus köidab meil teatud määral (! K.) käed,» kaebas J. Tõnisson 9. novembril hallparunite «põllutöö» kongressil. «Meil tuleb seda vastu võtta, kuid kas meie ei saaks mitte neid hädaohtusi ära hoida, mis selle seaduse täht-tähelise maksmapanemisega tuleks. Tähtis on maauuenduse kava välja töötada praeguste võimaluste (! ja mitte maaseaduse! V. K.) piirides. Tuleks eriseadusi täiendavalt välja anda.» («Tallinna Teataja» nr. 246 — 1919.) «Eriseadustega» ja «kavadega» — «praeguste võimaluste

piirides» kavatseb Jaan Tõnissoni koodivalitsus maaseaduse «hädaohtusi» «ära hoida». Teiste sõnadega — parunid, kirikhärrad ja praeguste rüütlimõisate rentnikud saavad Eesti demokraatliku vabariigi põlisteks rentnikkudeks-laenuhärradeks, ordu- ja piiskopirüütliteks, kui — me rõhutame: kui mõisad üleüldse üle võetakse.

Me võime nüüd otsekohe vastata küsimuse peale, mis annab maaseadus töörahvale? mis andis asutav kogu töörahvale? mis andis «iseseisvus» töörahvale?

Veel rängema orjuse!

Parunid ja kirikhärrad kurnasid kuni 1917. aasta oktoobrini töörahvast mõisaomanikkudena. Nüüd nad hakkavad kurnama — riigi rentnikkudena. Selle tagajärg on, et armulised härrad Seckendorfi-Pätsi-Rei-Strandmani seadusliku kurnamisnormi abil nüüd mõisatööliste seljast veel ühe naha nülivad, et rent katta, mis neil riigile maksta tuleb. Juba tänavu püüdsid suurmaapidajad kõigest väest tööliste arvu vähendada ja ühe põllutöölise turjale panna töö, mis enne kaks ära tegid, vastavalt tööpäeva pikendada ja moonapalga asemele väärtuseta rahapalga peale töölisi üle viia, — rentnikkudena saavad mõisnikud püüdma seda lõpuni viia. Samal ajal tõstavad riigimõisarentnikud kõikide põllusaaduste, kariloomade ja hobuste hinda, kuna nende «kulud» nüüd rendimaksu võrra suuremad on. Muidugi ei jäta ka hallparunid seda head juhust kasutamata ja ei hakka odavamini müüma kui parunihärra müüb. Laiadel rahvahulkadel tuleb oma kõhnast taskust parunitele-rentnikkudele rent mitmekordselt välja maksta ja hallparunid-omanikud saavad erakordse lisakasu selle eest, et «me» nüüd «iseseisvad» oleme ja asutav kogu maad — «rahvale andis»!

Kodanlus on hiilgavalt toime saanud oma klassitulude kaitsmisega. Härrastele jääb söömine, töörahvale — sakste pasalähkrite tühjendamiskohtade rookimine! Elagu demokraatlik Eeden, kus kõik ühesugused! Esiteks nn. kontrolliseaduse, nüüd maaseaduse varjul on antud parunitele röövimiseks ja laastamiseks poolteist tuhat mõisat. Seda nimetatakse iseseisva eesti keeli: parunite selgroo murdmiseks ja ajaloolise ülekohtu kaotamiseks...

Palga ja tööpäeva määramine sünnib nüüd jüripäevaks maakonna segakomisjonide kaudu tööministeeriumi kinni-

tusel, s. o. nendesamade kurnajate klassiorganisatsiooni määramisel, kes igat tööliste palgavõitlust on lõhkunud, alla surunud, võimatuks teinud — vangistamiste, streikijate mobiliseerimise, ametiühingute silmapaistvamate tegelaste salajase mahatapmise ja muu sarnase nurjatuse abil. Seda nimetatakse sotside keeli tööliste võiduks asutava kogu valimistel.

1919. aasta aprillis valitses töörahva ridades alles ebausk, et valimissedelid, nende üleslugemine ja arvu protokolleerimine võib klassijõudude vahekorrad ära määrata. Aga sotsid ei läinud kodanluse käest sõjariistu — ei tääki ega kapitali ära võtma mitte! Sotsid istusid ministri tugitoolidele ja läksid sahkerdama telgitagustesse urgastesse, aga töörahvast kästi vagusi magada kuni — järgmiste valimisteni, siis minna härrastel nende rege uuesti tarvis Toompea lossi sõitmiseks!

Suurkodanlus — Tõnissonid ja Pätsid aga ei maganud mitte! Nendele töörahva kihtidele, kellele asutav kogu siiruviiruliste lootuste vikerkaarina demokraatliku Eedeni taevas oli, võis ju alguses paista, et nüüd tõesti «u u s» ajajärk on tulnud, mis ei ole vägivallavalitsus. Nad võisid ju arvata, et need ainult «enamlaste neli miljonit» ja üks «sissesõitnud provokatsioon» on, mis Tallinnas mässu teeb ja kodurahu rikub. Aga seal tuli kaagikohtulik veretöö juulikuus Tartu tagavarapataljonis ja see pani kõik magajad silmi hõõruma: valge demokraatliku põlle alt tuli värskelt teravaks ihutud timukakirves uuesti nähtavale. Kes oli seda ihunud? Eks need 152 000 valimissedelit ikka, mis sotsidele läksid selle asemel, et teivastena Astide, Tõnissonide ja Pätside pealuid sisse lüüa. «Liig must» ei ole kodanlikus riigis ükski kogu, olgu ta asutav või mitteasutav kogu, aga l i i g v a l g e on töörahvale kodanlikus riigis i g a k o g u!

Ja siis — 25. juulil hakkas asutavas kogus maaküsimus harguma, aga ühes sellega hakkasid ka klassivahekorrad imekiiresti harguma! Jaan Tõnissoni oli nüüd sagedamini hallparunite kongressil näha kui asutavas kogus, ja maaliit ajas oma parunlikult palgelt matsihabeme maha, keerutas vurrud ülespoole ja kodanlikus leeris oligi lõhe käega katsutav!

«Asutavas kogus tuleb petlikkude sõnade tegemine maaküsimuse üle. Maaküsimus ise otsustatakse — väljaspool asutavat kogu!» ütlesime oma lendlehes, mis 25. juulil

ilmus. Ja nüüd on see tõsiasjaks saanud. Sotsid ja tööerakondlased — väikekodanlus — tegid asutavas kogus maaseaduse oma palge järgi. Aga nad ei saanud oma savihundile elavat hinge sisse! Väljaspool asutavat kogu oli suurkodanlus hallparunite maakondlikkudel ja üleriiklikkudel kongressidel küllalt «jannanud ja jaburdanud», aga narrus oleks arvata, et see oli sihitud maaseaduse savihundile hinge sissepuhumiseks. Ei, need «rasvaläinud jäärad» askeldasid, et maaseadusest viimast hingenatukest v ä l j a i m e d a!

Me ei anna teile vilja, loomi, ei maksa maksusid, kui te parunitele liiga teete! — seda ütlesid väikekodanlikule valitsusele kõik hallparunite kongressid. Ja valitsuse kriis, mis juulist novembrini oli kestnud, sai peale hallparunite Tallinna kongressi ultimaatumit üle öö lahendatud. Jaan Tõnissoni koodivalitsus asutati maaseaduse «hädaohtusid» kõrvaldama. Suurkodanlus on järjekindlam kui väikekodanlus. Ta arutas nii: nülime ometi meie oma talude, mõisate, töökodade, vabrikute, pankade, äriettevõtete ja üürimajadega töörahvast niisama kui rüütlimõisaomanikudki! Miks peab parun selle nülgimise eest karistatud saama ja meie mitte? Võõrandatagu siis juba kõik nülgijad, võtku mõisad, talud, vabrikud, pangad, majad! Aga väikekodanlus tõmbas jahmatades saba läbi jalge ja Jaan asus ise, koot käes, eraomanduse Siioni peaväravatele.

Vaat, siin tuligi alasti avalikuks, et j u t t e i o l e k ä e s o l e v a l a j a l o o j ä r g u l m i t t e e n a m p ä r i s o r j u s e, f e o d a l i s m i j ä ä n u s t e k a o t a m i s e s t, nagu seda K. Ast, O. Strandman ja kompanii valelikult kinnitavad, v a i d p a l g a t ö ö o r j u s e k a o t a m i s e s t! Sotsid ja tööerakondlased arvasid oma väikekodanlikus nürimeelsuses, et neil korda läheb ajalugu ninapidi vedada. Nad piilusid seejuures arglikult ainult töörahva poole: ärgu see Eesti kodanluse kallale tulgu, me anname talle nälja kustutuseks rüütlimõisad! Aga need väikekodanlikud kodanluse päästjad ei tahtnud oma usinuses näha, et s u u r k o d a n l u s r ü ü t l i t e g a j u b a ü h i s e s u u r k a p i t a l i v ä e r i n d e o l i l o o n u d, ja sedavõrd läbi imbunud klassi ühistundest, et ta ette astus ja ütles: m e i e s e i s a m e j a l a n g e m e ü h e s r ü ü t l i m õ i s a o m a n i k k u d e g a.

Kodanluse vale ja pettus paljastab iseennast. Öeldi: Eesti rahvas on üks ja jagamatu, saksa aadel on Eesti

rahvuslik vaenlane! Aga kui sõnade juurest tegude juurde üle mindi, siis lagunes see rahvuslik väerinne ja kõik nülgijad asusid ühisesse väerindesse töörahva vastu. Saksa ja Eesti suurmaaomanikud koondusid ühte leeri. Ei ole siin vahet sakslase ja eestlase vahel, mõisniku, mõisarentniku, suurtaluomaniku, vabrikandi, töökojaomaniku, üürimajaomaniku, kaubahärra ja rahakapitalisti vahel! Nad ütlevad nüüd oma sõnade ja tegudega, et parunite asi nende asi on. Miks peaks töörahvas siin kurdiks jääma! Eesti töörahva ühine väerinne kõikide kurnajate vastu Eestis! Eesti tööliste ühine väerinne kõigi maade töölistega! — see saab nüüd käegakatsutavaks vajaduseks ka kõige mahajäänumatele töörahvakihtidele Eestis. Saksa parunite selgroog on Eesti kodanluse selgrooga ühte kasvanud. Paruneid ei saa lüüa, kui ei ole löödud nende abiväed — Eesti kodanlus ja eelväed — sotsid.

Oeldi, asutav kogu otsustab: igal inimesel Eestis on valimisõigus, valimistest osa võttes otsustab igamees kõikides elulistes küsimustes kaasa — nii teostatakse rahva tahtmist, aga mitte enamliku vägivalla teel! — Aga kui sõnade juurest tegude juurde mindi, siis jäid otsustajateks ikkagi ainult rikkad. Hallparun ütles, et tema oma aida ja rahakapi ukse lukku keerab, kui rüütlitelt mõisad võetakse. Ja «rahvaväe» staapides on hallparunite võsud ja kaimud mõõka tõmbamas «riisumise ja röövimise» vastu, mida demokraatlikus Eestis ühe rahvakihi kallal toime tahetavat panna. Ent rahva tahtmine on kapitalisti rahapungas pärmiks. Ja ainult senikaua, kui ta seda on, sallitakse teda.

Sotsid ütlesid: enamlased võtsid mõisad üle, aga meie võtame mõisad **ära**! Nad narritasid maatamehi oma konverentsidele ja kongressidele ja hooplesid: parunid lasevad mõisatöölisi hulgakaupa lahti, jüripäeval tuleb asutav kogu ja siis laseme meie parunid lahti! Kas see ei olnud jõle pettus? Ja — miks sai sellest pettus? Sellepärast, et sotsid sõnu tegid, aga tegusid kartsid! Senikaua kui sõnadega vehkida tuli, teadsid nad teed maatameeste juurde ja tegid konverentsisid ja kongressisid. Aga kui mõõga järele haarata tuli, siis ütlesid nad: las' hallparunid teevad kongresse! me ei ole jändajad ja jaburdajad, et kodanlusele maatameeste abil kassikontserti teha!

(«Sots.» nr. 169 — 1919. — Juhtkiri.) Ja jätsid võitlusvälja Jaan Tõnissonile ja hallparunitele. Sellega on töörahva äraandmine lõpule viidud.

Töörahvas peab ise ennast aitama! Sõda lossidele! Sõda mammona kantsidele!

Maaseadus on tehtud. Maaseadus on maetud. Aga maaseadus on siiski otsustamata. Seda ei saa otsustada lahus palgatööorjuse küsimusest üleüldse.

Mitte ainult rüütlimõisate, vaid kõikide mõisate äravõtmine kurnajatelt ja mitte ainult suurmaaomanduse, vaid igasuguse kapitali — ka pankade, ka vabrikute ja tehaste võõrandamine, — see otsustab maaküsimuse niisama kui kõik teised neetud küsimused, mis rahva rõhuvat enamust nälja ja orjuse ikkes hoiavad. Maaküsimus on ainult osa sotsiaalsest (s. o. ühiskonnakorra) küsimusest ja selle otsustab ainult töörahva revolutsioon ja — ühe võimsa hoobiga.

10. PALGATARIIFIST III INTERNATSIONAALINI

V õ i m ühes, õ i g u s teises käes!

Nõnda pidi «Eesti riiklus» asutava kogu demokraatlikult särava tähe all välja nägema ja mitte ainult Jaan Tõnissoni arust: «uus» valitsus kuulutas 12. mail oma deklaratsioonis: «Siseelus on e s i m e n e ülesanne riigi tegevuse rajamine õ i g u s l i s e korra peale, kus e i t o h i a s e t l e i d a a j a l o o l i s e d ü l e k o h t u d ja e e s õ i g u s t e j a t k a m i n e, e i k a m i n g i s u g u n e o m a v o l i.» (Meie sõrendused.)

Täies kooskõlas sellega otsustas ja kirjutas asutav kogu ajutisse põhiseadusesse:

«E e s t i v a b a r i i g i k õ r g e m v õ i m k u u l u b E e s t i v a b a r i i g i r a h v a l e.

Rahva nimel ja tema valikul teostab kõrgemat võimu asutav kogu.» (Ajutise põhiseaduse § 9. Meie sõrendus.)

Ja veel kirjutati põhiseadusesse:

«Eesti vabariigis tuleb kindlustada igale kodanikule i n i m e s e v ä ä r i l i s e ü l e s p i d a m i s e õigus selle-kohases seaduses määratud korras; selle õiguse teostamiseks tuleb kindlustada kodanikele õ i g u s m a a d s a a d a harimiseks ja eluasemeks ning v õ i m a l u s t ö ö d s a a d a, samuti o m a - j a t ö ö j õ u k a i t s e, ning n o o r u s e, v a n a d u s e, t ö ö v õ i m e t u s e ja

õnnetuste puhul tarviliku toetuse saamine riigilt.» (Ajutise põhiseaduse § 7. Meie sõrendused.)

Lugege neid sõnu, proletaarlased, ja seades neid kõrvuti tegudega õppigem tundma riigimeeste keelt!

Kõrgem võim kuuluvat rahvale!

K. Ast ütles koguni: rahvas on majesteet!

Seesama rahvas, kes Kolgata teed käies kord kaagikohtu ees, kord võlla all, kord verega võitud seina ääres on, kord jälle peksupingil või nuuskurite piinakambris! Seesama rahvas, kelle elava keha küljest suurtükiliha lõigatakse rahvaste orjastamiseks.

Ei, ütelge, mis on Juudas Iskaarioti nurjatus selle kõrval! Ta läks ja suudles, andis ära ja — tõmbas enese oksa! Aga siin on mehed, siin on parteid, kes jälle uuesti on läinud ja suudelnud ning ära andnud ja kes siis rahva on oksa tõmmanud, aga mitte ennast, ja asunud sõrmega näitama: ennäe, majesteeti!

Miks sajatatakse kroonitud vägivallavalitsust — tsaarisid, keisreid, kuningaid, mikaadosid, sultaneid? Kas ainult sellepärast, et need rahvast vägistades ennast majesteediks nimetavad, ja mitte seda teotatud, naerdud ja risti poodavat rahvast!

Terves maailmas ja mitte üksnes Eestis kujutavad töörahva taltsutajad asutavat kogu terve rahva esindusena ja puhta rahvavalitsusena. Nad söödavad seda aadet tööliskiassile sisse vastukihvtina töörahva väevõimuvalitsusele (diktatuurile). Aga nad õpetavad samaga ka, et demokraatlik kord igasuguse diktatuuri ja seega mitte ainult töörahva, vaid ka kodanluse diktatuuri vastand olevat. Niisugust valeõpetust laotatakse ka Eestis ja tänu sellele on asutava kogu ajajärk algusest lõpuni Eesti kodanluse vägivallavalitsuse enesepaljastamise ajajärguks saanud.

See oli ajaloo tähendusrikas muie, et selsamal ajal, kui sotsid asutava kogu vaiksetes telgitagustes töörahvast kodanlusele ära kupeldamas ja kodurahu tegemas olid, väljaspool asutavat kogu terava klassidekokkupõrke äikesepilved suure kiirusega kogunesid, ja esimene kõue kuulutav tuulepuhang juba neljandale asutava kogu koosolekule ulatus. Sotsialistid-revolutsionäärid olid nimelt nii vaimu-

rikkad, et nad taipasid asutavalt kogult Eesti töölisklassile luba küsima minna — 1. mai pühitsemiseks! Nad panid ette, et suur ülemus 1. mai kroonupühaks tunnistaks ja töölistele «luba annaks» sel päeval — paraadi teha, nii kui kroonupühadel ikka paraadi tehakse. Asutav kogu lükkas tagasi niihästi kroonupüha kui ka paraadi. — Aga Tallinna vabrikutes ja tehastes laotati kommunistliku partei 1. mai üleskutseid ja «Kommunisti» esimest põrandaalust numbrit laiali; ametiühingute kesknõukogu korraldas avalikult streigi ja rongkäigu, meeleolu töölishulkades ei lubanud kahelda, et 1. mail ükski haamer alasil ei paugu, ja K. Ast läks — Pätsile kaebama. Sotsidel olid kõik põhjused asutava kogu otsuse peale edasi kaevata. Kas nad siis selleks oma «suure võidu» asutava kogu valimistel saanud olidki, et see juba üheksandal päeval peale asutava kogu kokkutulekut lõhkeks nagu seebimull! 1. mai streiki ära hoida oli lootusetu asi. 1. maist pidi sellepärast kroonupüha saama, ainult see võis seisukorra päästa. Aga uulitsale ei tohtinud töölisi mitte lasta, sest need oleks tulnud punaste lippudega ja revolutsiooniliste hüüdlausetega: «Elagu Eesti töörahva revolutsioon!» — «Elagu Euroopa töörahva nõukogude vabariik!» — «Elagu III Internatsionaal!» — niisugused ja sarnased olid ametiühingute kesknõukogu hüüdlaused 1. mai üleskutses (vt. «Töö Hääl» nr. 7). — «Maha asutav kogu ja kodanluse väevõimuvalitsus!» — «Maha Eesti töörahvast rõhuvad iseseisvuse köidikud! Elagu Eesti töökommuun!» — «Maha Wilsoni mammonaliit! Elagu III, Kommunistlik Internatsionaal!» — «Kõigi maade töölised, ühinege!» — niisugused ja sarnased olid kommunistliku partei hüüdlaused 1. maiks (vt. «Kommunist» nr. 1). Nende hüüdlausetega olid töölised uulitsale tulemas, aga mitte sini-must-valge närtsuga: «Elagu kokkulepe». — Kuidas võisid sotsid seda sündida lasta! «Andke töölistele võimalus seda rahvusvahelist püha kodus pühitseda!» oli K. Ast Tõnissoni ja A. Veilerit asutavas kogus palunud. Need jäid kurdiks. Päts pidi aitama. Ja Päts ei jätnud oma teenreid hädasse. Pätsile oli Asti edasikaebus tervitatudki, sest kodanlusele oli sotside «raamatut» jälle kord tarvis. Jul. Seljamaa jutustas hiljem, et sotsid ajutisse valitsusse 29. aprillil ilmunud «kõige käredamate» abinõude tarvituselevõtmise nõudmisega 1. mail uulitsale tulijate vastu (vt. «Vaba Maa» nr. 97). Siis tehti kahjud ja kasud pooleks: Päts nimetas 1. mai

kroonupühaks ja mobiliseeris verekoerad. Ast aga asus töölistele «raamatust» lugema. Eesti sots.-dem. tööliste partei keskkomitee kutsus üles «rasket sõja aega meeles pidades» — «eemale hoidma rongikäikudest ja meeleavaldustest, kuna kindlasti teada on, et tumedad jõud (s. o. ametiühingute kesknõukogu, kommunistlik partei ja Tallinna töölised! — V. K.) proletariaadi püha kavatsevad ära tarvitada rahva äraandmise ja segaduste sünnitamise sihtide saavutamiseks. Seltsimehed! Ärgu lasku keegi end ahvatleda provokaatorlistest meeltesegajatest. Mitte 1. mai pühitsemine ei ole neil tähtis, vaid et seda püha kasutada oma mustade rahvaäraandlikkude tagasihtide tarvis». — See sotside üleskutse paistab oma täies valguses alles siis, kui me ta ka siin kõrvuti asetame ülemsandarmi — kaitseliidu ülema Alveri teadaandega, niisama kui need kaks dokumenti «Sotsiski» 30. aprillil kõrvuti ilmusid suure rasvase trükiga. Alver teatas, et 1. mail «peavad(!) igasugused tööd seisma» ja et see päev «rahvusliseks pühaks saanud on», — ja siis lausus Alver sedasama, mis sotside partei keskkomiteegi, aga võrdlematult «viisakamalt»: «Praegu ei ole meil võimalik seda püha täielikult (s. o. lipuga: «maha Alver!» — Kas? V. K.) pühitseda. Rasket ja tõsist aega silmas pidades, kus meie avalikud ja salajased vaenlased igat võimalikku juhtumist kasutada püüavad, et fronti sisemiste segadustega nõrgestada, on igasugused meeleavaldused ja ülesastumised uulitsal ja avalikes kohtades keelatud. Kõik meeleavaldustele ahvatlejad, hulkade uulitsale kihutajad ja meeleavaldustest osavõtjad langevad praegusel sõjaseisukorra puhul ja sellekohaste määruste põhjal kõige valjema karistuse alla!»

Tallinna proletariaat tuli 1. mail siiski uulitsale vastu Alveri ja Asti, Pätsi ja Rei, Tõnissoni ja Seljamaa tahtmist ja ilma et sotsialistid-revolutsionäärid talle selleks luba oleksid nõutanud! Punased lipud lehvisid juba hommikul vara töölismaja akendest. Sõdurid olid kasarmutes luku taga. Aga töölised tulid uulitsale. — «Ja jälle vingusid kuulid, töötasid püssipärad, kogu majaperemeeste ja parunite rodu oli mobiliseeritud, et ära võtta ja puruks rebida tööliste punaseid lippusi ja laiali ajada meeleavaldajaid. Töölistemaja oli kui sissepiiratud kindlus ja iga nälginud proletaarlane võis näha, et täissöönud nuu-

mikuid Eestis vähe pole!» nii kirjeldas seda «rahvuslist» püha meie 2. mai lendleht. 1. mai oli sotside ja «rahvuslise püha» täielik läbikukkumine. Isegi raudteevabrik, mis tol ajal alles sotside mõju all oli, tuli välja punase lipuga. Raudteelaste punane lipp, kõik lipud töölismajast (selleks murti isegi lukus toauksed lahti) «konfiskeeriti» ja viidi sandarmite staapi. «Töö Hääle» 1. mai number konfiskeeriti. Isegi kinnised koosolekud keelati ära. — Kuid kogu see «sõjasaak», edukas automaatpüssi ragistamine ja võidurikas tööliste laialiajamine oli siiski *tööliste võit*. 1. maist oli saanud mitte nigel kroonupüha, mitte rahvuslik püha, vaid töölisklassi protestipäev ja «kõige demokraatlisema vabariigi» avalik vägivald töölisklassi kallal. Sellega sai teoks ka see, milleks meie 1. mai lendleht töölisklassi üles kutsus: «Eesti sotsid on kogunud enese ümber internatsionaali Soome, Rootsi ja Taani lihunikkudest, Pihkva valgetest, Balti parunitest, Läti valgekaardi jätistest! Jäägu nad ka 1. mail selle internatsionaaliga. Nad on proletaarlisel pühal kontvõõrad! Nende koht ei ole punase, vaid sini-must-valge lipu all!» — Ja sotsid jäidki ühes oma «internatsionaaliga». Isegi kontvõõrastena ei läinud nad tööliste ridadesse. Jälle kord sai kogu töörahvale nähtavaks, et *sotsid avalikult ühes valgetega tööliste vastu on igakord, kui töölised iseseisva klassina üles astuvad*.

Esimese mai vägivald oli ainult üleüldiseks eelmänguks kõikidele järgnevatele asutava kogu vägivallategudele töölisklassi vastu. Iseseisvus, sõda ja rahu, maaküsimus, tööliste sotsiaalne kinnitus, rahvahulkade viletsus — kõik see oli alaliselt päevakorral, ainult karistussalkade täägid olid nende küsimuste kallal nokitsenud, kaagikohtutes oli neid küsimusi läbi silmuse vaadeldud, aga lahendatud ei olnud sellega mitte ükski nendest. Vastuolud töörahva ja kodanluse vahel seisid oma täies suuruses seal ja 1. mai paljastas just seda *üleüldist* vastuolu nende kahe vaenuliku klassi vahel. Aga juba mõne päeva pärast hakkas see vastuolu ka üksikasjaliselt *eriküsimustes* harguma.

Tallinna töölisklass võiks täie õigusega oma uksele sildi panna: *siin antakse kodanlusele abi vabariigi valitsuse sünnitamiseks*.

Asutava kogu enamusparteid — tiined «rahva tahtmisest» — vaevlesid terve aprillikuu ja kuni 9. maini nurga-

voodis ja ainult Tallinna tööliste maikuu-streik pani nad esimese «vabariigi valitsusega» maha saama. Päts esines ultimaatumiga: tema paneb peaministri pauna maha, kui läheneva streigi lahendamiseks 9. maikuupäevaks uut valitsust koos ei ole.

See esimene vasikas hakkas aga juba juulikuus aia taha minema ja kes ütleks, mitu kuud oleks nn. valitsuse kriis veel kestnud, kui Tallinna tööliste novembri-streik ämmaemandaks poleks saanud teisele «vabariigi valitsusele».

Iseseisvuse kõietants ja igavesed telgitagused riigipiruka jagamise riiud oleksid Eesti härrasriiki alalises «uue» valitsuse tekkimise või «kriisimise» seisukorras pidanud, kui Tallinna töölisklass oleks sotside riigitarkuse omaks võtnud ja ka «riigiloomise tööle» asunud. Tallinna töölisklassi iseseisev ülesastumine sundis mõlemal korral kodanlust omavahelised tülid jätma ja kiiresti kokkuleppele jõudma, et ühise väerindega töörahva vastu minna. Kuidas võis tööliste palgavõitlus niisuguseid tagajärgi anda?

Võitlus palgatariifi kõrgendamise eest on üleüldse — ootamatuid tagajärgi andnud kõikidele töörahva kihtidele, kes poliitiliselt ei mõtelnud. See võitlus on kodanlikku demokraatiat paljastanud — kuni lõpuni. Demokraatlik lambanahk on kapitalistliku kiskja hundi seljast kistud!

Vaja ainult kõrvuti panna kaks valitsuse teadaannet: 11. mai ja 20. novembri teadaanded, ja pimedalegi saab nähtavaks, mil määral kodanlik diktatuur paljastatud on.

9. mail seati «uus» valitsus kokku, öösel vastu 10-ndat võeti ametiühingute kesknõukogu vangi, et tööliste majanduslikku streiki lõhkuda, ja 11. mail kleepisid selle valitsuse käskjalad uulitsanurkadele ajaloolise neljamiljonilise provokatsiooni:

«Raskel silmapilgul võttis Eesti vabariigi valitsus riigielu juhtimise oma peale. Vene imperialistline nõukogude riik tungib väerinnal suure jõuga peale. Raske majanduslise seisukorra sunnil korraldavad töölised Eesti riigi pealinnas üleüldist streiki.

Meie väerind on kõikumata ja kõik vastase katsed teda läbi murda lähevad nurja.

Tööliste majanduslise seisukorra parandamise leidis vabariigi valitsus tingimata tarviliku olevat. Uute kõrgendatud tööpalga normide väljatöötamiseks riiklistes ette-

võtetes ja nendes eraettevõtetes, mis riigi jaoks töötavad, valis valitsus oma esimesel istumisel 9. mail komisjoni, sellele ülesandeks tehes ühe nädala jooksul kindla ettepanekuga esineda.

Kuid vabariigi valitsus ei saa lubada, et praegusel raskel sõja ajal streigile asuvad riikliste ja omavalitsusliste ettevõtete töölised, mis töötavad riigi kaitse huvides. Sellest oleks ainult meie välisele vaenlasele kasu. Valitsus võtab kõik seaduslikud abinõud tarvitusele, et sõjapidamist halvavat streiki kõrvaldada.

Niisuguse streigi õhutajate eesotsas seisis Eestimaa ametiühisuste kesknõukogu. Selle nõukogu ühendus ja rahaline abisaamine väliselt vaenlaselt on selgeks tehtud. Vabariigi kohtuvõimud on volitatud süüaluseid võtma kohtulikule vastutusele.» (Meie sõrendus.)

Hoopis lihtsamat ja sellepärast selgemat keelt kõneleb koodivalitsuse 20. novembri «seletus», nagu järgmistest väljavõtetest näha:

«Iga streigipäev suurendab üleüldist puudust ja sünnitab sellega elukalliduse tõusu.»

«Otse kuritegu riigi ja rahva vastu on aga tööd seisma panna tehastes, mis peavad alaliselt käima, et riigikaitse tarvidusi täita, ehk korralikku liikumist riigi raudteedel võimaldada. Sel ajal kui Eesti väed vapralt välise vaenlasega võitlevad, jätab osa Eesti töölisi seisma tööd, mis riigikaitses hädatarvilikud. Need töölised ei ole mitte ühes meie vapra rahvaväega, vaid on tema vastu.»

«Töölised, kes ei taha vaenlase pealetungimise silmapilgul riigikaitse tööd teha, lastakse lahti ja nende töödele asendatakse sõjaväelased, kes riigikaitse tööde jatkamisest huvitatud on.

Niisama tuleb töölisi, kes on riigikaitse tööde tegemiseks rahvaväkke kutse asjus pikendust saanud, kes aga mitte tööd ei tee, rahvaväkke kutsuda.» (Meie sõrendus.)

Need kaks klassivõitluse dokumenti on kaks verstaposti, mis näitavad, kui suur tee töölisklassil maikuust novembrini ära käidud on.

Mais võttis kelmidevalitsus suu täis «streigi õhutajatest», toppis neile neli Vene miljonit taskusse ja ähvardas

kohtuvõimudega. N o v e m b r i s ei kõssanudki koodivalitsus ei streigiõhutajatest, ei Vene rahast ja ei ähvardanud ka kohtuvõimudega mitte. S e l l e a s e m e l e tuli otsekohene, alasti ähvardus vägivallaga: streikijate töölt lahtilaskmise ja mobiliseerimisega. Veel vähem varjatud oli vägivald streikijate kallal pisemate võimude teadaannetes: «Tööle mittehakkamise korral saavad aresteerimised edasi kestma,» teatas sadamatehaste ülem ülbe häbematusega 18. novembril erikuulutuses!

Maikuust novembrini olid mõlemad pooled rohkesti juurde õppinud. Ametiühingute kesknõukogu liikmete vangistamine ja neli miljonit tulid maikuus töölistele kui pikne selgest taevast. Kõikidel oli meeles, et valitsus 1918. aasta novembri lõpus ilma vaidlemata ja tingimata tööliste poolt nõutud palgatariifi maksma pani kõikides Tallinna piirkonna ettevõtetes. Sedasama loodeti ka nüüd. Arvati, et küllalt on streigiga ainult kollitada ja nõutud 100% palgalisa ongi käes! Töölishulgad ei olnud arvesse võtnud, et kodanliku valitsuse sõjalised võidud klassivahekordi suuresti muutnud on. Novembris oli Lõuna-Eesti alles täiesti Saksa vägede võimus; Põhja-Eesti aga osalt nende, osalt punaste vägede käes. Siis ei olnud Laidoner veel mitte sir ja püha Michaeli ja Georgi ordu rüütel ning lodjaväe kapten Pitka ei olnud siis veel mitte admiral! Sadamatöölistel olid siis «vabariigi varanduse kaitseks» püssid käes ja Pitka seisis, müts peos, söehunniku otsas ja laulis ööbikuna väikesest demokraatlikust Eestist ja käest, mis kätt peseb. N ü ü d aga ilmus seesama härra, müts peas, Naissaare, kompass ühes ja tinaubade kott teises käes. Tema madrused ajasid linnas ringi mööda tööliste kortereid ja tassisid streikijaid tööle! 1918. aasta novembris oli Pätsi-Rei valitsusel vaja tööliste poolehoidu iga hinna eest o s t a, nüüd aga oli kodanlusel riigiaparaat, kus kõik hammasrattad korralikult keerlevad, ja — kui tarvis — purevad! Nüüd ilmus, et ka palgavõitlus poliitiline võitlus on!

A v a l i k u l t andis kelmidevalitsus teada — kesknõukogu liikmed olla sellepärast vangi võetud, et nende «ühendus välise vaenlasega» ja temalt «rahaline abisaamine» «selgeks tehtud» olla. «Streigile õhutajaid» süüdistati selles, et nemad olevat «vaenlase» poolt ä r a o s t e t u d.

S a l a j a aga — nendesamade kohtuvõimude kabinetis,

kelledest 9. mai teadaanne ütles, et nad «volitatud» on vangistatute vastu valekaebust tõstma, — süüdistati kesknõukogu liikmeid miski sootuks teises «kuriteos». Kohtuvõimud olid sedavõrd saamatud, et nad kelmidevalitsuse erivolituse peale vaatamata ühegi kesknõukogu liikme taskust Vene miljoneid leida ei lootnud ja vangistatutele süüdistuse tsaari nuhtlusseaduse § 125 p. 3 põhjal ette panid. See paragrahv aga ei tea ei «riigiäraandmisest» ega «välisest vaenlasest» mitte vähematki ja on läbi ja läbi niiütelda sisemine paragrahv, mis karistab osavõtmise eest ühingust, mis teadupärast oma tegevuse eesmärgiks on seadnud tööliste «üleskihutamise» streigile niisuguses ettevõttes, mille seismajäämine «kohalikkude elanikkude huvidele kahjulik on».

«T s a a r o n v a j a u u e s t i k u k u t a d a!» hüüdis sel puhul «Kommunisti» lendleht (nr. 1). — «Me kukutasime ta veebruari revolutsioonis. Aga nüüd on ta uuesti — kuigi mitte troonil, siis pukis ja valitseb Eesti tööliste-klassi üle. Ta on nüüd k a s t r e i g i v a b a d u s e E e s t i proletariaadilt röövinud! Maha siis tsaar ühes sotside, Strandmani ja lihunikkudekoguga!»

Juba öösel vastu 10. maid oli Laidoner ukaasi kirjutanud: «Vabariigis on sõjaseadus maksmas ja sellepärast saavad kõik need, kes omavoliliselt tööd seisma jätavad, vastutusele võetud sõjakohtu ees sõjaseaduse järele.» (Vt. «Ülemjuhataja staabi teateleht» nr. 6.) — Sellele tuli lisaks 125. paragrahv, ja ühe hoobiga oli selge, et streigid «keelatud» on.

Selle paragrahvi tarvituselevõtmine oli seda jõledam, et mitte keegi muu kui needsamad sotsid veebruaris lihunikkude maapäeva viimasel istumisel sellesama paragrahvi «mahakustutamist» nõudnud olid (vt. sotside rühma deklaratsioon maapäevale. — «Sots.» nr. 29 — 1919). See, mis sotside arvates lihunikkude valitsusele näo järgi polnud, pandi nüüd tegelikult uuesti maksma kelmidevalitsuse poolt, milles sotsid kõige perekamaks rühmaks olid (4 sotsi, 3 tööerakondlast ja 2 rahvaerakondlast).

13. mail (valel on lühikesed jalad!) hakkas aga ka avalikuks tulema, kuidas «välise vaenlase» «suure jõuga pealetungimisega» lugu tõepoolest on. Kelmidevalitsus põhjendas oma vägivalda tööliste vastu p u n a s t e pealetungimisega, aga 13. mail läks L a i d o n e r ühes V e n e v a l g e t e g a Peterburi, siis Pihkva ja hiljem punase Riia

peale! Nüüd oli päevselge, et streik ja raudteestreik kelmidevalitsusel vaja oli nurja ajada, et segamatult Neeva äärde jõuda tööliste verd kapaga rüüpama!

Nii jäi esialgu lõplikult paljastamata ainult jutt neljast miljonist, mille kohta riigipirukameeste ringkondades «kindlasti teada oli», kelle vahel need kerenskite koormad jagatud on, et «streikisid teha».

Ei või ütelda, et see neljamiljoniline provokatsioon miskit mõju ei avaldanud töölishulkade peale. Kui meie põrandaalune aparaat vangistatud kesknõukogu asemele astus ja lendlehega üles kutsus üleüldise streigiga vastama vangivõtmiste ja kesknõukogu palgatariifi tagasilükkamise peale, siis ei leidnud see üleskutse raudteevabrikus muud vastukaja kui tarka peavangutamist: näe, enamlased on siiski mängus! Marurahvuslikud eelarvamised olid nii mõningatessegi tööliste kihtidesse juurdunud. Aga teadlikum osa töölisklassist ei lasknud ennast neljast miljonist silmapilgukski pimestada.

15. mail tulid Tallinna ametiühingute juhatused kokku. Kõikide häältega viie erapooletusel tunnistasid 26 ametiühingu 126 esindajat kesknõukogu tegevuse ja taktika (streigi organiseerimises) õigeks. Otsustati: «vangistatud seltsimeeste asemele mitte uusi valida ja tunnistada, et need türmis istudes oma ametikohust täidavad». Protesteeriti tõstetud süüdistuste vastu ja tunnistati need valesüüdistusteks. Tõotati võidelda streigivabaduse eest. Uute palganormide eest pandi vastutus valitsuse peale ja otsustati tööministeeriumiga mitte läbirääkimistesse astuda, kuni vangistatud seltsimehed vabastatud pole.

Need otsused olid poliitiliselt ülitähtsad. Kui kelmidevalitsus oma neljamiljonilise provokatsiooniga oli tahtnud kesknõukogu isoleerida mitte ainult trellide abil, vaid ka poliitiliselt; kui O. Strandman 12. mail sotsialistide-revolutsionääride arupärimise puhul oli täis teatraalset vaimustust deklameerinud, et selle süüdistusega Eesti töölisklassi peale pole tahetud vähematki varju heita, — siis ütlesid kõikide Tallinna ametiühingute juhatused 15. mail, et nemad kesknõukoguga kõiges solidaarsed on, ja naelutasid neljamiljonilise provokatsiooni kui valesüüdistuse kinni!

Kelmidevalitsuse lüüasaamine oli ränk, sest kõikide Tallinna ametiühingute peakoosolekud kinnitasid juhatuste

15. mai otsused. Vähe sellest: Pärnu ja isegi Kuresaare ametiühingute kesknõukogud võtsid vastu samasugused otsused ja protesteerisid valitsuse vägivalla vastu. Niisama vähe kui automaatpüssid ja sandarmite patrullid esimesel mail suutsid ära hoida, et avalikuks ei tuleks, et sotsid tööliste esindajatena asutavas kogus ja valitsuses — täispuhutud konn on, niisama vähe suutis neljamiljoniline provokatsioon nüüd seda ära hoida, et uued töörahvakihid sotsidele selja pööravad.

Seesama ametiühingute juhatuste ühine koosolek tegi otsuse, mis ülinäitlikuks sai tolleaegsete poliitiliste vahekordade kohta: kahe vastuolekul ja kolme erapooletusel otsustati «Sotsiaaldemokraat» boikoti alla panna. See oli ametiühingutesse organiseeritud proletariaadi vastus nende «tumedate jõudude» ja «provokaatorliste meeltesegajate» peale, mis «Sots.» esimesel mail töölismaja aadressil lendu laskis. See oli vastus ka neljamiljonilise provokatsiooni, maikuu streigi äravägistamise, «Töö Hääle» konfiskeerimise ja «Sotsi» enese väljakutse peale. «Sots.» oli nimelt 27. aprillil, kui vaja oli «Töö Hääle» esimese mai numbri konfiskeerimist «teoreetiliselt» ette valmistada, sandarmitele kaevanud: «oleme sunnitud (kas Alver sundis? — V. K.) tunnistama, et «Töö Hääl» töörahva häälekandja ei ole, vaid tööriist väikse kildkonna käes, kes tarvitab teda selleks, et üksiku rühma kasuks tööliste hulgas meeleolu luua». Ja «Sots.» nõudis: «mis «Töö Hääle» sisusse puutub, siis tuleb töölistel ametiühisuste peakoosolekutel sarnase kitsarinnalise materdamise ja meeleolu-loomise poliitikale katsuda lõppu teha, mida see leht kitsas parteilises mõttes ajab». — Seda ei lasknud töölised enesele kaks korda ütelda, ja peale ametiühingute juhatuste tegid **kõik** ametiühingud Tallinnas otsuseks: «Sotsi» boikoteerida! Kesknõukogu häälekandja «Töö Hääle» siht heaks kiita!

See oli sotsidele uimastav hoop! Ühtki tööliste organisatsiooni ei leidnud see «töölispartei» kogu Eesti pinnal, kus ta oleks võinud riskeerida boikoti-vastase ettepanekuga esile tulla! Juulikuus langes «Sotsi» lugejate arv 60% võrra.

Sotsid ja kelmidevalitsus olid hirmsasti blameeritud, aga kesknõukogu ei leppinud sellega ja läks varsti ka nelja miljoni asjas otsekohesele pealetungile üle. See oli seda tarvilikum, et nelja miljoni tegijad ise asja nähtavalt veni-

tasid ja unustuse peale rohkem lootsid kui «selgeks tehtud» tõsiasja peale. 26. juunil pani «Töö Hääl» avalikult küsimuse ette: «Mis on selgeks tehtud?»

«Võim ühes, õigus teises käes», pani kelmidevalitsus «Töö Hääle» kinni ja siis — kui ametiühingute kesknõukogule niiviisi demokraatlik rusikas häälekõrisse pistetud oli — julges ka kelmidevalitsus 1. juulil asutavas kogus avalikult seletama tulla, mis õige selgeks tehtud on.

Selleaegse kohtuministri Jaaksoni peale pandi tänamatu ülesanne maale ja rahvale jutustada, et need 4 miljonit, mis enamlased Venemaalt Eestisse «mässu tegemiseks» saatnud, olevat õieti ainult 27 475 rubla või marka, mis kellegi Jaan Kaski juurest leitud, kui see läbi väerinde Eestisse tulnud. Kask olevat tunnistanud, et tema saanud enamlastelt 10 000 rubla «Töö Hääle» toetuseks. («Tallinna Teataja» nr. 134.)

See oli nõrk! — «Oma kõne esimeses pooles andis kohtuminister palju lootusi selleks,» ütles s.-r. H. Kruus oma vastuses, «et on olemas õige rikkalik materjal, mis põhjendab valitsuse poolt Eestimaa ametiühisuste kesknõukogu peale tõstetud süüdistust. Kuid kui kohtuminister omas kõnes selle materjali juurde asus, siis olime igatahes pettunud. Minister tõendas õige häbelikult ja tagasihoidlikult, et ei olekski väga sünnis seda fakti, mida ta ette kandma hakkab, siin nimetada sellepärast, et viimane väga tillukene ja tähtsuseta olla. See fakt oli nimelt, et on üks kivitööliste ametiühisuse liige, nagu meie kuulsime, Jaan Kask, enamlaste poole üle frondi läinud ja paari päeva pärast tagasi tulles 27 475 marka kaasa toonud, mille kohta ta esiti seletuse annud, et see olla kartulite ostmiseks, kuid hiljem olla ta tunnistanud, et raha poliitiliseks otstarbeks olla määratud ja et sellest summast 10 000 marka «Töö Hääle» väljaandmiseks olla määratud. See on õieti ainukene fakt, mida kohtuminister küll esiti tagasihoidlikult väikeseks nimetas, kuid siiski ainukesena tõstetud süüdistuse põhjendamiseks ette tõi. Igatahes on nüüd suur tagasiminek sellest 4 miljonist, millest omal ajal jutt laiali laotati ja mis nüüd koguni küsitava 27 000 marga peale kahanenud.

See oli õieti ainukene fakt. Ja kui meie seda fakti lähemalt vaatame, mida leiame siis siit süüdistuse põhjenduseks, mis ametiühisuste kesknõukogu peale tõsteti? — Mitte midagi. Kõigepealt on öeldud, et raha leitud ühe

ametiühisuse liikme käest. On selge, et see asjaolu süüdistust ei põhjenda. Kui aga nüüd siin iseäraliselt rõhutatakse, et ametiühisuse liige on enese kommunistlise partei liikmeks tunnistanud, kes siit liisu järele välja on saadetud, siis näib see mulle koguni põhjenduse vastu kõnelevat. Teada on ju, et harilikult põrandaalustes parteides mitte liisu järele tähtsamaid ülesandeid üksiku isiku kätte ei usaldata, vaid usalduse järele. Et aga vastupidine fakt on ette toodud, siis ei näi see mitte õige olevat ja selle kasuks rääkivat, milleks teda ette tuuakse. Edasi on täitsa selguseta need tingimised, milles viimane ülestunnistamine sündis. Meie oleme kaudsel teel kuulnud, et see ametiühisuse liige peale vangistamist olla surmatud — ja enne surma on ta seda tunnistanud. Need tingimised, milles see tunnistus anti, teevad selle sisu väga kahtlaseks. Ja nii ei saa ma ka seda väikest, kuid ainukest ettetoodud fakti süüdistuse põhjenduseks pidada.»

«Ametiühisuste kesknõukogu vastu tõstetud süüdistus Vene rahaga töötamise asjus leidis nõrka põhjendust,» oli «Sots.» järgmisel päeval sunnitud tunnistama. Neljamiljoniline provokatsioon oli häbistavalt läbi kukkunud. Oleks sotsid sellega leppinud, kelmidevalitsus oleks ühe sinise silmaga pääsenud. Aga sotsid on nagu teada kodanlikumad kui kodanlus ise, ja kui orjapidaja käsi pahasti käib, peab neeger platsi astuma. Nelja miljoniga oli põhjendatud kõiki vägivallategusid tööliste organisatsioonide kallal, nelja miljoniga olid opereerinud asutava kogu amnestia-komisjonis prokurörid ja amnestiat vastavalt kohitsenud. Nüüd oli vaja uut põhjendust vägivallavalitsuse maskeerimiseks. Ja H. Kruusi järel ilmus asutava kogu kõnetoolile Karl Ast. Ta ei lausunud neljast miljonist juba enam mitte üht sõnagi:

«Kes 1. mai ja üleüldise streigi korraldamises ainult lippude äravõtmist ja kesknõukogu liikmete arreteerimist näeb, see ei ole veel midagi näinud,» alustas K. Ast saladuslikult, nagu Sherlock Holmes oma sõbra Harry Watsonile. «Ma tõstan küsimuse üles, kes on nende proklamatsioonide autor, mida kohalik enamlaste komitee meie maal laiali on pildunud. Kes on nende autor ja ka selle proklamatsiooni autor, mis 1. mail «Töö Hääles» esines? Sellel mehel on väga palju nimesi: tema on ametiühisuste häälekandja varjatud toimetaja ja temal on selles lehes

väga palju nimesi, vahel Ingver, vahel Veering. Aga sellel härral on veel üks nimi, mitte enam pseudonüüm, meile üsna tuntud nimi — Viktor Kingissepp. Ja mitte lihtne Viktor Kingissepp, vaid Venemaa sotsialistlise töörahva föderatiivse nõukogude vabariigi kesktäidesaatva komitee liige, ühtlasi ka Eesti kommuuna liige.

Ja ma pean ütlema, et asutavas kogus on mees (ei näe teda küll praegu), kes neid sõnu võiks tulla, peaks võima kinnitada... Meie asutavas kogus on mees, kes ise oma käega neid kirjasi on parandanud, mis Viktor Kingissepp kirjutanud, neid trükikotta saatnud, ja sellepärast ma usun, et (vahelehüüded: kes see on?) teatud poolt mitte vaidlema ei saa tulla (vahelehüüded: kes ta on?), «Töö Hääle» tegelik toimetaja. (Vahelehüüded: kes see oli?) Mina ei ole mitte prokurör, ei ka mitte mõne kolmanda otdelenije liige ja sellepärast ei hakka ma nime nimetama (vahelehüüded: kes see oli?) Ma nimetasin seda ainult (kuulge nurjatut! V. K.) selleks, et siin mitte teatavalt poolt ei tuldaks salgama, et Viktor Kingissepp tõepoolest nende kirjatükkide autor on.

Viktor Kingissepp tuli mullu detsembrikuul Tallinnasse. Kas ta suvitama tuli? Kas ta selleks Tallinna tuli, et Venemaa täidesaatva komitee poolt soovida õnne Eesti vabariigile? Ma arvan, et nii naiivseid inimesi meie hulgas ei leidu, kes seda usuks, et Viktor Kingissepp, tulles ja riskeerides oma isikuga, oli kahtlemata varustatud kõigi tarviliste direktiividega. Ja kui siis seesinane Viktor Kingissepp tööliste nõukogu organiseeris, ühtlasi ametiühisuste kesknõukoguga ühendust sobitas ja peagi tegelikult ametiühisuste kesknõukogu häälekandjat «Töö Hääl» juhtima hakkas, siis saime aru, missugustest jõududest kesknõukogu juhitud oli. Leian siin tarvilikuks seda ette tuua, et asutava kogu liikmed ise võiks otsustada, kellega vabariigi valitsusel rehkendada tuli, ja et ühtlasi sellelt kõnetoolilt täielik selgus, valgus üle maa läheks selle asjaolu kohta, mispärast meil täieline põhjus oli lugeda 1. mai uulitsale kutsumist provokatsiooniliseks tegevuseks.»

Asti nuuskurlik-provokaatorlik kõne lõppes nõudmisega, et «vabariigi valitsus selleks samme astub, et need jõud edaspidi meie töölisteklassi enam provotseerida ei saaks».

Tõstame omakord küsimuse üles: kuhu jäi neli miljonit? Kuhu jäi neljamiljoniline ühendus välise vaenlasega? Asti lärmikas «paljastus» ei olnud muud kui n e l j a m i l j o -

nilise provokatsiooni taganemine uue provokatsiooni varjul.

Ütleme à la Ast: kes selles Asti kõnes ainult J. Kärneri ja V. Kingissepa pihta sihitud äraandmist näeb, see ei ole veel mitte midagi näinud! Neljamiljoniline provokatsioon ütles: kesknõukogu on vaja taga kiusata sellepärast, et seal riigiäraandjaid istub! Asti kõne ütles: kesknõukogu ja Tallinna töölisklassi on vaja sellepärast taga kiusata, et nad meie kokkuleppepoliitikat heaks ei kiida ja kommunistide lendlehti loevad, nende järgi talitavad ja neid oma häälekandjas avaldavad! See oli juba hoopis lihtne ja igale töölisele arusaadav «selgus ja valgus», mille sisu ja tuuma meie juba «Kommunisti» lendlehe 5. numbris kesta seest välja tõime. — «Ajalugu kordub!» konstateerisime meie. «10 aastat tagasi kirjutas Tallinna ametiühisuste häälekandja «Töö» (nr. 14), mille toimetusele K. Asti kaksik A. Rei väga lähedal seisis: «Ometi viimaks pooleteise-aastase ootamise järele tuli sotsiaaldemokraatline arupärimine ametiühisuste tagakiusamise asjus (riigivolikogus) ette. Nüüd seletas siseministri abi K. Kurlov, kuidas valitsus nende ühisuste peale vaatab. Ta näha neis ikkagi seltsisi, kes põrandaaluste organisatsioonide mõju all olles seltskonna rahule kardetavad on.» Nii vaatas aastat kümme tagasi tsaarivalitsus ja kindral Kurlov ametiühisuste peale. Nüüd aga — aastal 1919 — vaatab sotsiaaldemokraat K. Ast ja sotside partei ametiühisuste peale just niisama.»

Siiski on vahe sotsi Asti ja kindral Kurlovi vahel: Kurlov kõneles nii — ministrina ja politseidepartemangu ülemana, Ast aga — vabatahtliku sandarmina seda, millega ükski minister välja tulla ei tihanud! Ses mõttes toimetas Ast nurjatumalt kui mustasajalased endises riigivolikogus. Ta esines tüüpilise ülejooksikuna ja provokaatorina.

«Tsaariaegu oli Venemaal,» kirjutasime meie «Kommunisti» lendlehe 4. numbris, «hulk ajalehti, kuukirju ja muid väljaandeid, mis sotsiaaldemokraatlise partei pahema ja parema tiiva, enamlaste kui ka vähemlaste juhtide ja sulemeeste kirjatöid avaldasid. Kirjutasid ja panid oma nime kirjutatule alla — Lenin, Plehhanov, Dan jt. Ja kui riigivolikogus arutati arupärimisi tööliste kirjanduse tagakiusamise üle, siis ei tulnud isegi Puriškevitš kunagi välja põhjendusega, et «Pravdat» on vaja taga kiusata sellepärast, et seal Lenin kirjutab. Mis

aga siis Puriškevitšile ei kõlbanud, see kõlbab nüüd sotsile Astile küll! Ajad ja vahekorrad muutuvad ja — mil määral nad muutunud on, selle kohta toome veel ühe näite. 1907. aasta kevadel ilmus Peterburis kirjastusühisuse «Tulevik» väljaandel tuntud raamat «Punased aastad Eestis». Raamatu kirjutajana seisis kaanel M. Jürisson. «Tuleviku» asjaajaja, esitaja ja ärijuht oli A. Hellat. Seesama Aleksander Hellat, kes praegu «vabariigi prokurör» on. Raamat konfiskeeriti, Hellat võeti vastutusele sellesama 129. paragrahvi põhjal, mille otsa ta nüüd töölisi riputab. Asja uuriti uurija juures, kuulati inimesi üle, kes on see Jürisson ja mis osaühisus see «Tulevik» on? Meie küsime härra Astilt (ja ühtlasi ka A. Hellatilt), mis oleks ta siis lausunud, kui tol korral keegi oleks kohtu-uurija kambrisse ilmunud ja tõtt tunnistanud ja nimelt seda, et: 1) «Tuleviku» kirjastuseosaühisus puhas silmamoonutus on; et osanikud ainult nimepidi osanikud on; et «Tulevik» opereerib rahadega, mis neilt ekspropriaatoritelt saadud, kes sama aasta kevadel parun Budbergi ära tapsid ja temalt üle 20 000 eksproprieerisid! — ja 2) et M. Jürisson keegi muu pole, kui Mihkel Martna, kelle põlved tol korral hirmsasti võbisesid. Meie arvame, et härrad Ast ja Hellat tol korral ütelnud oleks: parteikohus peab surma mõistma ja meie oleme valmis oma käega ära hukkama seda vabatahtlikku sandarmi ja nuuskurit ja nurjatut provokaatori, kes ära andis, et Hellat Budbergi rahaga kirjastab! Meie arvame, et ka härra Mihkel Martna surmanuhtlust oleks nõudnud sellele, kes tol korral kohtu-uurijale ütelnud oleks, et Martna ümariku honorari (raha armastas ta siis ja see tema vana arm pole nüüdki roostetanud!) on saanud tapetud Budbergi taskust!

Nii muutuvad ajad. Tolleaegsetest revolutsioonilistest sotsiaaldemokraatidest on nüüd saanud vabatahtlikud sandarmid.»

Kui meie sotsisid niiviisi paljastasime kui ülejooksikuid ja tsaari kindralite poliitilisi järeltulijaid ja kui me näitasime, et K. Ast kodanlust usinamini teenib kui Puriškevitš tsaari, siis ainult tõstis see sotside väärtust kodanluse silmis. Nende aktsiad ei ole peale selle kunagi enam nii kõrgele tõusnud kui siis. Vabariigi nuuskurid olid Asti poolt kaugelt üle trumbatud! Vabariigi sandarmid said sotside poolt noomida ja ergutada: «On selge, et meie

valitsus mitte küllalt teovõimeline ei ole võitlemiseks oma vaenlaste vastu. Tahaks tulevikus loota, et meie valitsemiseaparaat, niihästi asutava kogu juhatuse kui ka valitsuse näol, enam kergemalt liikuma hakkavad ja oma tegevusega sihivad meie vabariigi aluste kindlustamise peale.» Sotsid olid jälle kodanlikumad kui kodanlus ise! Ja kodanlased patsutasid healmeelel sotsidele õla peale: vaat, mis tublid sotsiaaldemokraadid meil on — iga mees pealaest jalatallani eht riigimees!

Verekoertel olid nüüd kõik põhjused käes, et purema hakata neid, kelle «ühenduse» «välise vaenlasega» Ast «selgeks teinud» oli. Või pidid nad uut peapesu Astilt ja «Sotsilt» ootama jääma!

Öösel vastu 4. juulit võeti kesknõukogu eestseisus uuesti vangi. Nuuskurid toimetasid seda nii toorelt ja niisuguste ähvardustega, et kesknõukogu liige — nõelatööline sm. M. Saarits — paremaks arvas teiselt korralt aknast alla hüpata kui vangi langeda. Ta suri saadud vigastuse tagajärjel.

Kuid — tuli trükist «Kommunisti» lendleht nr. 4 V. Kingissepa «avaliku kirjaga hr. K. Astile» ja — kogu looduspilt muutus nii kui nõiakepi väel!

«Kui Teie,» küsis V. Kingissepp Astilt, «kord kui «riiklist kuritegijat» paljastamas olite J. Kärnerit, eeldades, et ta minu k ä s i k i r j a d e g a (!) kokku puutunud on, siis — miks ei paljastanud Teie neid inimesi, kes minu ja teiste kommunistide i s i k u g a kokku puutunud on? — Miks ei paljastanud Teie üht Eesti sots.-demokraatlise partei liiget, kes enne riigikontrolör oli ja nüüd siseminister ja asutava kogu liige on, ja tema abikaasat, kes sama kogu ja «Sotsiaaldemokraadi» toimetuse liige on, et nemad sellele «direktiividega» Kingissepale kolmel-neljal korral oma korteris lahkesti ulualust annud on, kui vabariigi nuuskurid seda Kingisseppa kõikides paikades otsisid? Ja miks ei juurdlenud Teie asutava kogu kõnetoolil, kas pole Kingissepp need hirmsad lendlehed selle abielupaari uluall kirjutanud? Ja — miks ei paljastanud Teie teisi sots.-demokraatlise partei liikmeid, kes selle hirmsa komplotiga ühenduses olid ja kaasteadjad?»

See oli kivi herilaste pesasse! Ast oli 1. juulil kõigile oma ja sotside partei voorusi lärmikalt reklameerinud: m e i e ei ole mitte niisugused nagu needsinatsed tölnerid — kesknõukogu ja sotsialistid-revolutsionäärid seal!

Meie nõuame, et valitsus samme astuks: see käis Asti provokaatorlikust kõnest kõrge noodina läbi. Nüüd oli Ast lagedal kui kahe otsaga vorst! Kas Kingissepp Teie parteiseltsimeeste poole suvitama tuli? — küsisid nüüd kodanlased Astilt Asti oma sõnadega.

Kuid visatud kivi jõudis oma eesmärgile alles siis, kui kitsikusse aetud A. Oinas «Sotsis» seletas: Kingissepp käinud tema pool rahuettepanekut tegemas.

Meie seda fakti avaldada ei võinud, sest paremal korral oleks sotsid ta surnuks vaikinud, pahemal — valeks ajanud. Nüüd oli paljastatud, et maikuu sõjakäik Peterburi peale — sotside otsekohene vastus oli kommunistide mitteametliku rahusobituse peale! See on töörahvale väga väärtuslik teadmine! Sellega kisti ka iseäralise teravusega paljaks, et sotside rahujutud asutava kogu valimistel alatu valimismanööver oli olnud!

Aga kodanluse meelest oli Oinase avaldus — kuulmatu skandaal! Tühi puru ja silmade teisale juhtimine oli kodanluse kisa, miks ei ole Oinas Kingisseppa nuuskurite kätte toimetanud. Valgete lehtedel valutas hoopis teine koht. Kurjad keeled räägivad, et see olla ainus kord olnud, kus liitriikide nn. rahukonverents huvitust tundnud väikese Eesti suure saatkonna vastu Pariisis. Inimesesõõjate lehed välismaal olid just kiitnud, et Eesti väga head suurtükiliha annab. Eesti riigipirukamehed olid sel puhul täis kõige roosilisemaid lootusi. Ei olnud tol ajal jõledamat pattu püha kuldvasika vastu kui rahujutud kommunistidega ja — ses oli Eesti esimesena valgekaartliku neitsipuhtuse kaotanud! Endine riigikontrolör ja pärastine siseminister oli oma juures elusat kommunisti hoidnud, et temast rahumahla välja imeda! Valitsuses hakkas kriis olema...

Niiviisi sai neljamiljonilisest provokatsioonist, mis töölisi killustama ja kesknõukogust eemale peletama pidi, lõppude lõpuks välispoliitiline skandaal kodanlusele ja lõhepraod terves töörahva-vastases leeris. Kelmidevalitsus seisis seal kui märg vares! Ta oli kõlbeliselt täiesti löödud. Meie olime võitnud. Kodanlik vägivallavalitsus oli demokraatlikkude hilpude seest välja kooritud.

Oli midagi saatuslikku selles, missuguse hooga klassivõitluse maru nn. rahvasaadikute küljest valimissedelite varjavaid viigilehti kiskus ja asutavat kogu ehtsa lihunikkudekoguna paljastas! Ei jõudnud «uus» valitsus, nagu

nägime, veel oma petliku programmikõnegagi esineda (see oli 12. mail), kui juba tööliste organisatsioonisid taltsutama ja majanduslikku streiki kõikide abinõudega alla suruma tuli hakata. Aga vähe sellest! Viiendal päeval peale Strandmani valitsuse moodustamist keelas 2. diviisi ülem Puskar Tartu ja Võru linnas ja maakonnas ära: «kõiksugu koosolekud peale omavalitsuste ametlikkude koosolekute» ja teatas, et «selle käsu mittetäitjad saavad karistatud kuni surmanuhtluseni». Vahvast demokraadist Puskarist ei jäänud maha mitte vähem vahva ja demokraatlik kindral Põdder, 17. detsembri kangelane, kes samasuguste koosolekute kaagivabaduse Viljandi linna ja maakonna kohta maksma pani. Mis andis selleks asja? Linnavolikogude valimised! Veel paar nädalat ja — streik raudteevabrikus (nõuti kesknõukogu tariifi) suruti alla — streikijate mobiliseerimise käsuga.

Sotsid ei tihanud ütelda, et see demokraatlikust korrast ja vaimust «rahvaväes» tunnistab, kui kaagikohus juulikuus 22 meest Tartu tagavarapataljonis surma mõistis. Maha maeti see veretöö lihunikkudekogus, aga — sotsid jäid valitsusse edasi ja — sõjavõimud tegid sellest kõik tarvilised järeldused: Tartu tagavarapataljoni veristaja ning ülem Marder tõsteti alamkaptenist kapteniks! Sellega oli aukõrgendus antud tsaariaegse korra eest «rahvaväes», aga ühtlasi ka näidatud, et verist timukakirvest demokraatliku põlle all ainult varjul hoitakse ja see igakord sealt välja võetakse, kui «riigi huvid» seda nõuavad. — Veretöö Tartu tagavarapataljonis ja sotside argpükslik vaikimine kindlustasid veel enam seda seisukorda, kus Pagari uulits kodanliku valitsuse poliitika alaliseks korrektoriks on. Pagari uulitsale tulid otsekohesed tellimised liitlaste sõjasaatkondadelt ja juba sellepärast oli ja on jäme ots kindralite käes. Aga — mida see tähendab? — Seda, et Pätsi-aegne avalik komandantide kõikvõim kelmidevalitsuse aegu kindralite varjatud kõikvõimuks sai! Nn. Tartu sündmuste tuum selles seisabki, et verine kirves äkki kogu töörahvale mittekahemõtteliselt näitas, et kodanluse diktatuur siiski veel valitseb niisama verejanulisena kui Pätsi aegugi.

Juba juulikuus oleks ametiühingute kongress võinud kõiki oma otsuseid põhjendada, kui ta juba siis kokku oleks tulnud. Juba juulikuuks olid igapäevased kogemu-

sed tööliskiassile näidanud, et lootusetu asi on palgavõitlusega oma elujärge vähegi parandada; et sotside jutt sellest, et enne tuleb demokraatlik kord kätte võita ja siis sotsialismi eest võitlema hakata, jutt valgest härjast on, mis iialgi ei lõpe! Võideldes palgatariifi eest oli tööliskiass lühikese aja jooksul äratundmisele jõudnud, et demokraatlik Eeden kurnajate kants on, mis tormijooksuga ära võtta ja maani tasa teha tuleb. Ametiühingute 30. ja 31. augusti kongressi otsused on sellepärast terve töörahva revolutsiooni programm! Kongressi otsus «ametiühisuste ülesannete kohta praegusel ajajärgul» ütleb: «Ametiühisused peavad enda otsekoheseks ülesandeks tegema töölistehulkadele, keda ametiühisused ühendavad, ära näidata seda kahjulikkust, mis kodanlastega koostöötamine tööliste klassivõitlusele toob. Aeg on möödas, kus ametiühisused ainult majanduslisteks organisatsioonideks olid.

Ametiühisused peavad muutuma tööliste revolutsioonilisteks organisatsioonideks, kes kasvatama peavad tööliste hulgas arusaamist sotsialistlise pöörde paratamatusest. Ametiühisused peavad olema nii tööliste majanduslise kui poliitilise võitluse juhtivateks organisatsioonideks. Kõik, kes seda ametiühisuste ülesannet õigeks ei tunnista, on töölisteklassi vastased...

Enda edaspidiseks poliitika aluseks võtavad ametiühisused **kolmanda internatsionaali otsused.**

Ametiühisused teevad endale ülesandeks Eesti tööliste hulkadele selgeks teha, et ainult tööliste diktatuuri abil võib sotsialismi juure üle minna.

Asudes nii tööliste poliitilisele kui majanduslisele võitlusele teevad ametiühisused endale ülesandeks võidelda kõigi abinõudega hädasotsialistliste püüete vastu nende kahjulikkust töölistehulkadele ära näidates kui abinõu, millega kodanluse võitu tööliste üle tahetakse pikendada ja tööliste revolutsioonilist klassivõitlust nõrgendada.»

Ja täies kooskõlas nende otsustega mõistis kongress kesknõukogu aruannet ära kuulates järjekindlalt hukka ja heitis kongressilt välja sotsiaaläraandjad:

«Kongress mõistab hukka ja naelutab häbiposti terve Eesti töölisteklassi ja üleilmse proletariaadi palge ees

sotsialistid-ülejooksikud — Eesti sotsiaaldemokraadid, kes on ära müünud töörahva paremad ideaalid ministrikohtade eest, saades niimoodi kodanluse käsikuteks ja töörahva äraandjateks. Eesti sotsiaaldemokraadid on ametiühisuste kesknõukogu ja tema häälekandjat kõigiti vägistada aidanud ja ei ole siis, kui Eesti töörahvast sunniti tsaariaegse surve all ägama, kunagi selle vastu protesteerinud. Veel enam, nad ise on rängemate ja valjumate surveabinõude tarvitamiselevõtmist nõudnud. Sellepärast on nad ühisest töörahva väerinnast, mis ulatub nõgistest vabrikute töökodadest higiga väetatud mõisapõldudele ja mis ühendab linna- ja maaproletariaati, — v ä l j a h e i d e t u d.

K o n g r e s s ü t l e b n e n d e k o h t a o m a v i i m a s e s õ n a j a t u n n i s t a b n a d **kontvõõrasteks** t ö ö r a h v a k o n g r e s s i l.»

Aga sotsialistid-ülejooksikud ütlesid kongressile oma viimase sõna Isborski all...

Kongress lunastas ja kinnitas need otsused oma verega! Terve kongressi juhatus tapeti maha peale E. Joonase,[1] kellele asutava kogu liikme puutumatusest seda kasu oli, et ta põranda alla jõudis minna, sest tema «kahjutuks» tegemiseks oli vaja lihunikkudekogu eriotsust. Terve kongressi-eelse kesknõukogu eestseisus tapeti maha. Nii said sotsid vihatud kesknõukogust ometi lahti mitte sel teel, et töölised oleksid sotsiaaldemokraatliku kesknõukogu valinud; mitte neljamiljoniliste provokatsioonide teel; mitte alaliste vangistuste ja muude vintsutamiste abil, vaid ühe kõige alatuma poliitilise salamõrtsukatöö varal, mille sarnast valitsevate klasside jäledate kuritegude ajalugu vaevalt tunneb!

Kongressi laialiajamine tääkidega, saja kahe nn. väljasaatmine, kahekümne kuue [2] mahatapmine kinnitasid uuesti sedasama, mida kõik kongressi otsused kinnitavad. Sellepärast on kirjeldamatu viletsad kõik sotside pingutused seda kongressi ja järelikult ka tema otsuseid «kunstlikkudena» kujutada ja vaga tõpra näoga valetama tulla, et kongressi otsused saanud just niisugused, aga mitte sotsiaaldemokraatlikud sellepärast, et kongressilt olla

[1] Esseer Joonas läks hiljem sotside parteisse, hakkas lõhkuma töölisorganisatsioone, muutus kodanluse ja imperialistide käsilaseks. (*Toim.*)

[2] Nagu hiljem selgus, oli tegelikult mõrvaohvrite arv 25. (*Toim.*)

«ligilähedalt 15 000 proletaarlase esitus eemale tõrjutud» ja «igat sorti valimatu demagoogiaga, peaasjalikult häbemata valega valimiste koosolekutel praegusele keskühisusele soovitavad kandidaadid läbi viidud» (vt. «Sots.» nr. 191 ja 185).

Armetuse tipp on, kui Ast peale kongressi «Sotsis» krokodillipisaraid valama tuleb — «valimatu vale» olla valimisi võltsinud! Seesama Ast, kes 1. juulil «Töö Hääle» jäädavalt kinni kõneles! Seesama Oinas, kes siseminister olles argpükslikult ametiühingute häälekandjad ära kägistas, ning kesknõukogu kõri oli kongressi valimisteks kinni topitud. Kui aga töölised valimiskoosolekutel hüüdsid: ärge valige selle partei liikmeid ametiühingute kongressile, kes ametiühingute häälekandjaid kägistab, ametiühingute juhatuste liikmeid vangikotta tassib, Soome lihunikud kutsus, ühes Pätsiga töölistele võlla ehitas! — siis jampsisid Astid ja Oinad riigitarga näoga: vaat, missugune valimatu vale!

Tõsiasi on see, et sotsidel kõik abinõud käes olid, et kongressi võltsida, tõsiasi on ka see, et juba juunis, kui «Sots.» boikoti alla pandi, ükski sots ühelegi ametiühingute koosolekule «Sotsi» kaitsema tulla ei läbenud. Kellelegi ei olnud see üllatuseks, et ametiühingute kongressist sai organiseeritud töörahva kohtumõistmine selle juudaste partei üle, sest mõeldav ei olnud kodanliku vägivallavalitsuse hukkamõistmine ilma sotside häbisambasse naelutamiseta!

Kui hinnata kongressi otsuseid, siis seisab küsimuse tuum selles: kas on nad ajalooliselt põhjendatud või mitte? Teiste sõnadega: kas vastavad nad klassivahekordadele minevikus, olevikus ja kas on nad klassivahekordade arenemist õieti tabanud tuleviku kohta? Tuletame meelde, et K. Ast kongressi laialiajamise hommikul — 31. augustil — miljonäride Puhkide rahaga väljaantavas «Sotsis» kuulutas: «Kui demokraatia asemele diktatuuri tahetakse saada, siis peab demokraatia ise äärmisel juhtumisel diktatuuri tarvitama, sest ainult demokraatia diktatuur on õigustatud.»

«Demokraatia diktatuur» — kodanliku diktatuuri ja töörahva diktatuuri vastu! Keeruline hüüdsõna! Ja — mitte ilma algupärasuseta sotsiaaläraandlikkude sõnakõlksude repertuaaris! Kust tuli see kolme diktatuuri

võidujooks demokraatlikus Eedenis, kus rahvas valitseb nii kui majesteet, ja tiiger Eeva sülekoeragi ei pure teps?

Enne kui K. Ast vanale nähtusele seesuguse uue nimetuse andis, oli teine riigimees juba uue sõna ütelnud — ka vana nähtuse kohta. Antagu valitsuse kokkuseadmine «tahtevõimsa mehe» kätte, kes valitsuse liikmed valib nende «isikliku teguvõimsuse» järgi ja valitsuse rajaks «hingeelulise ühtluse» peale.

Eks see ole veel keerulisem, kui «demokraatia diktatuur»!

Meie keeli kõlab see hoopis lihtsamalt: andke koot Jaani kätte!

Selle uue sõna ütles J. Tõnisson 10. augustil Tartus Tartu maakonna «põllumeeste», s. o. hallparunite kongressil. See kongress oli esimene tegelik samm hallparunite mobilisatsiooniks Strandmani valitsuse ja tema «sotsialistlikkude eksperimentide» vastu. Sellele järgnesid kongressid teistes maakondades ja nende krooniks sai «üleriikline» (nüüd ei öelda mitte enam: ülemaaline!) hallparunite kongressparaad Tallinnas novembris.

J. Tõnissoni hädahüüd teovõimsa mehe järele, kes tuleks «riiklist meeleolu» päästma, ei võinud kahte arvamist tekitada: Strandmani valitsuse päevad olid loetud! vürtspoodnik oli minemas, hallparun tulemas!

Kas see sotsidele nägematuks jäi? Oo, neegril on väga terav silm, millele ükski rahulolematuse kortsuke orjapidaja otsaesisel nägematuks ei jää! Rasvaläinud jäär kraapis Tartus vihaselt maad ja Tallinnas kogeles K. Ast: tema jandaja ja jaburdaja ei ole ja niisugune odav poliitikamees ka mitte, kes meeleolu teeks! Tema käes ei oleks raske asi — maatameeste kongress kokku käsutada ja kodanlusele niisugune kassikontsert teha, et sellel kuulmine ja nägemine kaoks! (Vt. «Sots.» nr. 169 — 13. aug.)

Inimene, kes ennast maatameeste kongressi täidesaatva komitee esimeheks nimetab, teatas, et tema ilma vastupanekuta alla annab, kui rahvaerakondlased ja maaliitlased hallparuneid üles kihutama asusid saksa parunite mõisate puutumatuse kaitseks! Suurkodanlus sünnitas augustis avalikult ühise väerinde saksa aadliga **igasuguse eraomanduse kaitseks.** Ja sotsid teatasid, et nemad selle vastu «jandama ja jaburdama» ja «kassikontsertisi» tegema ei hakka!

Kuid Eesti kodanlus on aeglane, kuna tema suur hulk — hallparunid — maast madalast harjunud on kukalt sügama. Jaani koot sai alles novembris riigikoodiks. Augustis aga tegi «meie vägeva liitlase» — inglase — konsul (kodanlaste keeli: saadik) katse puht-suurkodanlikule valitsusele tema sündimiskrampides ämmamooriks saada. Ametiühingute kongressi eelõhtul kutsus ta enese jutule kesknõukogu esimehe sm. Annuse, kes peale nõupidamist seltsimeestega korduva — kirjaliku kutse peale läks. Inglise konsul teatas, et kui ametiühingute kongress kodanliku valitsuse kukutaks ja töölised võimu enese kätte võtaksid, tema valitsus niisugust pööret toetaks. Ära kuulanud selle ettepaneku, lahkus sm. Annus konsulihärra juurest. Kas oli konsul Bosanquet narr või pidas ta Eesti tööliskassi narriks?

Just enne ametiühingute kongressi likvideeriti punaste vägede poolt viimased valgete maikuu Peterburi sõjakäigu edusammud: Jamburi ja siis Pihkva võeti punaste poolt uuesti tagasi. Samal ajal hakkas ikka rohkem selguma, et Eesti härrasriigi väed — rääkimata uuest sõjakäigust Venemaa sisse — sõdida ei taha ja rahutegemist nõuavad. Konsulihärrale oli vaja, et Tallinnas ohjad hästi pinguli tõmmataks. Seks oli vaja sisemist tõuget. «Kommunisti» lendleht võrdles konsul Bosanquet'i trehvavalt tsaariaegse provokaatoriga, kes rahva hulgast politsei peale paugu annab, et sellele asja anda rahva peale tuli avada. Bosanquet'i ettepanek Annusele oli just niisugune pauk, mis pealt näha valitsuse pihta oli tehtud, tõepoolest aga töörahvale määratud.

Ja — kelmidevalitsus hakkas päevakangelase näoga ringi käima: inglane tahab meid kukutada! Tõendus, et me ikka tõesti tõeline rahvavalitsus oleme!

Ja ülemriigikelm K. Ast kisendas: demokraatia ei tagane mitte! Teda võidakse ainult võita! Olgu siis demokraatia diktatuur!

Ütles ja — sai! Sai ka «demokraatia diktatuur» nii alatu kui härraste demokraatia ise!

Kas pidi ametiühingute kongress neis oludes ainus olema, kes diktatuuri mitte ei näe? Kas pidi ametiühingute kongress tulema ja ütlema: oleme palgatariifi eest võidelnud, oleme palgakõrgenduse asemel kaigast saanud — paneme teise põse ka ette ja palume vabandust, et meil kolmandat põske ette panna pole! Kas pidi palgatööorjade

kongress riiklikult organiseeritud orjapidajatele ütlema: meie teie klassiorganisatsiooni vastu ei võitle, sest ta uksel on silt: «rahvariik»! Kas pidi kongress nii kui Astki juba eemalt maoli maha heitma, nähes, et orjapidajad Koodi-Jaani eestvõttel uuele pealetungile minemas on?

Kongress sülitas Inglise konsulile näkku, aga ta sülitas ka sotsidele näkku! Mis asja oli töölistel vahet teha konsulist provokaatori ja sotsist provokaatori vahel? Ja sotsid tasusid kätte enese ja konsuli eest! Tasusid kätte selle eest, et palgatööori ei tahtnud leppida näljapennidega, vaid tahtis vabaneda orjuse ikkest!

«Nõuame valitsuselt selle provokaatorlise pere väljasaatmist! Tänini on kägistatud ainult töölisi, tehtagu seda nüüd ka tööliste provotseerijatega!» nõudis kongress.

Aga «demokraatia diktatuur» saatis välja need, kes Inglise konsuli väljasaatmist nõudsid ja kolm päeva hiljem ilmus lehtedes Inglise saatkonna teadaanne: oleme teinud Eesti valitsusele ja asutava kogu juhatusele liiguD, olemine oli lõbus, sõbralik ja mõnus!

Kelmidevalitsus sai tehtud töö ja nähtud vaeva ning läbielatud kukutamise hirmu eest pool toopi suurtelt Londoni härradelt! Iseseisvuse lootused olid jälle head: neil olid värsked tööliste vere plekid ette näidata ministrite kätel!

Ajalugu kordus: 17. detsembril 1918 nõudsid Tallinna töölised: inglane välja! Lihunikkudevalitsus vastas töölistele raekoja ees verevalamisega. Nüüd mõõdeti tina Isborskis, salamahti, pimeduse katte all, seks välja valitud proletaarlastele.

«Teated on tulnud, et nad (s. o. väljasaadetud) Eesti piirist eemal hästi üle on saanud. Mis kommuunas nendega juhtunud, see on Eesti valitsusele teadmata!» **valetas** A. Hellat 4. septembril asutavas kogus.

See Hellati lause paljastab kogu kelmidevalitsuse salamõrtsukatöö plaani: nad ei teadvat, mis «kommuunas nendega **juhtunud** on»!!

76-e «ülesaatmine» sündis nii: punastele vägedele teadet ei saadetud, soomusrong liikus punaste vägede seisukohtade poole, metsaserva ägedalt pommitades: siis anti 76-le käsk soomusrongist maha ja metsa poole minna. Soomusrong jatkas punaste pommitamist!

Seega oli kõik tehtud, mis valgete võimuses oli, et punastele 76-e lähenemine soomusrongi dessan-

dina paistaks ja nad läheneva salga marulise tulega vastu võtaksid. Seda pidi väljasaadetutele «kommuunas juhtuma»!

See põrgulik plaan läks luhta, kuna «väljasaadetute» salk mitte metsa poole ei liikunud, aru saades valgete saatanlikust kavatsusest.

76-e väljasaadetu pidulik vastuvõtmine terve proletaarliku Peterburi poolt ajas otsustavalt luhta Eesti kelmidevalitsuse nurjatu kavatsuse väljasaadetute saatust üleüldse ja 26-e saatust iseäraldi «juhtumise» arvele «kommuunas» kirjutada.

H. Kruus ütles 4. septembril asutavas kogus: väljasaatmise mõtet arendati valitsuse ringkondades vähemalt nädal aega enne kongressi, siin on tegemist teatava kindla kava järgi astutud sammuga.

Mitte nädal aega enne kongressi, vaid — vähemalt kaks kuud enne kongressi! Umbes 10. juuli paigu ütles selleaegne siseminister Oinas Ed. Hammerile ja Marta Umbergile: kui teie kesknõukogus mõistust pähe ei võta, siis paneme teid rongi peale ja saadame Venemaale! Kas aimasid seltsimehed Ed. Hammer ja M. Umberg siis, et see ka nende surmaotsus on, mis Oinase suust tuli! Igatahes mõisteti kesknõukogu ringkondades seda sotside «sõbralikku hoiatust» õieti ja ükski seltsimees ei kahelnud seal selles, et «väljasaatmine» mahatapmist väeliinil tähendab! Aga nad jäid kui kohusetruud revolutsiooni soldatid kohkumatult oma paikadele ja täitsid oma kohust tööliste vastu, kes nad valis, ennastsalgavalt kuni lõpuni! Ametiühingute kongress ütles töörahva südame pealt nende seltsimeeste suu läbi kõik selle viha ja vaenu, mis iga proletaarlase hinge kogunenud oli iseseisva hirmuvalitsuse luupainajalikkude kuude jooksul.

Au langenutele!

Me ütlesime: kaks kuud sepitsesid sotsiaaltimukad tööliste paremate peade otsast löömise plaani. Kuid peab ütlema, et see plaan veelgi vanem oli! Kesknõukogu liikmed olid maikuus just-just trellide taha toimetatud ja kelmidevalitsus otsustas: ametiühingute juhatuse liikmetelt ajapikendus võtta ja nad mobiliseerida! Tuletagem ainult meelde seda fakti, et seesama kelmidevalitsus ütles nendesamade ametiühingute tegelaste taskutes olevat vene kommunistidelt saadud neli miljonit, ja meile saab

selgeks, et see mobilisatsioonikäsk muud ei olnud kui Taaveti kiri Joabile: pange Uria kõige kangema tapluse kohta ja taganege temast, et teda maha lüüakse! — Demokraatlikus Eedenis on peale tapluse ka kaagikohtud, mis igat valge terrori akti «seaduslikuna» protokolleerivad!

Maikuust on salamõrtsukatöö plaan pärit! Mobilisatsiooni ei saadetud täide, sest Tartu ametiühingulased ähvardasid sotsidele igavesti selja pöörata, kui neid Tallinna meeste pattude eest karistatakse.

Sajakordselt on Strandmani ja Oinas-Hellati valitsus ära teeninud k e l m i d e v a l i t s u s e nime! Ei ole mõeldav valitsus, mis oleks tiinem salasepitsustest, kõige jõledamatest ja alatumatest salasepitsustest tööliste vastu ja kõige argpükslikumast püüdest oma vägivalda kuidagi maskeerida.

Ajalugu kordub! Aastakümne eest ütles tsaari siseminister Makarov Leena kullakaevanduste tööliste veristamise puhul oma kuulsa ähvarduse: n õ n d a o n s e e o l n u d, n õ n d a s e e j ä ä b!

Eesti härrasriigi siseminister Hellat kordas oma eelkäija ähvardust 4. septembril 1919 Eesti töölistele teiste sõnadega: «Ma toonitan, kes kavatseb otsekohe või kaudselt valitsust kukutada, selle koht on väljaspool Eesti piirisi ehk Pääskülas[1] — n i i v i i s i s a a b v a l i t s u s t o i m e t a m a!»

Ja Eesti Puriškevitš — maaliitlane Jüri Uluots — andis sealsamas sotsidele nende vastupuiklevatest vahelehüüetest hoolimata rasvase musu: «Naerge nüüd ja naerge valjusti. Mitte meie ei ole muutunud, vaid teie olete muutunud: ajalugu on teie peale hästi mõjunud ja t e i e o l e t e m e i e s e i s u k o h a l e a s u n u d!» («Maaliit» nr. 186.)

Kui 30. septembril lihunikkudekogus arutusele tuli s.-r.'ide arupärimine 26-e tapmise kohta, siis k o r d a s Hellat oma ähvardust:

«S.-r.'ide partei arupärimise kohta tahan ühe väikese paranduse teha. Need «nõnda-nimetatud kommunistid», võin teatada, et need on p ä r i s kommunistid,» ütles timukas Hellat ja muud ei olnud tal mitte midagi ütelda! Iga klassiteadlik tööline, iga proletaarlane, kes kodanluse

[1] Pääskülas asus aastail 1919—1920 üks Eesti kodanliku valitsuse koonduslaagreist. *(Toim.)*

vastu võitleb, on demokraatlikus Eedenis sellesamaga juba surmale ja hukkumisele pühendatud!

Nõnda näeb K. Asti «demokraatia diktatuur» välja!

Ja ometi langes kelmidevalitsus! Langes suurkodanluse hoopide all! Jättis töörahvale värsked kallid kalmukünkad! Jättis kustumata mälestuse haisevast salamõrtsukakoopast ja räpastest piinakambritest, kus mehed, kes õhtuti «Modernis» maadlevad, ööseti verekoerte kätte langenud proletaarlastele konte murdmas ja «punnisid panemas» (nii nimetavad nuuskurid — peksu kubemetesse) käivad.

Kui kelmidevalitsus «kujundati», teatas rahvaerakond «Postimehes» poolametlikult: «Kaldub aga valitsuse enamus Eesti rahvaerakonna põhinõuetelt kõrvale, jätab Eesti rahvaerakond enesele vabaduse oma ministrid valitsusest ära kutsuda.»

Kui koodivalitsus «kujundati», teatas sotside partei «Sotsis» poolametlikult: «Sotsiaaldemokraatia rühm saatis oma esitajad valitsusesse teatava kokkuleppe tingimiste alusel. Ei vasta valitsuse tegevus, kus sotsiaaldemokraadid ainult üheks neljandikuks osaks on, mitte neile tingimistele, siis kutsub sotsiaaldemokraatline rühm oma esitajad tagasi.» («Sots.» nr. 252 — 19. nov. 1919.)

Demokraatia, rahvavalitsuse, rahva tahtmise, rahva majesteetlikkuse ja muude sarnaste asjade arenemine riikluse segases vees oli novembriks täie tiiru teinud: erakond, kes valimistel kõige rohkem hääli sai, andis oma paiga rahvaerakonnale, kes kolmest valitsuserakonnast kõige vähem hääli sai. Suur samm edasi kodanliku diktatuuri enesepaljastuses!

Mis kaalub see muutus sisepoliitikas? Las ütleb seda kodanluse proovireisija Mihkel Martna:

«Ma ütlesin eila oma fraktsioonis, et minu sõbrad valitsuses **siioni vahid on.** (Pahemalt poolt: õige!) Nad ei saa seal mitte sotsialistlist poliitikat ajada, vaid nad peavad sellega leppima, et poliitikale nii palju demokraatlist tuuma ja põhja anda kui vähegi võimalik, et Eesti riiki vähemalt demokraatlisele alusele seada.

Meie lepime sellega ja ma kordan veel: minu seltsimeeste valitsuses olemine on **kodanlise ühiskonna ja kodanlise korra avitamine,** ja vastutus selle eest, mis siin kodanlise valitsuse korras mitte korda ei lähe, mis

korda minna ei või, langeb ühtlasi ka meie — minu parteiseltsimeeste peale, mida mina isiklikult väga kahetsen.» («Sots.» nr. 209. Meie sõrendused.)

Nii lausus sotside Metuusala asutavas kogus 26. septembril, kui seal oli üleriiklik kätepesemine rahvaerakonna lahkumise puhul Strandmani valitsusest. See oli kokkuvõte sotside poliitika tagajärgedest sel ajajärgul, kui sotsid valitsuses arvuliselt kõige tugevamad olid. Nüüd asub kuldvasika Siioni peaväravatel Jaan Tõnisson ise: k o o t ühes, e l u p i k k u n e e d u m õ t e teises käes! Kas hakkavad linnud nüüd piima andma?

Teie võite rahus puhata, Isborski väljadel langenud seltsimehed! Kümnekordselt on elu kinnitanud need otsused, mis teie ametiühingute kongressile ette panite.

T ö ö l i s k l a s s t ä i d a b t e i e t e s t a m e n d i !

11. ISESEISVUS JA RIPPUMATUS. SÕDA JA RAHU

Mis on Eesti iseseisvuse- ja rippumatuse-poliitika?

Kõikide iseseisvuse- ja rippumatuse-vastaste võimude teenrilik käsutäitmine klassisõjas töörahva vabariigi vastu!

Kui Eesti kodanlusele Tallinna linnapirukas alles ainukeseks ühiskondlikuks pirukaks oli, kõik muu aga — üks ülemaaline laulupidu ja harva sekka — karskuskongress, siis lömitati iga kuberneri ja politseimeistri ees ning linnavahistki möödaminekul oli «rahvameestel» ja «seltskonnategelastel» truualamlik nõksatus põlvis: olenes ju neist võimumeestest kinnitamine linnapiruka otsa! Siit saab mõõdupuu, mäherdune maoliroomamine siis tuli, kui seesama tõug selgroota olevusi ilase suuga käima sai Londoni ja Pariisi tagatreppidel, et neid Eesti riigipiruka otsa kinnitataks! Jaan Tõnisson, kes ka kõige tolmusemale nähtusele vastava udusõna leiab, armastas, kui ta alles väliskõhuliiroomaja ministri kohusetäitja oli, selle kohta ütelda: pean hoiatama, neist asjust võib ainult tagasihoidlikult kõnelda: m e i e s e i s a m e h e a d e l o o t u s t e t ä h e a l l!

Kui iseseisev ja rippumatu pintslimees kord võtaks maalida kõige hiilgavama ja kuulsusrikkama lehekülje Eesti kodanluse välispoliitika-loost, siis tuleks tal Pikale Hermannile pähe panna Saksa kiiver, Toompea lossi külge

kinnitada Balti hertsogiriigi vapp, Oleviste torni tippu pista saksakeelne kukk. Tänavatele tuleks paigutada koolipingid, pinkidele panna koolijütsidena: Päts ja Rei, K. Ast ja Põdder, Hellat ja Puskar, Jaan Tõnisson, O. Strandman, J. Seljamaa ja teised nüüdsed samasuured ja pisemad riigikelmid ning — s i s e poliitika koolmeistrina nende ette, mõõk peos, vabahärra von Seckendorff. Aga taevalaotusele — «heade lootuste» tähesadu, kus igal tähel kord Piibu, kord Pusta, kord Virgo pale ees ja nende suu kuulutab: liitriigid on meie iseseisvust *de facto* tunnustanud!

Eesti kodanlus oli alles ühe silmaga Berliini, teisega — Londoni poole piilumas ja vestinööpidelt lugemas: võidab? — ei võida? — kui talle liitriikidelt «tunnustamine» sülle langes. Tema valitsus ei asunud siis mitte kusagil mujal kui jutumärkide vahel, aga liitriikidel olid oma sise- ja välispoliitilised vajadused — väikerahvaste vabastajate ja rahvaste enesemääramise õiguse kaitsjate silmakirja mängu etendada — ja iseäralised sõjapoliitilised vajadused kõikides sakslastest okupeeritud maades liitriikide-sõbralikku meeleolu luua. Kuid liitriigid said sakslastest Baltimail jagu oma võitudega Prantsusmaa lahinguväljadel, ja Venemaa väikerahvaste iseseisvust ei olnud neil miinina Saksamaa vastu mitte enam tarvis. Iseseisvuslik silmamoonutus hakkas liitriiklikkudele Venemaa ülesehitamise rebastele kondiks kõris saama, mille väljasülitamiseks ainult parajat silmapilku tabamas ollakse. Ja heade lootuste täht asus siis liikumatult paigal seisma nii kui Põhjanael.

Meeles pidades Jaan Tõnissoni õpetust, et välispoliitikast ainult tagasihoidlikult võib kõnelda, laseme riigikelmide oma lehte — «Sotsi» ütelda, mis rohusedeli järgi hakati välispoliitikat tegema, kui kodanlaste valitsus jutumärkidest «kõrgemale» tõusis ja Toompea lossi asus. Asutava kogu valimiste tagajärgede puhul tegi see leht kokkuvõtte K. Pätsi poliitikast ja jõudis otsusele, et Pätsi poliitika olla olnud «tilluke kriukamehe tarkus ja nurgaadvokaadi kavalus», mis tegelikult muud ei andvat kui seda, et «inimene selge, läbimõeldud ja sirgjoonelise poliitika asemel hommikust õhtuni kõiksugu tumedate jõududega ja kahtlaste suurustega paremale ja pahemale poole sahkerdab ja tühist intriigide võrku kujub Balti parunitega, Vene valgekaartlastega ja mustsadadega, Ivanovite ja

Rodzjankodega, sahkerdamine hommikust õhtuni muutub miskisuguseks hingeliseks vajaduseks. Selle juures peetakse ennast lapselikus lihtsuses suureks poliitikageeniuseks, kes kõiki neid Ivanoveid ja Rodzjankosid, Stackelberge ja Kochisid saatanliku osavusega oma sõrme ümber mähib ja oma poliitika teenistusesse seab, ja ei märgatagi, kuidas just vastuoksa Ivanovid ja Stackelbergid matsliku Eesti Talleyrand'i oma sõrme ümber mähivad ja just nagu mängides oma poliitika-sihte kätte saavad...» («Sots.» nr. 82 — 10. aprillil 1919.)

Sellele Ivanovite, Rodzjankode, Stackelbergide ja Kochide nimekirjale on vaja juurde lisada veel nende Inglise kindralite nimed, kes on liitriikide sõjasaatkondade ülemateks Baltimail olnud, ja siis on meil arvustus, mis otse jalustrabav on kogu Eesti härrasriigi välispoliitika kohta üleüldse ja arvustusetegijate eneste — sotside kohta iseäranis. Kõige vähemal määral aga tabab see arvustus just K. Pätsi!

Maaliit on Eestis, kui kommunistidest juttu pole, ainus erakond, kelle poliitika, niihästi sise- kui välispoliitika, kuni lõpuni selge, läbimõeldud ja sirgjooneline on. Maaliidu ainus «hingeline vajadus» on sõda töörahva revolutsiooni vastu ilma kõhklemata kuni võidurikka lõpuni. Ja ses on see erakond otse klassikalist järjekindlust ilmutanud!

Sõjakäik Peterburi ja Moskvani. Sõda ühes Judenitši ja Goltz-pašaga — kuni nõukogude vabariigi lõpliku mahasõdimiseni. Sõda seal, kus — ja nii kaua kui — üleilmse kontrrevolutsiooni staap Pariisis seda käseb. See on maaliidu välispoliitika programm ja küllalt on seda peajoonteski kõrvuti seada sotside välispoliitika-tarkusega, siis näeb pimegi, kus on kriukamehed ja nurgaadvokaadid.

See ei olnud mitte maaliit, kes kõhkles ja kriukaid käänas, kui oli vaja otsustada, mis teha Pihkva valgekaardi riismetega, kes Eesti pinnale põgenenud olid. Need olid sotsid, kes mitte midagi kuni lõpuni läbi mõtelda ei raatsinud, kõverkäikusid tegid ja selguse asemel udu külvasid, kui nad esiti manitsesid, et valitsus Pihkva valged Pääsküla vangilaagrisse paneks (seda nõudis «Sots.» nr. 18 — 15. detsembril 1919), siis aga vait jäid ja rahva selja taga sama valitsuse liikmetena Pihkva valgetega lepingu tegid, mille eest need «kartulivabariiklasi» pärast küllalt

tänada ei jõudnud. Selle jõleduse ajalugu on asjaosaliste poolt alles kirjutamata, aga Pätsi-Rei valitsuse ajaloolisi teeneid on endine Põhja korpuse staabiülem von Wahl küllalt alla kriipsutanud.

«Väe seisukord oli sel ajal (jaanuar — märts),» ütleb see timukas, «väga raske. Ilma aineliste jõududeta, ilma liitlaste toetuseta, kes siis alles hakkasid huvitust tundma uuesti tärkava valge organisatsiooni vastu, olenes armee tervelt ja kõiges Eesti valitsusest, kes abi andis, mida hinnata ei või, mida iga Vene inimene sügava tänuga tunnistama peab.» — («Svoboda Rossii» nr. 5. Meie sõrendused.)

Iseäralise raskemeelsuse silmapilkudel on aga ka Eesti valged seda eesriiet kergitanud, mis Põhja korpuse tekkimislugu varjab. Nii tunnistas «Vaba Maa» (nr. 115) 5. juunil:

«Seni oleme aidanud jõudumööda Venemaad tema sõjalises tegevuses enamlaste vastu nii palju kui see on avaldunud Vene Põhja korpuse organiseerimises ja varustamises niihästi toidumoona kui ka sõjariistade poolest. Olgugi, et see varustus on saadud suurelt osalt liitlastelt, on selle tasumine ometi meie arvele pandud. Peale varustuse on Põhja korpus Eesti valitsuselt rahalist toetust saanud, missugune summa meie sõjapidamise eelarves koguniste mitte väikse protsendi välja ei tee, vaid mida tuleb miljonitega arvata.» (Meie sõrendused.)

Päts ja Rei panid Judenitši jalule. Nuumasid Eesti härrasriigi kulul Ivanoveid, Rodzjankosid, Stackelberge. Aga — Päts tegi seda kindla käega ja ilma vankumata. Kuid Rei kisendas ennem kui põrsas, kes aia vahele kinni jäänud: Pääskülasse nendega! Siis aga hakkas ka tema Pätsi kõrval neid koeri nuumama, ja kui nad parajasti ülesnuumatud ja korraldatud olid, sai ka Rei — vabariigi presidendi aseaineks ja tema partei kõige suuremaks valitsusparteiks. Siis aeti sõdurid Venemaa väljadele, kus neil terve suve läbi oma verehinnaga koos hoida tuli seda suursuguste koerte karja!

Kas see on tõenduseks, et sotsid selget, sirgjoonelist ja läbimõeldud poliitikat tegema hakkasid?

Kes ei mäletaks neid kirjutusi, mida «Sots.» enne asutava kogu valimisi avaldama hakkas!

7. märtsil — üks kuu enne valimisi — tegi «Sots.» (nr. 55) maale ja rahvale selgeks, 1) et Vene valged ja Balti parunid salaja kokku mänginud on; 2) et rahvusministrite nime all ajutises valitsuses härrad Sorokin ja Koch istuvad, ja et 3) Venemaa ülesehitajad Judenitš ja Koltšak Sorokini kaudu — Eesti iseseisva ja demokraatliku vabariigi ajutisse valitsusse ulatuvad!

Ja 12. märtsil jatkas «Sots.» sedasama ainet:

«Kui Koltšakid ja kompanii võimu oma kätte saavad ja Venemaal kindla mõisnikulik-kodanlise «porjadoki» maksma panevad, siis oleme meie kahtlemata esimeseks tapaohvriks, kuhu meie «separatismuse» ja «Venemaa äraandmise eest karistusesalgad kaela saadetakse. Ja siis me alles maitsta saame, mis Vene nuut on!

Siit järgneb, et me püsti sõgedad oleksime ja hullumeelset enesetapjate poliitikat ajaksime, kui me Vene Judenitšit, Koltšakkisid ja kompaniid kuidagi viisi toetaksime ja aitaksime. Sellega aitaksime me ise seda kõit keerutada, mille otsa Vene karistusesalgad meid ükskord pooma hakkavad.

Ei, niisugusest Vene mustsajaga sõbrustamisest ja sahkerdamisest peame hoidma nagu tule eest! Ennem Vene ja Läti enamlased, kui Vene mustsada!»

15. märtsil trükkis «Sots.» (nr. 61) rasvase kirjaga: «Vaja on katsuda kuidagi viisi Vene enamlise valitsusega rahu teha!»

Ja 21. märtsil (valimised rippusid ju nina otsas!) oli «Sotsil» juba imesuur rutt taga: rahu on «väga rutuline» asi ja sellega «ei tohi viivitada»!

Sotsid ei või ütelda, et nende hääl hüüdja hääleks kõrbes jäi! Hiljem — 12. juulil oli sots A. Oinas sunnitud tunnistama: «... asutava kogu valimiste ajal tuli ootamatult V. Kingissepa poolt ettepanek ... temale, V. Kingissepale, võimalust anda meiega rahutegemise asjas läbi rääkida, temal olevat nimelt ettepanek selles asjas.» Sotsid, toibudes «ootamatusest», andnudki V. Kingissepale selle võimaluse ja siis selgunud, et: «Rahuettepanek tuleks raadio teel ajutise valitsuse poolt Venemaa nõukogude vabariigile teatada, tema, Kingissepp, olevat nõus isiklikult rahutegemist toetama, kui teda selleks üle piiri lastakse minna.» («Sots.» nr. 145.)

Sellest kirjeldusest ei või ütelda, et ta täpipealne oleks. Jutt oli minul A. Oinasega sellest, et need parteid, mis

asutava kogu valimistel enamusparteideks ja seega ka valitsusparteideks olid saamas, mitteametliku saatkonna (parteide, aga mitte valitsuse poolt) läkitaksid Nõukogude Venemaale rahu üle läbi rääkima. Sellega olid mõeldud sotside partei ja tööerakond. Niisuguse saatkonna kaasas minna, et Nõukogude valitsusele avaldada Eesti kommunistide seisukohta rahu asjas, — ainult niisugustel oludel olin mina valmis «üle piiri minema». Ma oleksin isiklikult toetanud rahuläbirääkimiste vajadust.

Umbes samal ajal, kui mina oma rahuvisiidid lõpetasin, kuna selge oli, et sotsid jälle valitsevaks parteiks on saamas ja sel puhul täis Hannibali vaimu on, — väga ebasündsal silmapilgul tuli Ungari vabariigi välisasjade rahvakomissarilt raadio teel rahuettepanek mõlemale sõdivale poolele.

Rahvahulkade ees hoiti kommunistide rahusobituse katsed muidugi suure riigisaladuse katte all, neile puhusid kõik kodanlikud lehed ja mehed hambasse, umbes kui ei mõtlekski enamlased rahu peale, ja nendele petetud hulkadele pidi taevalise rahumuusikana paistma, kui sotsid asutavas kogus, niipea kui nad seal suu lahti tegid, oma deklaratsioonis (programmilises seletuses) kohe suure rõhuga toonitasid: «Kõige tähtsamaks ülesandeks peab asutav kogu rahu saavutamist tunnistama. Ei tohi tarvitamata jätta **ühtki** võimalust, mis meid aitaks laastavast sõjast vabaneda.

Eestil ei ole mingisugust maade võtmise kavatsust, Eesti sõdib iseenda olemasolemise huvide pärast ja on valmis **igal silmapilgul** sõjariistu käest panema, niipea kui vaenlase pealetungimine meie vastu seisma jääb.» («Sots.» nr. 92 — 25. aprillil 1919. Meie sõrendused.)

Niisuguste **sõnadega** valmistati paari kuu jooksul ette uusi, kuulmatult äraandlikke **tegusid.**

12. mail teatas sotsiaaldemokraatlik-tööerakondliku valitsuse esimees O. Strandman asutavas kogus suure ülbusega: nemad ilma liitriikideta rahu ei tee! — s. o. nad sülitavad rahva rahuigatsuse peale!

Samal ajal pandi sõjavägi Peterburi poole liikuma.

Samal ajal pandi sõjavägi Riia peale liikuma Goltzpaša toetuseks.

Niisugused on teod! Aga lugege «Sotsi» ja teisi Eesti valgete lehti, mis nii enne kui peale neid sõjakäikusid

ilmunud! Enamlust Venemaal «demokraatliku Eesti rahvavägi» maha sõdimas ei olnud! Nemad ei olnud ei korra ega korratuse loojad Venemaal! Nõukogude vastu ei ole nad sõdinud mitte! Ainult enesekaitse sõda on nad pidanud! Ainult Eesti iseseisvuse eest on nad väljas! Kunagi ei ole enam meelde tuletatud, et lodjaväe kapten Pitka raadiot, mida sotsid rahuettepanekuks tarvitada ei tahtnud, allaandmise ettepanekuks Kroonlinnale tarvitas! Vaikimisega on maetud, et maikuupäevadel kõik valgete lehed ja iseäranis «Vaba Maa» kepsu lõid: punane Kroonlinn ja punane Peterburi — kommunistliku revolutsiooni au ja uhkus — on varsti väikese Eesti kangelasväe käes!

Mis laususid sotsid neil — rahvusvahelistele sandarmitele nii lootusrikkail päevil? Kus oli jäänud rahu? Kus rahutegemise rutt? Kus — tõotus **ühtki** sõjast vabanemise võimalust mitte kasutamata jätta? Miks oli selle asemel — sõjakäik kaugele Eesti piiridest välja iga ilmakaare poole, kus punane lipp lehvis?

«Kui Venemaa värskendatud sõjakäik meie maale uuesti nurja peaks minema, siis alles võiksime ka sealtpoolt rahujutte kuulda.»

Nii laulis «Sotsi» näkk — Alma Ostra — 17. mail, kui kaks kolmevärvilist nartsu juba Jamburis lehvisid, punane Peterburi aadrilaskmise hädaohus viibis, Pihkva langemas oli ja — 5 päeva enne punase Riia langemist!!! See oli neil kelmidel ja valgekaartlaste viigilehtedel «**Venemaa** värskendatud sõjakäik **meie** maale»!!!

Kas on häbematum vale mõeldav? Kas on räpakamaid poliitilisi libusid nähtud!

Mis see oli? Kas see tähendas, et liitriiklikud inimesesööjad olid lubanud neid lõplikult riigipiruka otsa kinnitada, kui nad Peterburi ja Riia sõjakäikudeks suurtükiliha annavad? Kas oli neile lubatud «iseseisvuse tunnustamist»?

Koltšaki nuut ja lipp! Seda oli neile lubatud!

Tänapäev teab iga «põlvepikkune poisike» Eestis, et just selsamal ajal Koltšaki avalik ja ametlik tunnistamine kogu Venemaa «ülemvalitsejaks» karva otsas rippus! Iga kaotus, mis punaseid väerindel tabas, lähendas seda silmapilku, kus Eesti liitriikide poolt Koltšaki kubermanguks tunnistatakse. Ja punaste väerinnetest olid just Peterburi väerinne ja Riia — esmajärgulise poliitilise tähtsu-

sega! Ainult nõukogude vabariigi sitkus, Vene töörahva revolutsiooniline vaimustus pani Laidoneri ja Judenitši vähjakäiku tegema ja sedaviisi kordus see, mis Inglise okupatsiooni palumisel 27. detsembril 1918 kord juba Eesti kodanlusest olenemata põhjustel juhtunud oli. Eesti härrasriik jäi kogemata «iseseisvaks» vastu tema loojate tahtmist!

Peterburi sõjakäik, edasitungimine Peipsi-tagusel maal, Pihkva võtmine, Põhja-Lätimaa puhastamine punastest ja ärarahustamine — kõik need teod olid just see poliitika, mida «Sots.» kui «püsti sõgedat» ja «hullumeelset enesetapmise poliitikat» oli sõnades hukka mõistnud siis, kui sotsid valitsuspartei ei olnud. See oli Judenitši, Koltšaki ja kompanii aitamise poliitika, mille kohta «Sots.» opositsioonis ja valimispalavikus olles ütelnud oli, et selle poliitikaga «me aitaksime ise seda köit keerutada, mille otsa Vene karistusesalgad meid pooma hakkavad».

Märtsis ütlesid sotsid: sõprusesobitamisest ja sahkerdamisest Vene mustsajaga peame hoiduma nagu tule eest! Ennem Vene ja Läti enamlased, kui Vene mustsada!

Aga, saanud nad maikuus endid nelja ministrikoha eest uuesti kodanlusele «töörahva kasuks» ära müünud, siis oli jutt ja olid teod teised: kaagikohtu kätte ja koha peal maha lasta igaüks, kes Vene mustsaja eest tulde minemast tõrgub! Tina neile, kes Vene mustsada ei avita Vene ja Läti enamlaste vastu!

Maikuu sõjakäigud olid Pätsi poliitika jatkamine. Aga selle vahega, et Päts talitas kui avalik kontrrevolutsionäär, sotsid aga vingerdasid kui angerjad! Nad heitsid Pätsile ette sahkerdamist tumedate jõududega ja — peab tõele au andma: sotsid ei sahkerdanud mitte, vaid panid käe mütsi äärde: «täidame käsku!» Sotsid heitsid Pätsile ette tillukese kriukamehe ja kavala nurgaadvokaadi totrust, kes oma lapselikus lihtsuses ei märkavat, kuidas Rodzjankod ja Ivanovid teda oma sõrme ümber mähkides oma poliitilisi sihtisid kätte saavad. Kuid sotsid kinkisid sellele Ivanovile Pihkva, Rodzjankole — Jamburi, ja kui nad tervet Venemaad Koltšakile jalge ette ei pannud, siis on neetud punased selles ainuüksi süüdi! Nad tegid neid kingitusi, et aga Inglise kindralid mossis näoga ei käiks, vaid lahkelt naerataksid! Oo, sotsid võivad uhked olla! See sõrm,

mille ümber nemad ennast mähkida lasid, on kangesti suursugune sõrm, kuningliku kindrali sõrm!

Naroova ja Peipsi taga hoidsid nõukogude vägede edusammud Vene valgeid nii suureks ja laiaks paisumast, et see Eesti kodanluse võimule ja riigipirukale hädaohtlikuks oleks saanud, aga Lätimaal lõid nõukogude vägede kaotused seisukorra, mis Eesti härrasriigile esimese ja ainsa enesekaitse sõja kaela tõi.

22. mail langes Punane Riia Goltz-paša ja sir Laidoneri ühiste hoopide all.

Aga juba 16. aprillil oli seesama paša Liibavis nn. riigipöörde korda saatnud: Ulmanise ministeerium võeti osalt vangi, osalt aga pääses see «valitsus» põgenema ja leidis Ulmanise enesega eesotsas ühel Inglise laeval Liibavi reidil «pinda» asumiseks. Inglise valitsus vaatas seda «enesemääramist» suure rahuga pealt ja pani Goltzile ainukese nõudmise ette: asutagu Läti valitsus! Siis tegi Goltz Needra valitsuse, millesse ta 6 Läti kadakasaksa, 3 täisverd Balti saksa ja ühe juudi nimetas.

Kas oli see Eesti riigikelmidele teadmata? Ja siiski tegid nad Goltz-pašaga ühise sõjakäigu punase Riia peale ja lõid Lätimaalt selle punase kiilu välja, mis neid Goltzi vastu kaitses. Nad lasid Läti töörahvale aadrit ja lõid variserlikult ning silmakirjaliku vagadusega käsi kokku, et — küll aga veristab Goltz Riiat hirmsasti! 4000 maha tapnud!

Mis see oli? See oli juudase-tegu, mille iseloomustamiseks eesti keel liiga kahvatu on! Ja see äraandmine hakkas kohe tagajärgi andma: Goltz asus peale Riia äravõtmist jalamaid ka Baltimaa põhjapoolse osa okupeerimisele.

Miks Goltz nii ruttas? Kas tahtis ta silmapilku ära kasutada, kus punaste sõjalised jõud purustatud olid ja uusi Eesti-Läti väerindele veel toodud ei olnud? Või kiirustasid Goltzi kannatamatud Balti parunid? Halva diplomaadina talitas Goltz igatahes. Selle asemel, et enamlusevastase sõja viigilehe varjul mööda väerinnet natukehaaval põhja poole nihkuda ja vastavalt ka frondi seljatagust okupeerida, alustas Goltz kohe seljataguse okupeerimist ja paljastas sellega oma salaplaanid enneaegu.

Missugune oli liitriikide vahekord Goltziga? Rahulepingu põhjal liitriikide ja Saksamaa vahel oli Scheidemann kohustatud Balti- ja Leedumaal pidama mõnekümnetuhandelist sõjaväge töörahva revolutsiooni vastu võitlemiseks.

Need väed olid Eestist detsembris 1918 punaste pealetungimise tõttu välja kolinud. Kuramaal nad püsisid ja hakkasid nüüd uuesti põhja poole tungima. Aga nemad olid ühtlasi ka Saksa riigi mõju kandjad. Needra valitsus oli Saksamaale sõnakuulelik, aga mitte Inglise valitsusele. See oli otsustavaks silmapilguks liitriikide kõhklemisel, kas anda Laidonerile luba Goltz tagasi lüüa või mitte. Eesti härrasriigi valitsusele tehti Inglise valitsuse poolt ülesandeks — oma sõjariistus jõud kaalu peale visata, et Riias luua valitsus, mis liitlaste sõna kuuleks niisama teenrilikult nagu Tallinna valitsuski.

Ja — traatpuped hakkasid karglema! Õieti oli ju tekkinud seisukord — kelmidevalitsuse poliitika häbistav pankrott: ta oli oma sõdurite verehinnaga ise Eestile Goltzi landeswehri kaela tassinud. Aga kelmid oskasid ka oma läbikukkumisest kodanlusele tüki poliitilist kapitali välja imeda. Tehti: «sõda parunite vastu». Ja ainult laisad ei olnud siis paruneid piigi otsa pistmas! S.-r.'ide «Võitlus» hüüdis 19. juunil: «Teadku igamees, et ta õnnelik võib olla sel ajal elamise eest, kus ta saab oma käega puruks (ohoo! — V. K.) lüüa Balti sakste kantsid.» Nii tehti töörahva timukatele ja parunite ning igasuguste nülgijate kaitseväelastele tugev võltstrump: nemad ei sõdi mitte üksnes punaste, vaid ka parunite vastu! nemad on tõsine rahvariik ja rahvavägi, kes ühtki väevõimuvalitsust omal pinnal ei salli, tulgu see kustpoolt tahes! — nii karjuti igal tänaval ja need olid haruldased rahvahulkade petmise päevad! Sest — mis oli landeswehri sõjaga õieti avalikuks tulnud? Mitte midagi muud kui Eesti härrasriigi kontrrevolutsioonilise sõja paratamatu tagajärg ja tükk tuleviku pilti! Eesti «rahvaväe» sõjalised võidud olid Eesti rahva poliitilised lüüasaamised! Goltzi lugu valgustas silmapilkselt nii kui pikne Eesti härrasriigi musta poliitikataevast ja ainult marurahvustõbised ei näinud, et kõik «võidurikkad» sõjakäigud, kui nad arenevad, seesuguseid Goltze, Rodzjankosid, Judenitšeid sigitavad igal pool ja et lõplik sõjaline võit Venemaa nõukogude vabariigi üle ühtlasi ka uueks võllaks Eesti töörahvale on ja riigipiruka lõpuks — Eesti kodanlusele!

Aga marurahvuslus oli juunis väga laiadele rahvahulkadele üdini imbunud. Selle taudi möllamise barometriks, tundemärgiks, kui sügavale klassiteadvus töörahva hulkades «võidurikaste» sõjakäikude mõjul langenud oli, on sotsia-

listide-revolutsionääride seisukoht landeswehri sõja asjus. See partei on alati kõikide v a n k u m i s t e näitajaks, mis töörahva hulkades maad leiavad!

17. juunil tehti asutavas kogus traatpupede paraad ja s.-r.'id ei pidanud välja ja astusid ritta! Toome siin H. Kruusi kõne kui dokumentliku näite sellest, kuidas inimesed, kes õndsas usus, et nad sotsialistid ja revolutsionäärid on, kodanluse agentideks saavad, kui on vaja tuleproov läbi teha!

«Peaminister Strandman tähendas vist õieti ära, kui ta ütles, et tekkinud võitlus lõuna väerinnal ühendab kõiki erakondi, kes siin esitatud. Tahaks uskuda, et see nii on. Ma kinnitan ainult kõige pahemal pool seisva rühma nimel, et m e i e t ä i e l i k u l t ü h i n e m e s e l l e s ü n d m u s t e h i n d a m i s e g a, m i s s i i n e t t e k a n t u d (tormilised kiiduavaldused), ja samuti selle resolutsiooniga, mis hr. Birki poolt on ette pandud. Kuid meie ei või siin jätta tähelepanemist juhtimata ühe asjaolu peale, et ikkagi ei ole mõõdetud asja ühesuguse mõõdupuuga, et siin on tarvitatud meil seni harilikku kahesugust mõõtu. Juba kõigil oma endistel sõnavõtmistel oleme rõhutanud, et tarvis on astuda läbirääkimistesse võitleva poolega idapiiril, selleks, et sõda lõpetada, kuid siis vastati meile, et meie ei või seda, sest mõtelge, need on banded, kes meie vastu välja lastud, meie ei või üleüldse lubada kokkupuutumist nendega. Kui tahetakse röövlitebandeks nimetada neid, kellega meie võitleme idapiiril ja kellega tarvilikuks ei peeta läbirääkimistesse astuda, siis oleks seda ka siin pidanud tegema. K u i d k õ i g i s t s e l l e s t e i t a h a m e i e p r a e g u s e l s i l m a p i l g u l t ü l i k ü s i m u s t t e h a. Tahame omalt poolt hääletada selle resolutsiooni poolt, mis hr. Birk ette pani ja selle hääletamisega demonstreerida seda ühtmeelt meie ja teiste erakondade vahel ses küsimuses. Tarvilikuks pidades kõige energilisemaid samme ja abinõusid võitluses välise vaenlase vastu, nagu teisedki eelkõnelejad tähendanud, toonitan, et võidu kindlustamiseks on tarvis abinõusid tarvitusele võtta ka sisemisel väerinnal. Ja tähtsamaks abinõuks on siin r u t u l i n e ü h i s k o n d l i k k u d e u u e n d u s t e m a k s m a p a n e k. Saagu see hoone, milles elame, kodusemaks meie töörahvale. Tulgu sinna soojust ja valgust...

Jälle on tulnud Lembitu päevad, kus see suur mees ütles: «Senikaua, kui põlvepikkune poisikene minu maal

veel olemas, ei ole allaandmist». (**Tormilised kiiduavaldused.**) Selles mõttes tulgu välja kõik jõud, kellel on kallis töörahva maa ja vabadus. Selles mõttes ei ole meil allaandmist.» (Kiiduavaldused. Meie sõrendused.)

Järgmisel päeval kajas kodanlikkudest lehtedest vastu: Lembitu päevist saadik ei ole Eestit niisugune üksmeel vallanud kui nüüd! «Põlvepikkuste poisikeste» isa H. Kruusi sinepiivake oli tänuliku pinna peale langenud! Kasvas üle öö suureks puuks ja kõik verekoerad leidsid varju ta vilus... «Sots.» aga ütles paavsti pühalikkusega, et selle kõne eest võib s.-r.'idele p a l j u d p a t u d a n d e k s a n d a! — Võis ka! Sest s.-r.'id olid nüüd samasse pattu langenud, milles sotsid oma nõrga poliitilise liha himusid hinge tagasi tõmbamata täitsid!

H. Kruus ütles, et nemad seisukorda niisama hindavad kui sotsid, töö- ja rahvaerakondlased. Need aga olid ütelnud sedasama, mis Strandmangi: «Meil on uus vaenlane tekkinud!» Kust ja kuidas tekkinud? S e l l e surnuksvaikimisest olid kõik valged kelmid huvitatud! Iga sotsialisti ja revolutsionääri kohus aga oli p a l j a s t a d a, et see u u s v a e n l a n e o n L ä t i m a a t ö ö r a h v a v e r i s t a m i s e s t tekkinud, mille asutav kogu korda saatis, pannes aluse neile «võidurikastele» sõjakäikudele, ja — edasi, et s õ j a j a t k a m i n e V e n e v a l g e t e k i n d r a l i t e j a l u l e - u p i t a m i s e k s s a m a s u g u s e i d v a e n l a s i j u u r d e s i g i t a b. Seda oli tarvis kisendada üle maa, nii et iga proletaarlane kuuleks ja oma täägi pööraks asutava kogu vastu, kes Goltzi järel talle Judenitšit kaela tassimas oli. Seda oli kahekordselt vaja, sest 8. ja 9. juunil tabati Narva juures kolm lennumasinat Goltzi ohvitseride ja Balti parunitega, kes olid välja saadetud landeswehri major Fletscheri ja Põhja korpuse kindral Rodzjanko vahel ühist ülesastumist joonde seadma. Aga s e l l e a s e m e l lausus Kruus: meie sõjast punastega käesoleval silmapilgul tüliküsimust ei tee! See oli avalik töörahva äraandmine, mis ainult punaste vägede sõjaliste edusammude tõttu lõpuni ei arenenud.

Kas võib peale selle veel H. Kruusile ette heita, et ta ei paljastanud, et Eesti härrasriik ses landeswehri sõjas ainult nukk on Inglise kindrali Gough'i käes! Kruus ise hakkas nukuks!

Ainsa äraeksinud pojana esines sel asutava kogu koosolekul maaliit K. Pätsi isikus. Päts pidas silmakirjaliku

kõne rahva rahusoovist ja Läti asjusse segamise vastu ning pani ette, et oleks ühine enamlaste-vastane Eesti-Läti-Leedu väerinne, mille ülemjuhatajaks liitriikide nõusolekul mõni erapooletu kõrgem ohvitser oleks määratud. Nagu ütlesime: maaliit talitas järjekindlalt. Laidoner läks Pihkva peale — maaliit oli nõus. Laidoner tungis Düüna äärde välja — maaliit kiitis heaks. Aga seal läks Laidoner Goltziga karvu ja maaliit ajas sõrad vastu: enamlane on meie ühine vaenlane, meie ei tohi tema rõõmuks üksteist veristada! Ja praktiliselt pani Päts ette: määraku inglane ühine ülemjuhataja kõigile, et ka Goltz selle sõna kuuleks. Kas oli selles midagi uut? Kas ei saanud need, kes Pätsile 17. juunil vilistasid, paar kuud hiljem Eesti-Läti-Leedu liidu sobitajateks? Kas ei olnud liitriikide sõjasaatkond mitte tegelikuks ülemjuhatajaks kõigile enamlusevastastele sõjalistele jõududele Baltimaadel? Oli! Aga — varjatult oli. Päts aga käskis seda seisukorda avalikuks ja ametlikuks teha. Sellepärast talle nii usinasti vahele hüüti! Päts rikkus mängu.

Inglise kindral käskis, ja nn. sõda parunite vastu algas! Aga inglane ütles: siiamaani ja mitte kaugemale! Ja Eesti härrasriigi vägedel tuli Riia väravatelt tagasi pöörata, ilma et Inglise kindral neile Riias paraadigi oleks teinud. Goltz oli inglasele tõotanud truu olla ja — sõjal oli kuulsuseta lõpp!

Riias aga seadis Inglise kindral Ulmanise valitsuse pukki ja pani sinna sekka kolm Balti parunit — elusate mälestussammastena, et see valitsus tõesti ikka on tekkinud parunite vastu peetud sõja leekidest.

8. juulil andis J. Tõnisson asutavas kogus aru lõppenud võidurikkast sõjast parunite vastu ja «Kommunisti» lendleht (nr. 5) kehitas õlgu: «Lootsime näha saada Balti aadeli madu, kellele surmav vai pähe taotud. Lootsime näha saada (vähemalt kuuldagi) triumfi-võiduhõiske-rongisõitu nii kui neid vanas Roomas toime pandi võidurikastele sõjapealikutele, kus võidetud kuningad ja pealikud ahelais läbi linna veeti ja rahvale suuri pidustusi toime pandi. Aga Tõnisson leppis sellega, et oma sõnadega maha jutustas ajalehtede poolametlikkude telegrammide sisu. Teadupärast ei jäänud triumf võidurikka sõja lõpu puhul parunite vastu siiski mitte ära. Ainult, et triumfi ei ehtinud mitte parunid, vaid Eestimaa ametiühisuste kesknõukogu ja Tallinna töölisvanemate nõukogu vangistatud liik-

med ning streikijad töölised püsside vahel! Triumfi ülemaks ehteks oli ülemaaline kaak, millel kõlguvad tööliste streigi-, trüki-, sõna-, koosolekutevabadus ja tööliste isiku puutumatus.»

Selsamal 8. juunil andis J. Tõnisson aru härrasriigi välispoliitilisest seisukorrast üleüldse. Ta oli õnnelik teatama, et Eesti siiski veel liitriikide poolt ametlikult pole tunnustatud ... Koltšaki kubermanguks! Iseseisvuse tunnustamise asjas olevat just viimastel päevadel «rahustavaid» ja «rõõmustavaid» teateid tulnud ning kindel olevat, et liitriikide rahukongress «juba lähemas tulevikus» «võib» arutamisele võtta. Sõnaga: jatkame köietantsu heade lootuste tähe all!

Kõikide «võidurikaste» sõjakäikude eest r e a a l s e l t — ainult hapude heeringate tündrid ja hiljem — Ameerika pekki, ja see oli kogu välispoliitika saavutus!

Umbes selsamal ajal tegime ka meie kokkuvõtteid eelmiste kuude võitluste tagajärgedest, otsisime uusi teid tekkinud seisukorrast väljapääsemiseks.

Mitte see ei olnud seisukorra kohta mõõduandev, et härrasriigi iseseisvus kullajumalate Pariisi kongressi poolt tunnustamata oli. Otsustandev Eesti töörahva klassivõitluse ja selle võitluse ülesannete kohta oli tõsiasi, et kodanlus ennast riiklikult organiseerinud on ja oma võimuaparaadiga töörahvale aadrit laseb niihästi nn. välisel kui ka nn. sisemisel väerindel, mis kumbki üks ja seesama k l a s s i v õ i t l u s e väerinne on. Klassisõda oli pikale veninud ja Eesti v a l g e v õ ö g a ümbritsenud: Naroova ja Peipsi taga Põhja-Lääne armee, mille parem tiib Pihkvani ulatus, sealt edasi — valge Lätimaa Goltz-pašaga reservis. Seesugune seisukord kindlustas Eesti kodanlust igasuguse vastuhakkamise vastu Eesti töörahva poolt. Isegi kõige laialdasem sõjariistus vastuhakkamine töörahva ja sõjaväe proletaarsetes hulkades oleks ilma suurema vaevata alla surutud nende mitmest rahvusest valgete vägede poolt, mis Eestit i g a ilmakaare poolt ümbritsesid. Selle Eesti sotside «internatsionaali» vöö sees võis Eesti kodanlus segamatult nülgida ja seedida. Siit järgnes otsekohene ülesanne see vöö lõhkuda, et Eesti oleks piiratud mitte kuldpagunitega kaagimeistritest, vaid töörahva punastest vägedest. — Klassisõja pikaldane käik oli tööliste klassivõitluse kuulmata rasketesse tingimustesse asetanud: vähem kui klassivõitluse avaldus suruti kodanliku väevõimuvalitsuse

poolt vägivaldselt alla. Juba maikuu palgavõitlused ei jätnud meid kahevahele selles, et isegi oma palgatariifi töölised demokraatlikus Eedenis teisiti maksma panna ei saa kui sõjariistus vastuhakkamise teel. — Sõda ise oli seks pinnaks, millel marurahvuslus ka töörahva mahajäänumates kihtides lopsakaid õisi ajas. See muutis töörahva seisukorda sotside hoolitsemisel ikka rängemaks orjade seisukorraks. Mobiliseeritud töörahva kihid olid kodanlusele suurtükilihaks.

Sellest välja minnes ja arvesse võttes seda, et Nõukogude Venemaal rida teisi väerindeid on, mis töörahva revolutsioonile poliitiliselt võrratult tähtsamad, ja sõda niiviisi veel määramata aega kesta võib, asuski kommunistliku partei Eesti Keskkomitee r a h u seisukohale.

Töörahva v õ i t l u s e s t, rääkimata võitudest, ei või olla juttu seal, kus selle töörahva laiemad kihid r a h v u s l i k u l seisukohal asuvad. Klassivõitlus, s. o. töörahva võitlus oma klassitulude eest kurnajate vastu, leiab ainult sel määral maad, mil töörahva hulgad äratundmisele jõuavad, et jutud r a h v u s e s t ja rahvuse ü h i s t e s t h u v i d e s t — h u n d i j u t u d on. Eesti kodanlus oli iseseisvusliku pettusega Eesti töörahva laiemad kihid Venemaa töörahva nõukogude vabariigi vastu kihutanud. See sõda ja selle sõja edud olid alaliseks toiduks rahvuslikule pimestusele. Tarvis oli rahu, et Eesti töörahvas nelja silma alla jääks Eesti kodanlusega ja töörahvas mahti saaks demokraatlikus Eedenis ringi vaadata läbi igapäevase elu prilli ja kokkuvõtteid teha sellest, mis «võidurikas» sõda «andnud», s. o. töörahvalt võtnud ja kodanlusele andnud on!

Otsustades alustada võitlust rahu eest, asus meie partei samale seisukohale, et Eesti töörahvas ilma Venemaa nõukogude vabariigi s õ j a l i s e toetuseta klassivõitlust kodanluse vastu j a t k a b ja selles võitluses kodanluse võimu murdes töörahva nõukogude võimu maksma paneb. Sellest järgnes otsekohe otsus: Eesti töökommuuni valitsus lõpetatuks tunnistada.

19. juulil avaldas meie partei Keskkomitee r a h u m a n i f e s t i Eesti töörahvale.

Kas ei asunud meie sellega Eesti sotsialistide-revolutsionääride partei seisukohale? Sest see partei oli järjest (peale mõningate «põlvepikkuste» «silmapilkude») nõudnud, et rahu tehtaks Nõukogude Venemaaga.

S.-r.'ide partei seisukoht on natsionalistlik, meie oma aga niihästi enne kui peale 19. juulit — klassi seisukoht. Nemad ütlesid: Venemaa nõukogude väed on võõrad väed, kes meie maale tungivad. Meie ütlesime ja ütleme: mitte ühegi töörahva vabariigi väed ei ole Eesti töörahvale võõrad väed. Meie teeme oma hüüdlausest: «kõigi maade töölised, ühinege!» — **kõik** järeldused kuni **lõpuni** ja teame ainult **klassitulusid** ja nende vastuolusid, aga mitte **rahvuslikke** tulusid. Ja sellepärast seisab meie ees alati ainult see küsimus: kas on Eesti töörahvale kasulik teise maa töörahva vägede tungimine Eestisse. S.-r.'idele aga on iga vägi, mis üle piiri tuleb, võõras vägi. Selles mõttes on nende seisukoht samasugune kui sotsidel ja kodanluselgi, aga need ei küsi võõrast ega omast, kui vaja on töörahvast alla suruda, ja lähevad siis Mannerheimilt lihunikke palkama. Aga s.-r.'ide jutt võõrastest vägedest on valgetele just niisugustel silmapilkudel enam kui kulda väärt: nad kiidavad siis s.-r.'idele usinasti järele, et «võõrad» väed ei tohi «meie» maale tulla, ja näitavad näpuga punaste vägede peale.

Siit järgneb paratamatult ka meie ja s.-r.'ide järsk lahkuminek võitlusviisides. Mis on s.-r'ide võitlus rahu eest? Ei midagi muud kui kodanluse manitsemine, et vaja ikka oleks rahu teha! Nad ei ole mitte kunagi mitte kaudseltki töörahvast üles kutsunud rahu teostama revolutsiooni teel, vastu kodanluse tahtmist! Taara hoidku! Hakkab sõjavägi ise rahu tegema punastega või algavad sõjavastased rahutused seljataga, mis saab siis «riigikaitsest»!! Siis võivad «võõrad» väed maale tungida ja «iseseisvus» on reostatud! Meie aga rajame terve oma rahuvõitluse töörahva klassivõitluse, aga mitte kodanluse manitsemise peale.

Juba oma rahumanifestis toonitasime meie, et see valitsus, kes rahvusvahelise kontrrevolutsiooni käsikuks on, kes Vene valgekaardi suureks kasvatanud ja keti otsast lahti lasknud on, rahu ei tee, kui tema leivavanemad Pariisis talle selleks luba ei anna. Ja sellest tegime meie otsekohese järelduse: maha kodanlik valitsus! — Kõikides üleskutsetes sõduritele-proletaarlastele oleme neid kutsunud otsekohe sõda lõpetama, otsekohe rahu tegema punastega ja meie ei ole kunagi ütelnud: nõudke valitsuselt, et see teile rahu majasse tooks! Teie käes on sõda,

teie käes on rahu! Tehke rahu punase Venemaaga! Andke tina Vene valgekaardile! Tulge ära Venemaa pinnalt! — nii hüüdsime meie igas lendlehes. Ja teisiti ei või ükski revolutsiooniline partei talitada, kes rahu tahab! See on väikekodanlik opositsioonipartei, kes kodanlikku valitsust manitseb, selle asemel et töörahva hulkade poole pöörda! Oleks ka kommunistid nagu s.-r.'idki talitanud, Tartu rahuläbirääkimisi ei oleks s.-r.'ide silm mitte näinud.

Kui meie alustasime rahuvõitlust, siis ei olnud meile mitte mõõduandvaks see kahepaiksete sotsialistide põhjendus punaste vägede Eestisse tungimise vastu, et selle kannul nälg tuleks. Punased väed ei olnud Eestisse tunginud, sõjaseisukord piiril takistas igasugust nimetamisväärilist toiduainete väljavedu, aga — kas ei olnud juba novembriks seisukord niisugune, et linnad ilma Eesti leivata istusid ja sõjavägedele tarvilist viljagi kokku tulnud ei olnud. Mis oli linnainimestel ja maatarahval sellest kasu, et hallparunil aidad vilja täis, kui valitsus koodiga eraomanduse Siioni väravail seisab ja rahvahulkadele muud maitsta ei jää kui Jaan Tõnissoni suuri sõnu. Kui Tallinnas töölised ainult 50% sellest palgast saavad, mis nad nõuavad ja mis äraelamiseks minimaalselt tarvis on; kui teistes linnades tööliste palgad veel vähem elukallidusele vastavad, maatööliste palgad aga enneolematust nülgimisest kisendavad; kui peale selle töötatööliste hulk on näljasurma vabaduse hoolde jäetud ja talle vähematki abi ei anna see riik, kellele miljoneid jatkus Pihkva valgekaardi nuumamiseks, — niisugustes oludes võivad ainult kelmid kisendada, et nälg siis maale tuleb, kui punased väed üle Eesti piiri astuvad! Nälg **on juba siin** meie keskel, aga muidugi ei ole teda seal, kust iga liiki sotsiaal-äraandjatele riigipiruka raasukesi ulatatakse. Rahu paljastab lõplikult, et iseseisvus nimelt majanduslikult võimatu on.

Meie rahumanifest ja samal hoobil Nõukogude Venemaa ametlikud teadaanded, et nõukogude väed Eestisse ei tungi ja nõukogude vägedele antud sellekohased päevakäsud tegid juulikuust otsustava pöördepunkti selles klassisõjas.

Kodanlus oli liiga ohtrasti rahuveksleid välja andnud ja igal parajal ja mitteparajal juhtumisel seletanud, et rahusoovist ei ole enamlaste pool juttugi ja sellepärast on nemad sunnitud edasi sõdima, tahavad nad seda või mitte! Et kommunistid nüüd korraga avalikult — rahu-

ingliteks said, see pani need kelmid jahmatama. Olid nad ju ikka kinnitanud: nad ei sõdivat mitte ühtki päeva kauem kui tarvis! Nüüd oli tarvis põhjendusi välja mõtelda, miks siis õieti tarvis oli siiski edasi sõdida. Ja ei või ütelda, et Eesti riigikelmid teravmeelsete kelmide liigist oleksid! Nende «rahvusline vabadussõda» hakkas ennast nüüd kontrrevolutsioonilise klassisõjana nende oma kirjutustes ja kõnedes paljastama.

Kelmidevalitsuse pea- ja sõjaministri häälekandja «Vaba Maa» (nr. 160) tõttas, kimp kommunistlikke lendlehti käes, maale ja rahvale selgeks tegema seda, milles ilma selletagi ükski täie aruga inimene ei kahelnud — ja nimelt, et kommunistidele rahu ainult seks tarvis on, et kodanluse võimu ikkagi kukutada! Ent siit järgnes otsekohe, et on vaja sõdida, kuni viimne kommunist maa pealt pühitud on! See oli juba midagi muud kui sõda «iseseisvuse» eest!

Hoopis targemini oli jälgi kaotamas «Sots.» (nr. 155): «Otsekohene pööramine Venemaa võimude poole... oleks Eesti riiklusele hukkav.» Sellepärast tuleb «pöörata tarviliste eeltingimiste saavutamisel motiveeritud ettepanekuga liitriikide poole, et nad (ehk ka üks neist, näiteks Inglismaa) rahusobitaja kohused meie ja Venemaa vahel oma peale võtaks». Teiste sõnadega: me sõdime niikaua, kui liitriigid käsevad!

Kuid sootuks teine oli töörahva keel selles küsimuses. Ja seda kartsid liitriikide sulased kelmidevalitsuses üle kõige. Rahuagitatsiooni kiusas kelmidevalitsus kõikide tema võimuses olevate abinõudega taga. S.-r.'ide «Võitlus» ja siis «Töörahva Võitlus» pandi seisma nimelt nende lehtede rahuagitatsiooni pärast. Hiiglasuured mustad tsensuuriplärakad neis lehtedes jäävad ajalooliseks mälestuseks sellest «suurest» trükivabadusest, mis siis valitses, kui mõni sotsidest pahempoolsem leht üleüldse veel ilmuda võis! Viimastes «Töörahva Võitluse» numbrites oli sõna «rahu» tsensuuri poolt hoolega välja kraabitud igal pool, olenemata sellest, mis kontekstis see «kommunistlik» sõna tarvitatud oli! — Ja kui siis kätte jõudmas oli aeg, kus kokku pidi tulema ametiühingute kongress, siis oli sisetimuk A. Hellat kohe väljas kindla nõudmisega: rahust ei tohi kongressil juttu olla!

See oli muidugi pime juhus, et Tšitšerini rahuette-

paneku radiogramm ja rong, milles ametiühingute kongressi liikmed osalt Venemaale, muist aga tapale viidi, vastamisi juhtusid. Kuid tõsiasi on see, et nõukogude vabariigi rahuettepanek sel silmapilgul pärale jõudis, kui töölisklassi rahuvõitlus selle tipuni ulatus, kus kõik võitluse abinõud peale sõjariistus vastuhakkamise ära katsutud on. Kui töölisklassi ridades kongressilt otsustavat sõna oodati, siis nimelt rahuküsimuses.

Ja — kongress ütles selle sõna:

«Selles sõjas on Eesti vabariik saanud tööriistaks liitriikide kapitalile ja tagurlusele, kes tahab Venemaad endises suuruses üles ehitada ja enamlust kukutada, et enesele paremaid kurnamise võimalusi saada. Et selles võitluses aga nimetatud riikide valitsustel võimata on enda vägesi tarvitada revolutsiooni kartusel oma rahva keskel, tarvitatakse selleks kõiki neid enamlusvastaseid jõudusi, mis Venemaal tekkinud. Ja üheks niisuguseks jõuks on Eesti, kes liitlaste käsul ohvriks peab tooma sõja Moolokile omi poegi ja varandusi.

Eesti ametiühisuste kongress, kokku tulles sel Eesti töörahvale raskel tunnil avaldama tema tahtmist, seletab avalikult ja kindlasti:

1. Eesti töölisteklass saab kogu hingega ja kõigi võimalikkude abinõudega selle eest võitlema, et Eesti sõjaväge ei tarvitataks Nõukogude Venemaa asjusse segamiseks ja Vene valgete vägede ja kontrrevolutsiooni toetamiseks.

2. Selles mõttes tervitab Eesti töölisteklass soojalt kogu töörahva võitlust kõigil mail oma valitsuste püüete ja katsete vastu Venemaa asjusse segada ja seal tagurlust jalule aidata.

3. Eesti vabariigi valitsuselt nõuab Eesti ametiühisuste kongress Vene valgete vägede toetamise lõpetamist igasugusel kujul, otsekohest rahuläbirääkimiste algamist Vene nõukogude valitsusega ja rutulist rahu tegemist.

Kongress kutsub üles kogu Eesti töörahvast agaralt toetama neid nõudmisi, nähes ainult rahuvõitluses seda panti, mis meid rutuliselt vennatapva sõja lõpetamisele viib.

Elagu rahu Nõukogude Venemaaga!» —

Kuna kõikides kongressi otsustes kommunistliku partei Keskkomitee varjatud kätt nähakse, siis ei ole üleliigne ütelda, et meie selle resolutsiooni kirjutajad ega ettepanijad ei ole, aga see ei vähenda tema poliitilist kaalu.

Kehkenpüks Hellat valetas peale kongressi laialiajamist asutavas kogus, et kongress olla laiali aetud selle otsuse pärast, mis ta ametiühingute ülesannete kohta vastu võttis. Oleks see nii, siis oleksid Hellati sandarmid kongressi juba 31. augustil keskpäeva paigu, aga mitte vastu ööd laiali ajanud. Tõsiasi on see, et vahil olev sandarmi ohvitser M. Koolmeistrile kongressi lõpetamisest siis teatas, kui meie seltsimees Allik esimesena oma kõnes rahu puudutas. «Kongress peab ennast ise edasi!» hüüdis meie unustamata seltsimees Ed. Hammer ja pidas lühikese, kuid tulise kõne sõja vastu. Mõlemale läks see elu maksma! — Sõjariistus verekoerad olid juba saali tungimas, kui E. Joonas lauale kargas ja hüüdis, et tema asutava kogu liikmena seda teeb, mida teistele vägivallaga keelatakse: ta pidas sütitava kõne rahutegemisest, luges eespooltoodud resolutsiooni ette ja pani ta hääletamisele. Resolutsioon võeti ühel häälel vastu.

Hüüetega: Maha sõda! Elagu nõukogude vabariik! Maha timukad sotsid! — ja Internatsionaali laulmisega lõppes see ajalooline kongress, mis «ise ennast edasi pidas», kuni ta oma kohuse tööliskassi vastu kuni l õ p u n i täitnud oli! Lõppes — sotsiaaldemokraatlik-tööerakondliku valitsuse sandarmite t ä ä k i d e vahel!

Ametiühingute kongressi laialiajamisest, väljasaatmisest, mahatapmisest kuni vaherahu allakirjutamiseni Tartus 31. detsembril on hiiglasamm, mida teisiti ei või hinnata kui Eesti härrasriigi v ä l j a l ö ö m i s t Koltšaki-Denikini-Judenitši ühisest sõjalisest väerindest. See on töörahva võit, kui seda sündmust võtta rahvusvahelises mastaabis. Siin, Eesti radadel murti kõige esmalt läbi see väerinne, mis Venemaa töörahva revolutsiooni rõngana ümbritses ja kõigi maade kapitalistides lootust äratas, et ta jaksab töörahva revolutsiooni ära kägistada. Mil määral on see Eesti töörahva klassivõitluse teene?

Kõige esimeses järjekorras on Tartu rahuläbirääkimised Venemaa revolutsioonilise töörahva teene. Septembris katkestas Eesti härrasriigi valitsus oma silmakirjaliku rahujutu Pihkvas, et ühes Judenitšiga punast Peterburi veristama minna, ja Eesti töörahvas vaatas seda hirmunult vaikides pealt. Isegi Tallinna tööliskass, kes kuulsusrikkaid lehekülgi Eesti töörahva klassivõitluse ajaloosse Eesti härrasriigis kirjutanud on, oli sedavõrd desorganiseeritud ja terroriseeritud, et mitte ükski vabrik Oktoobri-

revolutsiooni teisel aastapäeval ei streikinud, kui meie Tallinna proletariaati üles kutsusime protesteerima Peterburi sõjakäigu vastu. Nii võis sotside ja tööerakondlaste valitsus oma väed karistamatult Krasnaja Gorka alla ning Pihkva ja Põtalovo sihis peale tungima ja seda poliitikat tegema saata, millest nad hästi teadsid, et see enesetapmise poliitika on. Ja sedamööda on Tartu rahuläbirääkimised valgete sõjalise lüüasaamise tagajärg; mitte üksnes Judenitši, vaid ka Koltšaki, ka Denikini lüüasaamise tagajärg. Kui «Sots.», nagu me seda eespool nägime, märtsis oli seda «püsti sõgeduseks» ja «hullumeelseks enesetapjate poliitikaks» nimetanud, kui «me» Vene Judenitšit, Koltšakit ja kompaniid kuidagiviisi aitaksime, siis tekkis alles detsembriks niisugune seisukord, kus «me» enam mitte kuidagi viisi neid suuri Vene kaagimeistreid aidata ei saanud, ja siis oldi sunnitud rahuläbirääkimistele minema, et mitte niisama purustatud saada nagu see oli sündinud venekeelse kontrrevolutsiooniga. Seega oli mitte Eesti töölisklass, vaid Vene töörahvas Eesti kodanlikku kontrrevolutsiooni sundinud oma rahvuslikkudesse piiridesse jääma ja oma nina Naroova ja Peipsi taha mitte pistma. See tuleb Tartus protokolleerimisele, kui seal tehakse rahuleping. Ja nii on Tartu rahuläbirääkimiste kitsam mõte just selles Eesti kontrrevolutsiooni lokaliseerimises.

Kuid Tartu rahusobitustele annab üleilmse tähtsuse rahvusvahelise töölisklassi võitlus, et kapitalistlikud valitsused rahu teeksid punase Venemaaga ja lõpetaksid nälja-blokaadi. Ainult selle võitluse teeneks tuleb seda pidada, et liitriigid Eesti härrasriiki ei ole vande alla pannud tema rahusobituse pärast Nõukogude Venemaaga.

Nähtavasti on Taara Eesti kodanluse iseseisvusele juba tema sündimisel hälli pannud nõiakepi, mis sellele iseseisvusele «võitusid» toob iga kord, kui tema seisukord reaalselt kõige varjukujulisem on. Nii see oli Saksa okupatsiooni kuudel, kui iseseisva vabariigi valitsusel niipaljugi maapinda polnud, kuhu iseseisvuse manifest peita. Siis aga tunnustasid liitriigid seda valitsust kui... fakti! «*De facto*» — nagu seda kodanlikud lehed ja mehed kangesti targa näoga ütelda armastavad. Ja nüüd, kus Eesti härrasriik niisugusesse seisukorda sattus, et punased väed ta kui rohutirtsud üle ujutada võiksid, hakkab see riik rahvusvaheliseks subjektiks saama, tehes rahulepingut Venemaa

nõukogude vabariigiga! Eesti härrasriik sõdis meeleheitlikult «iseseisvuse» eest, aga tema valitsusparteide lehed kuulutasid prohvetlikult: punaste kaotus on Koltšaki võit. Koltšaki võit on meie iseseisvuse kaak! Ja — virutati edasi. Kas võib olla pöörasemat õnnemängu! Kas on nähtud hullemat köietantsu! Kas on olnud jaburamaid õnneküttisid!

Aga pange iseseisvusesse see klassiline sisu, mis tal on, ja kõik see, mis iseseisvuse ja rippumatuse tühja sõnakõlksu seisukohalt vaadatuna paistab õnnemänguna, õnneküttimisena, köietantsuna, — tuleb ilmsiks soliidse järjekindla klassisõjana töörahva revolutsiooni vastu, käsikäes ja külg külje vastas kogu maailma kontrrevolutsiooniliste jõududega.

Kodanliku väevõimuvalitsuse kestaks jääb iseseisvus nii kui ennegi ja niikaua, kuni Eesti töörahvas iseseisvalt kurnajate Eedenile siin maal lõppu ei tee.

12. KAS DEMOKRAATIA VÕI DIKTATUUR? KAS RAHVUSLIK VABASTUSSÕDA VÕI KLASSISÕDA?

Meile on küsimused demokraatiast, diktatuurist ja klassisõjast üks ja seesama küsimus klassivõitlusest tema rahvuslikus ja rahvusvahelises ulatuses, niisama kui need küsimused kodanlusele ja tema valeprohvetitele üks ja seesama küsimus on klassivõitluse salgamisest sõnades ja vale ning pettusega varjatud klassivõitlusest tegudes.

Kodanluse ja sotside ametlik õpetus kuulutab, et sõda, mis nemad peavad, olla enesekaitse- ja vabastussõda, millel miskit muud mõtet ega otstarvet polla kui Eesti iseseisvus ja rippumatus. See olla võitlus rahva enesemääramise õiguse teostamise eest. Klassisõda ei olevat see sõda juba sellepärast mitte, et temast terve Eesti rahvas osa võtvat. Valgete suurem kirjatark — A. Rei — arvas kord isegi välja, kui suur protsent eestlasi Eesti härrasriigi vastu sõdivate punaste vägede hulgas on ja hõiskas: kõige rohkem kaks protsenti! — ning järeldas: igasugustel klassisõja juttudel on viimane pinnajätis jalge alt ära kadunud. (Vt. «Sots.» nr. 131 — 29. juunil 1919.)

See Rei katse klassisõja mõistet ära määrata on seda lõbusam, et Rei samas kirjutuses näpuga näitab, mis siis

õige klassisõda on. Ta näitab von der Goltzi landeswehri peale ja hüüab: seal olevat «*tõesti puhas klassisõda lahti*» ja nimelt: «*sõda parunite klassisõjaväega — Balti landeswehriga. See on tõesti klassisõda klassikaliselt selgel ja puhtal kujul*», kinnitab A. Rei eksmarksisti ilmeksimatusega ja jatkab ilma kõhklemata: «*Meil puuduvad täielikumad arvustiku teated, kuipalju tolles rüütlite väes meie maa mõisnikkude võsusi on teeninud... Kuid mõistagi oli aadeli võsukesi ainult kümned ehk kõige rohkem mõni sajake. Suurem hulk reamehi olid muidugi ninapidi veetavad parunite palgalised...*»

Eesti töölisi olla punastes vägedes «ainult kaks protsenti» ja sellepärast kustutab Rei selle sõja klassisõdade nimekirjast kindla käega maha. Saksa paruneid olla landeswehris «ainult kümned ehk kõige rohkem mõni sajake» ja sellepärast märgib Rei selle sõja niisama kindla käega klassisõdade nimekirja üles! Nii siputab kana takus!

Mis on siis lõpuks klassisõda?

Klassisõda[1] *on sõda töörahvariigi ja kodanliku riigi vahel.*

Klassisõja mõiste kohta ei ole mitte mingil määral mõõduandev, kas on mõlemad sõdivad pooled ühest rahvusest või mitte. Ükski sots ei ole tihanud ütelda, et sõda Soome töölisklassi ja Soome kodanluse vahel klassisõja iseloomu sellepärast kaotas, et Goltz-paša Saksa vägedega valgeid päästma tuli. Nii oli ka lühike sõda Ungari töörahva nõukogude vabariigi ja Rumeenia kuninglikkude vägede vahel — ikkagi klassisõda, kuigi Ungari kontrrevolutsionäärisid Rumeenia vägedes vististi rohkem ei olnud kui «ainult kaks protsenti» ja seega kumbki sõdiv pool isesugusest rahvusest oli. See oli klassisõda, sest ühel pool sõdis töörahva riik, teisel aga — kapitalistide ja mõisnikkude vägi. Selle klassisõja iseloomu kriipsutab veel enam alla see asjaolu, et Rumeenia väed liitriikide poolt keti otsast lastud verekoertena Ungari töörahva vabariigi kallale tormasid.

See näitab veel kord ja väga tungivalt, et klassivahe-

[1] Termin *klassisõda*, mida tarvitati siis ja mida tarvitatakse ka praegu, tähendab *kodusõda*.

kordade mõistmises suur selgusetus valitseb ja siin kommunistlikul luual mitte vähe rookimist ei ole. Küsimusel «parunite klassist» ja tema vahekordadest Eesti rahvaga ning selle üksikute klassidega on põhjapanev tähtsus Eesti härrasriigi ajaloos, sest siin keerleb kõik parunite ümber. Aga nimelt sellepärast ei tule «parunite klassist» eriküsimust teha, vaid tuleb teda võtta kui üht külge küsimuses demokraatiast ja diktatuurist.

Siin on ametlik õpetus lihtne ja selge: Eesti riik on rahvariik, Eesti valitsus on rahvavalitsus, Eestis on kõikumatult maksvad poliitilised vabadused. See õpetus Eestist kui rahvariigist on orgaanilises sidemes õpetusega sõjast «enamliku imperialismi» vastu kui rahvuslikust vabastussõjast.

«Eesti vabariik ei taha ei valge, ei punane, vaid demokraatline olla!» on sotsid alati kinnitanud (vt. «Sots.» nr. 21 — 1919 jt.). Aga — heade tahtmiste ja õndsate soovidega olla isegi põrgutee sillutatud! Vististi ei puudunud ka sisetimukal A. Hellatil head tahtmist demokraatlik olla mitte, kui ta, peites värskelt veriseid käsi, 4. septembril asutavas kogus ametiühingute kongressi laialiajamist ja 102-he nn. väljasaatmist õigeks mõistes oma kuulsate «aksioomidega» välja tuli ja kuulutas, et piiramatuid poliitilisi vabadusi olla ei võivat! Aksioom on niisugune lihtne tõde, mille tõelisus iseenesest nähtav on. Kuid see ei võta ometi veel päevakorralt küsimust, k e l l e vabadusi kitsendatakse ja — m i l m ä ä r a l kitsendatakse. — Rahvahulkadel on nende küsimuste peale juba oma kindel vastus, kui nad teavad rääkida isevärki inimeste liigist Eestis, «k e l l e p e a l e ü k s k i p a r a g r a h v e i h a k k a! «Rahvahulkade teadvusesse on sügavasti juurdunud arusaamine sellest kahesugusest mõõdust, mis kodanliku klassivalitsuse aluseks on: kõik poliitilised vabadused ilma kitsendamata kodanliku kildkonna ainuõigus ja kõik vabadust kägistavad paragrahvid — töörahva hulkade jaoks! Nõnda on see olnud ja nõnda saab see olema, niikaua kui kodanlik ebademokraatia kestab. Aga Eesti härrasriigi kestvusel on olnud ajajärk, kus valitsus «karmi kätt» näitas nii pahemale kui paremale poole. Kui kusagil demokraatia peitub, siis septembris, oktoobris ja novembri esimeses pooles, sest kõik teised valitsused ja kõikide teiste kuude jooksul on ühekülgsed olnud selle paragrahvi suhtes. See oli K. Asti «demokraatia diktatuuri» ajajärk, mis

koodivalitsuse «kujundamisega» «demokraatlikkudele diktaatoritele» nii kuulsusetult lõppes.

Kelmidevalitsus tuli laitmatult demokraatlikult ilmale värskelt valitud rahvaesinduse rüpest ja oli isegi arvuteaduse kohaselt eht ja puhas demokraatlik valitsus: kolm valitsusparteid olid temas esindatud vastavalt oma asutava kogu rühmade arvule (41 : 30 : 25 — 4 : 3 : 2). Kui «rahvatahtmine» kodanlikkude taskukunstnikkude silmamoonutus ja pettus ei oleks, siis — misuke valitsus oleks veel võinud teostada «terve rahva» tahtmist, kui mitte säärane valitsus! Teame aga, et just sellel valitsusel rohkesti pahandusi oli.

Kelmidevalitsuse tegude registrist üksi oleks küllalt küsimusele vastamiseks: kust tulid sellele «puht-demokraatlikule» valitsusele pahandused, kui ta «rahvatahtmist» teostas! Nad tulid sellest, et rahval k a k s isesugust t a h t m i s t on, mis omakorda sellest tuleb, et rahvas k a k s isesugust k l a s s i on, mille tulud l e p i t a m a t u s vastuolus on! Kas on vaja niisugust aabitsatõde alles ära näitama minna? Kolmevärviline lipp Tallinnas on alaliseks tõenduseks, et see aabits alles seitsme pitseriga raamat on laiematele tööliste hulkadele!

Ametiühingute kongressi laialiajamisega algaski «demokraatia diktatuur». A. Hellat ütles 4. septembril asutavas kogus, et «valitsusele mitte ainult pahemalt poolt, vaid ka paremalt poolt kallale kippuda katsutakse, et teda hävitada», ja lõpetas oma kõne vägeva ähvardusega: «Ma toonitan, kes kavatseb otsekohe ehk kaudselt valitsust kukutada, selle koht on väljaspool Eesti piirisi ehk Pääskülas — niiviisi saab valitsus toimetama.» — «Rong läheb ka Riia poole!» — oli eelmisel päeval maaliitlastele sotside pinkidelt hüütud. — Nädalat kolm hiljem lahkus rahvaerakond lõplikult kelmidevalitsusest ja — enam kui poolteist kuud oli Eestis «p u h t - s o t s i a l i s t l i k» valitsus — tööerakondlastest ja sotsidest. Mis takistas või keelas nüüd rongi «ka Riia poole» saatmast. Eks oleks nüüd ometigi teoks võinud saada K. Asti «karm käsi» ka p a r e m a l e poole! Tehti oktoobris Judenitši tiibade kaitsjatena uus Peterburi sõjakäik ja pandi administratiivselt kinni «Maaliit» ning murti kael — enesel muidugi, aga mitte maaliidul! Kui sotsid nende eneste hindamise järgi kodanluse Siioni vahtideks olid valitsuses, millest rahvaerakond osa võttis, siis ei julgenud need «sotsialistid» nüüd oimugi liigutada, kui

Siioni peremeest sõrmega näitamas ei olnud, mida ta korda saata lubab ja mida mitte. «Demokraatia diktatuur» oli küllalt vahva salamõrtsukatööd Isborskis töölisklassi silmapaistvamate esindajate kallal korda saatma, aga paremale poole — kodanluse poole ei tehtud muud kui ähvardavaid käeliigutusi laialõualiste sõnavalingute saatel. «Maaliit» (nr. 226) trehvas naelapea pihta, kui ta nende häda-sotsialistide kohta ütles: «Olles kodanluse kilbita on nad arad ja armetud. Vägevus, tugevus, seljatagused «rahvahulgad», «revolutsiooni õigus» ja poliitiline konjunktuur — kõik on kadunud just nagu unenägu unest ärkamisel. Nagu laps hüüab amme järele, nii hüüavad sotsialistid rahvaerakonna järele.»

Miks langes sotside ja tööerakonna «demokraatia diktatuur» nii kiiresti, otsustavalt ja armetult kokku? Kas ei osanud «Sotsi» peatoimetaja A. Oinas sõrmede peal õieti kokku arvata, kui ta asutava kogu rühmade arvule toetudes selles lehes hüüdis: 41 ja 30 olevat ometigi rohkem kui 25 ja rahvaerakond pidavat sellepärast enamuse alla heitma, aga mitte enamust oma tahtmise alla sundima! — Miks kaalusid 25 rahvaerakondlast siiski rohkem kui 71 tööerakondlast ja sotsi? — Sellepärast, et nende kapital rohkem kaalub kui sõnakõlks demokraatiast, enamusest ja rahvavalitsusest!

Kodanliku klassidiktatuuri reaalne jõud — valgevägi ja kapital — jäi asutava kogu valimissedelitest purustamata ja sellepärast tuli novembris ilmsiks, et 25 rohkem on kui 71, niisama kui aprillis oli ilmsiks tulnud et kaks on rohkem kui seitse (Pätsi valitsuses oli kaks maaliitlast, kolm tööja neli rahvaerakondlast). Asutava kogu valimistega ja tema kokkuastumisega muutus ainult kodanliku diktatuuri organisatsiooniline vorm: valgete maapäeva asemele tuli asutav kogu, diktatuur ise aga ja ka terror jäid, kuigi avaliku mõõgavalitsuse asemele tuli varjatud mõõgavalitsus.

Kuidas võib juttu olla valge terrori lõppemisest, kui Isborskis päise päeva ajal 26 silmapaistvamat proletaarlast maha tapetakse ja kui seda võidakse teha karistamata

ja kui «demokraatlik» valitsus kõik teeb, mis ta võimuses, et isegi mõrtsukatöö fakt ära salata! Ja — mis on 22 sõduri ärakaagitamine Tartus ja kümne peksmine muud kui mitte valge terrori akt! Ons kaagikohus peale asutava kogu kokkutulekut ühegi kommunistliku partei tegelase elusse jätnud, kes verekoerte kätte langes? Tõsi, et peale veretöö Tartus ja Isborskis ei ole olnud hulgalist terrorit Eesti pinnal. Aga kas siis pimedad ollakse, et ei nähta, kuidas asutava kogu kokkutulekuga hulgalise valge terrori laine üle Eesti piiride veeres — Vene- ja Lätimaale! Kas see ei olnud asutav kogu, kes oma õnnistuse andis «strateegiliseks» sõjakäiguks Peterburi, Luuga, Pihkva ja Riia-Kreutzburgi sihil? Aga sellel sõjakäigul oli just niisama väike puht-sõjalist mõtet kui Soome lihunikkudelgi Eestis! Kuhu Eesti «rahvaväelase» jalg astus, sinna siginesid kaagid ja muidugi ei tõmmatud võllasse mitte neid mõisnikke, kes Eesti «demokraatliku» väe kannul — ka ainult «strateegilise» otstarbega — «oma» mõisatesse tagasi tulid, vaid võlla tõmmati neid proletaarlasi, keda see mõisnik sealt ees leidis! Kelmidevalitsus tegi seda, mis sotsid ja tööerakondlased Pätsile keelasid: ta sai rahvusvaheliseks sandarmiks ja jagas demokraatlikku sakramenti Vene- ja Lätimaal nii rohkesti kui tal täägisid jatkus ja silmust ulatus. Sotside ja tööerakondlaste valitsus võistles sel alal von der Goltzi, Judenitši, Balahhovitši ja Rodzjankoga, seda ei suuda ükski surnuksvaikimine ega luiskamine olematuks teha. Või ei olnud see selle tõttu töörahva aadrilaskmine ja valge terror mitte, et seal — «võõrast rahvast» — venelasi ja lätlasi veristati?! Siis ei ole aga ka von der Goltz oma saksa verekoertega ei Soome ega Läti töölisklassi veristaja mitte! Kustumatu häbiplekina jäävad ajaloosse need «võidurikkad» sõjakäigud! Rahvas, kes ise ei olnud vabanenud oma kodanluse ja parunite ikkest, kihutati pettuse ja vägivalla varal ka naabrimaade rahvale sedasama iket viima ja samasuguseid vereojasid seal voolama panema kui need, millesse tema enese vastupanek oli uputatud. Neis «võidurikastes» sõjakäikudes ulatub oma kõrgema inetuse ja jultumuse tipuni «iseseisvuse» pettus ja ühes sellega ka see, mille varjunimeks iseseisvus on: Eesti kodanluse diktatuur ja valge terror. Eesti valgete maapäev veristas Eesti töörahva, eesti valgete asutav kogu aga («demokraatlik rahvaesindus»!) tõttas sedasama Läti ja

Vene töörahvaga tegema. Selles seisab see vahe «ebademokraatliku» maapäeva ja «demokraatliku» asutava kogu vahel!

Ja niisugust «demokraatiat» tahetakse lappida, veidikese remonteerida, siis saavat temast — eht-demokraatia! Kes seda jutlustab, sellel on töörahva veristamise kirves põlle all ja tööliste pealuud paunas! Sõjariistus võitlus rookis need demokraatia timukad punase Venemaa pinnalt, ainult sõjariistus võitlus puhastab niisugustest raiskadest ka Eesti!

Asutavast kogust sai paik, kus kodumaalised Pilaatused käsi pesemas käivad. Päts tappis ja oli vait. Aga asutavas kogus peetakse üks kõnede seeria enne ja teine — peale järjekorralist kuiva või märga vägivallategu töörahva kallal! Selles seisab ainus vahe Pätsi ja asutava kogu ajajärkude vahel. Ei ole ühtki vägivallategu töörahva kallal, mida asutav kogu ei oleks heaks kiitnud. Oli see Tallinna tööliste mai- või novembristreigi lõhkumine, esimese mai vägivald või ametiühingute kongressi laialiajamine — asutava kogu heakskiitmine on kõigil, mis töölisklassi vastu kapitalistide klassi kasuks vägivaldset on korda saadetud. Kui aga valatud veri kividki kisendama paneb, siis maetakse arupärimine — komisjoni või prokuröri kantseleisse. Veretöö Tartu tagavarapataljonis, ihunuhtlused ja peksmised Muuga mõisas, Paasveres, Saaremaal; Rud. Milleri tapmine, 26-e tapmine Isborskis — neid «uuritakse» komisjonides, «uuritakse» prokuröride juures, uuritakse, et mõrtsukate ja timukate avalikuks-tulekut ära hoida. Asutav kogu on viigileht kodanluse vägivallale ja hirmuvalitsusele.

Valge terrori aastapäeva puhul — 17. detsembril kirjutasime meie «Kommunisti» lendlehes (nr. 11): «Tööliste sõnavabadus on oigamise-vabadus. Tööliste koosolekutevabadus on koosolekute keeluvabadus. Tööliste trükivabadus on tagaaetava metslooma vabadus. Tööliste ühinemisevabadus on vabadus enda keskelt võlla ja türmi jaoks kandidaatisi vabalt valida. Tööliste isikupuutumatus on läbi puuritud timukate ja salamõrtsukate kuulidest ja rusikate, nuutide, raudpihtidega ära märgitud piinakambrites, kaitseliidu ja valgeväe staapides.» See on õige kogu Eesti härrasriigi kestvusaja kohta. Kas ei olnud see kelmidevalitsuse mesinädalatel, kui vahvad kindralid — Puskar ja Põdder — igasugused koosolekud surmanuhtluse ähvardu-

sel keelu alla panid? Kas ei olnud see kelmidevalitsus, kes ametiühingutele luba andes kongressi pidada sellest kongressist lõksu tegi tööliste valitud esindajatele? Kas ei olnud see kelmidevalitsus, kes ära kägistas «Töö Hääle», siis — «Töömehe», «Metallisti», «Nõudja», «Võitluse» ja «Töörahva Võitluse»? — Teame: sotsidel on ka kinnipandud «Maaliit» ja «Revaler Zeitung» ette näidata! Aga — 1) Eesti ja Saksa mõisnikkude häälekandjate asemel hakkasid järgmisel päeval vabalt nendesamade sakste häälekandjad teise nime all ilmuma ja nii ei olnud nende kinnipanek rohkem kui äärmise parempoolse suurkodanluse trükivabaduse saba sikutamine. «Töö Hääle» ja «Töörahva Võitluse» kinnipanekust sai aga ametiühingute ja s.-r.'ide partei trükivabaduse selgroo murdmine ja sellega — kogu selle avaliku ajakirjanduse lõplik hävitamine, mis veel töörahva ajakirjanduse nime võis kanda; ja — 2) samal ajal kui ametiühingute ja s.-r.'ide häälekandja sotsiseeritud trükikodadesse ära ei mahtunud, leiti neis «riigistatud» trükikodades küllalt tehnilisi võimalusi Judenitši rubladele kahepeaga kullide trükkimiseks, Judenitši mustasajaliste ihulehtede ja lendlehtede ladumiseks ja masindamiseks, rääkimata juba hallparunite ja Balti sakste lehtedest. See kõik ei tähenda, et Eestis poliitilisi vabadusi ei ole. Ei, see tähendab seda, et kõik poliitilised vabadused on — kodanluse ainuõigus, kes neid oma klassi tuludes ära kasutab töörahva üle valitsemiseks.

Kes kodanluse klassidiktatuuris ainult poliitilisi kütkeid näeb, see on kas pime või kelm. Kui A. Hellat poliitilise vabaduse piiramises iseenesest mõistetavat asja — aksioomi — näeb, siis ei näe ei tema ega üksi sots kurnamisvabaduse kitsendamises mitte aksioomi. Sest kodanlus on nende meeste silmapaarid kinni maksnud ja nad ei näe mitte, et poliitiliste vabaduste kitsendamine kapitalistlikus ühiskonnas muud ei ole kui töörahva kütkestamine tema võitluses kurnamise vastu. Nimelt selles ja ei miskis muus seisab kodanliku diktatuuri mõte, sisu ja pärisolu, niisama kui töörahva diktatuuri pärisolu miskis muus ei seisa kui kodanluse poliitiliste vabaduste kitsendamises, et kurnamine hoopis ja jäädavalt kaotada. Töölised võiks täpipealt välja arvata, mil määral kurnamise pinevus kasvanud on

selle tõttu, et nendel ei sõna- ega trüki-, ega streigivabadust ei ole ja — kuipalju kapitalistid sellesamaga võitnud on mai- ja novembristreikide lõhkumise tõttu. Aga — see on ainult osa kurnamisvabaduse küsimusest kodanliku diktatuuri vahekordades Eestis. Et kurnata, selleks on vaja kapitalistlikke kurnamisabinõusid, ja riid nende jagamise üle ei ole määranud mitte üksnes töörahva ja kodanluse vahekordi, vaid vahekordi ka kodanluse üksikute kihtide vahel. Selle kõrval on küsimus kurnamise *kraadist* ainult teisejärguliseks teguriks olnud klassivahekordade kujunemises.

Eesti iseseisvus on 1) soomuseks kapitalistlikule eraomandusele, s. o. vabakurnamisele üleüldse, ja 2) triiphooneks Eesti rahvuslikule kapitalile. Sel määral, mil iseseisvus ja tema tuum — kodanlik diktatuur oma esimest ülesannet täidab — kapitalistliku eraomanduse puutumatust ja kurnamisvabadust töörahva vastu kaitseb, ei ole lahkuminekuid Eesti kodanluse keskel, selle sekka ka parunid arvatud. Parunite balti pataljon oli üks esimestest väesalkadest, kes punaste vastu läks. Sotsidest kuni maa- ja taevaliiduni ja parunite saksa parteini ei ole vähemaidki lahkuminekuid selles, et punaseid ei tohi Eestisse lasta, tulgu nad väljastpoolt või tõusku seestpoolt! Riiud kodanluse keskel on tulnud riigipiruka jagamisel.

Maailmasõda, mis ennenägematule kapitalikuhjamisele aluse pani, oli pöördepunktiks ka Eestis, mille poliitilisi tagajärgi me juba 1917. aasta revolutsioonides nägime. Kui 1905.—1906. aastal mõisaid *põletati*, oli talupere-meestel tuletungal käes ja karistussalkadel oli taludes ehk rohkemgi toimetamist kui maatameeste saunahurtsikutes. Aga 1917. aastal vaatab seesama talumees juba mõisate *ülevõtmise* peale kõõrdi ja 1918. aasta veebruaris on tema teenäitajaks ja -rajajaks *Saksa* karistussalkadele. See meelemuutus tuli sellest, et sõja-aastad põllumajandussaaduste hinnakerkimise tõid ja paarist nuumseast küllalt oli, et parunite krediitkassale need võlad ühe hoobiga kinni maksta, mis kümnete aastate jooksul eesti talupidajat kurnanud ja saksa parunile vaenulikuna hoidnud olid. Alles nüüd sai ostukohapidajast selle koha pärisomanik — *talu-peremees*, ja sealt peale hakkas olema hallparunite kiht kui Eesti kodanluse alusmüür. Kuid kaugemale Eesti kodanlus ei saanud. Raha oli rohkesti liikumas, osteti, mis osta võis, aga see raha ei saanud koonduda — eesti rahvusli-

kuks kapitaliks. Võõras kapital valitses tööstuses, kaubanduses, krediidi vahekordades. Kümmekond hoiu-, laenu- ja krediitühisust jäid pärakapikumeesteks Venemaa suurpankade ja nende Eesti osakondade kõrval, vähematki võistlust suurpankadega ei võinud nad pidada. Iseseisvuse triiphoones aga muutuvad vahekorrad põhjalikult. Tekivad Eesti suurpangad ja mitte ainult krediidi, vaid ka kaubanduse alal saab Eesti kapital jämeda otsa oma kätte. Hoiu- ja laenuühisustest Eesti riigipangani on suur hüpe, mis näitab, et Eesti kodanluse «kodu» hakkab katuse alla saama ja Fr. Kreutzwald rahus puhata võib: ta oli õieti näinud!

Kaubandus ja krediit on Eesti kodanluse käsutada ning see on juba andnud toeka kihi Eesti suurkodanlust, kes ennast küllalt tugeva tunneb võõra kapitaliga võistlema. Kõrvuti sellega on hallparunite kiht, mis iseseisvuse-eelsest ajajärgust pärit ja üleüldse väljaspool võistlust on, kuna põllumajanduse saaduste hinnad vahetpidamata tõusevad ja — teiseks, tema maaomandust temalt ükski kodanlik võim võtma ei tule, olgu see mis rahvusest tahes. Sellele — kapitalistlikult kõige tugevamale suurkodanluse kihile on Eesti iseseisvuse triiphoone juba üleliigseks saanud. See suurkodanluse kiht ongi maaliidu loomulik poolehoidja ja sellega on seletatav K. Pätsi ja Jüri Uluotsa partei kõige suurem järjekindlus nii sise- kui välispoliitikas. Avalik diktatuur ja mõõgavalitsus seespool, sõda Venemaa nõukogude vabariigiga kuni võidurikka lõpuni — see on maaliidu poliitika A ja O. Töörahva revolutsioon on tema kapitalile ainus hädaoht, see tuleb maha sõdida, kuigi selle tagajärjel Tallinn Koltšaki kubermangulinnaks saaks! Maaliit on ühes sellega ka balti aadli loomulik liitlane, sest ka selle mõisaid ei ähvarda peale töörahva revolutsiooni ükski hädaoht. Kas on vaja tema südamesõprust Vene valgekaardiga iseäraldi meelde tuletada? See kõik tõendab veel kord, et kapitalil isamaad ei ole, kui ta ennast küllalt tugevana tunneb võistluseks.

Oma suures hulgas aga elab Eesti kodanlus alles «esialgse kapitalikogumise» palavikku üle. Siit on pärit suur liikuvus klassivahekordades: 1) kodanlust sigineb juurde ja 2) kiiresti paisub suurkodanluse kiht.

Rahakapitalistide siginemine läheb nobedasti ja libedasti, sest rahatrükipress on Eesti kodanliku valitsuse käes ja tema käes on ka vesiväravate tõstekangid — paberraha uputuse juhtimine kanalitesse, mis omameeste kaukasse voolavad. Pankadesse koondub ainult see osa kapitalist, mis silmapilgul muud kasulikumat mahutust ei leia, sest protsent, mis hoiusummade pealt makstakse, on tibatilluke võrreldes kasuga, mis annab 1) angeldamine ja 2) kapitali mahutamine liikumata varandustesse, kus ta mitmekordseks tõuseb rahakursi enese alalõpmatu langemise pärast.

Eesti rahvusliku kapitali esialgne kogumine sünnib aga sootuks teistes vahekordades kui esialgne kogunemine kapitalistliku ajajärgu koidikul. See avalik röövimine ja haaramine, mis kapitalistlikule ajajärgule aluse pani, oli siin maal igatahes ammu juba tehtud ja lõpul, kui Eesti kodanlus oma iseseisvusega maha sai. Maal istusid ekspropriaatoridparunid oma mõisates, linnas «töötasid» ekspropriaatoridkapitalistid oma vabrikutes, tehastes ja töökodades: hulkade ekspropriieerimine ja proletariseerimine oli Eestis ammu juba sündinud ja lõppenud. Ja päevakorral oli sellepärast midagi hoopis muud kui «esialgne kapitalikogumine» ja nimelt: ekspropriaatorite ekspropriieerimine. 1917. aasta Oktoobrirevolutsioon andis paljaks nülitud hulkadele uuesti tagasi kõik, mis neilt aastasadade ja -kümnete jooksul röövitud — mõisad, vabrikud ja pangad. Eesti töökommuuni valitsus kuulutas peale Saksa okupatsiooni kokkuvarisemist suurkapitalistliku eraomanduse jälle rahva omaks. See ekspropriaatorite ekspropriieerimine vastas ajaloo paratamatule käigule täiesti. Aga Eesti töörahva lüüasaamine klassisõjas tõi tagasilangemise niisugustele ajalooastmetele, millest kord juba üle oldi. Tagasilangemisele kapitalistlikku korda vastab ka tagasilangemine poliitilise võitluse abinõudes ja aadetes. Oktoobrirevolutsioonis ja 1918.—1919. aasta klassisõjas kõrgematele klassivõitluse ja klassiteadvuse astmetele tõusnud töörahvas langes tagasi kokkuleppe ja marurahvusluse rappa. Kui meie eespool selle kätteahmimise ja krahmamise palaviku, mis Eestis sünnib, esialgseks kapitalikogumiseks nimetasime, siis tuleb seda muidugi jutumärkides mõista. See ei ole **esialgne** kapitalikogumine, mis Eestis sünnib. Ka Eesti kodanluse seisukohalt vaadatuna ei ole ta esialgne mitte, sest siin muudetakse olemasolevate kapitalistliku kurnamise abinõude peremehi, aga ei ole need mitte alles tekkimisel.

See on **kapitali ümberrahvustamine** osalt harilikkude majanduslikkude abinõudega (omandamise, ostmise jms. teel), osalt aga vägivallaga, mille viigileheks seaduslikkuse tiitel — asutava kogu ja valitsuse otsused ja määrused on. Niipalju kui võõra kapitali ümberrahvustamine viimasel teel sünnib, peab ta meie iseäralise tähelepanu osaliseks saama, sest see on otsustavalt määrav olnud klassivahekordade kujunemise kohta. — Pankadest sai Eesti kodanlus kergesti jagu, sest Oktoobrirevolutsioon ja pankade natsionaliseerimine Nõukogude Venemaal, siis Saksa okupatsioon ja üleüldse krediidi vahekordade kokkulangemine rahvusvahelises ulatuses tegi Vene pankade Eesti osakonnad sadulast paisatud võistlejaks ja Eesti suurpangad said kohe jalule. — Suurtööstuse peale Eesti kodanluse hammas veel hakanud ei ole. Vähem sellepärast, et matsist võrsunud Eesti kodanluse esimesele-teisele tõusikupõlvele sõnnikulõhn armsam on kui kivisöelõhn, rohkem aga sellepärast, et Eesti valitsus ainult Eesti rahasid trükib ja välismaa rahasid mitte. Välisraha aga on liig kallis, et praegu vabrikuid asutada, millele veel muid takistusi ja kaalumisi osaks tuleb, mis üleüldisest majanduslikust ja poliitilisest seisukorrast tingitud. Olemasolevate vabrikute ja tehaste ümberrahvustamine aktsiate omandamise teel on ilma erandita eraalgatuse asi ja saladus. Ei või kahelda, et Eesti kapital saab püüdma seda «ülekohut» kaotada, et võõras kapital Eesti pinnal eesti töölist kurnab. — Ümberrahvustamise terav ots on sihitud saksa aadli suurmaaomanduse vastu ja just siin on tarvitusel seaduslikkusega varjatud vägivald võõrast rahvusest kapitali vastu. Maaseadus tõendab seda dokumentaalselt: ta jätab piinlikult puutumata kõik suurmaaomanduse, mis Eesti rahvusest omanikkude käes on.

Punaste taganemisega ja Saaremaa töörahva sõjariistus vastuhakkamise allasurumisega oli küsimus juba otsustatud: mitte töörahvale ei pea mõisad minema ei osalt ega tervelt. Klassijõudude vahekord otsustas seda nii, kuigi sotsid vastupidist r ä ä k i s i d. Niiviisi oli tõepoolest ainult see küsimus päevakorral, kuidas kodanlus e n e s e v a h e l parunite päranduse ära jagab? — Augustikuus andis saksa parunite partei asutavas kogus teada, et tema iseseisvuseaktile alla kirjutab. Kas võis peale seda veel olla kahtlust, et parunid kodanlusega maaküsimuses kokkuleppe teevad! Ja — rahvaerakonnast alates kuni paruniteni

olidki toolid asutavas kogus demonstratiivselt tühjad, kui hääletati maaseaduse esimest paragrahvi, mis maa võõrandamisest pajatab. Suurkodanlus ühes parunitega jättis väikekodanluse üksi rüütlimõisaid võõrandama ja tükeldama ühes nende südametega. Mis ajas suur- ja väikekodanluse riidu? Metsade ja maapinna varanduste — turbarabade, põlevkivi lademete riigi omaks tunnistamine ei toonud kodanluse ridadesse lahkuminekuid. Tõendus, et eesti rahvuslik kapital alles nõrk on ja niisuguste kapitaalsete varade ostmisega veel hakkama ei saa! Tüli aga tuli sellesse ausasse peresse põllumajanduslikult kõlbuliku maa võõrandamise pärast parunitelt. Mis oli suurkodanlusel mõisate tükeldamise ja põlise rendi vastu? Põlise rendi vastu on suurkodanlusel seesama haak hinges, s. o. kaukas, mis metsade ja turbarabade riikliku ekspluateerimise vastugi. Põline rent niisama kui metsade, rabade, põlevkivi riiklik ekspluateeriminegi jätab suurkodanluse kapitali kaukasse ülekohtu üle kisendama. Kas peab kapital pangas viite-kuute protsenti aastas noppima ja sellega leppima, kui ta talukohti ostes, pidades ja müües, metsades ja rabades töölisi kurnates mitukümmend ja -sada protsenti aastas sisse teha võib! Sellepärast vihkab rahvaerakondlane ja maaliitlane põlist renti ja kõiksugu riiklikke ekspluateerimisi nii kui koer suukorvi. Mõisate tükeldamises tervelt aga näeb suurkodanlus «rahvamajanduslikku hädaohtu» ja «hädaohtu Eesti iseseisvuse tunnustamisele». Ja suurkodanlus nõuab 300-tiinuliste põllumaadega mõisaid, mis üle selle — ääremaad — mingu eraomanduseks kahehobusekohtadena. Peame tähendama, et suurkodanlus ei näeks neid hädaohtusid mitte, kui ta ei jaksaks 300-tiinulisi mõisaid parunitelt päriseks ja omaks osta, nii kui tööerakondlane ja sots neid hädaohtusid ei näe, kuna nende publikum 300-tiinulisi osta ei jaksa. Teatavasti lõppes see riid sellega, et sotsid ja tööerakondlased Jaanilt koodiga koonu pihta said ja Siioni peremees ise ka Siioni vahiks hakkas.

See ei olnud 1919. aasta novembris esimest korda, et Eesti suurkodanlus oma väikekodanluse põlvili pani. Aasta varem oli Eesti kodanluse «väline» vaenlane teguriks, mis kodanluse maaliidu ülemjuhatuse alla pani. Töörahva revolutsioon — sõjariistus võitlus Eesti pinnal — liitis kodanluse ühte, ja väikekodanlus pani kõik oma lootused Pätsi peale. Aga nüüd sündis see sootuks teistes vahe-

kordades. Eesti töörahvas oli otsustavalt alla heidetud. «Väline» hädaoht hakkas rahulootusteks muutuma ja määravateks teguriteks said siin otsekohesed sisemised vahekorrad ning — mis neid ülisuurel määral huvitavaks ja õpetlikkudeks teevad, — vahekorrad kodanluse kihtide eneste vahel. Sest töörahvas oli 1919. aasta septembris-novembris k a a l u d e l t h e i d e t u d. Need 152 000, kes asutava kogu valimistel sotsidele hääletasid, olid oma suures hulgas nendele äraandjatele selja pööranud. Ametiühingute kongress on selle vastuvaidlematuks tunnistuseks. Sotsid ähvardasid uue «õige» kongressi kokku kutsuda, aga — meie silmad ei ole seda näha saanud! Kuid samal ajal tundis see töörahva hulk, kes enam sotside jalgealuseks olla ei tahtnud, et ta revolutsiooni veel korda saata ei jaksa, kuna sõjariistus jõud alles kodanlusele sõnakuulelik on. Nii seisis väikekodanlus üksi pale palge vastu suurkodanluse ja parunitega ning — 25 hakkas rohkem olema kui 71. Suurkodanlus keeras oma aida- ja rahakapiukse lukku ja väikekodanlus vandus alla. — Sotsid kroonisid oma äraandmisi isegi väikekodanluse kehvemate kihtide tulude äraandmisega. Märtsi lõpus määris sotside keskkomitee nn. Põhja-Eesti maatameeste konverentsile resolutsiooni asutava kogu valimistest osavõtmise kohta kaela, milles on sõna-sõnalt öeldud: «Eriti peaks kodanliste erakondade võidu puhul (valimistel — K.) maa proletariaat maasaamise unistused (! pange tähele seda sõna! K.) kõrvale heitma ja leppima (! pange tähele ka seda sõna! K.), et maa nende kätte läheb, kes seda välja osta suudavad ja kel tarviline kapital inventari ja seemne muretsemiseks taskus.» («Sots.» nr. 74.) Novembriks saigi see kodanlikkude erakondade võit l õ p l i k u l t r e a l i s e e r i t u d ja asuti niisugusele maaprogrammi teostamisele, nagu sotsid seda märtsis maatameestele kollina seinale maalisid. Sotsid petsid kõiki varanduseta kihtisid märtsis, petsid kõikide järgnevate kuude jooksul, petsid ka «maksva» maaseaduse poolt oktoobris hääletades ja kroonisid pettust novembris — koodivalitsusesse minnes, mis maa nendele annab, «k e s s e d a v ä l j a o s t a s u u d a v a d j a k e l t a r v i l i n e k a p i t a l i n v e n t a r i n i n g s e e m n e m u r e t s e m i s e k s t a s k u s». — See tõestab lõplikult, et kodanlik diktatuur on oma sisu poolest alati — suurkodanluse diktatuur ja mitte mingisugune «õiglane» «demokraatia diktatuur». Kodanliku diktatuuri vahekorda-

des täidab oma isusid täiel määral suurkodanlus, kuna väikekodanlusele kui klassile jäänused osaks langevad ja ainult üksikutel väikekodanlastel õnnestub suurkodanluse «haljale oksale» ronida.

Niisiis: «Eesti iseseisev demokraatlik vabariik» on härrasriik. Temas valitseb suurkodanluse ülemjuhatuse all kodanlik diktatuur. Kodanliku diktatuuri poliitiliseks sisuks on ühelt poolt — vägivald ja terror töörahva vastu ja kõikide poliitiliste vabaduste ärakaotamine tööliskassi kohta, teiselt poolt aga — piiramatud poliitilised vabadused kodanlusel sellesama vägivalla ja terrori teostamiseks. Kodanliku diktatuuri majanduslikuks sisuks on: 1) kapitalistliku eraomanduse — kurnamisabinõude puutumatus üleüldse; 2) kurnamisabinõude kiskumine võõrast rahvusest kurnajate käest eesti soost kurnajate kätte; 3) piiramatu kurnamisvabadus. Niihästi poliitiliselt kui majanduslikult on kodanlik klassidiktatuur Eesti töörahvale — lindpriius.

See on otsustav ka sõja kohta, mida kodanlus ja sotsid enesekaitse- ja vabastussõjaks nimetavad, mis enesemääramise ja iseseisvuse teostamiseks käimas olevat. Kuna selle iseseisvuse tuum kodanluse diktatuur on, siis järgneb juba sellest samast otsekohe, et nn. iseseisvusesõda — klassisõda on. Kuid kui eesti riigipirukamehed millegistki Paabeli keeltesegaduse teinud on, siis just sõjaküsimusest, ja meie peame asjadele õiged nimetused andma.

Rahvaste vabanemise kohta, mida nüüd rahvaste enesemääramiseks hüütakse, on klassivõitluse õpetuse rajajad K. Marx ja Fr. Engels sootumaks teistsugusel arvamisel olnud kui A. Rei ja kõik sotsiaal-äraandjad, kellel raamat alati käepärast on.

«Sedamööda, kuidas see ära kaotatakse,» ütlevad K. Marx ja Fr. Engels «Kommunistlikus manifestis», «et üks isik teist võib kurnata, kaotatakse ka see, et üks rahvas teist saab kurnata.

Klassivastuolude kadumisega üksikute rahvaste piirkonnas kaob ka ühe rahvuse vaenulik olek teise vastu.»

See on kristallselge põhilause, mis otsekui tänaste vahekordade kohta kirjutatud, kuigi «Kommunistliku manifesti» ilmumisest üle 70 aasta möödas on! Sotsiaaldemokraatlikud ülejooksikud teostavad, nagu teada, rahvaste vabastamist just vastupidi. Pätsi-Rei valitsuse esimene mure oli Soomest lihunikke palgata ja vabanenud töörahvas Eestis uuesti kapitalistliku kurnamise ikke alla panna! Pätsi-Rei põhilause on Marxi-Engelsi põhilause eitamine ja otsekohene vastand. Nad ütlevad rahva enesemääramise tulevat selle uuesti jaluleseadmisest, aga mitte ärakaotamisest, et üks isik teist võib kurnata! Kui Inglise sandarmilaevastik Tallinna reidile jõudis, tervitas «Sots.» seda otsustavat sündmust Balti väikerahvaste «vabastamises», toonitades ja rõhutades, et «meie» peame looma «stabiilse, s. o. püsiva ja kindla valitsuse, mis korralagedusega ja enamlusega (loe: kurnamise ärakaotamisega — V. K.) võitleks. Seda peame m e i e tegema, i s e peame meie niisuguse valitsuse looma!» õpetas «Sots.» kodanlust ja pani trumpässa välja: «Inglased n õ u a v a d meilt seda. Meie peame eksami tegema.» — Niiviisi upitasid sotsid kõhklejat ja saamatut Eesti kodanlust jalule 15. detsembril 1918, ja «stabiilne valitsus» ning «eksam» sai kõikide isamaaliste valgete võitlushüüdeks. Juba kaks päeva hiljem tehti Tallinna raekoja ees esimene eksam ja volitati Põdderit seda kaagikohtute najal edasi jatkama. Üleni nõretades nende verest, kes kurnamise ärakaotamise eest võitlevad, piiluvad nad Londoni poole: kas ei tunnustata juba? — M i s k o r d a s a a d e t u d o n, s e e o n k a t u n n u s t a m i s t l e i d n u d, nagu seda alljärgnevast dokumendist näha, mis omal ajal kõigis Eesti lehtedes ilmus:

Briti Sõjaväe Saatkond.
nr. G. 128
3. 10. 19. d.
Soomes.

Peastaap,
Liitriikide sõjaväe
saatkond,
Soomemaa ja Balti riigid.
Helsingis, 3. oktoobril 1919. a.

KINDRAL LAIDONER.

«Mina olen Tema Majesteedi Kuningas Georg V käest käsu saanud Teile kätte anda püha M i c h a e l i j a G e o r g i o r d u m ä r g i d r ü ü t e l k o m a n d ö r i k r a a d i p e a l e, mis Tema Majesteet on Teile annetanud, tunnistades Teie teenusi:

1. Enamlaste vägede Eestist väljatõrjumises.
2. Sakslaste sissetungi Eestisse tagasilöömises.
3. Lätimaa rahvuslise liikumise toetamises.
4. Põhja-Lääne Vene armee moodustamises ja toetamises.»

Edasi soovib allakirjutaja sir'ile enda nimel õnne ja kirjutab alla:

Kindralstaabi brigaadikindral: M a r s h,
kindralleutnant sir H. Gough'i
Liitriikide Sõjaväe Saatkonna ülema asetäitja.

Eesti härrasriigi valitsus tunnustas seda tunnustamist omakorda, kuna ta sir Laidonerile loa andis nende sandarmiordu-rüütli märkide rinnalkandmiseks. See dokument protokolleerib «vabadussõja» pärisolu: k u r n a j a t e k a i t s m i s t. R a h v a enesemääramisest, r a h v a vabastamisest ei pajata see majesteetlik dokument mitte ja selle poolest on ta ausam kui iga «Sotsi» ja muu eesti valge ajakirjanduse juhtkiri ja artikkel. — Parunitele mõisate tagasiandmine, Vene ja Läti valgeväe moodustamine Eesti härrasriigi pinnal ja kulul, Põhja-Lätimaa ärarahustamine — seda hindab Inglise kuninglik demokraatia ja tunnustab. Siit on juba iseenesest selge, kuidas seda mõista, kui Eesti riigipirukamehed ikka jälle toonitavad: meie peame omas poliitikas inglise orientatsioonist kinni hoidma. Selle inglise orientatsiooni skorpionisid tunneb terve maailma rõhutud rahvaste pere oma verise turja peal! See on orjapidajate orientatsioon! Aga tema teine külg on — rõhutute meeleheitlik võitlus orjapidajate vastu, kelle peastaap Londonis. — Kui kokku tuli valge-Eesti asutav kogu ja enne kui «vabastatud rahva» esindajad maha said istuda, proklameeris A. Rei kiitust ja tervitust liitriikide valitsustele.

Kas on mõeldav jõuledam irvitus rõhutud rahvaste vabastusvõitluse üle ja Eesti «vabastussõjalaste» otsustavam enesepaljastus! Iirlasi, egiptlasi, hindusid, korealasi rahustatakse tankide abil ja nemad tervitavad verekoeri, aga mitte kurnajate vastu sõjariistus ülestõusnud rahvaid! Siin tervitas väike verekoer — suurt, väike orjapidaja — suuri orjapidajaid. Need, kes Eesti töörahva veristasid kuldvasika auks ja hiljem Läti- ja Venemaal sedasama tegid, need talitasid järjekindlalt, kui nad oma liitlastena Iirimaa, Egiptuse, India, Korea orjastajaid ja veristajaid tervitasid. Inglise kapitalistide valitsus «nõudis» Eesti kapita-

listidelt, et nad «enamluse ja korralagedusega» võitleksid, nende eneste huvid aga nõudsid Eesti töörahva allaheitmist veel tungivamalt ja nad saatsid korda **kodanluse**, aga mitte **rahva** enesemääramise!

Venemaa nõukogude vabariigi rahuettepaneku puhul otsustas asutav kogu 12. septembril: «meie rahvas on algusest peale sõda ainult enese kaitseks pidanud». Selle otsuse poolt hääletas terve asutav kogu alates s.-r.'idega. A. Rei, kellel alati kõik raamatud ja ajalehtede väljalõiked käepärast on, nimetab seda otsust «Sotsi» 14. septembri juhtkirjas «väga õigeks» ja toob jalustrabavaid tõendusi, et 1) «sõja alustamise süü» Venemaa nõukogude vabariigi peal olevat, ja et 2) see sõda olevat alustatud Eesti äravõitmiseks ja seega algusest lõpuni — kaitsesõda Eestile.

Nende ridadega on A. Rei enese kui ausa inimese ja sotsialisti veel kord jalust rabanud ja uuesti dokumentaalselt tõestanud, et tema ja ta partei kodanluse poolt ära ostetud hinged on! Alustame asjadega, mis nendele kodanlikkudele peaajudele kergemini seeditavad oleksid, ja küsime: kas oli Ivan Poskal ja hiljem — valgete maapäeval ning Pätsi-Rei valitsusel teada, et liitriigid juba 1918. aasta suvel ja sügisepoole olid oma vägesid Nõukogude Venemaal maale saatnud Arhangelskis, Muurmanis, Bakuus, Krasnovodskis (Turkestanis) ja Ida-Siberis ja et need liitriigid olid Venemaal vastuhakanud tšehhoslovakkide väed tunnistanud oma vägedeks? Nii oli liitriikide sõda Venemaa nõukogude vabariigi vastu ammu enne 1918. aasta novembrit avalikult ja laial väerindel juba alanud. 11. novembril 1918 kuulutas Ivan Poska manifest Eesti vabariigi okupatsioonihauast ülestõusnuks ja tunnustatuks nendesamade liitriikide poolt. «Meie vägevad liitlased!» see hüüe seisis siis sambana õhus. — 24. veebruaril 1918 ei olnud Eesti kodanlaste 24-tunni valitsus ennast veel mitte kellegi liitlaseks tunnistanud, aga ruttas seletama, et ta maale tunginud Saksa vägede vastu erapooletu on. Kuid novembris ei olnud erapooletusest Venemaa nõukogude vabariigi vastu juttugi, vaid selle asemel toonitati, et nemad nende riikidega liidus on, kes Nõukogude Venemaaga sõdivad. Sellega astus

Eesti härrasriik nende sõjaliste jõudude ritta, mis Londoni-Pariisi ülemjuhatuse all Venemaa nõukogude vabariigi vastu sõdisid. Me küsime: kes oli niisugustes oludes sõja alustaja? — Siin ei või olla kahte vastust. Ja see rabab A. Rei kui ausa inimese jalust ja paljastab teda kui Inglise börsi uksehoidjat, kes ihu ja hingega miljonäride päralt. Aga A. Reile ja ühes temaga kõikidele valgetele kelmidele on tähtis: kes tegi esimese paugu? See on salamõrtsuka armetu konks, kes oma veristamise plaani sellega õigeks püüab mõista, et ohver vastu hakata jõudis enne, kui talle nurga tagant silmus kaela panna jõuti! Kas on nüüd, kus Eesti töörahvas sotsiaaltimukate poolt mitmel korral ära kägistatud, — kas on nüüd, küsime meie, veel ühtegi sõna vaja kulutada selleks, et ära näidata, mis jõledad plaanid Pätsil, Reil ja nende «vägevatel liitlastel» Eesti töörahva kohta olid? — Iga ausa sotsialisti esimene kohus on töörahvale näidata, kes tema vaenlane on ja selle vaenlase salasepitsusi paljastada. Mis teeb aga A. Rei? Ta kisendab Venemaa nõukogude vabariigi tungimisest Eesti rahva (! nii nimetab A. Rei kodanlust!) kallale ja vaikib liitriikide imperialistide tungimisest ühes Eesti kodanlusega (ja Reiga!) Venemaa töörahva kallale, kelle hulka ka Eesti töörahvas arvatud! Isegi sotsiaaläraandjate kollane internatsionaal oli sunnitud häält tõstma sõja vastu, mida töörahva revolutsiooni vastu peetakse Venemaa pinnal! Lutserni konverentsil võtsid need kuldvasika tallipoisid niisuguse («Sotsis» avaldatud) otsuse vastu:

> «Internatsionaal, jättes edaspidiseks revolutsioonilise diktatuuri meetodite hindamise, kuulutab, et kapitalistlised valitsused Venemaa vastu võitlevad ainult sellepärast, et see revolutsioonilises seisukorras on. Sellega pikendavad nad ise Vene kodusõja põhjusi. Sellepärast on internatsionaali kohus Vene proletariaati kaitsta, kes pärast keisrite ja kõiksaksluse vägivallategusi nüüd veel kapitalistlisi liitriike enese kallal peab tundma. — Konverents protesteerib sõjalise kui ka rahalise abiandmise vastu, mis liitriikide poolt antakse vasturevolutsioonile, keda juhivad tsaristlised agendid nagu Koltšak ja Denikin... Konverents protesteerib blokaadi pidamise vastu, mis juhitakse selle poole, et 100 miljoni inimest näljutada ja mee-

leheitele viia, kuna vasturevolutsioonile selle vastu süstemaatilist toiduainete varustust osaks saab. — Internatsionaal loodab, et sotsialismi esitajad aitavad sarnase teguviisi tagajärgi avalikuks teha ja nende vastu kõigi käepärast olevate abinõudega võidelda. Ta kutsub üles oma rühmi survet avaldama, et nad oma väeosad Venemaalt tagasi tõmbaks ja mingit abi reaktsioonilisele poliitikale ei annaks. — Konverents annab kogu oma moraalse jõu väljamaa poolt vägistatud Venemaa teenistusesse...»

Toonitame veel kord: see on kollase internatsionaali otsus, kuhu ka Eesti sotsid kuuluvad ja millel ka M. Martna allkiri on. Kui suur poolehoid peab siis Venemaa töörahva revolutsioonil Lääne proletariaadi hulgas olema, et isegi kollased sotsiaaläraandjad augustis sunnitud olid «kommunistlise hirmuvalitsuse» hukkamõistmisest loobuma, mida nende kapitalistlikud leivaisad neilt nõudsid, ja — vähe sellest: isegi protesteerima sõja, blokaadi ja isegi kontrrevolutsiooni rahalise avitamise vastu. See on moraalne kõrvalops ka Eesti sotsiaaläraandjatest Judenitši aitajatele ja punase Lätimaa rahustajatele! Mis teeb aga A. Rei kollaste konverentsi otsuse täitmiseks, mis nõuab, et «sotsialismi esitajad» «aitaksid» sõja ja blokaadi «tagajärgi avalikuks teha» ja «nende vastu kõigi käepärast olevate abinõudega võidelda»?

Kõigi «käepärast» olevate abinõudega püüab A. Rei selgeks teha, et «kümned tuhanded» otsa saanud olevat ja «tuhandete perekondade peavari tuhahunnikuks muutunud» — mitte liitriikide kapitalistlikkude valitsuste süü läbi, mitte Eesti kodanluse süü läbi, kes ennast nende valitsuste ja Koltšaki tööriistaks andis, vaid — kommunistide süü läbi! Eesti sotsid on kogu oma «moraalse jõu», mõistuse ja kirjaoskuse andnud punase Venemaa vägistajate teenistusesse! Nad on kõige mustem, kõige müüdavam, kõige äraandlikum pesakond ses kollases ilalakkujate internatsionaalis!

Nemad avasid Tallinna väravad Venemaa vägistajatele ja tagantjärele tulevad nad kirjutama: ainult enesekaitseks oleme meie sõdinud! Isegi oktoobris, peale seda, kui nad Pihkvas rahuläbirääkimised katkestasid, on nad Krasnaja Gorka ja Pihkva peale läinud — ainult enesekaitseks! Vaat,

niisugune valetamine ongi liitriikide valitsuste puhtaksküürimine!

A. Rei teeb meile pärispatu sellest, et kommunistid olevat 1918. aasta novembris sõjakäiku alustanud punase Piiteri kaitseks. Häbenegu see nadikael ometi vähegi! Mõni aeg hiljem — 13. detsembril — põhjendas sellesama riigi valitsus, mille presidendi aseaineks A. Rei on, Judenitši vägede lahkumise vajadust Eestist sellega, et kaks Põhja-Lääne armee kindralit oktoobris avalikult ähvardanud, et nemad oma püssitikud Eesti poole pööravad, kui Peterburi ära võetud. («Tall. Teataja» nr. 284 — 2. lk., 3. veerg.) Milles seisab siis kommunistide pärispatt? Kas selles, et nad juba aastapäevad varem Peterburi teedel vastu raiuma hakkasid ja niikaua raiusid, kuni A. Rei vägedel himu kadus Peterburit võtta ja vene valged kindralid nii tümaks peksti, et nad ilma püssitikuta Eesti pinnale põgenesid! Punase Piiteri kaitsmine on rahvusvahelise proletariaadi auasi ja hüüdsõna! Sest punane Piiter on töörahva revolutsiooni ema! A. Reile aga jääb auasjaks, et tema kaks korda Krasnaja Gorka all ära käinud on!

Kelle aitamine see oli, kui seesama A. Rei Soomest lihunikke palkas? Miks ei julge ta otsekohe ja lausa ütelda seda, mis «Sotsi» ridade vahelt lugeda tuleb, et Soome lihunikud t ö ö r a h v a s t aitama tulid ja punaväed — p a r u n e i d? Me võime A. Rei pisarad kuivatada, mis ta «kümnete tuhandete» surnukehade ja «tuhandete perekondade peavarju tuhahunniku» otsas nutab — ühes Pätsi, Judenitši ja Balahhovitšiga nutab! Juba poole aasta eest tegime meie sellest kodanluse vabastamise sõjast ühes lendlehes niisuguse kokkuvõtte: «Hiljuti avaldas ülemverekoera Laidoneri staap ametlikud arvud Eesti valgeväe kaotuste kohta kuni 1. juulini. Surnutena on see vägi kaotanud 955 «alamväelast» ja 89 ohvitseri. Kokku — umbes üks tuhat meest. Kuid sellesama aja jooksul on sõjariistadeta Eesti töörahvas selle väerinna seljataga võitluses kodanluse ja parunite vastu kaotanud umbes — kaks tuhat meest. E e s t i k o d a n l i s e v a l i t s u s e s õ d a E e s t i t ö ö r a h v a v a s t u o n k a k s k o r d a v e r i s e m, k a k s k o r d a v i h a s e m o l n u d k u i s õ d a v ä e l i i n i l u u e a j a t e h n i k a g a v a r u s t a t u d v a s t a s e g a.» Niisuguse kokkuvõtte tegime meie poole aasta eest. Mis on nende arvude vahekorras selle aasta teise poole jooksul muutunud? Eesti valgeväe kaotused surnu-

tena ei tõuse mitte üle 1500. Nad ei ulatu ikka veel valge terrori ohvrite arvuni Eestis! Ja selle arvu hulka ei ole võetud need proletaarlased, kes Eesti «iseseisvuse» nimel on ära hukatud Lätimaal, Peipsi ja Naroova taga! Sotsid on veriselt kätte maksnud neile, kes nende pettust ei usu, ja A. Rei ei peaks asja olema terve rahva ees pisaraid valada tuhahunnikutel! Sest tema vägede kaotused on *mitu korda vähemad* kui Eesti, Läti, Vene töörahva (sõjariistadeta töörahva!) kaotused. Laenaku A. Rei endale sir Laidonerilt püha Michaeli ja Georgi ordutähtede lindid — krokodillipisarate kuivatamiseks silmist!

Kokku võttes ütleme meie: kodanluse ja tema palgaliste jutt sõjast Nõukogude vabariigi vastu kui sõjast Eesti rahva enesekaitseks, enesemääramiseks, vabastamiseks, iseseisvuse ja rippumatuse teostamiseks on pettus, mis kodanluse klassisõda töörahva vastu varjama peab. Selle klassisõja esimeses järgus heitis kodanlus sõja, karistussalkade ja valge terroriga Eesti töörahva enese alla ja viis äärmise vägivalla varal üleüldise mobilisatsiooni läbi. Selle sõja teises järgus läheb Eesti härrasriik juba naabermaakondadele samasugust demokraatlikku kaaki ja iket viima. Alles Koltšaki, Judenitši ja Denikini lüüasaamised sunnivad Eesti kodanlust rahuläbirääkimistele.

See ei ole esimest korda, et valitsevate klasside kuritegeline kildkond vägivalla ja pettusega töörahvast surema ja sõdima sunnib sihtide eest, mis töörahvale kurjasti vaenulikud on. Sündis ju ka maailmasõda «rahvaste vabastamise» katte all ja liitriigid tõid värvilist suurtükiliha kümnete tuhandete tonnide kaupa Prantsusmaa lahinguväljadele. Prantsuse Reid ja Astid jamasid seal sedasama, mis siingi jamatakse ja — ei pea unustama! — ka mannerheimlaste lehed teadsid Soome klassisõja päevil «iseseisvussõjast» kirjutada! Kas oli maailmasõda sellepärast Aafrika või India rahvaste vabastussõda, ja Mannerheimi lihunikkude sõda — Soome «isamaa vabastamise» sõda! Maailmasõda oli siiski asumaade rahvaste orjastamise sõda, kuigi neegrid vististi mitte vähema vaimustusega tulde ei läinud kui mõnigi Eesti proletaarlane kõrvuti oma nülgijaga käesolevas sõjas. Aga see pettus maksis end imperialistlikkudele orjapidajatele kätte: ta äratas petetud asumaade rahvad revolutsioonilisele võitlusele enese vabastamise eest. Niisama ei tee Eesti kodanluse klassisõda «rahva» vabastussõjaks ka see asjaolu mitte, et ärapetetud Eesti

töörahvas vägivaldselt püssi alla pandud ja suurtükilihaks tehtud on! Ka see ei tee sellest klassisõjast rahvuslikku vabastussõda mitte, et see mobiliseeritud proletaarlane kodanluse vagajuttusid usub. Sest see petetute ebausk ei tee olematuks ei kodanluse diktatuuri ega orjuseiket. Just vastuoksa: see ebausk ongi kodanliku väevõimuvalitsuse ja töörahva orjuse aluseks Eestis.

Imelikul viisil on just sotsid ikka jälle kaevanud, «õiguslik» kord puuduvat Eestis: juba Pätsi valitsuse ajal koondunud tähtsamad sisekaitse ja siseelu korraldavad funktsioonid sõjavõimude kätte ja sellega piiratud kodanliku võimu, s. o. valitsuse tegevusevälja suuresti (vt. näit. «Sots.» nr. 147 — 18. juulil 1919). Sotside lühike mälu ei ole muidugi ulatunud selle mäletamiseni, et kõrvuti K. Pätsiga selleks koondajaks nemad ise olid A. Rei isikus. Aga veel toredam on see, et demokraatliku rahvaväe ja demokraatliku rahvariigi loojad kaebavad — sõjavõimude liig suure võimupiiri üle. Tsaariseadus olevat selles süüdi ... Rääkimata varemast ajast, on sotsid kõik kelmidevalitsuse vägivalla töörahva kallal — sõjavõimude peale veeretanud: sellega on sotsid ise suure kella otsa riputanud, et valitsus on traatnukuks omatehtud papist-kindralite käes. Aga sellesamaga on sotsid korduvalt kuulutanud, et nende müüdavusel piiri ei ole, sest nad istuvad kodanlikus valitsuses teadlikult valgekaartlikkude kindralite käsikutena ja viigilehena! Jaan Tõnisson lõi ses suhtes «hingeelulise ühtluse». Kui juuni lõpus streikivate raudteevabriku tööliste kohta mobilisatsioonikäsk anti, siis veeretasid sotsid selle kindralite kraesse ja etendasid vägevate eestkostjate osa. Ametiühingute kongressil ja ka peale seda on sotsid ikka jälle kaevanud: enamlased kirjutavad ülekohtuselt nende arvele seda, mis Pagari uulits korda saadab. Aga koodivalitsuse 20. novembri teadaande all, et «kes tööd ei tee, kutsutakse rahvaväkke!» — seisis ka sotsiaaldemokraatlikkude ministrite allkiri. Nüüd ei võinud sotsid juba mitte enam kindralite selja taha pugeda ja seal käsi pesta: sõjavõimud mobiliseerivad! Seda tuleb nii mõista, et J. Tõnisson mitte ei hoobelnud, kui ta ütles, et tema see «teguvõimas mees» on. Ta võttis K. Astil kõrvalehest kinni ja keelas talle ära Pagari uulitsa poole näpuga näitamast, kui sotsid ühes kodanlusega, ühes Pagari uulitsa hiilgavate kindralite ja räpaste nuuskuritega töölisklassi vägistavad! — Küsimuse naelapea on aga see, kuidas on rahvaväest ja kaitseliidust

saanud kodanliku diktatuuri tugi ja sõjariist valgete kindralite käes? Eks see olnud K. Ast, kes valgete maapäeval 1918. aasta novembris häält tõstis selle vastu, et rahvaväkke ainult vabatahtlikke võetakse ja neidki iseäralise valikuga. Ast ütles, et niiviisi klassisõjavägi luuakse, ja nõudis üleüldist mobilisatsiooni ehtsa rahvaväe loomiseks, mis demokraatlik olles demokraatliku korra alustoeks Eestis oleks. Ja kas ei olnud need sotsid, kes 1919. aasta septembrist novembrini kelmidevalitsuses tööerakondlastega üksi jäädes silmapilku kasutasid, et kaitseliitu vägede ülemjuhataja alt sõjaministeeriumi, s. o. otsekohe nn. kodanliku valitsusvõimu alla tassida ja üleüldist kaitseliidu teenistuse kohustust kõikide meeskodanikkude kohta kuni 60 aasta vanuseni läbi viia. Aga kas sai kaitseliit sellest demokraatlikumaks? Ja kust said demokraatliku rahvaväe komandörid ja kaitseliidu ülemad niisuguse võimu, et lusikatäis tsaariseaduse tõkatit terve Eesti suuruse demokraatliku meepoti ära rikkus? Ja nii põhjalikult ära rikkus, et sotsidel kunagi ei ole tulnud kodanikujulgust kas või oma käte pesemiseks esineda sõjavõimude võimupiirkondi kitsendava seaduseelnõuga! Üleüldine väeteenistuse kohustus ja üleüldine kaitseliidu teenistuse kohustus on üleüldise valimisõiguse teine külg, ja siin on peidetud õieti kogu demokraatia, diktatuuri, klassisõja küsimuse tuum, millest me ütlesime, et need küsimused üks küsimus on klassivõitlusest tema rahvuslikus ja rahvusvahelises ulatuses.

Kaitseliit tekkis Eestis, laenates oma nime Soome lihunikkudelt, Balti parunite ja Eesti (õigem: Tartu ja J. Tõnissoni) suurkodanluse «omakaitse» — 1905/1906. aasta Selbstschutzi otsekohese järeltulijana. Mihkel Jürisson (Mihkel Martna) kirjutab selle kohta omas raamatus «Punased aastad Eestis» (lk. 156): «Eesti ja Saksa buržuaad asutasid Tartus ühel nõul nn. omakaitseväe, kelle ülesandeks oli tööliste liikumisele vastu astuda. Detsembrikuu üleüldise streigi ajal tahtsid ka Tartu töölised seda streiki Kronstadti madruste tapmise ärahoidmiseks toetada. Kodanlaste omakaitsevägi tungis aga tööliste kallale, laskis nende peale ja peksis neid, mis pärast politsei ja kasakate abiga nii kaugele läks, et mitmed töölised haavatult ära kanti. Üks tööline sai surma. Selle kodanlaste kaitseväe asutajad ja juhid olid von Broecker, professor Dehio ja Tõnisson.» Teatavasti sigines

«omakaitse» 1917. aastal uuesti ja seekord juba Eesti kodanluse kõige laiemal osavõtul ja korraldusel. Kui sakslased 1917. aasta sügisel Saare- ja Muhumaa oma alla võtsid, hakkas kodanlaste maapäev ka maal seda valgekaarti sigitama, kui õieti mäletan, «maakaitse» nime all, ja vist ei ole asjata meelde tuletada, et maapäeva poolt selle korraldajaks oli määratud A. Rei. Peale Oktoobrirevolutsiooni aeti «omakaitse» nõukogude poolt «põranda alla» ja need härrad olid öösiti Tallinna härrasmajade treppidel salamahti vahikordadel, et — punakaartlased härraseid, nagu härrased ise ütlevad, paljaks röövima ei tuleks! Saksa okupatsiooni ajal korraldati «omakaitset» juba kaitseliidu nime all salajas, kuid agarasti, sest kodanlus nägi ette, et Saksa okupatsiooni langemise järele ta ainult sõjariistus vägivalla teel töörahva üle valitsema pääseb. Ja siis, alates 1918. aasta novembrist, on sellel kaitseliidul olnud vahet pidamata ristsed töörahva verejõgedes. Nii on kaitseliit põliselt ja oma juurteni kodanlik valgekaartlik klassiorganisatsioon. Sealt tulid esimesed pataljonid ja roodud, kes punaste vastu läksid. Kaitseliidust pandi soomusrongidele põhi. Kaitseliidu pataljonid said nn. rahvaväe vundamendiks, kitiks ja kliistriks. Ühes valgete ohvitseridega lõid nad selles väes kaagidistsipliini, mille najal see demokraatlik vägi kodanlusele sõnakuulmises hoitakse. «Rahvavägi» tekkis töörahva allaheitmise teel. Töörahvas kui klass, mis teadlik on oma iseäralistest klassituludest ja ülesannetest, purustati ja tehti teadvuseta suurtükilihaks valitsevale kapitalistide klassile.

Sellest ajast peale ei ole Eesti töörahval teist teed vabanemiseks, kui selle sõjalise jõu purustamine, millele on rajatud kodanluse väevõimuvalitsus. See purustamine peab tabama «rahvaväe» ja kaitseliidu valgekaartlikku, teadlikult kontrrevolutsioonilist südant. Kuni Tartu rahuläbirääkimisteni ei sündinud see ei sisemise vastuhakkamise, ei välise lüüasaamise teel mitte. — Miks ei ole Eesti töörahvas uuesti vastu hakanud? Miks ei ole Soome proletariaat uuesti vastu hakanud, kuigi tema lüüasaamisest juba poolteist aastat möödas on? Miks hääletas see proletariaat, kes klassisõjas kangelasena kui üks mees võitles, maapäeva valimistel sotsiaaläraandjatele? Kas vihkab ta pärast veresauna oma timukaid vähem kui ta enne seda oma kurnajaid vihkas? Ja — miks ei oota Ungari töörahvalt praegu — pool aastat peale nõukogude vabariigi ära-

kägistamist — keegi uut vastuhakkamist! Teatatakse, et verekoerad on seal 5000 proletaarlast ära hukanud. Aga Eestis on vaevalt kümnendik Ungari elanikkude arvust ja siin on kaugelt üle 2000 ära hävitatud. Ja peale selle on Eestist veel mõni tuhat klassiteadlikku proletaarlast punasele Venemaale rännanud esiteks — 1918. aasta veebruarist alates ja siis on sinna aasta hiljem uus laine veerenud. Terve Eesti proletariaat on nii linnas kui maal pea jagu lühemaks tehtud! Kuid siiski on ta võitlust jatkanud! Timukatel kaagikohtutes ja verekoertel Pagari uulitsal ei ole põhjust olnud tööpuuduse üle kaevata. Kui Saaremaa veresauna töörahva allaheitmise lõpuks lugeda, siis andis ristilöödud töörahvas juba pool aastat hiljem niisuguse tunnistuse oma murdmatust revolutsioonilisest klassivaimust nagu seda ametiühingute kongressi otsused on, mille hulgas otsus: Kolmanda Internatsionaali juhtnööride järgi käia — kõige julgem väljakutse on kapitalistlikule maailmale ja uus sõjakuulutus Eesti kodanlusele. Klassiteadvust ei ole Eesti töörahva ridades ei valge terrori murdlained ega kokkuleppepoliitika kõlvatus hävitada suutnud. Need skorpionid ja poliitiline kelmus on järjest lammutanud sotsisid endid. «Sotsi» boikott ja tema lugejate arvu langemine kahe kolmandiku võrra; sotside parteiorganisatsioonide lagunemine Tallinna vabrikutes 1919. aasta suvel; lõhe sotside linnavolikogu rühmas sama aasta septembris ja «iseseisvate sotsialistide» rühma erinemine Gottlieb Astiga eesotsas; ametiühingute kongress ja sotside täieline võimetus ametiühingulises liikumises jämedat otsa enese kätte kiskuda, kuigi neil seks kõik härrasriigi vägivalla, vale ja pettuse abinõud ja Puhkide miljonid tarvitada on, — kõik need tõsiasjad tunnistavad selle töörahvakihi alalõpmatust kasvamisest, mis valge terrori ränkadest hoopidest toibudes uuesti oma jõudu tundma hakkab ja võitleva proletariaadi ridadesse astub.

Töörahva revolutsioon ei ole Eestis mägede taga. Kui aga revolutsiooni arenemise protsess peale töörahva lüüasaamist 1919. aasta algul kiiremini ei ole sündinud, siis on see rahvusvahelisest seisukorrast tingitud olnud. Töörahva klassivõitlus Läänes ja Põhja-Ameerikas ei arenenud 1919. aastal veel mitte revolutsioonini ja klassisõjani. Baieris ja Ungaris aga uputati töörahva diktatuur verre. Sestsamast rahvusvahelisest olukorrast oli tingitud ka Venemaa töörahva revolutsiooni kriitiline seisukord. Nõukogude

vabariik oli sunnitud oma sõjalisi jõudusid esiteks Koltšaki ja siis Denikini vastu koondama ja siin väerindel ainult kaitsesõda pidama. See andis valgetele odavaid ajutisi võitusid ja ühes sihikindla valetamisega valges ajakirjanduses lõi see Eesti töörahva hulkades ebaarvamise, umbes kui elaks töörahva võim Venemaal tõesti oma viimaseid päevi üle. Punaste vägede alaliselt kordunud vähjakäigud siin väerinnetel ei võinud saada teguriks revolutsioonilise vastuhakkamise puhkemiseks Eesti valgeväe proletaarsetes kihtides! 1919. aasta lõpp — Vene valgete kindralite otsustav lüüasaamine klassisõjas — tõi neis vahekordades järsu pöörde. Siitpeale oleks töörahva revolutsiooni tõus hüpetena läinud. Aga Eesti kodanlus ruttas Tartusse enesele ajapikendust nuruma...

Tulgu rahu või kestku klassisõda, peitku kodanliku klassidiktatuuri tiiger oma küüned kui demokraatlikkudesse põhiseadustesse ja kodanikuvabaduste manifestidesse tahes, antagu valimise, rahvahääletuse ja seadusealgatuse õigus kas või imevatele lastele, aga — kui esimesel mail sõjariistus kodanlus (ütleme O. Strandmani sõnadega) töölistega väga viisakalt ümber käimas on, kui tööliste ametiühingute kongressi mitte sõjariistus proletaarlaste jõud kaitsmas pole, vaid demokraatlikuks nimetatud timukavägi teda täägi otsa pistmas on ja kui asutava kogu koosolekule soomusrongitäis mõrtsukaid sõidab pealt kuulama arupärimist nende salamõrtsukatöö üle Isborskis, siis on kelm ja äraandja see, kes töölistele tuleb jutlustama, et nad valitsevaks klassiks tõuseks, kasutades ainuüksi demokraatlikku valimisseadust ja loobudes püüetest vägivallaga kukutada vägivald!

JÄRELSÕNA

Eesti töörahva ustav poeg, Eestimaa Kommunistliku Partei väljapaistev tegelane Viktor Kingissepp sündis 12. (24.) märtsil 1888. aastal Saaremaal. Keskhariduse omandas ta Kuressaare linnas (praegune Kingissepp), kus ta isa töötas nahavabrikus masinistina. Õppides Peterburi ülikoolis astus V. Kingissepp 1906. aastal VSDTP liikmeks ja liitus bolševikega. 1907. aastast saadik võttis ta aktiivselt osa VSDTP Eesti organisatsioonide tööst. Ta jätkas seda tööd, mida oli alustanud Eestis M. I. Kalinin, kes aastail 1901—1904 väljasaadetuna Tallinna tehastes töötades rajas siin esimesed sotsiaaldemokraatlikud organisatsioonid. V. Kingissepa juhtimisel ilmus aastail 1912—1914 Narvas pravdistlik ajaleht «Kiir», milles ta avaldas mitmed tähtsad artiklid, sealhulgas artiklid kirjandusküsimuste kohta, mis on suure tähtsusega ka tänapäeval. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisest ja läbiviimisest Eestis võttis V. Kingissepp aktiivselt osa kui bolševike partei juhtiv töötaja ja Eestimaa Revolutsioonilise Sõjakomitee aseesimees. Pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu juhtis V. Kingissepp Eestis Lenini maadekreedi elluviimist, töörahva saadikute nõukogude organiseerimist, Punakaardi ja Punaarmee loomist ning võitlust parunite ja eesti kodanluse kontrrevolutsiooni vastu. 1918. a. veebruaris, kui saksa imperialistid okupeerisid Nõukogude Eesti, asus V. Kingissepp tööle Nõukogude tagalas, töötades seal vastutavatel kohtadel. Pärast revolutsiooni Saksamaal 1918. aasta novembris pöördus ta illegaalselt Eestisse tagasi, kus taastas Eestimaa Kommunistliku Partei organisatsioonid ning asus juhtima parteid ja eesti töörahva võitlust nõukogude võimu taaskehtestamise eest Eestis.

1919. aasta lõpul, 1920. aasta algul, elades metsavahimajas Tallinna lähedal, kirjutas V. Kingissepp raamatu «Iseseisvuse ikke all».

Selle raamatu käesoleva trüki aluseks on võetud Leningradis 1920. aastal Juhan Lilienbachi toimetusel ilmunud väljaanne. On tehtud ainult vähesel määral ortograafilisi parandusi. V. Kingissepa käsikirja ei ole korda läinud leida.

Käesolevas trükis ilmub «Iseseisvuse ikke all» mõningate lühendustega.

Raamatus «Iseseisvuse ikke all» käsitleb V. Kingissepp välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärku Eesti territooriumil aastail 1918—1920.

1917. aasta oktoobris teostasid Venemaa töölised liidus kehvalurahvaga bolševike partei juhtimisel suurima revolutsiooni inimkonna ajaloos, Oktoobrirevolutsiooni. Nad tegid lõpu kapitalistlikule korrale

ja asusid sotsialismiteele. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon vabastas Venemaa rahvad tsaari isevalitsuse ikkest ja andis neile täieliku vabaduse ning enesemääramisõiguse.

Kommunistliku partei ja nõukogude rahva geniaalsed juhid ning õpetajad Lenin ja Stalin, pidades rasketes põrandaalustes tingimustes võitlust Venemaa rahvaste vabastamise eest, tõstsid üles rahvaste enesemääramise loosungi, mis kuulutas rahvaste õigust vabalt lahku lüüa ja oma iseseisvat riiki rajada.

Oma kuulsas töös «Marksism ja rahvusküsimus», mis ilmus 1913. aastal, märkis J. V. Stalin: «Enesemääramisõigus tähendab seda, et rahvus võib oma elu korraldada oma soovi järgi. Tal on õigus oma elu korraldada autonoomia alusel. Tal on õigus astuda teiste rahvustega föderatsioonisuhetesse. Tal on õigus täielikult lahku lüüa. Rahvus on suveräänne, ja kõik rahvused on üheõiguslikud.» (Teosed, 2. kd., lk. 304.)

Bolševike ülevenemaaline aprillikonverents 1917. aastal asus täielikult Lenini ja Stalini seisukohtadele ka rahvusküsimuses. Konverentsil vastuvõetud resolutsioonis öeldakse, et kõigile Venemaa koosseisu kuuluvaile rahvastele tuleb anda vaba lahkulöömise õigus. «Ainult rahvaste lahkulöömise õiguse tunnustamine proletariaadi poolt tagab eri rahvustest tööliste täieliku solidaarsuse ning soodustab rahvaste tõeliselt demokraatlikku lähenemist üksteisele.» (ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 172.)

2. novembril 1917. aastal muudeti see rahvaste võrdõiguslikkuse ja enesemääramisõiguse poliitika J. V. Stalini poolt kirjutatud «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooniga» Nõukogude riigi seaduseks.

Kõigile Venemaa rahvastele, sealhulgas ka eesti rahvale, tõi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon esmakordselt vabanemise rahvuslikust rõhumisest. Oktoobrirevolutsioon andis eesti rahvale iseseisvuse, andis õiguse ehitada oma suveräänset rahvusriiki.

Kui 1917. aastal Veebruarirevolutsiooni järel Eestimaa kubermanguvalitsust asusid juhtima kodanlikud natsionalistid: Poska Ajutise Valitsuse kubermangu komissarina ja Päts maavalitsuse esimehena, ei lubanud nad ametiasutustes asjaajamist eesti keeles. Kuid otsekohe pärast nõukogude riigikorra kehtestamist 1917. aasta oktoobris pandi ametliku keelena riigiasutustes, kohtutes, koolides ja mujal maksma eesti keel. Kõik Nõukogude valitsuse dekreedid ja muud õigusaktid tehti rahvale kättesaadavaks eesti keeles, tsaariaegsed seadused kaotati.

Nõukogude rahvad, olles vabanenud tsarismi, mõisnike ja kapitalistide rõhumisest, ei tahtnud üksteisest lahku lüüa, vaid liitusid vabatahtlikul alusel ühtseks vennalikuks pereks, et sõbralikus koostöös üles ehitada sotsialism ja kaitsta oma vabadust imperialistlike agressorite vastu.

12. jaanuaril 1918. aastal III Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi poolt vastuvõetud «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioon» määras, et nõukogude rahvad ise otsustavad oma osavõtu üle nõukogude vabariikide föderatsioonist. «Täiesti vabatahtlikult, ilma vale ja rauata, kasvab see föderatsioon, ja ta on purustamatu,» ütles V. I. Lenin oma kõnes kongressil. (Teosed, 26. kd., lk. 436.)

Lenini ja Stalini õpetuse alusel toimus Nõukogudemaa rahvaste

ühtsuse ja sõpruse edasine tugevnemine, paljurahvuselise Nõukogude riigi tugevnemine. «Rahvusküsimuse suurim teoreetik seltsimees Stalin kindlustas esmakordselt ajaloos, määratu suure paljurahvuselise riigi ulatuses, sajandeid kestnud rahvusliku vaenu likvideerimise. Seltsimees Stalini juhtimisel sai meie partei jagu varem rõhutud rahvaste majanduslikust ja kultuurilisest mahajäämusest, koondas kõik Nõukogude Liidu rahvused ühtsesse vennalikku perre ja sepistas rahvaste sõpruse,» ütles seltsimees G. M. Malenkov oma kõnes Jossif Vissarionovitš Stalini matuste päeval leinamiitingul.

Samal ajal, kui kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus võitlesid rahvusliku võrdõiguslikkuse teostamise eest ja rajasid sel alusel NSV Liidu rahvaste murdmatu liidu, alustasid ameerika-inglise imperialistid nõukogudevastast interventsioonisõda, mille eesmärgiks oli taastada Venemaal kapitalism ja muuta Venemaa rahvad koloniaalorjadeks. Ameerika-inglise interventide sõjakäigust Nõukogude Venemaa vastu võttis osa ka eesti kodanlus.

Sealjuures oli eesti kodanlusele täiesti selge, et intervendid — olgu need saksa või ameerika-inglise imperialistid — tulevad siia vaid selleks, et Nõukogude Venemaa okupeeritud osades oma koloniaalvõimu sisse seada. Nii saksa kui ka ameerika-inglise imperialistide eesmärgiks esimeses maailmasõjas oli haarata oma rõhumise ja kapitaliorjuse alla teisi rahvaid, sealhulgas ka Venemaa rahvaid, ning tugevdada sotsiaalset ja rahvuslikku rõhumist oma senistel asumaadel.

Eesti kodanlus varjas rahva eest, et ameerika-inglise interventide võit kodusõjas oleks toonud kaasa imperialismi ikke, mis on aluseks uuele rahvuslikule rõhumisele, veel julmemale kui see oli tsarismi ajal.

Esimese maailmasõja käik näitas, et imperialistlikud riigid taotlesid uute maade ja rahvaste allaheitmist. Imperialistide võimutsemise tingimustes ei saa rahvusliku rõhumise hävitamisest ning väikeste rahvusriikide iseseisvusest juttugi olla.

Denikini-Koltšaki võit oleks tähendanud Venemaa iseseisvuse kaotamist, Venemaa muutumist ameerika-inglise imperialistlike kaukameeste asumaaks. Eesti kodanluse osavõtmine interventsioonisõjast Nõukogudemaa vastu tõigi eesti rahvale kaela imperialistliku orjastamise enam kui kahekümneks aastaks. Nõukogude valitsus aga tõi enesega kaasa Venemaa vabanemise ülemaailmse imperialismi ikkest, seega ka vabaduse ja sõltumatuse Venemaa rahvastele.

V. Kingissepp näitab oma raamatus, et eesti kodanlus, võttes osa nõukogudevastasest interventsioonist koos imperialistliku leeriga, püüdis eesti rahvast Nõukogude riigi ja tema Punaarmee vastu üles kihutada «iseseisvuse» petteloosungiga. Kingissepp paljastab kodanlike natsionalistide valet, nagu oleks Punaarmee Eestile kallale tunginud. Tegelikult Punaarmee, võideldes kodusõja ajal ameerika-inglise interventide ja nende käsilaste vastu, kaitses mitte ainult nõukogude rahvaste õigust ehitada sotsialismi, vaid samal ajal ka Venemaa rahvaste rahvuslikku vabadust.

Mis oli eesti kodanluse «iseseisvuse- ja rippumatuse-poliitika»? küsib V. Kingissepp, ja vastab: «Kõikide iseseisvuse- ja rippumatuse-

vastaste võimude teenrilik käsutäitmine klassisõjas töörahva vabariigi vastu!» (Lk. 152.)

V. Kingissepp märgib, et eesti kodanlusele oli iseseisvuse ja Venemaast lahkulöömise mõte enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni täiesti võõras. Isegi autonoomia mõte tekkis tal alles pärast Veebruarirevolutsiooni.

Kodanlike natsionalistide eestvedaja J. Tõnissoni poliitiline tegevus tsaariajal seisis truualamlikus lömitamises tsaari satraapide ja parunite ees. 1905. aastal, kui eesti töötav rahvas bolševike juhtimisel koos kogu Venemaa töölisklassi, talurahva ja töötava intelligentsiga valmistus revolutsiooniliseks võitluseks oma vabaduse eest, tsaarivõimu kukutamise eest, asus kodanlik natsionalist J. Tõnisson järjekordselt tsaari kaitsma. Ta jutlustas salakavalalt, et väikerahval ei tule poliitikaga tegemist teha, et tal ei tule valitsusevastasest, s. o. tsaarivalitsuse vastasest liikumisest osa võtta. Koos parun Dehioga alustas Tõnisson töörahva mahasurumiseks «Selbstschutzi» (omakaitse) organiseerimist. (Vt. käesolevas raamatus lk. 196.) Teine eesti kodanluse liider K. Päts koostas 1915. ja 1916. aastal Eestimaa rüütelkonna esindaja Wetter-Rosenthali nõusolekul Eestimaa kubermangu parunite landtagi (maapäeva) reformi kava, mille kohaselt sinna ka eesti kodanlike natsionalistide väike esindus oleks pääsenud. Pärast 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni kirjutas kodanluse ühe suurema partei — tööerakonna peamees Jüri Vilms, et «kuskil Eesti seltskonnas ei ole iseseisvust nõutud ega ole sellest kõnetki olnud». 24.—26. märtsil 1917. aastal toimunud eesti kodanlike seltskonnategelaste ülemaalisel kokkutulekul jõuti ühel häälel otsusele, et «silmapilgul, kus Vene riiki Ajutine Valitsus juhib, kohane ei ole eestlaste poliitilise paleuse — autonoomia teostamise nõudega esineda».

Eesti kapitalistidele — tööstiritele, majaomanikele ja kulakutele — oli läheduses asuv suur Peterburi turg, Vene keskvõimu ja kapitalistide poolt Tallinnas ja mujal teostatavad ulatuslikud kapitaliinvesteerimised ning suurte tehaste olemasolu peamiseks tuluallikaks. Venemaast lahkulöömine oleks väga raskelt kõigutanud eesti kodanluse majanduslikku alust. Pealegi kartis eesti kodanlus, et lahkulöömise korral ei suuda ta ilma Vene kodanliku riigi või tsaari abita toime tulla eesti töörahva revolutsioonilise võitluse mahasurumisega, sest Liivi- ja Eestimaa seisid Venemaa suurte tööstuskeskuste kõrval revolutsioonilise võitluse esimestes ridades.

Muudatusi tekkis eesti kodanluse seisukohtadesse «iseseisvuse» küsimuses alles pärast Oktoobrirevolutsiooni, kuid seda ka mitte senikaua, kuni kodanlus veel uskus, et kontrrevolutsioon peagi revolutsioonilised jõud Venemaal võidab ja kodanluse ning mõisnike võimu taastab. 1917. aasta lõpul ja 1918. aasta jaanuari algul nägi aga eesti kodanlus, et Venemaa sisemised kontrrevolutsioonilised jõud ei suuda kukutada nõukogude võimu. Oma lootused kodanliku korra restaureerimiseks asetasid kodanlikud natsionalistid nüüd lääne imperialistide interventsioonile

1918. aasta veebruaris okupeerisid saksa imperialistide sõjaväed eesti kodanlike natsionalistide kutsel ja kaasabil Nõukogude Eesti. Eesti kodanluse peamehed etendasid saksa okupantide alatute käsilaste ja isamaa äraandjate osa. Eesti kodanlus oli meeletult vihane

nõukogude võimu vastu, mis oli võtnud temalt võimaluse kurnata eesti töölisi ja talupoegi. Eesti kodanlikud natsionalistid olid valmis müüma oma isamaad ja rahvast ükskõik missugusele imperialistide leerile, kui see aga kindlustaks kodanlusele õiguse eesti töötavat rahvast kurnata.

Okupeerinud Eesti, hakkasid saksa imperialistid parunite ja kodanluse abiga eesti rahvast rõhuma ja maad tühjaks röövima. Bolševikud tegid põranda all aktiivset tööd selleks, et valmistada ette okupatsioonivõimu kukutamist, eesti kodanlikud natsionalistid aga asusid saksa okupante igati abistama. 1. märtsil deklareerisid kodanluse tuusad Päts, Poska ja Vilms okupatsioonikindral Seckendorfile: «Meie oleme rõõmsad, et ülesanne, mille teie ekstsellents enesele seadnud olete, — rahu ja korda meie maal jälle jalule seada — meie püüetele täielikult vastab, mispärast meie nende rahvakihtide nimel, keda esitame, selles suhtes igal võimalikul viisil sõjaväe valitsusele abiks olla tahame.»

Kodanlik natsionalist Larka, hiljem üks eesti fašistide juhtidest, asus saksa sõjaväe oberstina «Estnische Divisioni» organiseerimisele. Sotside (menševike) liider A. Rei diviisi kohtujaoskonna ülemana tegi kõik selleks, et saksa imperialistide ja eesti kodanluse vastu meelestatud sõdureid halastamatult jälitada ja karistada. Eesti sotsid oma ninamehe Reiga ei erinenud millegagi Venemaa teistest menševikest, kes seisid saksa imperialismi teenistuses ja hiljem tõstsid hädakisa, kui okupandid olid sunnitud lahkuma. Eesti kodanlike natsionalistide pingutused saksa okupantide abistamiseks jäid tagajärjetuks. Selgus, et «Estnische Divisioni» reakoosseis oli täiesti vaenulik saksa imperialistidele ja nende eesti käsilastele, mistõttu parun Seckendorff 20. märtsil diviisi laiali saatis.

Kindlaks toeks saksa okupantidele eesti töörahva mahasurumisel kujunes okupantide poolt organiseeritud Bürgerwehr ehk omakaitse, mille üheks juhiks oli eesti kodanlik natsionalist Pitka, tehniliseks juhatajaks valgekaartlane Põdder. «Omakaitsest» kujunes hiljem välja «kaitseliit».

1918. aasta lõpul varises saksa imperialism kokku. Saksamaal puhkenud revolutsioon kukutas keiser Wilhelmi ja tema valitsuse. Nõukogude valitsus tühistas Bresti rõõvrahu, mis talle oli saksa imperialistide poolt peale sunnitud, ja alustas võitlust oma maade vabastamise eest saksa imperialismi ikkest. Et takistada Nõukogude piirkondade vabastamist ja nõukogude võimu laienemist, andsid ameerika-inglise imperialistid käsu saksa okupatsioonivägedel okupeeritud piirkondadesse jääda, seni kui imperialistid seda vajaliku peavad.

Sel ajal, kui bolševikud organiseerisid vennaliku Nõukogude Venemaa pinnal eesti kommunistlikke polkusid, kes astusid võitlusse ameerika-inglise interventide vastu ja valmistusid Eesti vabastamiseks, hakkasid eesti kodanlikud natsionalistid ja saksa okupandid organiseerima saksa imperialistliku sõjaväe raames eestlastest koosnevaid sõjaväe- ja politseiüksusi. Nende üksuste ülesanne oli interventide abistamine nende nõukogudevastase sõjakäigu ettevalmistamisel ja eesti töörahva revolutsioonilise liikumise halastamatu mahasurumine.

Okupatsiooni lõpul oli kujunenud olukord, mille kohta J. V. Stalin märgib: «Okupeeritud piirkonnis on juba ilmsiks tulnud revolutsiooni

esimesed tunnused. Streigid Eestis, meeleavaldused Lätis, üldstreik Ukrainas, üldine revolutsiooniline käärimine Soomes, Poolas ja Lätis — kõik need on esimesed pääsukesed. Pikemalt on selge, et revolutsioon ja nõukogude valitsused neis piirkonnis on lähema aja küsimus.» (Teosed, 4. kd., lk. 163.)

22. novembril 1918 alustasid Punaarmee väeosad, kelle koosseisu kuulusid ka eesti kommunistlikud polgud, Nõukogude Eesti vabastamist saksa okupantide ja eesti valgekaartlaste ikkest. 28. novembril vabastati Narva, kus moodustati Eesti Töörahva Kommuuni (Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi) valitsus.

Oma artiklis «Valgus tuleb idast» märkis J. V. Stalin, et «Eestimaa töölised olid esimesed, kes tõstsid ülestõusu lipu. Eestimaa Töörahva Kommuun sammub võiduteed, hävitades Eesti kodanlik-vabariikliku «valitsuse» põhialuseid, õhutades võitlusse Eestimaa linnade ja külade töörahva hulki. Vastuseks Eesti nõukogude valitsuse järelepärimisele tunnustas Venemaa nõukogude valitsus pühalikult Eesti Sotsialistliku Vabariigi iseseisvust. Kas on tarvis tõestada, et see oli Venemaa nõukogude valitsuse kohus? Nõukogude Venemaa ei ole läänepoolseid piirkondi kunagi oma valdusteks pidanud. Ta on alati arvanud, et need piirkonnad moodustavad seal elavate rahvuste töörahva hulkade võõrandamatu valduse, et neil töörahva hulkadel on täielik õigus vabalt määrata oma poliitilist saatust. Mõistagi ei eita see, vaid eeldab igakülgset abi Nõukogude Venemaa poolt meie eesti seltsimeestele nende võitluses töörahva Eestimaa vabastamiseks kodanluse ikke alt.» (Teosed, 4. kd., lk. 172.)

Eesti kodanlus alustas metsikut terrorit revolutsioonilise töölisklassi ja kogu töörahva vastu. Saksa okupatsioonivägede abil ajas eesti kodanlus laiali töörahva meeleavaldused, ajas laiali Tallinna Töörahva Saadikute Nõukogu. Kui saksa okupatsiooniväed Eestist lahkusid, tulid Tallinna reidile inglise imperialistide sõjalaevad, mis ähvardasid töörahva igasuguse ülestõusu verre uputada. Ameerika imperialistide rahadega käisid eesti kodanlike natsionalistide ninamehed August Rei jt. Soomest ja Skandinaaviast valgekaartlikke bandiite värbamas nõukogudevastase sõja läbiviimise kindlustamiseks.

Punaarmee, kes purustas kõik inglise-ameerika interventsioonniarmeed, ajas nurja ameerika imperialistide plaanid Venemaa rahvaste orjastamiseks. Kuid kodusõja Eesti rindeosas suutsid lääne imperialistid oma vasalli — eesti kodanluse võimu ajutiselt kindlustada ja töörahva vabastuspüüded verre uputada. Inglise laevastiku, ameerika imperialistide sõjamaterjali ja valgekaartlike bandiitide abiga tõrjus eesti kodanlus Eesti Töörahva Kommuuni sõjaväed Eesti piiridest välja.

Eesti töörahva võitlust kodanluse ja interventide vastu, võitlust nõukogude võimu eest juhtis Eestimaa Kommunistlik Partei eesotsas Viktor Kingissepaga.

Raamatus «Iseseisvuse ikke all» iseloomustab V. Kingissepp eesti kodanliku diktatuuri olemust. Jõuliselt paljastab ta ameerika-inglise imperialistide ja nende käsilaste — eesti kodanlike natsionalistide metsikuid kuritegusid eesti rahva vastu. Ta näitab, et nn. «Eesti iseseisev demokraatlik vabariik» on härrasriik, kus valitseb suurkodanluse ülemjuhatuse all kodanlik diktatuur. Kodanliku diktatuuri poliiti-

liseks sisuks on «ühelt poolt — vägivald ja terror töörahva vastu ja kõikide poliitiliste vabaduste äratkaotamine töölisklassi kohta, teiselt poolt aga — piiramatud poliitilised vabadused kodanlusel sellesama vägivalla ja terrori teostamiseks». (Lk. 187.)

V. Kingissepp näitab, et kodanlik Eesti jääb paratamatult sõltuvaks oma imperialistlikest peremeestest. Ameerika-inglise imperialistid, andes eesti kapitalistidele «Eesti iseseisvuse» aktsia pihku, ütleb ta, panevad neile ka kindla poliitilise kohustuse: «mitte halvem sandarm olla kui oli komandeeriv kindral Seckendorff».

Selles raamatus paljastab V. Kingissepp igat liiki oportuniste — sotsiaaldemokraate (sotse), esseere kui töörahva äraandjaid, kui suurkodanluse ja imperialistide palgasulaseid. «Sotsid aga seisavad edasi kui vankumatu müür kapitalistliku korra ülesehitamise eest, mis on rajatud vabakauplusele ja vabakurnamisele,» ütleb V. Kingissepp. (Lk. 102.) Kuid klassiteadvust, kirjutab ta, «ei ole Eesti töörahva ridades ei valge terrori murdlained ega kokkuleppepoliitika kõlvatus hävitada suutnud. Need skorpionid ja poliitiline kelmus on järjest lammutanud sotsisid endid». (Lk. 198.)

V. Kingissepp ennustab, et kodanluse diktatuuri ajajärk Eestis lõpeb töörahva revolutsiooniga. «Töörahva revolutsioon ei ole Eestis mägede taga,» ütleb ta. (Lk. 198.) «Eesti töörahval ei ole teist teed vabanemiseks, kui selle sõjalise jõu purustamine, millele on rajatud kodanluse väevõimuvalitsus.» (Lk. 197.)

Veel palju aastaid tuli Eesti töörahval kommunistliku partei juhtimisel rasket võitlust pidada nõukogude võimu eest. Selles võitluses tõusis oma vapruse ja ennastsalgavusega silmapaistvale kohale eesti töölisklassi ja bolševike partei ustav võitleja Viktor Kingissepp, kes juhtis eesti töörahva võitlust kodanluse kukutamise eest ränga terrori olukorras. Kodanlus vihkas metsikult V. Kingisseppa ja hukkas ta ööl vastu 4. maid 1922. a., kui nuhkidel oli korda läinud teda provokaatori abil tabada. Kuid V. Kingissepa mõrvamisega ei suutnud kodanlus hävitada revolutsioonilist töölisliikumist Eestis. Eestimaa Kommunistlik Partei ei langetanud oma võitluslippu.

Töörahva võim Eestis, mille eest Eestimaa Kommunistlik Partei võitles, on teostunud. 1940. aasta suvel kukutas eesti töörahvas kommunistliku partei juhtimisel vihatud kodanliku valitsuse, imperialismi agentuuri, taastas nõukogude võimu Eestis ning asus Nõukogude Liidu koosseisus, vennalike nõukogude rahvaste, eeskätt suure vene rahva abiga üles ehitama sotsialismi. Käesoleval ajal teostavad nõukogude rahvad, sealhulgas ka eesti rahvas, kommunistliku partei juhtimisel kommunismi ülesehitamist. Kõik nende püüdlused on suunatud loovale tööle, sõpruse süvendamisele rahvaste vahel, rahu kindlustamisele, võitlusele kommunismi võidu eest.

Viktor Kingissepa käesolev teos «Iseseisvuse ikke all», samuti tema teised teosed, mis paljastavad eesti töötava rahva verivaenlaste — kodanlike natsionalistide tõelist nägu, omavad suurt tähtsust ka tänapäeval võitluses kodanliku ideoloogia igandite lõpliku väljajuurimise eest inimeste teadvusest.

Töötava rahva suur juht ja õpetaja J. V. Stalin ütles 1923. aastal:

«Natsionalism on peamine ideeline takistus ääremaades ja vabariikides marksistliku kaadri, marksistliku eelväe kasvatamise teel... Võitlus selle vaenlase vastu vabariikides ja piirkondades on selleks staadiumiks, mille meie kommunistlikud organisatsioonid rahvusvabariikides peavad läbi tegema, kui nad tahavad tugevneda kui tõeliselt marksistlikud organisatsioonid. Teist teed ei ole.» (Teosed, 5. kd., lk. 300—301.)

Nõukogude Eestis on võitlus kodanliku natsionalismi ideoloogia jäänuste vastu väga akuutne küsimus.

Kodanluse ideoloogia igandid ei sure välja iseenesest, nende vastu tuleb otsustavalt võidelda. Nõukogude riigi vaenlased, ameerika-inglise imperialistid ja nende agendid, kes sepitsevad kuritegelikke plaane uue maailmasõja süütamiseks, rahvaste orjastamiseks ja hävitamiseks, püüavad kodanluse ideoloogia mõju alla sattunud inimesi kasutada oma kuritegelikeks eesmärkideks, spionaaži ja diversiooni arendamiseks meie maa vastu.

Ameerika imperialistid, kel ei läinud korda orjastada nõukogude rahvaid 1918.—1920. aastal, esinevad käesoleval ajal uute agressiivsete ja provokatsiooniliste sepitsustega. «Seoses sellega,» ütles sm. N. Bulganin kommunistliku partei XIX kongressil, «mässivad kapitalistlike maade valitsevad ringkonnad rahvaid valevõrku, levitavad väljamõeldusi Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade kohta, kisavad vajadusest «vabastada» need maad kommunismist. Erilist agarust näitavad selles üles Ameerika valitsevate ringkondade esindajad, kes lähevad oma jutuga nii kaugele, et relvade jõul tulevat «vabastada» suur osa Euroopast ja Aasiast, nimetades selle juures Poolat, Tšehhoslovakkiat, Ungarit, Bulgaariat, Rumeeniat, Albaaniat, Hiinat, Mongoolia Rahvavabariiki ja teisi maid.»

Mida aga tähendab imperialistide keeles «vabastamine», seda sai eesti töörahvas oma nahal tunda interventsioonisõjas 1918.—1920. aastal ja seda kirjeldab V. Kingissepp kujukalt käesolevas teoses «Iseseisvuse ikke all». Praegu näeme «ameerikalikku vabastamist» Koreas, kus ameerika imperialistid on käima pannud röövvallutussõja, kus barbaarselt pommitatakse rahulikke linnu ja külasid, külvatakse katkubaktereid ja sooritatakse muid kohutavaid kuritegusid.

Seltsimees V. M. Molotov ütles oma kõnes Jossif Vissarionovitš Stalini matuste päeval leinamiitingul: «Olla Stalini ustavad ja väärikad järgijad — see tähendab ühtlasi ilmutada vajalikku valvsust ja kindlust võitluses meie vaenlaste, imperialistlike agressiivsete riikide agentide kõikvõimalike sepitsuste vastu.»

V. Kingissepa teos «Iseseisvuse ikke all» on üks neist teostest, mis paljastab meie rahva ees töötava rahva verivaenlaste — kodanlike natsionalistide alatuid sepitsusi, salakavalaid võtteid, paljastab neid kui imperialistide agente, näitab nende verejanulisi tegusid ja aitab meil seega vaenlast tunda ja teda vääramatult lüüa.

J. Saat

SISUKORD

Sissejuhatavad sõnad 3

I. Punaste pealetung

1. Kodanluse puuhobune 5
2. Kodanlaste maapäeva surnust ülestõusmine 9
3. Punaste pealetung 17
4. 17. ja 27. detsember 25

II. Valge terror

5. Soome lihunikud. Isamaa päästmine. Valge terror . . 37
6. Saaremaa «mäss» 61
7. Asutava kogu valimised 70

III. Demokraatlik Eeden

8. Iseseisva Eesti majanduslikud nurgakivid ja väljavaated 85
9. Maaküsimus 102
10. Palgatariifist III Internatsionaalini 124
11. Iseseisvus ja rippumatus. Sõda ja rahu 152
12. Kas demokraatia või diktatuur? Kas rahvuslik vabastussõda või klassisõda? 173

Järelsõna 201

Toimetaja H. Seping.

Tehniline toimetaja H. Kohu.

Korrektorid
A. Sepp ja E. Tilk

Ladumisele antud 11. XI 1952. Trükkimisele antud 11. IV 1953. Trükiarv 5000. Paber 54×84,1/16. Trükipoognaid 13,25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 10,86. Arvutuspoognaid 13,22. MB-03456. Trükikoda «Tartu Kommunist», Tartu, Ülikooli 17/19. Tellimise nr. 3704.

На эстонском языке.
В. Кингисепп. Под игом независимости.

Hind rbl. 5.05

1—9

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00224082 0